

HELDEN VAN HET GELOOF.

HELDEN VAN HET GELOOF.

KORTE SCHETSEN

uit de Geschiedenis der Christelijke Liefdadigheid

DOOR

J. DU PLESSIS,

Alg. Zend.-Secr. der N. G. Kerk in Zuid-Afrika.

UITGAVE DER BIJBEL- EN BID-VEREENIGING.

KAAPSTAD.

HOLLANDSCH-AFRIKAANSCH E UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ

v/H. JACQUES DUSSEAU & Co.

— 1908 —

I N H O U D.

HOOFDST.	BLZ.
I. DR. BARNARDO'S VERHAAL OMTRENT HET BEGIN VAN ZIJN WERK ONDER VER- WAARLOOSDE KINDEREN	1
II. DR. BARNARDO: WAT NU GEDAAN? . .	15
III. DR. BARNARDO: HOE GOD VOOR DE KINDEREN ZORGT	27
IV. GEORGE MÜLLER'S LEVENSVERHAAL . .	37
V. GEORGE MÜLLER: BEGIN VAN CHRIS- TELIJKE ARBEID	50
VI. GEORGE MÜLLER: GROOTE UITBREIDING	63
VII. JAN VAN 'T LINDENHOUT: DE VADER DER WEEZEN VAN NEDERLAND . . .	77
VIII. JAN VAN 'T LINDENHOUT: VERHUIZING NAAR NEERBOSCH	90
IX. VAN 'T LINDENHOUT'S WEESHUIZEN: GEESTELIJKE OPWEKKING EN TIJDE- LIJKE GROEI	105
X. PASTOR BODELSCHWINGH EN DE GEBON- DENEN DES SATANS	117
XI. PASTOR BODELSCHWINGH EN DE WERK- ZAAMHEDEN TE BETHEL	127

XII. SAM HADLEY: ARBEID AAN DE DRONK- AARDS IN NIEUW-YORK	141
XIII. SAM HADLEYS'S VERHAAL VAN ZIJN LEVEN EN BEKEERING	153
XIV. VUURBRANDEN UIT HET VUUR GERUKT.	163
XV. DE GESTICHTEN VAN OTTO HELDRING TE ZETTEN	180
XVI. DR. FREDERIK BAEDEKER EN ZIJN EVANGELISATIE-REIZEN	193
XVII. „IN DE GEVANGENIS EN GIJ HEBT MIJ BEZOCHT”	208
XVIII. „IN HET REIZEN MENIGMAAL”	226
XIX. „GEDENKT DEN GEVANGENEN”, OF, IETS VAN HET WERK VAN F. B. MEYER.	239
XX. WERK VOOR ONTSLAGEN GEVANGENEN.	255
XXI. WAT EEN NEGER VOOR ZIJN VOLK DOET (I)	268
XXII. WAT EEN NEGER VOOR ZIJN VOLK DOET (II).	284
XXIII. LIEFDADIGHEIDSRICHTINGEN IN ZUID- AFRIKA	298

VOORWOORD.

Deze pennevrucht is bedoeld als aanvulling van het vroeger verschenen werk van mij dat tot titel had: „GEZANTEN VAN HET KRUIS”. Dat boek beschreef het zendingwerk dat de Kerk van Christus *buitenlands* doet; dit werk heeft ten doel een beschrijving te geven van den arbeid door de christelijke liefdadigheid *binnenlands* gedaan.

De ondergeteekende is zich de vele gebreken van zijn arbeid levendig bewust. Die iets weet van de geschiedenis van het liefdadigheidswerk der negentiende eeuw, zal in dit boekdeel vele leemten opmerken. Van den arbeid van FRANCKE te Halle en FLIEDNER te Kaiserswerth wordt in dit boek niets gezegd; evenmin van het werk van WICHERN en zijn Rauhe Haus te Hamburg. Dan moet men ook de namen missen van de philanthropen JOHN BOST in Frankrijk, WILLIAM QUARRIER in Schotland, ELIZABETH FRY en JOSEPHINE BUTLER in Engeland. Maar binnen het bestek hem gelaten was het voor den schrijver onmogelijk meer te doen dan hij in deze bladzijden heeft getracht te zeggen. Wat dan ook van elkeen die genoemd wordt kon worden gemeld, moest noodwendig zoo kort mogelijk zijn, en daarbij van zoodanigen aard dat de lezer niet dorre feiten, maar een helderen indruk van den aard van het werk, ontvangt.

Dat deze uitgave der Bijbel- en Bid-Vereeniging veel lezers moge hebben, en dat elkeen hunner bij het lezen leeren moge dát geloof te beoefenen dat krachtig is in God tot nederwerping der sterkten, is de bede van

Kaapstad, 30 Juni 1908.

J. DU PLESSIS.

HOOFDSTUK I.

**Dr. Barnardo's verhaal omtrent het begin van
zijn werk onder verwaarloosde kinderen.**

„Ik leef nevers nie!”

„Kijk nou, mijn jongen, - het is nutteloos dat je tracht om mij te bedriegen. Kom, zeg mij nu de waarheid. Wat bedoelt je? Waar komt je vandaan? Wie zijn jou vrienden? Waar hebt je gisteren avond geslapen?”

Met deze vragen dacht ik dat ik door het sterkste schild van onwaarheid en bedrog kon doordringen, achter hetwelk de jongen die mij dat vreemde antwoord had gegeven, zich kon schuilen. Nooit dacht ik voor een oogenblik dat het antwoord dat dit kind mij had gegeven een waar bericht omtrent zichzelf was.

Ik was in die dagen bezig om als dokter te studeeren, en, zoover mijn studiën mij toelieten, had ik getracht iets voor verwaarloosde kinderen te doen. Des avonds hield ik voor de ruwe kinderen van arme werkslieden school. Op deze wijze leerde ik zien aan hoeveel lijden en ontberingen de kinderen

van de armste klassen blootgesteld zijn. Ik had vele hongerige, gelapte en zelfs mishandelde kleine kinderen ontmoet; maar nog nooit had ik een geheel verwaarloosd kind, zonder een thuis en zonder ouders of vrienden, aangetroffen. Ik dacht dat wat andere menschen omtrent zulke geheel verwaarloosden vertelden, slechts vertelselen waren, waaraan men geen geloof kon hechten. Ik meende ook dat indien er zulke havelooze kinderen bestonden, zij meestal weezen waren, die door de beambten van armenhuizen verzorgd werden

Des daags moest ik mij aan mijn studiën wijden, en de voorlezingen bijwonen of het hospitaal bezoeken, en des avonds moest ik in mijn boeken mij verdiepen; doch ik wijdde twee avonden in de week, zoowel als den geheelen Zondag, aan mijn armenschool die in een van de meest verachterde gedeelten van Londen — namelijk Stepney — was gelegen. Hoe goed herinner ik mij die kleine kamer! Oorspronkelijk was die kamer een stal geweest, een eenvoudig afdak voor donkeys. Wij hadden er een vloer in geplaatst, en de balken en muren gewit, maar het vuilnis van den ouden stal konden wij niet heelemaal verwijderen. De vrienden die mij hielpen en ik, echter, dachten dat het een allerbeste kamer was, want zij was toch ten minste waterdicht en winddicht. Bovendien hadden wij ijzeren tralies voor de vensters, die in dien tijd en in dat deel van de groote stad

een zeer noodige verdediging waren. De grootste aanbeveling van ons schoolvertrek was evenwel dat het gelegen was in het hart van een dicht-bevolkte en uiterst armoedige streek, met een menigte kleine huizen van vier kamers elk, elk waarvan een geheele familie moest huisvesten. Uit deze familiën kwam de schare van jongens die zich rondom onze deuren verdrongen, mij en mijn helpers bij den naam van „Meester” noemden, luisterden (met of zonder aandacht) naar wat wij te zeggen hadden, en op luidruchtige wijze een of ander schoon lied uitschreeuwden.

Dit was het tooneel van mijn eerste werk aan de kinderen. Het was hier dat het gesprek plaats vond waarvan ik reeds het begin verteld heb. Voor mij stond een kleine jongen in lappen gekleed, die den geheelen avond aandachtig naar mijn woorden had geluisterd. Toen ik de lichten wilde uitdoen zat hij nog op zijn plaats, en gaf geen teeken van te willen heengaan. Ik zeide:

„Kom, mijn jongen, 't is tijd om naar huis te gaan”.

Het kind antwoordde er eerst niets op.

„Kom dan, 't is best dat je nu maar dadelijk naar huis gaat. Als je niet gaat, dan zal jou moeder naar je komen vragen”.

„Asseblief, mijnheer, laat mij maar hier blij”.

„Blijven! Waarom? Zeker niet. Ik ga de lichten doodmaken en de deur sluiten. Waarom wilt je dan blijven?”

„Asseblief, mijnheer, laat mij hier blij; ik zal geen kwaad doen”.

„Nee, kereltje, je moet naar huis naar jou moeder. Zij zal niet weten waar je gebleven bent”.

„Ik het geen moeder”.

„Jou vader dan, waar is hij?”

„Ik het geen vader”.

„Allemaal praatjes, jongen. Waar zijn jou vrienden? Waar leef je?”

„Het geen vrienden. Leef nevers nie”.

Dat antwoord verwonderde mij, maar zooals ik gezegd heb, ik geloofde het niet. En toch, ik gevoelde dat er iets achter zat waarnaar ik onderzoek moest doen. Ik keek ernstig naar het kind — hij was nauwelijks meer dan een kind — en tot vandaag toe ik zie hem nog in den geest voor mij staan. Hij had een klein en vermagerd lichaam, en was in de ellendigste oude lappen gekleed, liederlijk vuil, zonder hemd, kousen of schoenen.

„Hoe oud bent je, jongen?”

„Tien jaar mijnheer”, zeide hij langzaam, maar hij leek veel ouder, terwijl zijn lichaampje dat was van een kind van zeven of acht. Op zijn aangezicht was er het bezorgde voorkomen van een oud man, en toen hij met mij sprak op zijn eigenaardigen hoogen en luiden toon, kreeg ik een gevoel van pijn. Hij was nog een kind, terwijl zijn bittere armoede en vele ontberingen hem reeds tot een bejaarden mensch

hadden gemaakt. Ik onderzocht hem grondig, maar ik kwam spoedig tot de overtuiging dat deze jongen mij de waarheid had verteld.

„Mijn jongen”, zeide ik tot hem, voor de derde of vierde maal, „wil je mij zeggen dat je nu waarlijk geen thuis hebt, en geen vader of moeder of vrienden?”

„Dit’s die waarheid, mijnheer. Ik vertel geen leugens nie”.

„Waar hebt je gisteren avond geslapen?”

„Daar onder in de hooimarkt, in een van de karren vol hooi.”

„Hoe kwaamt je hier naar de school?”

„Omdat ik, mijnheer, een kerel ontmoet had die ik kende, en die mij zei hier naar de school te komen waar ik ’n beetje kon opwarmen; en hij zei dat mijnheer mij misschien zou toelaten heel nacht voor de vuur te liggen”.

„Maar wij blijven toch niet den heelen nacht open”.

„Ik zal geen kwaad doen, Mijnheer kan mij maar gerust laten blijven”.

Het was een bitter koude winter-nacht, en de scherpe oostewind scheen tot de beenderen door te dringen, hoe warm een mensch ook gekleed was.

Ik keek den jongen aan, dien ik nu erken als mij van den Heer toegezonden, en zag hoe weinig hij in staat was het gure weer te weerstaan. Mijn hart zonk terwijl ik tot mijzelf zei: Als alles waar is wat hij mij heeft gezegd, dan moet hij reeds bitter hebben geleden.”

Toen kwam er in mij voor de eerste maal de gedachte op: Is het niet mogelijk dat er anderen in deze groote stad zijn, even haveloos en behoeftig, die gelijk deze jongen jeugdig en hulpeloos zijn, en geheel onbekwaam om aan koude, honger en ontbering zich bloot te stellen? Voorzeker (zoo dacht ik) het kan niet mogelijk zijn dat er *velen* zijn in dit groote Londen, deze stad van rijkdom, van geopende Bijbels, van Evangelie-prediking, en van Armenscholen! Ik keerde mij om naar den jongen, die nog op mijn antwoord wachtte.

„Zeg mij, mijn jongen, zijn er andere arme jongens in Londen die even als jij, zonder thuis of vrienden zijn?”

Een glimlach van verwondering over mijn onkunde stond op zijn gelaat te lezen, en hij antwoordde zonder aarzeling:

„Ja, mijnheer, banja, banja; meer dan ik kan tel”.

Dit was nu eenmaal te erg; de jongen had mij gewis een leugen verteld.

In elk geval, ik zou de zaak dadelijk onderzoeken. Voorzeker de feiten zouden toch niet den jongen rechtvaardigen! Ik zeide derhalve:

„Goed, als ik jou eens een kopje warme koffie zou geven en een plaats aanwijzen waar je slapen kunt, zal je mij dan nemen naar een plek waar jongens (zooals je zegt) buiten liggen op de straten, en mij wijzen waar zij zich wegsteken?”

De arme jongen nam mijn voorstel terstond aan.

Gedachten aan een warm maal en een plaatsje om in te slapen brachten een hongerigen, bijna wolfachtigen trek op zijn aangezicht. Hij knikte toestemmend zijn hoofd, en toen ik hem toeriep om nu mee te gaan, gehoorzaamde hij met groote snelheid. Ik nam hem eerst mee naar mijn kamers. Het duurde niet lang of de koffie was gereed. Arm kereltje! Omtrent zijn honger had hij de waarheid verteld. Met welke gretigheid at en dronk hij! Ik was bijna bevreesd om hem van voedsel te voorzien, want hij slukte alles met zulke verbazende snelheid naar binnen. De heete, zoete koffie gaf hem spoedig een weinig warmte, en aanstonds begon zijn tong zich ook te bewegen. Weldra had ik aan hem het treurige verhaal van zijn leven ontlokt. Ons gesprek liep op de volgende wijze voort:

„Mijn naam is Jim Jarvis, mijnheer. Ik het nooit mijn vader geken. Moeder was altijd ziek, en toen ik nog maar een kleintje was (hij was ook nu nog maar een kleintje!) het hul haar naar de hospitaal gestuur, en mij naar 'n school naastaan. Daar was ik 'n rukje, maar moeder is kort daarna dood, en toen het ik van de school weggeloop”.

„Hoe lang geleden was dat?”

„Weet nie, mijnheer, maar meer dan vijf jaar”.

„En wat hebt je toen gedaan?”

„Ik het toen met 'n klomp jongens meegeloop, daar naar de kant van Wapping. Daar was ook 'n ou dame

die moeder geken het, en zij was banja vriendelijk, en het mij toegelaat om in 'n schuur achter haar huis te slaap, en het mij ook stukjes kost gegeef. Toen het ik weer werkjes voor 'n schipper gedoen om hem op zijn boot te help. Hij het mij slecht behandel en dikwels puur voorniet geslaan. Soms het ik niks gehad om te eten, en banja keer het hij dagen lang weggegaan en mij alleen met de schuit gelaat”.

„Maar waarom hebt je dan niet weggelopen, jongen?” vroeg ik.

„Ik zou dit gedaan het, mijnheer, maar Dick de Vloeker — dit was zijn naam, mijnheer — het mij een dag vreeselijk geslaan, en gezweer dat als ik ooit zou wegloop en hij mij zou vang, dat hij mijn leven zou neem. En dan het hij nog bovenop een hond gehad, die hij aan mij laat ruik het, en hij het aan mij gezeg dat als ik ooit de schuit zou verlaat die hond mij zou vang, — en, mijnheer, hij was toch een al te groote, kwaai hond! Soms het Dick, toen hij dronk was, die hond aan mij gejaag, — „voor de pret” het hij gezeg — en dit is wat hij gemaak het”.

Daarop trok de arme jongen eenige van de lappen die hem bedekten opzij en toonde mij een lang, leelijk merk aan zijn been waar hem de hond gebeten had.

„Ik het een lange tijd met Dick geblij, ik weet nie meer hoe lang. Op 'n dag kwam daar een man aan boord van de boot, en hij het mij gezeg dat Dick weggegaan het, en hem als soldaat het laat inschrijve.

En ik zeg toen aan hem: Baas, hou toch die hond zoo 'n oogenblik vast. En die man het toen met de hond in de kajuit afgegaan en ik sluit toegauw de deur op hullie albei, en schreeuw „Hoera!”, en spring aan wal, en loop wat ik kan, en hou nooit op met loop tot ik bij de Vleeschmarkt kom. En die heele dag was ik nog bang dat Dick zijn hond achter mij zou wees. O, mijnheer, het was lekker om geen pak slaag te krij, en voor niemand bang te wees. Ik dacht dat ik nou die heele tijd zou blij wees, want die menschen was goed voor mij en het mij nou en dan een penny gegeef.”

„En hoe omtrent de politie?” zeide ik. Hebben zij jou nooit gevangen?”

„Ach! mijnheer, de polis was de slechtste van alles; ik het nooit van hullie rust gehad. Hullie het mij altijd door aan die loop gehou. In de zomer het ik meestal buiten op de kaai geslaap. Tweemaal het hullie mij voor de magistraat gehad omdat ik buiten geslaap het. De „bobbies” het mij dikwels gevang, maar meestal het ik daar met een schop of een slag op de kop van af gekom. Een nacht het een kwaai bobby mij op een deurdrempel gevang, en hij het mij opgesluit. De magistraat het mij voor zes dagen naar de werkhuis gestuur, en gezeg dat als ik weer voor hem kom hij mij naar de tronk zal stuur. Van die tijd het ik maar almalewe in en uit en op en af gekuier waar ik kan, en van dit zoo koud ge-

worde het is dit banja slecht — elke nacht buiten en elke nacht honger!”

„Bent je ooit naar school geweest, Jim?” vroeg ik.

„Ja, mijnheer, in de werkhuis het hullie mij school toe gestuur, en ik het eenmaal naar een school in Whitechapel gegaan op een Zondag”.

„Nu, Jim, zou je graag naar een aangenaam Tehuis willen gaan, en altijd genoeg hebben om te eten en te drinken, en goede vrienden hebben om voor jou te zorgen en jou te onderwijzen?”

„Dit zal mij net eerste-klas pas, mijnheer!”

„Wel, wij zullen morgen zien wat voor jou gedaan kan worden. Maar weet je dat er een andere wereld is, beter en schooner dan deze, waar er geen honger en geen kou zijn, en waar kleine jongens nooit mishandeld of geslagen worden? Weet je wat de naam van die plaats is?”

„De hemel, mijnheer, dan nie, mijnheer?”

„Ja, Jim, en zou je graag daarheen willen gaan? Elkeen die daarheen wil gaan moet Jezus liefhebben. Hebt je ooit van Hem gehoord, Jim?”

De jongen knikte toestemmend, en scheen heel voldaan te zijn omdat hij *iets* wist van wat ik sprak.

„Ja, mijnheer, ik weet van Hem”.

„Welaan, wat weet je van Hem? Wie is Hij?”

„O, mijnheer,” zeide hij, — en daarop keek hij op bange wijze in de kamer rond, liet zijn stem tot een fluistering zakken, en sprak: „Hij is de Paus van Rome!”

„Wat in de wereld bedoelt je, jongen”, zei ik in groote verbazing”, wie heeft jou dat verteld?”

„Niemand, mijnheer, maar ik weet ik is recht” — en hij knikte zijn kleine hoofd met de grootste verzekering — „want, mijnheer, zietje, mijn moeder vóórdat zij dood is het altoos zoo gemaakt” — en hij maakte voor zijn borst het teeken van het kruis. En één dag toen zij op sterven geleg het in de hospitaal, was daar een mijnheer in zwarte kleeren, en hij het met moeder van Hem gepraat, mijnheer, en toen het hullie albei die teeken gemaakt!”

„Zoo, zoo, omdat jou moeder hetzelfde teeken gemaakt heeft toen zij van Jezus en van den paus sprak, dacht je dat het dezelfde persoon moest zijn?”

„Ja, mijnheer!” en de jongen scheen zeer grootsch te zijn over zijn scherpzinnigheid.

Ik schrijf alhier niets dan feiten neer. Dit was letterlijk al wat de arme jongen wist van dien Heiland die den hemel verliet opdat Hij de verlorenen zou zoeken en zaligen! Ik hield nu op met vragen te doen, en begon toen dien armen jongen iets te vertellen van het Kindeken van Bethlehem. Daarna knielden wij neder, en ik vroeg aan den Heer om dezen kleinen zwerveling der straten te zegenen. Toen ik opstond waren zijn oogen vol tranen, en ik moest gelooven en hopen dat zijn jonge hart, zoo lang verwaarloosd, thans een weinig openging voor de stem van den goeden Herder.

Een half-uur na middernacht begon ik mijn tocht door de straten, met Jim aan mijn zijde. Wij liepen spoedig door de grootere straten heen, en Jim leidde mij toen door een smallen gang, aan het einde waarvan er een afdak was. Ik ontdekte later dat het gedurende den dag een markt voor oude kleederen was. Onder dat afdak zochten wij overal naar de jongens die Jim gezegd had dat wij daar zouden vinden, doch er was niemand.

Alles recht, mijnheer, zoek maar nie meer. Ons zal hullie net nou krij. Hullie mag nie hier blij, want dan zal de polis hullie vinde." Aanstonds legde hij den vinger op zijn mond, en zeide: „Ssstt! Nou is ons daar! Nou zal mijnheer banja zien, als ons hullie nie schrik maak."

Wij waren aan het einde van onze reis. Voor ons rees een hooge muur, en wij konden niet verder komen.

„Waar zijn zij, Jim?" vroeg ik.

„Daarboven, mijnheer!" zeide hij, en hij wees op het dak van het ijzeren gebouw voor ons. Jim klauterde er snel op, en liet toen een stok zakken met behulp waarvan ook ik naar boven kwam, niet zonder handen te bezeeren en kleeding te beschadigen. Wat zag ik hier voor mij?

Daar lagen zij, met hunne hoofden op het hoogere gedeelte van het dak, en hun voeten meestal in de goten, in zooveel houdingen als men zien kan wanneer een aantal honden voor het vuur ligt — een

verwarde hoop jongens aan het slapen, sommigen ineens gevouwen, sommigen tegen elkaar gerold, anderen weer opzij bij zich zelve. Ik telde er elf. Zij hadden geen deksel van eenigen aard. De lappen waarin zij gekleed waren zagen er even ellendig uit als Jims erbarmelijke kleeding, of zelfs erger. Een groote kerel die er lag scheen mij ongeveer achttien jaren oud te zijn, maar de ouderdommen van de anderen liepen van negen tot veertien jaren.

Op dat oogenblik scheen de maan helder van achter de wolken. Het bleeke licht viel op de aangezichten van de slapende jongens, en terstond werd mij dit vreeselijke feit duidelijk, dat zij allen zonder thuis en geheel onverzorgd waren, en het was mij alsof God zelf het gordijn wegschoof, en mij al de onuitsprekelijke ellende van het leven der kinderen op de straten van Londen toonde.

Jim beschouwde het geheele tooneel uit een practisch oogpunt. „Zal ik hullie wakker maak, mijnheer?” vroeg hij.

Ik was door mijn eigen pijnlijke gedachten overstelpt, en mijn hart klopte van innerlijke ontferming voor deze arme jongens. Al wat ik op Jims vraag kon antwoorden was: „Shhh! hinder ze niet!” Op dat oogenblik in de doodsche stilte van den nacht, met een slapend Londen rondom mij, gevoelde ik mij geheel machteloos om hen te helpen, en ik wilde hun rust niet storen. Het gezicht van die jongens

was mij een openbaring en een boodschap. Ik had in mijn gemoed besloten dat deze ééne jongen, Jim, die mij derwaarts geleid had, zou worden verzorgd en opgevoed. Maar om ook de andere elf te wekken, en naar hun verhalen te luisteren — verhalen, evenals dat van Jim, van ellende, eenzaamheid, mishandeling mogelijk ook van misdaad en zonde — en te gevoelen hoe elk woord van hun verhaal mij aanspoorde om iets voor hen te doen, dat was meer dan ik verdragen kon. Ik wierp derhalve nog een blik van medelijden op dien droevigen menschenhoop, op al die gelaats-trekken die bleek waren van koude en honger en ontbering, en ik haastte mij toen om weg te komen, juist toen één van de slapenden zich rusteloos bewoog alsof hij wilde ontwaken. Wat ik dien nacht daar zag werd diep in mijn geheugen ingebrand en het gezicht dat ik daar in het maanlicht zag keerde telkens en telkens terug, totdat ik mij gedrongen gevoelde iets voor die rampzaligen te doen.

Wij kwamen weldra weer bij de straat aan. Zonder in het minst te weten wat er in mijn gemoed omging, zeide Jim: „Zal ons nog een klompje gaan zoek, mijnheer? *Daar's banja meer!*”

Maar ik had reeds genoeg gezien om mij diep treurig te stemmen, en ik had geen bewijzen meer nodig van de waarheid van zijn verhaal, en geen verder spoorslag om iets te ondernemen in het belang van arme havelooze kinderen.

HOOFDSTUK II.

Dr. Barnardo: Wat nu gedaan?

Niet lang na de gebeurtenissen waarvan Dr. Barnardo ons in het voorgaande hoofdstuk een verhaal heeft gegeven, was er op een avond een groote vergadering in verband met de stadszending in Londen, op welke vergadering ook Dr. Barnardo tegenwoordig was. Toevallig gebeurde het dat één van de sprekers niet was opgedaagd, en de voorzitter van de vergadering, die Barnardo goed kende en van zijn werk wist, riep hem op om een woord te spreken. Barnardo gevoelde zich zeer ongelukkig dat hij zoo onverwachts gevraagd werd, doch hij stond op, en begon met een onuitgesproken zucht tot God om hulp,, het één en ander van zijn werk te vertellen. Spoedig werd hij warm, toen hij dacht aan de arme verwaarloosden aan wie hij arbeide, en aan de schoone gelegenheid die hem aangeboden werd om belangstelling in hun toestand op te wekken. De menschen luisterden met gespannen aandacht naar zijn woorden, en juichten hem hartelijk toe toen hij eindigde. Zijn verhaal verscheen in de nieuwsbladen, en werd wijd en zijd gelezen.

Onder hen die op deze wijze iets van Barnardo's

werk kwamen te hooren was Lord Shaftesbury, een van de edelste en meest menschlievende christenen van de negentiende eeuw. Deze edelman noodigde Barnardo uit om op zekeren avond bij hem te komen eten, en na het eten moest Barnardo andermaal vertellen wat hij dien avond had gezien toen Jim Jarvis hem naar de slapende jongens had geleid. De andere heeren die mede aan tafel zaten waren zeer ongeloovig, en meenden allen dat de zaken niet zoo erg waren als door Barnardo voorgesteld. Er was slechts één manier waarop men achter de waarheid kon komen, en de gastheer zelf deed het voorstel dat zij allen dadelijk met Barnardo zouden meegaan naar de plaatsen waar de jongens 'snacht sliepen, om zich te overtuigen dat alles waar was wat hun dien avond was verteld. Rijtuigen werden ontboden, en men zag het ongewone schouwspel van een aantal deftige heeren, voor een eetmaal gekleed, zich wendende in de richting van de armoedigste en vuilste deelen van de groote wereldstad.

Vreemd om te zeggen, voor een langen tijd kon men geen havelooze kinderen vinden. Barnardo ging naar verscheidene plaatsen waar hij ze vroeger altijd had aangetroffen, maar er was dien avond niemand. Hij begon een weinig beangst te gevoelen. Zou het dan geschieden dat juist op het oogenblik dat hij gaarne de waarheid van zijn woorden wilde bewijzen, het bewijs hem zou ontvallen? Hij gevoelde zich zeer teleurgesteld en niet weinig onthutst, toen een

diender die hem kende tot hem zeide, wijzende op een groot zeil dat over een hoop goederen was getrokken: „Alles recht! een menigte daaronder!” Barnardo stak zijn hand onder het zeil in, voelde in het donker het been van een jongen, greep hem aan den enkel, en trok hem van onder zijn schuilplaats uit. De jongen trachtte te ontvluchten, denkende dat het de diender was, maar werd spoedig gerustgesteld. Gevraagd of er nog meer waren, was zijn antwoord: „De heele plek is vol van de kereltjes; ik zal hullie nou net wakker krij”, en hij begon over het zeil in alle richtingen te loopen. De slapende jongens begonnen spoedig genoeg eruit te kruipen, en om te voorkomen dat zij dadelijk zich uit de voeten zouden maken, werd aan elkeen een penny beloofd. Dit aanbod bracht terstond het geheele gezelschap voor den dag, en weldra stonden die jongens op een rij voor Lord Salisbury en zijn gasten. Er waren niet minder dan *drie-en zeventig* van hen — in lompen gehuld, bleek, vermagerd, verhongerd, een droevige afdeeling van het groote leger der verwaarloosden. „Ik bid den Heer”, zei Dr. Barnardo, toen hij ervan vertelde, „dat ik nooit weer zulk een schouwspel mag zien!”

De bezoekers gingen echter niet uit elkaar voordat zij de hongerige schare gevoed hadden. Dr. Barnardo wist van een koffie-huis dat den geheelen nacht door open stond, en behoorende aan zekeren Dick Fisher.

Daarheen bewoog zich de geheele vergadering, en de jongens ontvingen elk een kopje koffie en een overvloed van brood en boter. Toen Dick Fisher vernam wie zijn gasten waren, spande hij alle pogingen in om den honger van de magere jongens te stillen. Van hem kregen Barnardo en zijn vrienden ook een voorraad pennies om aan de jongens uit te deelen. Die arme ventjes, die nu misschien voor de eerste maal in hun leven een verzadigend maal genoten, waren uitbundig blij en dankbaar, en riepen hun weldoeners luide „Hoera's" toe.

En zoo eindigden de gebeurtenissen van dien merkwaardigen nacht.

Lord Salisbury drukte Barnardo op warme wijze de hand, en zeide: „Het geheele Londen zal hiervan hooren. Vaarwel! God zegene u!"

Maar er was een ander voorval op den nacht van de groote Zending Samenkomst, toen Barnardo het eerst van zijn werk verhaalde, en dat voorval moet ook vermeld worden. Er was in de vergadering een jong dienstmeisje tegenwoordig. Nadat de vergadering geëindigd was, kwam zij naar Dr. Barnardo, en zeide dat zij uit haar zeer geringe verdienste eenige pennies voor buitenlandsch zendingwerk had gespaard, maar dat zij, nadat zij het verhaal van Dr. Barnardo had gehoord, besloten had om dat geld voor arme kinderen te geven. En daarmee gaf zij een klein pakket aan Barnardo, die er zich eenigszins verlegen over gevoelde.

Hij had nog nooit iets voor zijn werk ontvangen van een vreemdeling. En toch kon hij dit niet weigeren. Hij nam het pakket naar huis, en vond er zespence-halfpenny in stuivers is. Hij wist niet wat erover te denken. De gift was zeer gering, maar het kon zijn dat God die gave bedoeld had als het onderpand van veel meer. Hij legde het pakket eerbiedig in een lade weg, God dankende voor de belangstelling en de zelfopoffering van een arm dienstmeisje. En ziet, dat nietige bedrag groeide aan, in de wonderlijke voorzienigheid Gods, tot een som van meer dan *drie millioen ponden sterling*.

In de maand December 1870 verscheen in „The Christian”, een christelijk weekblad, een brief van Dr. Barnardo, die op de volgende wijze aanving:

„GELIEFDE VRIENDEN, — Ons „Tehuis voor Jongens” is nu formeel geopend. Wij hebben geen vrienden van buiten uitgenoodigd, geen intekenaren gevraagd, maar eenvoudig, tezamen met huisvader, huismoeder en onderwijzer, en natuurlijk ook de lieve jongens, het huis aan God gewijd. Onder Zijn leiding werd het plan uitgedacht en zal het worden uitgevoerd. Het was ons een gezegende tijd! Op eenvoudige, kinderlijke wijze smeekten wij Gods zegen af. Met ernst en gevoeligheid baden wij voor onbekeerde vaders, moeders en vrienden.”

Het Tehuis waarvan melding wordt gemaakt was gelegen in de Stepney Causeway No. 18. Het gebouw

werd voor £ 45 per jaar gehuurd, en nadat de noodige verbeteringen werden aangebracht was er plaats voor zestig jongens. Het oorspronkelijke plan was om jongens van drieërlei klas op te nemen: ten eerste, jongens die reeds ergens een verdienste hadden, maar die behoefte hadden aan een aangenaam Tehuis, en gewillig waren om daarvoor te betalen. Tweedens, jongens die gewillig en begeerig waren om te arbeiden, maar voor wie er nog een plaats moest worden gezocht. Zij zouden intusschen in het Tehuis herberg vinden, en aldaar van werk worden voorzien. Derdens, jongens die geheel en al behoeftig waren, voor wie kleederen en huisvesting moest worden gevonden. Langzamerhand kwam het ertoe dat alleen jongens van de laatste klas opgenomen werden.

Het duurde niet lang na de opening van het Tehuis in de Stepney Causeway of de inkomsten van de inrichting verdubbelden zich. Het was iets zonder weerga in de geschiedenis van de christelijke liefdadigheid, dat zulke groote sommen in de handen van een jongen man van 27 jaren geplaatst werden. Maar het uur en de man waren er beide, en het werk breidde zich op de verbazendste wijze uit. Reeds in 1872 noemde hij — en ook dan niet voor de eerste maal — de drie beginselen die hij ten opzichte van de finacie handhaafde: „Eerstens, wij bedelen nooit geld voor des Heeren werk; tweedens, wij maken geen schuld; derdens, wij publiceeren niet

de namen en adressen van onze ondersteuners". Men moet echter verstaan dat het eerste van de hier genoemde beginselen niet belette, dat Dr. Barnardo wijd en zijd de behoeften van zijn werk bekend maakte, en op deze wijze bij een zeer wijden kring belangstelling wekte.

In hetzelfde jaar 1872 begon Dr. Barnardo diensten te houden in een groote tent die vlak tegenover een groot drankhuis, genaamd de Edinburgh Castle, werd opgeslagen. In verband met het drankhuis was er een groote, prachtige zaal, waarin allerlei laffe liederen werden gezongen en onzedelijke tooneelen werden opgevoerd. Door drankhuis en muziekzaal werden duizenden zielen naar het verderf gesleept. De diensten in de Tent gehouden, aan den andere kant, werden door God rijkelijk gezegend. Een krachtige herleving brak uit, en honderden kwamen tot bekeering. Zoo groot was de verandering van zeden in die buurt, dat de Edinburgh Castle gesloten moest worden, en het groote gebouw werd te koop aangeboden. Het was een ruime plek, met achttien kamers, en een zaal met zitplaatsen voor 200 personen. Bovendien was er de concert-zaal met zitplaatsen voor 1100 menschen, en genoegzaam grond rondom om desnoods in den zomer open-lucht vergaderingen te houden. Men vroeg voor het geheele eigendom £ 4000.

Dr. Barnardo zag zijn kans, en deed een beroep op christenvrienden om hem te hulp te komen.

„Wij hooren dat verscheidene koopers het eigendom hebben bezichtigd, en dat het heropend zal worden als een muziek-zaal. Ik beef bij de gedachte aan het kwaad dat er andermaal uit geboren kan worden, en ik blijf bidden dat de Heer het in het hart van Zijn rentmeesters geven wil, om het benoodigde bedrag aan Zijn voeten te leggen”.

Binnen een maand was dat groote eigendom in Dr. Barnardo's bezit. Laat ons andermaal hooren wat hij ervan te vertellen heeft: „Goddank, de Edinburgh Castle is gekocht zonder dat wij eenige schuld hebben moeten maken! Eén uur voordat de vendutie zou worden gehouden kochten wij de plaats voor de som van £ 4200, waarvan wij slechts £ 840 dadelijk moesten betalen, en de rest na veertien dagen. Op den betaaldag hadden wij reeds £ 4090 in handen. Te elf uur op dien dag kwam een van onze vrienden opdagen, om zooals hij zeide „een laatste schot op de vesting van den Satan af te vuren. Het was een 100-ponder! Uit een andere bron kwam £ 10, en daar was de som van £ 4200 gevonden. Hoe goed is onze God! Hoe zeker zijn Zijn beloften! Geliefde vrienden, vereenigt u met ons in een lied van dankzegging en zegevierende halleluja's!”

In het jaar na den aankoop van de Edinburgh Castle trad Dr. Barnardo in het huwelijk, en hierdoor werd het hem mogelijk om ook voor verwaar-

loosde meisjes iets te doen. Voor die arme kinderen werd een Tehuis geopend, en hoezeer hadden zij het niet noodig! Dr. Barnardo beschrijft zijn eerste tien meisjes als niets beter dan heidenen. Een van hen had reeds tweemaal getracht om haar eigen leven te nemen. Een ander, een kind van slechts negen jaren oud, had de mond van een baby met zand gevuld, en dan op het aangezicht van de zuigeling gezeten; en dat niet uit wreedheid, maar alleen uit nieuwsgierigheid om te zien wat gebeuren zou. Al deze meisjes werden eerst in een groot tehuis opgenomen. Maar het werd Dr. Barnardo spoedig duidelijk dat een groot gebouw, waarin meisjes, evenals soldaten in een kazerne, werden gehuisvest, niet zou beantwoorden. Na er lang over gedacht en gebeden te hebben, zag hij in dat de oplossing van het vraagstuk dit was: er moesten voor die meisjes afzonderlijke thuisplaatsen worden gebouwd, in welke zes of acht kinderen konden thuisgaan, en waar het huiselijk leven heerschen kon.

Maar van waar zou het geld voor deze nieuwe onderneming worden gevonden? Barnardo legde de zaak den Heer in het gebed voor, en schreef er ook in de christelijke bladen over. Hij vertelt ons hoe hij geld voor zijn eerste „cottage” ontving. Hij was in een hotel thuis, en was juist bezig zich in den morgen aan te kleeden, toen er aan de deur geklopt werd.

„Kom binnen.”

De deur werd slechts genoeg geopend om het hoofd van een vreemdeling binnen te laten. Zijn haar was nog niet gekamd, en het was duidelijk dat hij nog niet aangekleed was.

„Is uw naam Barnardo?” zei de vreemdeling.

„Ja,” was het antwoord.

„Gij hebt het voornemen om een aantal „cottages” voor meisjes te bouwen, niet waar?”

„Ja,” zeide Barnardo verbaasd.

„Heeft u al het geld?” zei de man, terwijl zijn hoofd knikte, maar zijn lichaam nog altijd achter de deur bleef.

„Nee, nog niet,” was het antwoord.

„Goed, zet mij dan neer voor de eerste „cottage.” En daarmede werd de deur haastig gesloten en de vreemde bezoeker verdween.

Barnardo sprong achter hem, en vroeg naar zijn naam. Het bleek toen, dat die heer en zijn vrouw een dochter hadden verloren die hun zeer dierbaar was, en dat, toen zij hoorden dat Barnardo tehuizen wilde oprichten voor verweesde meisjes, zij dadelijk besloten hadden om het geld dat voor een cottage benodigd was, bij te dragen. Hoorende bij toeval dat Dr. Barnardo in hetzelfde hotel thuis was waarin hij zich bevond, had hij hem dat vreemde morgenbezoek gebracht, en het geld voor het eerste tehuis beloofd.

Dit werk aan de meisjes breidde zich na dertig

jaren grootelijks uit. Het eerste tehuis werd in den loop van tijd een gansch dorpje, met niet minder dan 65 tehuizen (cottages) en elf andere grootere gebouwen. In dien tijd werden er 8700 meisjes opgenomen, opgevoed en als dienstmeisjes uitgezonden.

Beiden, jongens en meisjes, werden altijd bezig gehouden. De jongens moesten een of ander ambacht kiezen, waarin zij verlangden onderwijs te ontvangen. Zoo werden zij bekwaam gemaakt om later als schoenmakers, snijders, timmerlieden, bakkers en wat dies meer zij, hun brood te verdienen. Dr. Barnardo kwam echter ook spoedig tot de overtuiging dat het voor velen van zijn jongens, en van zijn meisjes ook, beter zou zijn als zij over de zee heen naar andere landen konden worden gezonden, waar er betere kansen zijn om in de wereld vooruit te komen. Deze emigratie begon in het jaar 1882. Het eerste gezelschap van jongens bestond uit 51, die door Dr. Barnardo op zeer zorgvuldige wijze werden uitgezocht. Een van hun getal was onze vriend Jim Jarvis. Onder zorg van een beproefden huisvader werden zij naar Kanada gezonden, waar elkeen van hen binnen veertien dagen een verdienste vond.

Dr. Barnardo was uiterst voorzichtig in de keuze van kinderen die naar andere werelddeelen zouden gaan. Hij stelde het tot regel niemand te zenden bij wien er ook de minste aanleg tot misdaad scheen te zijn, ook niemand die niet geheel gezond was, en

verbond zich bij het publiek om zorgvuldig aan te teekenen wat van elk kind werd, ten einde, als de onderneming geen goede vruchten afwierp, ook geen kinderen meer te zenden. Maar het bleek dat het zenden van de kinderen naar Kanada en andere volkplantingen niet alleen heilzame gevolgen voor de kinderen had, maar ook veel huisgezinnen van eenzame kolonisten tot zegen is geweest. Tot op het jaar 1906 werden uit de Tehuizen meer dan 18,000 jonge emigranten uitgezonden -- over de 13,000 jongens en over de 5000 meisjes.

HOOFDSTUK III.

Dr. Barnardo: Hoe God voor de kinderen zorgt.

* * * *

Er was één beginsel dat Barnardo van het begin af neerlegde en overal bekend maakte, en het was dit:

GEEN BEHOEFDIG KIND OOIT TOEGANG GEWEIGERD.

Dit maakte op het christelijk publiek een grooten indruk. Hier was een man die zich hield aan den regel van *geen schuld te maken*. En nochtans schrijft dezelfde man, als het ware, boven de deur van zijn Tehuis: Geen behoeftig kind toegang geweigerd! Hoe groot moet het geloof wezen van den man die gelooft dat God voorziening zal maken voor elkeen die komt aankloppen, en waarlijk behoeftig blijkt te zijn!

Dr. Barnardo heeft er nooit een geheim van gemaakt dat het geld tot hem kwam in antwoord op het gebed. Hij maakte wel gebruik van middelen, en zorgde ervoor dat zijn behoeften en de nood van zijn werk steeds bij christenvrienden bekend waren. Doch hij sprak het dikwijls uit dat al die middelen machteloos waren, en dat het gebed alleen de sleutel was om de schatkameren des hemels te ontsluiten.

Toen zijn werk nog in zijn aanvang was, kwam op zekeren dag een dame naar hem, om hem te zien. Zij werd binnen gelaten, en stond aan de deur van Barnardo's kantoor, en terwijl de tranen over haar wangen liepen, zeide ze: „Ik breng u dit geld, omdat uw deuren nooit gesloten zijn voor zelfs het armoedigste kind. Ga voort met uw gezegend werk! Weiger nooit om een arm kind te ontvangen. God zal u gewis helpen!” Met deze woorden legde zij in zijn hand een banknoot van de Bank van Engeland voor £ 1000.

Dr. Barnardo zegt verder: „Ik had wel van zulke groote sommen gehoord, maar nog nooit een zoo groot bedrag ontvangen. Mijn adem verdween, en ik kon ternauwernood een paar woorden van dank uitbrengen. Maar mijn bezoeker ging op bedaarde wijze voort: Het verheugt mij ook om te weten dat uw kinderen uit het armenhuis (workhouse) worden gehouden, en dat gij tracht om hen voor den Heer groot te maken”, en met deze woorden stak zij mij een ander banknoot van £ 1000 in de hand. Ik zweeg. Ik kon alleen in mijne ziel zeggen: „O God hoe wonderlijk zijn uw wegen!” En daarop deed mijn vreemde bezoeker andermaal haar zakje open en gaf mij een derde noot van £ 1000! Zij weigerde volstandig om mij haar naam of adres te geven, of een kwitantie voor het bedrag dat zij geschonken had te ontvangen. Zij zeide echter dat zij goed bekend was met het werk door

het Tehuis voor arme kinderen gedaan, en dat zij er gedurig voor bad. Daarop ging zij snel de deur uit, en ik zag haar nooit weer”.

Nog een ander verhaal van Gods wonderbare handelingen met hen die Hem volkomen vertrouwen. Het gebeurde eens dat Dr. Barnardo op den 24sten Juni £ 500 moest betalen, of anders een eigendom waarop een verband lag verliezen.

De 15de van de maand kwam, en hij had geen geld. Twee vrienden van zijn werk hadden hem meermalen gezegd om in dagen van moeilijkheden bij hen aanzoek te doen. Hij schreef aan beiden, doch de ééne vriend was ernstig krank, en de andere was voor langen tijd van huis gegaan. Op den 20sten waren de zaken nog erger, want een ander schuldbrief van £ 50 moest worden betaald. Op den 21sten, den 22sten en den 23sten ontving Barnardo niets; op den 24sten bracht hem de post slechts 15/.

Het verhaal moet worden voortgezet in Barnardo's eigen woorden: „Bijna wanhopend ging ik naar het kantoor van den procureur waar het geld betaald moest worden, in de flauwe hoop dat ik hem zou kunnen bewegen mij uitstel te geven. Toen ik langs de Pall Mall straat stapte, zag ik op de trappen van een deftig huis een heer die ernstig mij aankeek. Ik ging hem voorbij, maar een oogenblik later tikte mij iemand op den schouder, en mijn onbekende vriend zei: „Verschoon mij, maar is uw naam niet Barnardo?”

„Jawel, zeide ik, maar u is beter ingelicht dan ik”.

„O u kent mij niet, maar ik herken u. Ik heb een zaak die ik moet verrichten. Twee maanden geleden verliet ik Indië, en een zeker Kolonel van het Engelsche leger vertrouwde aan mij een pakket toe dat ik aan u moest overhandigen. Ik geloof dat het geld bevat. Die heer stelt groot belang in uw werk, en na afloop van een bazaar die zijn vrouw had gehouden, deed hij een collecte ten behoeve van uw werk. Ik ben echter maar onlangs alhier aangekomen, en heb nog geen tijd kunnen vinden om u op te zoeken. Juist heden morgen dacht ik bij mij zelve dat ik nu eens plan moest maken om u te bezoeken, toen ik u langs de straat zag wandelen. Wees zoo vriendelijk om een oogenblik te wachten totdat ik het pakket gehaald heb!”

Ik bewilligde blijmoedig in het verzoek van dien vriend. Hij liep naar zijn kamer, en bracht mij weldra een groote enveloppe, aan mij geadresseerd, en met een zijden koord vastgemaakt en verzegeld. Ik deed het in zijn tegenwoordigheid open. Verbeeld u mijn verbazing en verheuging toen ik er een bankwissel groot £ 650 in vond! Dat bedrag werd mij van Indië gezonden meer dan drie maanden van tevoren, voordat ik ooit wist dat ik tegen dienzelfden dag waarop ik het geld ontvangen zou de som van £ 550 zou moeten betalen. Ik twijfel er niet aan dat, door de voorzienigheids Gods, de drager van het

pakket dat bleef behouden bijna tot het laatst mogelijke oogenblik, opdat het geloovige gebed mocht worden beoefend”.

Velen van de ondersteuners van de Tehuizen gaven, niet van hun rijkdom, maar van hun armoede. Onder anderen was er een dame die in Glasgow woonde en tot de welgestelde klassen behoorde. Van tijd tot tijd zond zij de som van £ 100 voor het werk in Londen. Al haar geld was op rente uitgezet in de banken van Glasgow. Op zekeren dag werd de geheele stad ontsteld door het bericht van een groote bankbreuk. De dame van wie hier sprake is verloor ook hierdoor haar gansche bezitting, en werd letterlijk tot den bedelstaf gebracht. Zij ging in een kleine woning thuis, schreef een aandoenlijken brief aan Dr. Barnardo, mededeelende wat haar was geschied, en zeggende dat zij voortaan maar weinig zou kunnen doen, en sloot een postwissel in voor een halve kroon. Hoewel haar belangstelling in de Tehuizen onverminderd was, kon zij nu niet meer dan dat bedragje voor de goede zaak geven.

Dr. Barnardo vertelt van een ander zonderlinge ondervinding ten opzichte van de voorziening in zijn nood ter elfder ure. Het is gedurende de maand December dat in den regel de inkomsten het grootst zijn. In die maand is de som die inkomt gewoonlijk een zesde van het bedrag dat men over het geheele jaar ontvangt. Om die reden worden de groote

winkelrekeningen in die maand betaald. Dr. Barnardo had berekend dat hij gedurende December kon rekenen op de som van gemiddeld £ 22,000. Maar tot zijn teleurstelling waren de inkomsten voor de eerste 27 dagen van December 1894 slechts £ 15,700, terwijl zij in het vorige jaar £ 21.400 waren. Er bleven nog vele rekeningen onbetaald. Hoe zouden zij vereffend worden? Dr. Barnardo wierp den last die hem drukte op de schouders van den Vader der Weezen. Toen het de avond van den 29sten werd (een Zaterdagavond) ontbrak er nog £ 4500 aan de verwachte som van £ 22,000. Maandag zou de laatste dag van het jaar zijn, en Dr. Barnardo gevoelde dat hij met de winkeliers woord moest houden, en hun eerlijk op dien dag betalen. Tot zijn groote vreugde werd op dien laatsten dag van het jaar de som van £ 4662 ontvangen, en Dr. Barnardo kon al zijn beloften nakomen en al zijn rekeningen betalen. Het Nieuwe Jaar werd begonnen met een nieuw vertrouwen in de getrouwheid van den barmhartigen en ontfermenden God.

Wat heeft nu eigenlijk God gedaan op het geloovig gebed? Hoeveel geld werd aan dr. Barnardo toevertrouwd door des Heeren rentmeester? In zijn eerste jaar ontving hij £ 214-15/., en £ 1000 van een lid van het Engelsche parlement. In het volgende jaar waren de inkomsten £ 9190-4-5; in het jaar daarop £ 20,055-9-9; en in het jaar 1905, toen

Barnardo stierf, beliepen de inkomsten £ 203,130-13-11. Van het begin van zijn arbeid tot aan zijn dood ontving deze dienstknecht van God in antwoord op het gebed de som van *over de drie en een kwart millioen ponden sterling!* Het christelijk publiek droeg op zoo milde wijze tot dit werk bij omdat het groot vertrouwen stelde in Barnardo zelf. In dagen van voorspoed en erkenning zoowel als in dagen van tegenspoed en laster, geloofde men aan dr. Barnardo omdat hij zoo blijkbaar oprecht en geestdriftig was. Hij had een goede zaak, en hij wist zijn zaak met ernst en opgewektheid te bepleiten. Hij voedde het publiek met feiten, en herhaalde het, bijna tot vervelens toe dat: „het kost £ 16 om een kind te voeden, te kleeden en op te voeden voor een jaar”. Hij vertelde het eenmaal aan een gehoor van ontwikkelde en opgevoede menschen dat „£ 50 elken dag benoodigd is om zijn groot huisgezin te onderhouden, en £ 350 elke week”. Daarop gaf hij den wenk dat de tegenwoordige vrienden helpen konden om zijn lasten lichter te maken, door hem het bedrag van zijn uitgaven voor een dag of een week te schenken. Aan het einde van zijn toespraak zei een dame tot hem: „Dat heeft mij getroffen, de gedachte dat wij helpen kunnen om uw lasten lichter te maken, door u vooraf het bedrag van uw uitgaven te geven. Ik zal u morgen mijn cheque zenden. Den volgenden morgen bracht de post een

brief van die dame met een cheque groot £ 1400, genoeg om de onkosten van een geheele maand te dekken!

OPSOMMING: TEGENWOORDIGE TOESTAND
VAN HET WERK (December 1907).

Sedert den dood van dr. Barnardo, dien de Heer na voortdurende zwakheid en lijden op den 19den September 1905 tot Zich riep, staat aan het hoofd van de Tehuizen de heer William Baker, M. A., LL. B. Met veel zegen van boven en tot heil van duizenden wordt het liefdewerk van den onvergetelijken stichter, dr. Barnardo, voortgezet. Onder al de inrichtingen om onsterflijke zielen uit het slijk der zonde op te heffen, staat deze arbeid in de voorste rij. Gedurende 41 jaren staan nu reeds de deuren van de Tehuizen open voor elk kind dat slechts bewijzen kan dat het in groote behoefte verkeert. Het is weinig te verwonderen dat de Koning van Denemarken, die onlangs toen hij in Londen was, ook dr. Barnardo's Tehuizen bezocht, zou hebben gezegd dat zijn bezoek daarheen de meest interessante van al zijn onderzochtingen in de groote wereldstad was.

Als wij de cijfers in verband met dit werk nagaan, dan moeten zij ons met verbazing vervullen. Zij geven ons een gevoel van trotschheid en een gevoel van schaamte; er is trots dat men zoo gewillig is te helpen, en er is schaamgevoel dat de hulp van

het christelijk publiek zoo noodig is. Het huisgezin dat aan armoede en ellende is ontrukkt bestaat heden uit 8000 jongens en meisjes. Er worden tot de Tehuizen toegelaten 2928 in het jaar en *9 elken dag*. Er zijn 134 vertakkingen van werkzaamheid. In de Tehuizen zijn er 1100 babies, en 1150 die aan een of ander lichaamsgebrek lijden (kreupel, blind, doofstom, gebrekkelijk).

Van uit de Tehuizen worden er jaarlijks meer kinderen over de zeën naar Kanada en de andere Koloniën verscheept, dan door eenig ander genootschap dat met kinderen te doen heeft.

Buiten de groote stad, in aangename woningen op het platteland, worden 4500 van de 8000 kinderen gehuisvest, en alzoo wordt een deel van de dichte bevolking van Londen naar het platteland teruggevoerd. Voor een zoo groot werk als hier beschreven wordt, is noodig een geheel leger van ondersteuners om het aan den gang te houden. Voor voedsel alleen behoeven de 8000 kinderen *£ 240 per dag*. Het moet wel verstaan worden dat de Tehuizen enkel door vrije giften worden onderhouden: van de zijde van den staat wordt niets ontvangen. Maar God heeft reeds in alle deelen van de wereld vrienden opgewekt, die de belangen van het werk van wijlen dr. Barnardo op het hart dragen, en er steeds in den gebede aan gedachtig zijn. Aan milde geldelijke ondersteuning ontbreekt

het ook niet. Maar hoeveel men ook ontvangt, nog altoos weegt de last van zorg zwaar op het hart van den Directeur, en er moet nog steeds een gedurig gebed tot God voor de kinderen worden gedaan. De Directeur, de heer William Baker, is altijd blijde gelden voor de inrichtingen te ontvangen te Stepney Causeway No. 18 tot 26, Londen, E.

HOOFDSTUK IV.

George Müllers Levensverhaal — Jongelingsjaren.

Ik ben geboren in een stad van Pruisen (Duitschland) op den 27sten September 1805. Mijn vader was in dienst van de Regeering als invoerder van belastingen, en hij voedde mij en mijn broeder op volgens wereldsche beginselen. Hij gaf ons, onder andere, veel zakgeld, opdat wij zouden leeren (zoo zeide hij) niet om het geld uit te geven, maar om het te bezitten en te vergaderen; doch dit gebruik van onzen vader leidde ons ertoe om hem dikwijls te bedriegen. Wij gaven al ons geld uit, en toonden dan aan onzen vader valsche rekeningen voor dingen die wij nooit gekocht hadden. Mijn bedrog werd ontdekt, en mijn vader strafte mij er geducht voor, en toch bleef ik onverbeterlijk. Ja, ik werd zelfs slechter, want vóórdat ik tien jaren oud was had ik verscheidene malen kleine sommen gestolen van het geld der Regeering dat onder de zorg van mijn vader was. Ook deze diefstal werd ontdekt, en een pijnlijke straf volgde erop, maar het gevolg was slechts dit, om mij plannen te doen beramen om den volgenden keer zoo behendig te stelen dat het niet zou ontdekt worden.

Toen ik wat ouder was geworden, zond mijn vader mij naar een naburige stad voor mijn opvoeding, en daar bleef ik totdat ik veertien jaren oud was. Helaas! de tijd dien ik aan de studie moest wijden bracht ik door in het lezen van novellen, en in allerlei zondige practijken. In dezen tijd stierf mijn moeder. Ik wist van haar krankheid niets, en op den avond van haar overlijden, was ik bezig om kaart te spelen tot twee uur des morgens, terwijl ik op den volgenden dag, die nogal Zondag was, met eenige makkers naar een kantien ging, en later in een toestand van beschonkenheid op straat rondslingerde. Dienzelfden dag kwam mijn vader om mij en mijn broeder af te halen naar de begrafenis van mijn moeder. Maar zelfs deze droefheid en het verlies van een dierbare moeder liet geen blijvenden indruk op mij achter, en ik werd spoedig meer en meer boos en zondig.

Nu moest ik worden aangenomen, en tot dat einde moest ik de catechisatiën van den leeraar bijwonen. Ik ging wel naar de klassen, maar ik was geheel onverschillig omtrent de waarheden die ik belijden moest. Drie of vier dagen vóórdat ik aangenomen werd, maakte ik mij aan grove zonde schuldig, en op den dag vóór de aanneming, toen ik den leeraar het geld moest overhandigen dat mijn vader mij voor hem gegeven had, betaalde ik aan hem slechts één-twaalfde van het bedrag dat voor hem bedoeld was. Het was in zulk een treurigen toestand, zonder gebed,

zonder bekeering, zonder geloof, en zonder kennis van den weg der zaligheid, dat ik mijn eerste avondmaal gebruikte. En toch was ik niet geheel zonder een gevoel van de plechtigheid van de gelegenheid. Ik nam zekere besluiten om van mijn booze wegen mij te bekeeren, doch die besluiten werden in mijn eigen kracht genomen, en zij liepen op niets uit.

In het jaar na mijn aanneming ging ik zonder de kennis of het verlot van mijn vader op een reisje voor mijn eigen plezier. Ik nam met mij mee al het geld waarop ik mijn handen kon leggen, doch daar ik in een duur hotel logeerde, was spoedig dat geld op. Toen ging ik bij een oom thuis, die in dezelfde stad woonde, maar na verloop van een week liet hij mij weten dat ik niet langer bij hem blijven kon. Ik ging andermaal naar een hotel, en bleef er eenige dagen. De hotelhouder echter vermoedde dat ik geen geld had, en eischte betaling van zijn rekening, zoodat ik verplicht was een deel van mijn kleederen te verpanden ten einde hem tevreden te stellen. Ik ging toen te voet naar een ander dorp, nam mijn intrek in een klein hotel, en begon te leven alsof ik over een vette beurs te beschikken had. Na twee dagen begon ik uit te zien naar een gelegenheid om weg te loopen, daar ik geen kans zag om te betalen wat ik schuldig was. Ik poogde op zekeren morgen te ontsnappen, doch men had op mijn bewegingen gelet, en weldra werd ik achterhaald en gevangen genomen. Nu moest

ik alles belijden, maar er was voor mij geen genade, en dien avond bevond ik mij in de gevangenis — ik, een jongen van 16 jaren oud, de metgezel van dieven en moordenaren. Ik was diep ongelukkig. Het voedsel was zoodanig dat ik het eerst niet eten kon. Dag en nacht werd ik in mijn cel opgesloten, zonder dat ik verlof kreeg om die ooit te verlaten. Ik vroeg den cipier om mij toch maar een Bijbel te geven, niet omdat ik berouwvol was en naar den weg der zaligheid zocht, maar eenvoudig met het doel om den tijd te verdrijven. Maar zelfs dat onschuldig verzoek werd geweigerd.

Na eenige dagen werd een ander in mijn cel gebracht. Hij was een dief, en wij brachten onzen tijd door met het verhalen van onze ondervindingen aan elkander; en ik was nu reeds zoo verhard in de zonde, dat ik mijn makker veel dingen wist te vertellen die ik nooit had gedaan. Ik bracht meer dan drie weken in de gevangenis door, toen mijn vader, die intusschen had komen te hooren wat mij overvallen was, het geld zond om mijn schuld te betalen en mij uit de gevangenis te verlossen.

Het gevolg van de gevangenisstraf die ik moest ondergaan, en van de lijfstraf die mijn vader mij toediende bij mijn terugkeer, was dat ik, wat het uiterlijke althans betreft, een nieuw blaadje omsloeg. Mijn hart was nog onveranderd, maar ik begreep dat ik nu door vlijt en getrouwheid het vertrouwen

van mijn vader moest zoeken terug te winnen. Dit gelukte mij boven verwachting, maar mijn booze natuur bleef dezelfde, en ik heb nog dikwijls na dien tijd mijn armen vader bedrogen en bestolen.

Toen ik 20 jaren oud was, werd ik ingeschreven als student aan de universiteit van Halle. Het was mijn voornemen om leeraar der Luthersche Kerk te worden, hoewel mijn hart geheel en al onbekeerd was. Ik besloot om mijn levenswijze te veranderen, aangezien ik anders nooit een betrekking als pfarrer (predikant) kon krijgen. Helaas! mijn goede besluiten verdwenen zoo ras ik de groote stad Halle bereikte, en ik hervatte mijn oud zondig leven. Er kwam een tijd dat mijn gezondheid zoozeer door mijn leven van uitspatting was ondermijnd, dat ik gewaarschuwd werd mijzelf in toom te houden, en er volgde voor korten tijd een kleine verbetering. Maar zoodra er weer een verbetering in de lichamelijke gezondheid kwam, wandelde ik alweer op zondige wegen, en ging ik met makkers om die mij tot boosheid verleidden.

BEKEERING.

De tijd was echter nu nabij dat God Zich over mij ontfermen zou. Juist op dezen tijd, toen ik omtrent Hem even onverschillig was als ooit in mijn leven, zond Hij zijn Geest in mijn hart. Ik bezat geen Bijbel, en had dat heilige Boek in geen jaren gelezen. Het was maar zelden dat ik mijn voeten in een kerk

plaatste, hoewel ik tweemaal des jaars, uit gewoonte, het avondmaal ging gebruiken. Tot het begin van November 1825 had ik nooit het evangelie hooren verkondigen. Ik had nog nooit iemand ontmoet die mij gezegd had dat hij zijn leven wenschte in te richten naar de voorschriften van den Bijbel. In het kort, ik had niet het minste idee dat er personen waren die van mij verschilden, behalve in graad.

Op een zekeren Zaterdagmiddag had ik een wandeling genomen met een vriend van mij dien ik Beta zal noemen. Toen wij terugkeerden zeide hij aan mij dat hij in de gewoonte was om iederen Zaterdagavond naar het huis van een vriend te gaan, waar er gezongen en gebeden, en een preek voorgelezen werd. Toen hij mij dit zeide, sprak er een stem in mij die tot mij zeide: Dat is iets waaraan gij al jarenlang behoefte hebt. Het bericht van Beta maakte op mij een grooten indruk, want hij was een van mijn metgezellen geweest toen ik mijn boozen weg bewandelde, maar hij had zijn zonden aan zijn vader beleden, en trachtte nu een beter leven te leiden. Ik besloot om dien avond met hem mee te gaan.

Nooit zal ik vergeten hoe vriendelijk ik ontvangen werd toen ik dien avond met Beta bij de deur van den heer Wagner (zoo heette de vriend in wiens huis de samenkomst plaats vond) aanklopte. Hij zeide tot mij: „Kom zoo dikwijls als gij wilt; huis en hart staan altijd voor u open”. Wij zaten neder

en zongen een lied. Toen viel een zeker broeder Kayser op de knieën en bad ernstig om een zegen op ons samenzijn. Deze broeder Kayser werd later een zendeling naar Afrika in verband met het Londensche Zending Genootschap. Dat vallen op de knieën maakte op mij een diepen indruk, want ik had nog nooit iemand op zijn knieën zien bidden, en nog minder had ik het ooit zelf gedaan. Bij de openbare eerediensten staan wij altoos om te bidden. Daarna las de heer Kayser een hoofdstuk uit den Bijbel en een gedrukte preek voor, want niemand werd in Pruisen toegelaten te preeken dan alleen geordende leeraren. Daarna zongen wij andermaal, en de heer Wagner ging in het slotgebed voor. Terwijl hij bad kwam bij mij de gedachte op: Ik kan zoo schoon niet bidden, hoewel ik een geleerde jonge man ben, en hij slechts een ongeletterde ambachtsman. Al de verrichtingen van dien avond waren mij iets vreemds en aangenaams. Ik was gelukkig, doch, als iemand mij had gevraagd om de reden ervan, zou ik het hem niet hebben kunnen noemen. Toen wij op weg naar huis waren zeide ik aan Beta: „Al onze vroegere genietingen zijn als niets in vergelijking met de ondervindingen van dezen avond”.

Of ik op mijn knieën viel toen ik naar mijn kamer was teruggekeerd, dat weet ik niet, maar dit weet ik, dat ik gerust en gelukkig op mijn bed lag. Ik heb niet den minsten twijfel dat de genadige God

op dien avond een genadewerk in mijn hart begon, en dat ik vreugde in mijn ziel ondervond, zonder dat er juist een diepgaand gevoel van zonde was, en terwijl er nog bijna geen kennis van den weg der zaligheid bestond. Die avond was in werkelijkheid het keerpunt van mijn leven,

Dat leven werd nu een geheel ander. Al mijn zonden werden wel niet dadelijk afgelegd, maar aan mijn oude makkers zeide ik vaarwel, en de zondige gewoonte van onwaarheden te vertellen werd opgegeven, hoewel ik na dien tijd nog enkele malen mij aan leugentaal schuldig maakte. Ik leefde niet meer, zooals vroeger, in de zonde, en ofschoon ik nog ettelijke malen in grove zonden verviel, geschiedde dit nooit zonder een diep gevoel van droefheid en waarachtig berouw. Ik las de Schriften, bad dikwerf, had de broederen lief, ging geregeld naar de kerk, en nu wel door de rechte drijfveeren bewogen, en verklaarde door mijn handelwijze dat ik mij aan den kant van Christus had geschaard, ondanks den spot van mijn mede-studenten.

Toen deze groote verandering in mijn leven plaats vond, was ik juist bezig aan het vertalen van een roman uit het Fransch in het Duitsch. Ik hoopte daardoor zooveel geld te maken dat ik in staat zou zijn om een reis naar Parijs te doen. Ik voltooide het werk, maar de Heer legde mij zooveel struikelblokken in den weg, dat ik het manuscript ervan

nooit kon verkoopen Uiteindelijk bracht God mij ertoe om te zien dat de strekking van het geheele boek zondig was, en toen dit mij duidelijk werd besloot ik het manuscript te verbranden.

Niet lang na mijn bekeering begon ik veel te lezen omtrent het zendingwerk dat de christelijke kerk in alle deelen van de wereld doet, en de begeerte ontbrandde in mijn hart om ook zendeling te worden. In dezen tijd ontmoette ik een jongen broeder, Hermann Ball, die de zoon was van rijke ouders, en zelf een geleerde man was, en die toch, door de liefde van Christus bewogen, zich naar Polen had begeven om aldaar onder de Joden te arbeiden. Zijn voorbeeld trok mij sterk aan. Ik begon mijzelf met hem te vergelijken, en het gevolg was dat ik mij geheel en al aan God wijdde, waardoor de vrede Gods mijn hart vervulde.

Nu ging ik mijn vader zien ten einde zijn verlof te hebben om mij als zendeling te laten opvoeden, want zonder zijn toestemming zou geen zending seminarium mij hebben ontvangen. Tot mijn groote droefheid was mijn vader over mijn besluit zeer ontevreden, en weigerde beslist zijn toestemming. Hij verweet het mij dat ik van mijn voornemen om een Luthersche predikant te worden, afgeweken was, en zeide dat hij aan mijn opvoeding zooveel kosten had besteed omdat hij hoopte bij mij te komen inwonen als ik eens mijn eigen pastorie had. Eerst

werd mijn vader zeer boos, maar toen ik door Gods hulp standvastig bij mijn besluit bleef, begon hij met tranen mij te smeeken. De Heer had het mij echter duidelijk gemaakt dat Hij mij op een andere plaats dan een Duitsche pastorie wilde gebruiken, en, hoe zwaar het mij ook viel, moest ik mijn vader teleurstellen.

Ik moest nog twee jaren aan de universteit doorbrengen, en ik had nu meer dan ooit behoefte aan geld. Ik had echter geen vrijmoedigheid om ondersteuning van mijn vader te verwachten, daar ik nu tegen zijn zin mij aan zendingswerk ging wijden. Ik besloot derhalve om geen geld meer van hem te vragen of te nemen, en de Heer gaf mij genade om getrouwd bij dit besluit te blijven. God zorgde voor mij. Er waren te Halle eenige jonge Amerikanen die de Duitsche taal wilden leeren. Dr. Tholuck, de vrome Professor, verwees hen naar mij, en de betaling die ik ontving was voldoende om in mijn geringe behoeften te voorzien.

Bij een andere gelegenheid had ik behoefte aan geld, en ik besloot aan een rijke dame in Frankfort te schrijven, vragende om een klein bedrag van omtrent £ 5 te mogen leenen. Terwijl ik aan het schrijven was, kwam bij mij de gedachte op dat mogelijk deze vrouw nog niet een geloovige was, en ik voegde derhalve aan mijn brief eenige regels toe, waarin ik haar den weg der zaligheid duidelijk maakte.

Over eenigen tijd ontving ik op zekeren dag een pakje, waarin ik tot mijn blijdschap de juiste som vond waarom ik gevraagd had. In het pakje lag een briefje verborgen waarin ik, onder meer, deze woorden las:

„Uw brief aan Mevrouw B. is toevallig in mijn handen gekomen. Omtrent het karakter en de verblijfplaats van die dame hebt gij het mis. Maar om in een geringe mate u in uw verlegenheid te helpen, zend ik u het ingesloten bedrag, waarvoor gij niet de onbekende geefster maar den Heer danken moet, die het hart als waterstroomen neigt.

Een aanbidder van den Heiland Jezus Christus”.

Op deze wijze voorzag God andermaal in mijn tijdelijke behoeften, tot mijn beschaming en tot versterking van mijn vertrouwen op Hem.

Intusschen bleef ik bij mijn besluit om zendeling te worden. Ik bood mij aan bij het Berlijnsche Zending Genootschap, doch zij konden mij niet aannemen, omdat ik de toestemming van mijn vader niet verkrijgen kon. Meer dan een jaar later vernam ik dat een Engelsch Genootschap zoekende was naar een man om naar Bucharest — meer dan duizend mijlen van Halle verwijderd — te gaan, om onder verwaarloosde Duitschers te arbeiden. Ik ging naar Dr. Tholuck, die gevraagd was om een man te benoemen, en bood mijzelf aan, en tot mijn verwondering gaf mijn vader ditmaal zijn toestemming.

Maar kort daarna brak er een oorlog los tusschen Rusland en Turkije, en het plan om naar Bucharest te gaan moest worden opgegeven.

Inmiddels echter kwam er een verzoek van Dr. Tholuck om mij te geven aan zendingswerk onder de Joden, en nadat ik erover nagedacht en gebeden had, bood ik mij bij hetzelfde Engelsche Genootschap aan, dat mij voor werk te Bucharest had aangenomen. Het Bestuur van dat Genootschap stelde als voorwaarde dat ik voor zes maanden naar Engeland zou komen, om aldaar in één van hun opleidingsscholen voor mijn werk te worden bekwaamd. Daar ik reeds zooveel jaren aan de studie had gewijd, en ook mijn cursus aan de universteit voltooid had, was dit voor mij een teleurstelling. Maar na over de zaak te hebben nagedacht, besloot ik ook aan deze voorwaarde te voldoen en naar Londen te gaan.

Er was echter een hinder in den weg. Elke onderdaan van het rijk van Pruisen is verplicht drie jaren lang militairen dienst te verrichten, tenzij hij door den Koning zelf daarvan ontslagen wordt. Ik hoopte dat ik verschoond zou blijven, daar ik voornemens was een zendeling te worden, en in het geval van zendingen in den regel een uitzondering werd gemaakt. De pogingen van mijn vrienden, echter, om mij van van den militairen dienst vrij te krijgen, mislukten. Ik wist nu niet wat ik doen zou. Intusschen werd ik zeer krank. Opnieuw deden mijn

---

vrienden aanzoek bij de hooge ambtenaren om mij van mijn verplichting tot dienst te ontslaan, doch andermaal tevergeefs. Ik moest mij inschrijven als soldaat. Maar ziet, toen er geen hoop meer was dat ik verschoond kon worden, werd ik door den militairen dokter onderzocht, en verklaard onbekwaam te zijn om militairen dienst te verrichten. De generaal aan wien dit werd gerapporteerd schreef eigenhandig de noodige ontslag-papieren uit, en ik was vrij om naar Engeland te gaan en mijn werk onder de Joden te beginnen.

HOOFDSTUK V.

George Müller: Begin van Christelijken arbeid.

Wij hebben nu uit George Müllers eigen woorden gehoord hoe God hem, den wilden jongeling, tot bekeering leidde, en hoe hij zich geroepen gevoelde om in Gods wijngaard te arbeiden. In het jaar 1829 kwam hij in Engeland aan, en begaf zich terstond naar die opleidingsschool waar de Commissie wilde dat hij zich zou laten bekwamen voor het werk onder de Joden waartoe zij hem hadden beroepen. Müller bracht eenige maanden lang in deze school door, en wijdde zich vooral aan het aanleeren van de Hebreeuwsche taal, die hij noodig zou hebben in zijn arbeid aan Gods oud volk Israël. Hij werd echter zeer krank en moest zijn studiën staken, en tot herstel van zijn gezondheid naar een dorp aan de zeekust gaan. Hier werd hij dagelijks dieper ingeleid in de waarheid zooals die in Christus Jezus is. Hij begon Gods Woord en zijn eigen hart ernstiger te onderzoeken, en wat hem door Gods Geest werd duidelijk gemaakt, dat nam hij aan, en daarnaar richtte hij zijn leven in. Zoo werd hij ertoe geleid om gedurende dezen tijd van zwakheid en beproeving zekere beginselen neer

te leggen voor zijn dagelijksch gedrag, en van die beginselen week hij nooit af.

Een van die beginselen was dit: *alles, zelfs het geringste, tot God in het gebed te brengen*. Gedurende zijn krankheid bad hij God geduriglijk om den geneesheer te leiden, en elke dosis medicijn werd vergezeld van de bede dat God genadiglijk het gebruik ervan wilde zegenen aan zijn herstel, en hem in staat stellen om geduldig Gods tijd af te wachten. Allengs begon hij te gevoelen dat, als hij het ware geloof bezat, hij niet van eenig mensch raad of hulp moest vragen, maar van God alleen. In plaats van te vertrouwen op een arm van vleesch, leerde hij zijn vertrouwen op God en op God alleen stellen.

Een ander beginsel dat Müller voor zijn leven neerlegde was dit: *de Heilige Schrift alleen te nemen als zijn maatstaf in geestelijke dingen*. Müller zegt: „Het Woord van God, zooals door den Geest van God verklaard, is alleen gezaghebbend voor den christen. De Heilige Geest alleen kan de Schrift duidelijk maken. De Heer gaf mij genade om deze zaak tot den toets van de ervaring te brengen. Ik legde toen alle commentaren en bijna elk ander boek opzij, en legde mij slechts toe op het lezen en bestudeeren van den Bijbel. Op den eersten den besten avond dat ik dit deed leerde ik binnen weinige uren meer dan ik vroeger in vele maanden had geleerd”.

Nog een derde beginsel dat Müller nu op zijn christelijk leven begon toe te passen was: *geen vast salaris te trekken, maar enkel op den Heer voor het dagelijksch brood te vertrouwen*. Toen Müller nog op de studie-banken van de opleidingsschool zat, noemde een mede-student den naam van een zekeren heer Groves, die zijn bezigheid, met een vast inkomen van £ 1500 per jaar had opgegeven, om met zijn familie naar het verre Perzië te gaan, en aldaar *zonder salaris* te arbeiden. Dit geval maakte op Müller grooten indruk, en hij kon het niet vergeten. Al meer en meer werd het hem duidelijk dat dit de geloofsweg was - den Heer alleen van dag tot dag voor al het noodige te vertrouwen. Niet lang daarna besloot hij af te zien van zijn geregelde bezoldiging, waarvoor hij aan zijn vrienden redenen opnoemde die hij in de Schrift meende te vinden. Van dien dag af tot op den dag zijns dood bleef Müller aan dit beginsel getrouw.

Een andere zaak die aan Müller duidelijk werd, toen hij nog maar een jonge man van 25 jaren oud was, was dit: *dat het niet volgens de Schrift was om op anderen te wachten om hem naar zijn arbeidsveld uit te zenden*. Barnabas en Saulus, zoo redeneerde hij, werden naar de heidenen uitgezonden door den Heiligen Geest, vóórdát de Kerk van Antiochië er iets aan had gedaan. Zoo gevoelde ook hij dat God hem riep om onder de Joden te arbeiden, en hij wilde nu

niet langer wachten op een aanstelling door de Commissie. Hij begon terstond onder de Joden in Londen te werken: hij deelde onder hen tractaatjes uit, en verklaarde zich gewillig om aan iedereen die het verlangde den weg der zaligheid duidelijk te maken. Hij zocht hen in hun vergaderplaatsen op, las dagelijks met hen de Schrift, en opende voor hun kinderen een zondagsschool. Spoedig deed zich de vraag aan hem voor of hij nu nog in verband moest blijven met de Commissie die hem uit Duitschland had ontboden. Hij maakte het aan die Commissie duidelijk dat hij alleen onder zekere voorwaarden met haar kon blijven samenwerken. Zij moesten hem toelaten om zonder salaris te arbeiden, en om slechts dáár te arbeiden waar hem de Heer het gebod. Maar de Commissie kon natuurlijk niet aan deze voorwaarden voldoen, en zij antwoordden Müller dat zij het niet raadzaam achtten om personen te employeeren die zich niet geheel aan hun leiding en bestier wilden onderwerpen. Zoo eindigde de verbinding tusschen Müller en het Genootschap.

Wat wij tot nog toe van Müller hebben vernomen doet ons al dadelijk zien dat wij met een merkwaardigen man te doen hebben. Denk aan een jongen man die tot op zijn twintigste jaar alleen de zonde en de wereld diende, en die na zijn bekeering zoo snel in de genade opwies, dat hij in zijn vijf-en-twintigste jaar weigerde om een vast salaris tot zijn onderhoud

te trekken. Müller was een tweede Apollos, „machtig zijnde in de Schriften”; hij was een man des gebeds; hij was een man des arbeids. Reeds vroeg in zijn christelijk leven had hij de rust des geloofs bereikt, die vaak beschouwd wordt als het doel van vergevorderde christenen alleen. Hij was een man van beslist karakter: wat hem eenmaal uit het onderzoek van Gods Woord en het gebed klaar en duidelijk werd, daaraan hield hij zich met een kinderlijk geloof en met onbewegelijke standvastigheid. Het zal moeilijk zijn om in de rij van hedendaagsche voortreffelijke christenen een enkelen te vinden, bij wien het karakter zoo vroeg tot rijpheid is gekomen. Het is niet juist noodig dat wij alles goedkeuren wat wij in het gedrag van Müller zien. Wij mogen ook niet tot de gevolgtrekking komen dat elke christen leven en handelen moet zooals George Müller dat deed. Maar dit is zeker, dat in hem Gods genade een machtig werk deed, en dat de eenvoud, de oprechtheid en het geloof die zich in hem openbaarden, een geweldigen invloed ten goede op de Kerk van Christus hebben uitgeoefend.

In het jaar 1830 trad Müller in het huwelijk met Miss Groves, een zuster van den man die zonder salaris naar Perzië was gegaan. Veertig jaren lang mochten deze twee gelukkig met elkander samen leven. Nooit kwam er de kleinste wolk om het huwelijksleven te verdonkeren. De liefde wies van den eersten dag af aan, en daarmede ook het wederzijdsche ver-

trouwen in elkander. Zij dachten over alle dingen zoo geheel eens. Zij besloten, bij voorbeeld, om van den aanvang van hun gehuwd leven de zelfverloochening te beoefenen. Het geringe dat zij hadden verkochten zij, om, in gehoorzaamheid aan het bevel van Luk. 12 : 33, de opbrengst aan de armen te geven. Voortaan besloten zij om zich alleen schatten in den hemel te vergaderen. Bij dit besluit zijn zij getrouw gebleven, en toen George Müller, na een leven van onverpoosden arbeid, in zijn 93ste jaar ontsliep, werd de waarde van zijn gansche aardsche bezitting begroot op £ 160. De man stierf zooals hij geleefd had „als niets hebbende en nochtans alles bezittende”.

Twee jaren na zijn huwelijk werd George Müller door den Heer naar Bristol geleid, waar hij het overige van zijn lang leven zou doorbrengen. In samenwerking met een godvruchtigen broeder, den heer Henry Craik, begonnen zij een arbeid in de Bethesda Kapel, waar de Heer hun werk zegende tot de bekeering van verscheidenen. Hier bereidde God zijn dienstknecht ook voor tot het aanvaarden van zijn levenstaak — de verpleging van arme weeskinderen. Sedert geruimen tijd reeds was Müller bezig geweest om het leven en de werkzaamheden van zijn landgenoot Pastor Francke te bestudeeren. Francke, die ongeveer 100 jaren vroeger had geleefd, was de stichter geweest van groote weeshuizen te Halle, in Duitschland. Deze weeshuizen bestaan heden

nog, en doen nog steeds een gezegend werk. Nadenkende over het groote werk van Francke, werd Müller ertoe geleid te vragen of het niet mogelijk de wil van God was dat hij voor de arme havelooze kinderen rondom hem te Bristol iets van soortgelijken aard moest doen. Hij besloot om elken ochtend om 8 uur de straat-kinderen rondom zich te vergaderen, hun een stuk broods voor hun ontbijt te geven, en hen dan een weinig te onderrichten in den Bijbel. Op deze wijze begon hij aan een 30 of 40 stuks voedsel te verschaffen, en hij vertrouwde dat de Heer, die hem dezen arbeid had aangewezen, hem ook de noodige middelen zou ter hand stellen. In overleg met den heer Craik huurde hij, voor een zeer geringe som, een lokaal waar hij 100 kinderen kon verzamelen. Uit dit geringe begin groeide het ontzaglijke werk dat in latere jaren door Müller in Bristol werd gedaan in het belang van de weezen.

Maar de tijd was gekomen dat het werk op behoorlijken voet moest worden ingericht. Een samenkomst van vrienden en belangstellenden werd belegd, en Müller legde aan die samenkomst zijn plan voor om een weeshuis op te richten. Hij vroeg om de noodige gebouwen, om £ 1000 in geld, en om geschikte helpers om over het werk aan het weeshuis opzicht te nemen. Hij vroeg niet om een collecte, maar enkel dat de vrienden de zaak ernstig en biddend zouden overwegen. Het is waardig aangeteekend

te worden dat de eerste gaven voor deze nieuwe onderneming waren één shilling in geld en een groote kleerenkast. Ook boden zich een broeder en zuster als helpers aan, openbarende in hun brief juist dien geest dien Müller verlangde. Zij schreven:

„Wij bieden ons aan voor den dienst van het voorgestelde Weeshuis, indien gij van oordeel zijt dat wij ervoor bekwaam zijn. Wij zijn gereed al ons ameublement op te geven tot gebruik in dat huis. Ook zijn wij gewillig ons werk te doen zonder salaris, in het geloof dat, als het de wil van God is dat wij voor Hem zullen arbeiden, Hij ook in al onze nooddrift zal voorzien”.

Zoo zond God de benoedigde hulp. Ook aan geld ontbrak het niet. Het is merkwaardig dat een van de eersten om bij te dragen een arme vrouw was, die met naaldwerk zichzelf onderhield. Zij bracht de verbazende som van £ 100, een bedrag dat zij zich had uitgespaard door jaren van arbeid, en opzij had gezet voor haar ouden dag. God bewoog haar om dit bedrag voor het werk onder de weezen te geven, en het bleek andermaal dat God niet de wijzen en machtigen en edelen gebruikt, maar dat Hij het zwakke der wereld uitkiest, opdat geen vleesch zou roemen voor Hem

De dag brak aan dat het weeshuis geopend zou worden. De gebouwen, de meubelen, het voedsel, de arbeiders en arbeidsters waren daar: alles was

klaar om de weezen te ontvangen. Maar de weezen zelf, waar waren zij? Op den bepaalden dag was er geen enkele wees! Wat een teleurstelling! Alle dingen bereid, maar de genoodigden ontbreken! Müller begon zich af te vragen wat daarvan de reden zou kunnen zijn, en terstond viel het hem bij. Hij had God nooit gebeden om ook de weezen te zenden, en daarom waren zij er niet. Hij keerde beschaamd naar huis, beleed zijn verzuim, en ziet, reeds den volgenden dag kwam het eerste aanzoek om toelating, en binnen weinige maanden was het eerste gebouw vol. Zeven maanden nadat het eerste huis geopend werd, was ook het tweede in gereedheid, en in elk van beide was er weldra een aantal van 30 weezen.

Müller had aan zijn vrienden gezegd dat hij £ 1000 noodig had. Toen hij dit bedrag noemde, was hij er zoo volkomen zeker van dat hij het zou ontvangen, alsof God hem dat met eigen mond beloofd had. Hij rekende die som als reeds in zijn bezit, en dankte God er meermalen voor. Hij verlangde echter om het geheele bedrag in bezit te hebben voordat hij andermaal aan zijn vrienden verslag van het werk deed. Om dat te verkrijgen begaf hij zich opnieuw aan het gebed, en eindelijk, nadat hij, zooals hij ons zelf verhaalt, 18 maanden en tien dagen erom had gebeden, was het geheele bedrag in handen. Binnen twee jaren na de opening van het eerste weeshuis stonden er drie huizen —

twee voor meisjes en één voor jongens — en in die drie huizen werden 81 verweesde kinderen verpleegd. Op de Zondagsschool werden 320 kinderen onderwezen, en op de dagschool 350.

Hoe werd voor al deze werkzaamheden voorziening gemaakt? Door het gebed alleen. Eerst baden Müller en zijn vrouw en Craik alleen samen, maar weldra gevoelden zij dat zij nog meer tot den bidkring konden toelaten. Zij riepen derhalve alle medewerkers bijeen. Het was een tijd van grooten nood. Zij hadden het noodige niet om het werk voort te zetten, en het was tegen de beginselen van het werk om schuld te maken. Müller legde de geheele zaak aan zijn geliefde medewerkers bloot. Zij moesten zich aan deze drie beginselen houden: niets van een mensch te begeeren, maar alleen van God; geen schuld aan te gaan; maar tegelijkertijd de kinderen geen gebrek te laten lijden. Men begaf zich tot het gebed, en God eerde hun geloof en zond al wat zij noodig hadden. De weezen wisten het nooit als er schaarschte heerschte in het huis: zij ontvingen elken dag hun bescheiden deel. En toch was er nooit hongersnood in de inrichting; de voorraad mocht gering zijn, slechts genoeg voor een enkelen dag, maar telkens, toen de nood op zijn hoogste was, was er meel in de kruik en olie in de flesch. In sommige gevallen moesten de medewerkers door hun eigen offervaardigheid in den nood helpen voorzien, maar met het

voorbeeld van den stichter voor zich viel hun dat niet moeilijk. Soms was het bedrag dat zij in de algemeene kas wierpen, evenals het penningke der weduwe, „al hun leeftocht”, maar voor de zaak des Heeren werd het vrijwillig afgegeven. Kleederen, sieraden, erfstukken, oude gewaardeerde schatten — alles werd op het altaar gelegd als een gewillige offerande, en door den Kenner der harten gewis als zoodanig aangenomen. Naar vermogen, ja, en boven vermogen, waren zij gewillig.

Na de oprichting van het derde weeshuis beleefde Müller eenige jaren van groote schaarsheid, waarin zijn geloof en dat van zijn medewerkers grootelijks op de proef werd gesteld. Zij moesten letterlijk van dag tot dag en van maal tot maal leven. Aanhoudend moest het gebed tot Gods troon stijgen, dat hij in de dagelijksche behoeften van Zijn kinderen wilde voorzien. In dezen tijd beging Müller wat wij niet anders noemen kunnen dan een waagstuk des geloofs. Tegen het einde van het jaar 1841 verwachtten de vrienden en ondersteuners van het werk onder de weezen het jaarverslag van de Weesinrichting. Maar dat verslag verscheen niet, en niemand kon het verklaren waarom de verschijning ervan zoozeer vertraagd werd. De reden was deze: Müller wilde toonen dat hij op God, en op God alleen vertrouwde, en niet op de menschelijke belangstelling, die, zooals hij wist, door de publicatie van het rapport sterk

zou toenemen. En daarom besloot hij, zonder dat aan iemand anders dan zijn helpers mede te deelen, de publicatie uit te stellen.

Wat geschiedde? Nooit werd zijn geloof aan een zoo scherp toets onderworpen als gedurende dezen tijd. Het was alsof de Heer gezegd had: „Ik zal nu eenmaal probeeren of gij waarlijk volkomen op Mij vertrouwt”. In al dien tijd van vier maanden hadden zij bijna nooit meer geld in handen dan genoegzaam was om de werkzaamheden voor één dag aan den gang te houden, en dikwijls moesten de werkers tusschen het eene en het andere maal steeds in het gebed verkeeren voor het noodige om op de tafel te plaatsen. Op zekeren dag moest het etensuur een half-uur later worden bepaald, omdat er nog niets was om den kleinen voor te zetten. Op den 9den Maart was men andermaal op den bodem van de broodkast. Er was letterlijk niets in de dispens. Müller zegt in zijn verhaal:

„Aangezien onze behoefte zoo groot was, en mijn ziel, door Gods genade, waarlijk op Hem wachtende was, verwachtte ik dat er in den loop van den voormiddag hulp zou komen opdagen. De post werd echter afgeleverd, en geen geld kwam aan. Dit heeft mij echter gansch niet ontmoedigd. Ik zei tegen mijzelf: de Heer is machtig om mij zonder de post iets te zenden; ja, er kan zelfs door deze post iets zijn aangekomen dat nog niet in mijn handen

is. Niet lang nadat ik aldus in mijn binnenste had gesproken, kwam er een brief aan, waarbij £ 10 werd ingesloten. De brief was voor mij bedoeld, maar men had dien naar het verkeerde adres gezonden”.

In het jaar 1843, nadat Müller de zaak van alle kanten had beschouwd, en er ernstig over had nagedacht en gebeden, besloot hij om tot de stichting van een vierde weeshuis over te gaan. Tot dit besluit werd hij geleid nadat hij, zooals hij ons zelf vertelt, er 22 dagen lang in de eenzaamheid over gebeden had. Over zijn voornemen sprak hij met geen sterveling, niet eens met zijn vrouw. Hij ging niet te rade met vleesch en bloed, doch alleen met God. Er ontstonden heel wat hindernissen, maar Müller legde die alle ootmoedig voor God neer. „Heer (zoo bad hij) indien Gij geen behoefte aan dit weeshuis hebt, dan heb ik, voorwaar, er ook geen behoefte aan”. Doch de wijze waarop de Heer hem over zijn moeilijkheden hielp, en de gedurige en ongestoorde vrede dien hij smaken mocht sedert hij het besluit had genomen, waren hem het bewijs dat hij op Gods weg wandelde. Drie maanden nadat Müller begonnen was om over de stichting van het vierde huis te bidden, was het gebouw betrokken, en de eerste weezen ontvangen.

HOOFDSTUK VI.

George Müller: Grootte uitbreiding.

Tot nog toe had men de weezen gehuisvest in de stad Bristol, in eenige groote gebouwen die in de Wilson Straat gelegen waren. Van den kant van de bureu werden er echter vele objecties tegen de weeshuizen ingebracht, vooral tegen het geraas dat de kinderen gedurende hun speeltijd maakten. Om deze en om vele andere redenen oordeelde Müller het wenschelijk om een andere ligging voor de weeshuizen uit te kiezen. Tegen dit plan bestonden er natuurlijk vele bezwaren die alle zorgvuldig en biddend overwogen werden.

Naarmate de kring van werkers in het gebed volhardde, werd het al meer en meer duidelijk dat deze zaak van God was. Veel geld zou natuurlijk vereischt worden, doch zij geloofden dat die God die kleine bedragen zond, machtig was om ook groote sommen hun toe te zenden. Binnenkort was Müller even zeker van de zaak alsof het geheele gebouw voor zijn oogen stond, ofschoon er nog geen enkele penny daarvoor was ingekomen.

Nadat zij 36 dagen lang bepaald voor deze nieuwe

onderneming hadden gebeden, ontving Müller de som van £ 1000 voor het bouwen — het grootste bedrag dat hij tot op dien tijd in ééne som had ontvangen. Maar hij nam de gave aan met dezelfde kalmte waarmede hij een shilling zou hebben ontvangen, erkennende dat het alles van boven kwam, en daarom geen zaak van verwondering mocht zijn. Drie dagen later bood een architect in Londen aan, niet alleen om gratis de plannen en specificaties te maken, maar ook om zonder betaling opzicht te houden over het bouwen. Deze aanbieding kwam op zoo vreemde en onverwachte wijze, dat Müller ook daarin de hand van den trouwen God moest zien, en met dankbaarheid van het aanbod gebruik maken. Zoo gebeurde het dat, binnen veertien dagen nadat men begonnen was te bidden, £ 1000 voor het werk was ontvangen, en een vreemde man, dien Müller nog niet eerst gezien had, zijn diensten aangeboden had als bouwmeester. Het was aan een ieder duidelijk dat God zelf den weg voor het aangezicht van Zijn knecht bereidende was.

Het was inderdaad een groote waag voor het geloof om een onderneming als deze op touw te zetten. In de eerste plaats moest men den grond aankopen waarop het nieuwe gebouw zou komen te staan. De ligging moest buiten de stad zijn en toch niet te ver, en zulk een ligging zou tusschen de £ 2000 en £ 3000 kosten. Dan moest er een nieuw

gebouw worden opgetrokken en gemeubileerd, met plaats voor 300 weezen en voor het personeel dat voor het onderricht en het bestier noodig was, en dit zou wel een £ 11,000 of £ 12,000 kosten. Bovendien zouden de jaarlijksche kosten voor de instandhouding van zulk een inrichting wel £ 4000 of meer beloopten. Het geloof van Müller wankelde voor geen oogenblik. Hij volgde eenvoudig in de voetstappen van Eén die hem voortleidde.

Een kostelijke les was voor Müller opgesloten in de contributiën die hij voor het werk ontving. De eerste was de sóm van £ 1000 reeds genoemd; twintig dagen later £ 50; de volgende dag bracht 3/6 in den voormiddag en een tweede bedrag van £ 1000 in den avond. Kort daarna werd een klein zakje uit vreemde zaden vervaardigd, en een sieraad van schelpen gezonden om voor het werk verkocht te worden. De waarde van de gift was zeer klein, maar een stukje papier werd ingesloten waarop een tekstvers geschreven stond dat Müller grootelijks bemoedigde:

„Wie zijt gij, o groote berg?

Voor het aangezicht van Zerubabel zult gij worden tot een vlak veld”. (Zach. 4:7)

De gaven werden nooit beoordeeld naar hun bedrag, maar als een bewijs dat God werkende was in de gemoederen van Zijn volk. Om deze reden wekte de gave van £ 1000 niet meer opgewonden-

heid dan het geringe bedrag van vier pence dat onmiddellijk daarna door een armen wees werd opgezonden.

Nadat Müller en de zijnen den Heer ernstig hadden gebeden om hun de rechte plaats aan te toonen waar zij bouwen moesten, begon men daarnaar om te zien. Vier weken gingen voorbij en Müller had nog geen goed stuk gronds gevonden, toen het hem duidelijk werd dat de Heer hun zeer spoedig zou geven waar zij naar zochten, en hij deelde zijn overtuiging aan zijn helpers mede op een Zaterdagavond. Twee dagen later zag hij eenige erven gelegen op „Ashley Down”, en hij begon naar den prijs ervan te vernemen. Tot tweemalen toe bracht hij bezoek aan den eigenaar, maar telkens vond hij hem niet thuis. Hij oordeelde echter dat hij Gods hand erin moest zien dat hij den man niet tehuis vond. En zoo bleek het ook te zijn. Het geduld waarmede hij op God wachtte werd op onverwachte wijze beloond. Toen hij eindelijk den eigenaar vond, vertelde deze aan Müller dat hij nu twee nachten wakker gelegen had, denkende over het verzoek dat Müller per boodschap aan hem gedaan had. Hij was nu tot de overtuiging gekomen, dat als de grond benodigd was voor wasshuizen, hij de noodige erven zou verkoopen tegen 4 120 per erf, waar zijn gewone prijs £ 200 per erf was. Zoo gebeurde het dat Müller, door des Heeren tijd af te wachten, de som van £ 560 bespaarde.

Nadat Müller en zijn bidkring 212 dagen gebeden hadden, bleek het dat de som van £ 2700 in handen was. Dit was echter slechts een gering deel van het geheele bedrag dat benoodigd was om het gebouw te voltooien, en men besloot om met het werk niet voort te gaan totdat het bedrag dat vereischt werd gevonden was. Een maand nadat dit besluit genomen was, werd de som van £ 2000 in één bedrag ontvangen, en zes maanden later nog een bedrag van £ 2000, en men had nu vrijmoedigheid om met het werk een aanvang te maken, geloovende dat God wat verder benoodigd was van tijd tot tijd zou zenden. Na een aanhoudend gebed van 400 dagen werden de boeken geraadpleegd om te weten te komen wat reeds was ingekomen, en het bleek toen dat zij ontvangen hadden het groote bedrag van £ 9000 in antwoord op het volhardend gebed.

Langzamerhand werd het nieuwe gebouw voltooid, maar ofschoon zij reeds £ 11,000 hadden ontvangen was er nog behoefte aan eenige duizenden meer alvorens het gebouw ingewijd en de weezen daarin gehuisvest konden worden. Doch ver boven alle verwachtingen kwam er hulp opdagen in antwoord op het geloovig gebed, zoodat eindelijk de kinderen verplaatst konden worden uit de gehuurde huizen in de Wilson Straat naar het nieuwe gebouw op Ashley Down. Het getal kinderen was nu 275 en het geheele getal inwoners van het Weeshuis 308. De naam dien

de inrichting ontving was „Het nieuwe Weeshuis”, en er werd ernstig verzocht dat het toch nooit den naam van „Mr. Müllers Weeshuis” mocht dragen, omdat Müller verlangde dat alle eer aan God alleen zou toekomen, en geen eer aan hem, het nederige instrument dat God had willen gebruiken. Hij beschouwde het voor zonde om zelfs de minste eer zich toe te eigenen, die Gode alleen voor het groote werk toekwam.

Het was intusschen reeds het jaar 1850 geworden voordat het nieuwe weeshuis finaal betrokken was, maar ternauwernood waren al de weezen in hun nieuwe tehuis geherbergd, of Müller begon te verlangen dat er plaats mocht zijn in zijn weeshuis voor 1000 in plaats van slechts 300 kinderen.

Toen het jaar 1851 aanbrak was dit verlangen reeds een vast voornemen geworden. Hij begon nu, op zijn gewone wijze, alles nauwkeurig uit te denken en de redenen voor en tegen op schrift te plaatsen, er dag aan dag over biddende, om nu met zekerheid te kunnen weten of het Gods wil was dat hij grooter bouwen zou, dan of het slechts zijn eigen wil was. Hij moest zichzelf afvragen of niet een nieuw weeshuis voor 300 kinderen wel £ 15,000 zou kosten of een weeshuis voor 700 kinderen (met grond erbij gerekend) £ 35,000. Hij moest de vraag overwegen of hij de groote verantwoordelijkheid op zich kon nemen van een jaarlijksche uitgave van £ 8000 meer

dan hij nu uitgaf, om voorziening te maken voor een 700 kinderen meer. En bovenal moest hij bedenken dat hij zelf sterfelijk was, en of hij zulk een uitgebreid werk als de verzorging van duizend weezen aan anderen kon toevertrouwen. Op al deze bezwaren was het ééne algenoegzame antwoord dit: er is een algenoegzame God en Vader, die voor alles, letterlijk alles, zorgen wil.

Dan kwamen er ook andere beweegredenen in aanmerking, die aan Müllers besluit den doorslag gaven. Er waren zooveel honderden die aanzoek deden om tot het Huis te worden toegelaten, maar die van wege de beperkte ruimte niet konden worden ontvangen, en die onverzorgd naar lichaam en ziel moesten groot worden, indien geen voorziening voor hen kon worden gemaakt in de weeshuizen. Dan weer gevoelde Müller een innerlijke kalmte en bedaardheid des gemoeds als hij aan deze groote onderneming dacht, waardoor hij al meer onder de overtuiging kwam, dat hij op den weg des Heeren was. En bovenal was dit voor hem een krachtige drijfveer: een zoo groote onderneming, in het eenvoudig vertrouwen op God begonnen en doorgezet, zou een sterke getuigenis leveren dat de Heere, die God is die het gebed verhoort. Terwijl Müller over deze dingen nadacht en bad, werd hem de som van £ 3,000 in één bedrag toegezonden — het grootste bedrag dat hij tot op dien tijd in eens had ontvangen —

en hierdoor werd hij aangemoedigd om op den ingeslagen weg voort te gaan.

Negentien maanden lang ging Müller op deze wijze voort, dagelijks biddende om het geld, maar dagelijks ook de overtuiging koesterende, dat het geld zekerlijk gevonden zou worden. Toen bereikte een brief hem, waarin hij het bericht ontving dat eenige christenen samengespannen hadden om hem de som van £ 8100 ter hand te stellen, waarmede hij doen kon zooals hij goedvond. Dit was een zeer groot bedrag, bijna driemaal zoo groot als de grootste som, die hij nog op eenmaal ontvangen had, en toch was Müller er niet over verbaasd, maar slechts blijde en goedsmoeds in den Heer. Niet het groote bedrag verheugde hem zoozeer, als wel de gedachte dat hij niet tevergeefs op God zich had verlaten.

Mettertijd kwam Müller tot de overtuiging, dat het beter was om twee weeshuizen te bouwen van een grootte om 350 kinderen elk te bevatten, dan om één te bouwen voor 700 kinderen. Toen £ 30,000 in handen was, begon men met het bouwen van Weeshuis No. 2 en meer dan een jaar daarna werd dit huis geopend, met ruimte voor 400 kinderen. Müller begon dadelijk geld opzijde te zetten voor het derde huis, dat nog moest worden opgetrokken voordat er voorziening kon worden gemaakt zelfs voor allen die in de Inrichting wilden opgenomen worden. In het jaar 1862 werd het derde huis

geopend, en dat huis had plaats voor 450 kinderen, in stede van 300, omdat de aanzoeken om toelating zoo vele waren. Nu was er reeds voorziening voor het onderhoud van 1150 kinderen en men zou denken dat geen verdere uitbreiding mogelijk was. Maar het geroep van verweesde kinderen was zoo groot, dat Müller aan geen stilstand kon denken.

Er werd besloten om, als de leiding des Heeren daarheen wees, ook nog Weeshuizen Nos. 4 en 5 op te trekken en voor de oprichting alleen was de som van £ 35,000 noodig. Recht tegenover de ligging van de weeshuizen die reeds gebouwd waren lag er een stuk onbebouwd land, dat Müller als zeer geschikt voorkwam voor de nieuwe gebouwen. Maar er waren vele hindernissen tot het verkrijgen er van. Een sterke maatschappij was ook met de eigenaren in onderhandeling, daar die maatschappij op dien grond een groot reservoir wilde bouwen. Maar Müller en zijn kring van medebidders brachten de zaak tot God in het gebed en ziet, alle hindernissen vielen weg, en nadat zij den prijs hadden betaald die voor den grond noodig was, bleef er nog een bedrag van £ 25,000 in de kas over om met het bouwen van de nieuwe weeshuizen een aanvang te maken. Het zou echter veel goedkooper uitkomen om de beide huizen tegelijk op te trekken, en daarom toefde Müller totdat hij de som van £ 34,000 in handen had. In het jaar 1868 werden de twee nieuwe Weeshuizen

(Nos. 4 en 5) voor gebruik geopend. Uit het financieel verslag bleek, dat voor grond en gebouwen was uitgegeven de verbazend groote som van £ 58,000, en dat, niettegenstaande de grootte van dat bedrag, er nu nog een batig saldo van eenige duizenden ponden overbleef. Zoo stonden er, in het jaar 1870—34 jaren na de stichting van het eerste kleine huis in de Wilson Straat — vijf groote gebouwen voor 2000 weezen en voor al de onderwijzers en assistenten, die noodig waren.

Elkeen die deze weesinrichtingen op Ashley Down, Bristol, bezoekt, wordt terstond door zekere dingen getroffen die hij er ziet. In de eerste plaats, de gebouwen zijn zeer groot en ruim, met ongeveer 1700 vensters, en overvloedige ruimte voor de meer dan 2000 personen die daar geherbergd worden. Dan zijn de gebouwen ook zeer solied, van klip gebouwd en bedoeld om jaren lang te blijven staan. Zij zijn zeer eenvoudig, zonder eenig versiersel, zoowel wat het uiterlijke als wat het inwendige betreft. Overal blijkt het dat men in het optrekken van die gebouwen op de meest spaarzame wijze te werk is gegaan. Sommigen hebben gemeend dat er meer schoonheid in den bouwstijl had kunnen zijn, ten einde bij de kinderen een mate van kunstzin te ontwikkelen. Doch Müller weigerde iets meer aan de gebouwen te besteden dan wat volstrekt noodig was om zijn doel te bereiken, nl. een tehuis voor de kinderen daar te

stellen. Als rentmeester van de gelden die hem door God waren toevertrouwd, gevoelde hij dat hij niet één penny meer van het geld dat hem op het gebed was geschonken mocht gebruiken dan juist noodig was om den kinderen het allernoodigste te geven. En als men denkt aan de duizenden die uit hun armoede iets voor de weezen te Bristol sparen, dan moet men erkennen dat Müller recht heeft gehandeld.

In de weeshuizen heerschen zindelijkheid, netheid en orde overal. Elkeen is verplicht met de handen te arbeiden. Rondom de weeshuizen zijn er uitgestrekte tuingronden, waar de jongens dagelijks werken moeten, en alzoo ook helpen om de uitgaven van de groote inrichting te verminderen. Binnenshuis heeft elk kind een afdeeling waar hij of zij de kleederen moet bergen. Elke jongen heeft drie pakken kleederen, en elk meisje heeft drie rokken, terwijl laatstgenoemden ook haar eigen kleederen maken en heelen moeten. In de kinderkamer hebben de kleinen boeken en speelgoed waarmede zij zich vermaken kunnen, en de teederste zorg wordt steeds aan hen gewijd. Verscheidene kinderen behoorende aan één familie worden soms tegelijkertijd tot de inrichting toegelaten, opdat de liefdebanden die hen aan elkaar binden niet noodeloos van een gescheurd worden. De gemiddelde tijd dien de weezen in de inrichting doorbrengen is tien jaren, ofschoon er sommigen zijn die zeventien jaren daar blijven.

Het dagelijks werk wordt met geregeldheid verricht en moet op klokslag worden opgenomen en voltooid. De kinderen staan te zes uur op, en moeten om zeven uur gereed zijn. Daarna moeten de meisjes breien en de jongens lezen tot acht uur, het uur van het ontbijt. Te half negen is er een korte morgendienst, en te negen uur begint de school. De school duurt voort tot één uur, en de kinderen ontvangen dan hun middageten. Om twee uur wordt de school hervat en duurt tot vier uur. Dan heeft men een vrijen tijd totdat het uur slaat voor het avondeten te zes uur. 's Avonds worden de lessen voor den volgenden dag voorbereid, en om negen uur gaat men naar bed. Het voedsel is eenvoudig en genoegzaam, en bestaat uit havermeel, brood, melk, soep, rijst, vleesch en groenten.

De heer Müller zegt, dat het doel van de inrichting altijd is om de kinderen naar lichaam en ziel te bevoordeelen. „Wij beoogen dit, dat als er een kind mocht zijn die niet bevrediging geeft, beide lichamelijk en geestelijk, en uiteindelijk een nuttig lid der maatschappij wordt, het ten minste niet onze schuld zal zijn”. De bezoeker die met de meeste nauwkeurigheid de methoden van de inrichting onderzoekt komt tot de overtuiging dat het niet aan de werkers en werksters zal te wijten zijn als de weezen niet naar lichaam en ziel voor hun levenswerk worden bekwaamd, en tevens voor den Heiland worden gewonnen.

Het is onmogelijk ook nog van de andere veelvuldige werkzaamheden van den godzaligen George Müller te gewagen. Door de genade Gods mocht hij een hoogen ouderdom bereiken, en gedurende geheel zijn leven was hij altijd bezig in den dienst van zijn Heer en Meester. De man die als knaap en jongeling dikwijls zeer krank was, werd door zijn Heer zoo gesterkt dat hij in lateren leeftijd duizenden en duizenden mijlen kon reizen. Hij was een wonder van kracht en gezondheid. En toen men hem vroeg wat toch het geheim mocht wezen van zooveel kracht, schreef hij die toe aan drie oorzaken: *ten eerste*, dat hij er zich altijd in oefende om een geweten te hebben dat voor God en voor de menschen onergerlijk was; *ten tweede*, dat hij getrouw de Schriften onderzocht, die een genezenden invloed over lichaam zoowel als ziel uitoefenden; *ten derde*, dat hij steeds de blijdschap des Heeren genoôt, waardoor hij ontheven werd van al die kommernissen die in den regel eens menschen leven zoozeer verkorten.

En wat heeft Müller in zijn leven kunnen uitrichten? Hier was een arme man, die geen rijke vrienden bezat, die over geen groote fondsen kon beschikken, en die toen hij stierf slechts bezittingen achterliet ter waarde van £ 160, en toch mocht hij met Gods hulp verbazende dingen tot stand brengen. Hij was het instrument in Gods hand om vijf groote weesinrichtingen op te richten en voor vele jaren in stand

te houden, tegen een uitgaaf van £ 988,000. — zegge, bijna een millioen ponden sterling. Aan dagscholen en andere scholen in Engeland en in andere landen besteedde hij de som van £ 150,000. Van de Schriften verspreidde hij niet minder dan twee millioen exemplaren, waarvoor hij £ 40,000 uitgaf, en drie millioen andere boeken en tractaatjes, kostten £ 50,000. Bovendien heeft hij besteed aan zendingswerk in alle deelen van de wereld een bedrag van niet minder dan £ 260,000. Als wij alles samentrekken dan bevinden wij dat in den loop van zestig jaren George Müller het groote bedrag van £ 1,500,000 — één en een-half millioen ponden sterling — in antwoord op het gebed ontving, en ter uitbreiding van de zaak des Heeren op aarde besteedde. Men zegt dikwijls dat de tijd van wonderen voorbij is, maar de geschiedenis van George Müller logenstraft dat gezegde op elke bladzijde. Op het geloovig gebed doet God vandaag nog wat Hij in den ouden dag deed. De groote waarheid welke deze held van het geloof op zijn geslacht heeft afgedrukt is deze: de levende God is gisteren en heden dezelfde en tot in alle eeuwigheid, en met alle geloovige zielen van den aanvang af, mogen ook wij Zijne beloften gelooven, en op elkeen ons *Amen* — het zal alzoo zijn! — laten volgen.

HOOFDSTUK VII.

Jan van 't Lindenhout: De Vader van de Weezen van Nederland.

Het werk door den godzaligen George Müller te Bristol in Engeland gedaan in het belang van arme weezen, werd in andere deelen van Europa ook ondernomen. Een predikant genaamd Buddingh, uit Holland, deed een reis naar Bristol om met eigene oogen te zien het werk dat door Gods genade aldaar werd gedaan, en toen hij naar zijn vaderland was teruggekeerd sprak hij met elkeen die hij tegenkwam erover. Zoo kwam hij ook in aanraking met een man die te Nijmegen woonachtig was, en overal in Nederland rondging om evangelisatiewerk te doen. De naam van dezen man was Jan van 't Lindenhout, die weldra door God werd gebruikt om voor Nederland op kleine schaal te doen wat George Müller op grooter schaal voor Engeland deed.

Deze Van 't Lindenhout had reeds jaren lang zich den toestand der weezen aangetrokken, en de Heer had hem ertoe geleid om ernstig te bidden dat er voor Nederland een man mocht worden opgewekt

om voor zijn eigen land te doen wat Müller voor Engeland had gedaan.

Juist in dezen tijd werd Van 't Lindenhout verplicht om een ruimer lokaal te zoeken voor zijn evangelisatie arbeid. Er was ook pas een huis in de markt gekomen, dat hij geschikt achtte. Het was een groot huis, dat in vroegeren tijd goed verhuurd werd. In latere jaren echter wilde niemand meer het huren, omdat, zooals men zeide, het daar zoo vreeselijk spookte. Men wist te vertellen dat niemand er gerust in kon slapen, ook niet voor een enkelen nacht; den geheelen nacht door hoorde men de voetstappen van mannen en vrouwen, die de trap op en af liepen. Daar Van 't Lindenhout niet erg bang was om door de spoken te worden verjaagd, werd het huis voor hem gekocht. Het bleek dat, nadat zij al de kamers zouden hebben gemeubileerd die voor het werk en voor het huisgezin van Van 't Lindenhout benoodigd waren, er nog negentien groote vertrekken zouden overblijven die voor een of ander doel buiten de evangelisatie konden worden gebruikt.

Nu had Van 't Lindenhout reeds eenigen tijd lang voor ouderlooze kinderen geld verzameld, en het leek alsof de Heer hem hier den weg opende om eenigen van hen onder hetzelfde dak met zich op te nemen, en hun een christelijke opvoeding te geven. Op Hemelvaartsdag in 1863 werd de eerste collecte voor deze nieuwe onderneming opgenomen,

bij gelegenheid van een kleine samenkomst. Die collecte bedroeg de som van zeven shillings en acht pence. Van 't Lindenhout vergat nooit dat kleine bedrag. Het was de eersteling van de vele duizenden van ponden welke hem de Heer sedert dien tijd voor de weezen heeft toegezonden.

Toen zij eens het oude huis dat aangekocht was waren betrokken, ontdekten zij weldra wat de spoken waren die de vorige huurders zoozeer een schrik op het lijf hadden gejaagd. De woning was een zeer groote en was van drie zijden door groote pakhuizen omringd. Niet ver van waar het huis stond liepen verscheidene riolen op de straat uit, en aan den eenen kant had het gebouw een mestput in zijn onmiddellijke nabijheid. Dit was juist de soort van omgeving door muizen en rotten geliefd, en het waren deze viervoetige dieren die in de oude woning zich hadden thuis gemaakt. Toen nu Van 't Lindenhout en de zijnen hun eersten nacht in de nieuwe woning doorbrachten, hoorden zij den geheelen nacht door een gestommel en gerommel, gevolgd door een doffen val en soms ook door een piepend geschreeuw. De baas sprong haastig uit zijn bed, en ging met een grooten stok gewapend de dieven opzoeken. Maar toen hij boven op zolder kwam was alles doodstil. Opeens hoorde hij een vreemd geritsel dat hem bijna de haren van het hoofd deed rijzen. Weldra moest hij zich echter naar bed begeven,

want van de brutale inbrekers was niets te bespeuren. Den volgenden morgen zagen zij overal de sporen van de diertjes die hen in den nacht zoozeer uit hun rust hadden gehouden. Het brood was uit de kast gehaald, en lag nu in stukken en kruimels over den vloer verspreid. En de spoken waardoor het huis zulk een slechten naam had verworven, die waren niets dan de rotten, die 's nachts als het huis donker was, uit hun schuilhoeken kwamen en zulk een beweging in de oude woning wekten.

Wat nu moest met deze spoken worden gedaan? De rotten door een kat laten vangen? Of een val voor hen zetten? Of met een stok gewapend bij hun gaten wacht houden? Wat de kat betreft, katten die rotten vangen zijn er weinig; voor ze vallen zetten zou maar weinig uitrichten; en ze met een stok op den neus raak te slaan, dat was nog al het moeilijkste. Men dacht derhalve een ander plan uit. Al de gangen door welke de rotten in den grond verdwenen werden opgespoord, en met kleine stukjes glas gevuld. Daarna werden de gaten geheel toegemetseld. Dit was een moeilijk werk, dat vanwege het gebrek aan geld, door den heer Van 't Lindenhout zelf moest worden gedaan. Uiteindelijk was elk gaatje opgevuld, en de rotten werden nu voorgoed buiten het huis gesloten. Binnenshuis bleven er nog eenige oude rotten over, maar met behulp van een grooten grijzen kater die zijn werk

goed verstond, werden ook deze gevangen en gedood. Zoo kwam er dan ten laatste rust en vrede in de spoken-woning.

De heer Van 't Lindenhout begon nu naar de middelen te zoeken om eenige kamers van dit ruime gebouw voor weeskinderen in te richten. Het eerste meubelstuk dat ontvangen werd was een oude kleerenkast die hun door een oud-zending werd toegesonden. Van deze kast waren drie van de vier pooten òf gebrekkig òf gebroken, en zij hadden er maar heel weinig nut van, daar het oude meubelstuk onder den last die erop geladen werd, weldra bezweek. Van de twee deuren echter heeft een vriend van de weezen later twee tafels gemaakt, en die tafels deden nog voor vele jaren dienst in de inrichting. Op de oude kleerenkast volgden twee nieuwe ijzeren ledekanten, die ook in de kamer werden geplaatst, en zoo werd de kamer gereed om de eerste twee weezen te huisvesten. Niet lang daarna werd aanzoek gedaan om de opname van twee weesjes. Dit werd beschouwd als een antwoord op het gebed. De kamer stond gereed, en hier vroeg men reeds dat Van 't Lindenhout twee kinderen zou opnemen. Aan de personen die de weezen moesten opzenden werd kennis gegeven van den dag waarop de kinderen moesten aankomen. Vrienden werden uitgenoodigd om dien dag tegenwoordig te zijn, en het nieuwe huis zou dan ook als Weeshuis worden ingewijd.

De dag brak aan : alle voorbereidselen waren gemaakt. Verbeeld u de teleurstelling van Van 't Lindenhout en de zijnen toen, in plaats van de kinderen die verwacht werden, een brief hem ter hand werd gesteld van den volgenden inhoud :

Mijnheer!

Door goede informaties vernomen hebbende dat gij geene fondsen hebt waarvan de kinderen kunnen worden onderhouden, en er geen vermogende personen zijn die uw werk zouden willen ondersteunen, hebben wij besloten deze kinderen bij ons te houden. Indien zij armoede moeten lijden — wat zeker bij u het geval moet zijn — is het beter dat zij op ons dorp blijven.

De uwe, enz.

Hoe treurig was deze tijding niet voor Van 't Lindenhout. Het moet voor hem een bittere teleurstelling zijn geweest om zoo bij het begin van zijn liefdewerk zooveel achterdocht te ontdekken. Maar het ergste moest hij van den kant van zijn vrienden verdragen. Zij beschouwden dat de zaak hiermede was afgedaan, en dat het blijkbaar niet de wil des Heeren was dat hij een arbeid aan weezen zou aanvangen. Zij vermaanden hem derhalve om nog in tijds van zijn voornemen af te zien, en niet tegen den wil van God aan te handelen. Slechts weinigen bleven nog aan Van 't Lindenhout getrouw,

en steunden hem met hun gebeden en hun gaven. De volgende maanden waren moeilijke maanden, en het geloof van de getrouwe werkers werd op de proef gesteld. Soms gingen er weken om dat men geen enkele gave ontving. Maar Van 't Lindenhout had de kostelijke les geleerd om niet te letten op de omstandigheden die heerschten of die dreigden te komen, maar zich eenvoudig vast te klemmen aan de beloften Gods. Zij mochten zich steeds beroepen op het „Daar staat geschreven” van Gods onfeilbaar Woord.

In de maand October van het jaar 1863 kwam er eerst wederom aanzoek om de opname van twee weezen, een meisje en een jongen. Op den avond van zekeren dag daagde het meisje op, en wat een gezicht leverde zij toch! Haar kleeding bestond uit niets dan oude lompen; aan haar voeten droeg zij een houten klomp en een zeer versleten schoen, die voor haar veel te groot was. Alles was van dien aard dat, zoodra het meisje van andere kleederen kon worden voorzien, de oude lompen en schoenen in een bondel gebonden werden en in de rivier geworpen, om naar den grooten oceaan te worden meegevoerd. De jongen die den volgenden dag aankwam was vrij schoon en ook van kleederen voorzien. Met deze twee kinderen begon nu Van 't Lindenhout zijn eigenlijk werk aan de weezen.

Hij liet in dezen tijd een circulaire drukken en onder

zijn vrienden verspreiden. Die circulaire luidde aldus :

1. „Wij wenschen alle weezen gratis op te nemen, om met hen uit de hand des Heeren te leven, vertrouwende op Hem die gezegd heeft dat Hij de Vader is der Weezen. Wij gelooven derhalve dat de Heer ons datgene zal schenken wat wij noodig hebben tot hun onderhoud, zonder een vast kapitaal te hebben voor de toekomst, of vaste jaarlijksche contributiën te ontvangen.

2. Het hoofddoel dat wij met deze inrichting voor de weezen beoogen is vooral hun geestelijke opvoeding.

3. Ook hun tijdelijke opvoeding wenschen wij in acht te nemen, en hun een eenvoudige opvoeding te geven om hen in de toekomst als bekwame dienstmeisjes in dienst te plaatsen, en de jongens in een of ander ambacht, waartoe zij den meesten aanleg gevoelen, op te leiden.

4. De personen die benoodigd zijn om met ons dit werk op zich te nemen hopen wij van den Heer te ontvangen. Alleen geloovigen wenschen wij tot dit werk aan te nemen, die evenals wij zonder bezoldiging uit de hand des Heeren willen leven?”

Het eerste weesmeisje dat Van 't Lindenhout op dien October-avond in zijn tehuis ontving droeg den naam van Pietje. Haar ouders, die in een kleine hut op de heide hadden gewoond, waren gestorven toen zij nog maar zes jaren oud was. Zij moest van dien tijd af genade-brood eten. In den eersten tijd werd zij nog naar school gezonden, want de menschen

die voor haar zorgden waren maar te blijde om voor een deel van den dag van haar ontslagen te zijn. Maar toen zij groot genoeg geworden was moest zij elken dag de koe hoeden. Dat deed zij door in den zomer langs de straten en wegen gras voor het vermagerde dier te zoeken, en des winters aardappelschillen en dergelijke te koken, en alzoo voor de koe voedsel te bereiden. Met die koe moest nu het arme meisje maanden en jaren lang omgaan, slapende naast het dier onder een dakje dat niet eens de wintersneeuw kon buiten houden.

Toen aan Pietje de vraag werd gedaan, twee dagen na haar komst in het weeshuis, of dan niemand haar ooit eenige liefde had bewezen, keek zij eerst op alsof zij de vraag niet verstond. Toen scheen het dat er een lichtstraal in haar verstand viel, en zij zeide met een ruwe, holle stem: „O ja, de koe, die hield veel van mij. Toen ik eergisteren moest vertrekken, ging ik eerst naar de koe, en zij heeft mij met haar tong gelikt”. En terwijl zij dit zeide blonk er in haar oog een traan. Naar het lichaam was Pietje gezond en sterk, maar haar geest was in een treurigen toestand van verwaarloozing. Bij geen ander weeskind onder zijn zorg besteed heeft Van 't Lindenhout ooit zooveel onkunde aangetroffen. Zij was nog nooit in een kerk geweest, voor zoover zij zich kon herinneren, noch minder had zij ooit een catechisatie bijgewoond, en dit is zeker in Holland

een zeldzaamheid, waar ieder dorpje een of meer kerken heeft, en de dorpen maar een paar uren van elkaar gelegen zijn. Toen aan Pietje gevraagd werd wie de eerste menschen waren, was zij even wijs als vele geleerden van onzen tijd, en antwoordde zij dat niemand dit weten kon. In het werk van het huis was zij even onkundig. Toen de dienstbode haar een emmer vol water gaf en een borstel om de vloeren mee te schrobben, barstte zij uit in een luid gelach. Dat had zij nog nooit gezien, zeide zij. Waar zij groot geworden was, reed men eens in de week een kruiwagen vol zand aan, strooide dat over den vloer en het werk was voor een heele week gedaan.

Dit was ongetwijfeld een zeer verwaarloosde wees, en men moest zich over haar ontfermen. Doch geduld en liefde wrochten ook in haar geval wonderen. Vier jaren bleef zij in het weeshuis; daarna werd zij als getrouwe dienstbode in een privaat huis opgenomen en later is zij gehuwd en de liefdevolle moeder van een christelijk huisgezin geworden.

Evenals George Muller moest ook Van 't Lindenhout dikwijls zijn uren van zorg en kommer doorworstelen. Hij zelf vertelt ons hoe de Heer eens in de koude maand December voor de weezen zorgde, en zijn vertrouwen op Hem niet beschaamde. Dit is zijn verhaal:

„In de maand December 1863 mochten wij op zekeren avond een zeer merkwaardige verhooring

van onze gebeden aanschouwen. Er waren toen reeds 7 kinderen, allen heele weezen, in onze inrichting, en voor de eerste maal was de kas ledig, en wij hadden geen brood in huis om dien avond den weezen voor te zetten. Nu hadden wij niet alleen in woorden ons beginsel uitgesproken, maar door een klein geschrift dat ook openbaar gemaakt, om nooit eenige schuld te maken, en om niemand persoonlijk om een gift te verzoeken, maar alleen den Heer onze behoeften op te dragen. Tot nu toe hadden wij aan dit beginsel getrouw mogen blijven, en telkens had de Heer voor het noodige gezorgd; maar hoe zou het dezen avond gaan? Nog maar een uur moest verlopen en dan was het uur voor het avondeten daar; vanwaar zou hulp komen opdagen? Wij wisten het niet, en toch was ons stil vertrouwen dat de Heer uitkomst geven zou, en daar mochten wij Hem ernstig om smeeken. En ziet! wat gebeurde? Aan de deur van onze woning werd gescheld door een man die aan zijn arm een mandje droeg en vroeg om mij te spreken. Hij deelde mij het volgende mee: Mijnheer, de bakker zendt mij met deze mand naar u. Wij hebben heden met de marktdag veel brood gebakken, en niet alles verkocht: nu dacht onze baas dat het beter is dat de weezen dat brood krijgen dan dat het bij ons op den winkel blijft liggen en bederft".

Hoe dankbaar namen wij dit brood aan, dat ons

zoo te rechter tijd werd toegezonden. Het was alles heerlijk krentenbrood, en hoewel de weezen na dien tijd dikwijls zulk brood als feestgeschenk ontvingen, hebben zij het nooit met meer smaak gegeten dan dien avond, toen wij geen geld hadden om brood te koopen. Het opmerkelijkste van alles was dit, dat de vriendelijke bakker een Roomsch Katholieke was, van wien wij nog nooit brood gekocht hadden."

Een paar maanden later, toen het aantal weezen dat verpleegd werd tot 19 was geklommen, onder wie er elf meisjes waren, bleek het aan de goede vrouw van Van 't Lindenhout dat de meisjes nieuwe bovenkleederen behoefden. In dien tijd echter kregen zij maar heel weinig geld in, en het was niet mogelijk om de kleedingsstof die benoodigd was aan te koopen. De beste vrienden van de inrichting waren met deze dringende behoefte onbekend, en Van 't Lindenhout zeide hun er ook niets van, doch hij en zijn echtgenoot droegen de zaak den Heer in het gebed op. Drie dagen lang baden zij, en wachtten op het antwoord des Heeren. Op den avond laat van den derden dag werd er aan de deur gebeld, de meid deed de deur open, en terwijl zij nog met haar hand op de deurknop stond, werd een groot pak door een man die buiten stond naar binnen geworpen, waarna de man snel wegliep. De meid nam het zware pak op en droeg het naar binnen. Toen het geopend werd vond men er een menigte van juist

de kleedingsstof die benoodigd was voor de rokken der meisjes. Bovenop het pak was een papiertje vastgespeld, waarop met potlood geschreven stond: „Van een Onbekende: een Dankoffer aan den Heer voor de arme weezen”. Van 't Lindenhout kwam nooit te weten wie de gever van dat pak kleeding was.

Toen het getal weezen tusschen 50 en 70 was, kreeg van 't Lindenhout nog maar altijd kleine sommen ter ondersteuning van zijn liefdearbeid. Het gebeurde zelden dat hij meer dan £ 8 op eens ontving. Van dag tot dag moest hij met de zijnen uit de hand des Heeren leven, en dikwijls wisten zij niet in den voormiddag wat zij des avonds eten zouden. Steeds bleef het hun bede dat de Heer hun altoos nieuwe bewijzen van Zijn zorgende liefde wilde geven, en de zware lasten die hen drukten genadiglijk wilde opheffen. Niet vele dagen daarna werd een geregistreerde brief ontvangen met een banknoot voor £ 85. Van wien dat bedrag kwam dat wist Van 't Lindenhout niet, maar jaarlijks tegen denzelfden tijd ontving hij altijd weer hetzelfde bedrag. Toen hij een zoo groote gift in een som ontvangen mocht, gevoelde Van 't Lindenhout zich met zijn echtgenoot zoo klein dat zij geen woorden konden vinden om God voor Zijn trouwe zorg te danken. „Die op den Heer vertrouwen zijn als de berg Zion die niet wankelt, maar blijft in eeuwigheid”

HOOFDSTUK VIII.

Jan van 't Lindenhout : Verhuizing naar Neerbosch.

Zoals met andere werkzaamheden geschiedt die een klein begin hebben, breidde zich ook het werk van Van 't Lindenhout en zijn echtgenooten ras uit. In het jaar 1866 bleek het al spoedig dat het oude woonhuis te Nijmegen geheel en al te klein was geworden: elk vertrek tot het kleinste toe was door de weezen in beslag genomen. Huisvader en huismoeder begonnen dan ook tot den Heer te bidden om hun een ruimer plaats aan te wijzen, en dezelfde gedachte werd ook in den vriendenkring uitgesproken.

Na drie weken kwam het antwoord op deze gebeden. Op zekeren avond kwamen twee vrienden zeer laat op den dag de Van 't Lindenhouts opzoeken. Zij deelden mede dat zij gekomen waren om een boerenplaats te koopen die onder den hamec zou worden gebracht, en zij voegden erbij dat, indien zij het eigendom voor den prijs konden krijgen dien zij besloten waren aan te bieden, zij overeengekomen waren om een deel van het land aan den Heer af te staan voor het bouwen van een nieuw weeshuis. Nog dienzelfden avond kwamen zij met het verblijdend bericht dat zij eigenaars van

de bedoelde plaats waren geworden, en zij noodigden den heer Van 't Lindenhout uit om het stuk gronds uit te kiezen dat hij het best geschikt beschouwde voor een nieuw tehuis voor weezen.

Van 't Lindenhout kon het goede nieuws haast niet gelooven. Hij was evenwel bij het begin niet geheel overtuigd dat het de wil des Heeren was dat hij op die ligging een nieuwe woning zou gaan optrekken, maar de twee vrienden verzekerden hem dat het hun van den Heer was ingegeven Hem dit dankoffer te bieden, en verklaarden zich gewillig te wachten totdat Van 't Lindenhout de plaats had beschouwd en finaal zou besloten hebben om de gift te aanvaarden al dan niet. Twee dagen later kwamen zij hem met een rijtuig afhalen. Het was een zeer regenachtige dag, en met moeite kon men door modder en slijk zich een weg naar de plek banen. Daar gekomen sloegen de vrienden de oogen naar boven: de zon brak door de wolken heen, en een der vrienden zeide: „Nu zijn wij op de rechte plek, en aan het einde van onzen weg; want voor den geloovige gaat de zon altijd op”. Zij ontblootten hun hoofden, en dankten God dat Hij hun een ligging had aangewezen waar een nieuwe onderneming in het belang der weezen kon worden op touw gezet.

Teen Van 't Lindenhout thuis kwam, liep zijn vrouw hem met een opgeruimd aangezicht tegemoet. „De Heer heeft ons gebed verhoord”, zoo riep zij uit, en deelde toen aan haar man mede hoe tijdens zijn

afwezigheid een gift van £ 41 was ontvangen, met het opschrift erbij: „Een anker voor het nieuwe Huis”. Dit geld was waarschijnlijk verzonden op denzelfden dag waarop de twee vrienden aan Van 't Lindenhout meedeelden dat zij een gedeelte lands aan het weeshuis wilden afstaan. Op zulke wonderlijke wijzen leidt de Heer degenen die op Hem vertrouwen, en die in eenvoudig geloof de leiding van Zijn Heiligen Geest afwachten.

Met het bouwen van het woonhuis, dat bedoeld was om een honderd weezen te huisvesten, werd een aanvang gemaakt zonder dat er eenig plan of teekening werd vervaardigd. Van 't Lindenhout verzocht slechts den Heer in het gebed om hen te leiden, en de metselaars gingen aan het werk. Ook was er geen sterk bouwfonds, terwijl het tegen de beginselen van de inrichting was om geld te leenen. Men ging eenvoudig aan het bouwen, en rekende op den Heer om van tijd tot tijd, wanneer de metselaars hun loon moesten ontvangen, het noodige geld te voorzien. En telkenmale als de Zaterdagavond daar was, was het geld dat benoodigd was ook daar. Op zekeren Zaterdagavond was de kas geheel ledig: er was ook de gansche week niets ontvangen voor het bouwen, en men ivreesde dat de bouwlieden nu voor de eerste maal zouden moeten hooren: „Wij hebben geen geld om u ditmaal uw loon te geven”. Maar een halfuur voor den tijd dat de betaling moest geschieden kwam

er een man van een naburig dorp aanloopen, wierp zich bijna uitgeput op den grond neer, en zeide, nadat hij zich het zweet van zijn aangezicht had afgeveegd: „Nu breng ik u een mooie gave voor het nieuwe weeshuis”. En daarmede gaf hij aan Van 't Lindenhout een bedrag van bijna £ 6 dat hij op zijn dorpje had gecollecteerd en dat geheel toereikend was om de ambachtslui hun bescheiden loon te kunnen uitbetalen.

Evenals met het loon van de werklui ging het met den aankoop van de materialen. Op schuld mocht men niet koopen, en derhalve moest het werk ophouden zoodra de materialen verbruikt waren. Op zekeren dag kwam de hoofd-metselaar zeggen, dat er geen steenen meer waren, en was er alles behalve tevreden mee, toen Van 't Lindenhout hem zeide, dat het werk dan maar tijdelijk moest worden gestaakt. Twee dagen lang bleef het bouwwerk stilstaan, terwijl er onophoudelijk met den Heer in het gebed gestreden werd om de noodige hulp in het optrekken van een gebouw tot Zijn eer, en tot zaligheid der weezen. Op den derden dag kwam een vriend aan die naar Zwitserland op een kuiertje was geweest, en die aldaar £ 15 had samengebracht bepaald voor het bouwen van het nieuwe Weeshuis. Deze som werd aangewend tot het koopen van meer steenen en het werk hervatte zijn gewonen gang. Niet lang daarna was de voorraad baksteen en weer verstreken. Een vriend kwam met de tijding, dat er

een boot met een lading steenen voor het Weeshuis was aangekomen. Maar die steenen waren nooit door Van 't Lindenhout ontboden, en hij stond op het punt den schipper te laten weten, dat er een fout moet zijn geweest, toen de postjongen aankwam en hem een brief overhandigde met een postwissel voor iets over de t 16. Zoo konden terstond de lading steenen koopen met het geld, dat de Heer zoo te rechter tijd hun had toegezonden.

Uiteindelijk stond het gebouw klaar, behalve het dak. De hoofd-metselaar drong er op aan, dat de pannen dadelijk moesten worden ontboden, doch — er was geen geld voorhanden om pannen te koopen. Van 't Lindenhout maakte het hem duidelijk dat het dak wachten moest totdat het geld voorhanden was, maar hierover werd de metselaar ongeduldig. Het regenachtige weder was aan het naderen; het gebouw zou nat worden en bederven; nu mocht men niet langer wachten met het opzetten van het dak. Om hem tevreden te stellen schreef Van 't Lindenhout aan een vriend, in wiens omgeving er veel pannen vervaardigd werden, vragende om een opgAAF van prijzen. De vriend schreef terug en wilde weten hoeveel pannen benodigd waren, waarop Van 't Lindenhout antwoordde 5000, en nog eens vroeg om de prijzen. Voor veertien dagen kwam er op dien brief geen antwoord, zoodat Van 't Lindenhout zich begon te verwonderen over de traagheid van zijn

correspondent. Maar den volgenden dag kwam er de schipper van een boot aan, die hem een brief ter hand stelde, waarin hij tot zijn verheuging en beschaming las:

„Waarde Vriend en Broeder in den Heer!

Mijn broeder en ik zenden u 7000 pannen: de rekening is betaald. Verder sluit ik nog in een gift van £ 2-2/ voor de vracht. U Gods besten zegen toewenschende in het bouwen van het nieuwe huis,

De Uwe,

T. T.”

Hoe blijde waren de bidders niet over deze nieuwe verhooring van hun smeekingen. Spoedig werden plannen gemaakt om de pannen naar de bouwplek te vervoeren, en toen alles tegen den avond veilig was afgeleverd, zeide de baas van den wagen:

„Mijnheer kan er gerust een extra footje op geven, want geen enkele pan is gebroken”.

Hierop antwoordde Van 't Lindenhout, dat hij hem wel iets extra's zou geven, doch niet omdat hij de pannen zoo veilig had vervoerd: die veiligheid was aan Gods zorg te danken. Hij verhaalde hem toen, hoe God hun dat geschenk had toegezonden. Er kwam een traan in het oog van den wagenrijver en toen hem een fooi werd aangeboden weigerde hij die te ontvangen, ja, hij bracht later uit zijn zwaar-

verdiende penningen eenige shillings als gift voor de weezen. En zoo werd allengs het nieuwe weeshuis te Neerbosch voltooid, en het was nu alleen noodig om de weezen uit Nijmegen daarheen te vervoeren.

Juist omtrent dezen tijd werd het land bezocht door een epidemie van de gevreesde cholera-ziekte. Een der jongens, die in het oude weeshuis was gehuisvest, werd ook krank en moest met veel zorg worden verpleegd. De Heer bestierde het echter genadiglijk alzoo, dat niet een enkele van de andere weezen door de ziekte werd aangevallen, en dat, gedurende dien tijd van bekommernis, de geldkist nooit geheel ledig werd. Intusschen groeide het aantal kinderen aan, juist ook ten gevolge van de cholera, en het werd bij den dag meer noodig dat men de oude woning zou verlaten. Maar het nieuwe tehuis was nog niet van meubels voorzien, en dag en nacht werd tot den Heer gebeden om toch de middelen te schenken om dat tehuis te meubileeren. Het scheen eerst of geen verhooring van die gebeden zou volgen, doch men hield aan, en weldra werd het geloof der bidders beloond. Een dame stond een deel van haar geld af dat zij voor kleederen had ontvangen, en kocht daarmee 400 bedde-lakens voor het weeshuis. Door het overlijden van een andere aanzienlijke dame, kwam de weesinrichting in het bezit van het grootste gedeelte van haar meubelen. Nog een andere vriendin zond 100 dekens. Aldus werd in al de behoeften

van het nieuwe huis voorzien, en op den 9den Mei 1867 vond de feestelijke intrek plaats.

Nadat Van 't Lindenhout en zijn helpers de nieuwe woning hadden betrokken, begon de geldnood andermaal zwaar op hen te drukken. De cholera was uit het land geweken, en het scheen alsof de harten der menschen minder tot liefdadigheid waren geneigd dan voorheen. Tegen het einde van het jaar 1867 rees de nood zeer hoog, zoodat zij tot aanhoudend gebed gedrongen werden. Op zekeren morgen hield een rijtuig stil voor de deur en een jonge dame stapte er uit en vroeg om den huisvader te zien. Toen Van 't Lindenhout de kamer binnenkwam, reikte zij hem een enveloppe toe, groette, stapte weer in het rijtuig en reed snel weg. Van 't Lindenhout deed de enveloppe open en vond er een banknoot in voor £ 80. Hij kwam nooit te weten wie de milde geefster was, doch beschouwde het bedrag dat hem ter hand werd gesteld als een verhooring van hun gebeden, en als een andere reden om den goeden Vader in alles te vertrouwen en om alles te vragen.

Nu er te Neerbosch een huis voor de weesmeisjes voltooid was, kwam het Van 't Lindenhout in het hart ook een huis voor de jongens op te trekken. Hij was tot de overtuiging gekomen dat het niet wenschelijk is de jongens en meisjes geheel van elkaar te scheiden. De meisjes werden er te sentimenteel door en de jongens veel te ruw. Maar hij

ontving bij den aanvang niet veel bemoediging. Wel gaf hem een vriend een bedrag van 5/6 „voor een Jongens Weeshuis”, maar daarbij bleef het langen tijd. Op zekeren morgen in de maand Juni echter kwam een vriend bij Van 't Lindenhout er op aandringen dat hij een rit met hem naar buiten moest doen. Op die reis kwamen zij een zendingvriend tegen, die zeer verheugd was om Van 't Lindenhout te zien. Hij bracht hem binnen in zijn woning, haalde £ 40 uit zijn beurs, en zeide: „Dit is een gave die God mij in het hart heeft gelegd te geven voor een huis uitsluitend voor verweesde jongens”. Hoe dankbaar was de weesvader niet om deze gave te ontvangen, en het bleek dan ook dat van dien dag af de gaven voor een Jongens Weeshuis snel instroomden, zoodat het huis gebouwd en zonder verder zorg voltooid kon worden.

Niet alleen groote zaken maar ook kleine werden den Heer in den gebede opgedragen. Zoo had bij voorbeeld het weeshuis behoefte aan een groote klok om de etensuren en schooluren aan te kondigen. Er was echter nooit in de kas genoeg geld over, om zulk een klok of bel te koopen, maar ook deze zaak werd den Heer in het gebed voorgelegd. En wat gebeurde? Een van de vrienden van de Inrichting, die in de nabijheid van Haarlem woonde, gaf aan één zijner knechten last om een oude kast op een zekere vendutie te gaan koopen, en gaf hem het nummer van

die kast zooals hij dat in zijn aanteekenboekje had opgeschreven. De knecht ging naar de verkooping en bood op het nummer hem door zijn heer gegeven, en het werd hem toegeslagen; doch wat was de verbazing van laatstgenoemde toen hij, in plaats van een kast een klok ontving. Bij wien de fout te zoeken, dat wist men niet, maar hier zat nu de man met een klok waaraan hij geen behoefte had. Hij bedacht zich wat ermede te doen, en besloot de klok aan het weeshuis aan te bieden. Met groote vreugde nam Van 't Lindenhout het geschenk aan, en verhaalde aan dien vriend hoe zij juist aan zulk een klok behoefte hadden, en er ook om gebeden hadden. Binnen weinige dagen werd de klok naar Neerbosch gezonden, met nog £ 2-2/ erbij om een paal te koopen waar de klok aan zou kunnen gehangen worden.

Nadat de gebouwen te Neerbosch klaar stonden, werd het Van 't Lindenhout dagelijks meer duidelijk dat er een kleine boerderij aan den gang moest worden gezet. Het geld ontbrak wel, doch deze zaak werd, gelijk alle andere, den Heer in den gebede opgedragen. Een vriend uit Rotterdam kwam eens de Van 't Lindenhouts bezoeken, en terwijl zij aan het wandelen waren deelde hij aan den huisvader mee dat hij den geheelen nacht niet had kunnen slapen, maar steeds bezig was met de gedachte dat er een boerderij in verband met de inrichting te

Neerbosch moest worden aangevangen. Daarop liet hij volgen dat hij gereed was om £ 25 voor dat doel te geven. Van 't Lindenhout was hierover zeer verheugd, en vertelde zijn vriend hoe hij reeds eenige dagen met God bezig was over het oprichten van de boerderij, maar er nog met geen mensch over gesproken had. Zij besloten derhalve dat het als Gods wil moest worden beschouwd dat er een boerderij tot stand zou komen. De timmerman, die met behulp van de weesjongens juist bezig was eenige groote beukeboomen af te kappen, werd gelast een aantal balken te maken die voor het nieuwe gebouw bestemd waren, en op een van die balken beitelde hij uit de woorden van Rom. 8:31, „Zoo God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn”, die vandaag nog op dien balk te lezen zijn.

Na de voltooiing van dit gebouw bevond men dat voor de boerderij uiterst noodig waren een paar koeien. Op zekeren dag kwamen twee vrienden de Inrichting bezoeken, en bij hun heengaan gaven zij den huisvader £ 15 om een melkkoe te koopen. Ter zelfder tijd was er een ander vriend in de inrichting gelogeed, die toen hij hoorde wat er geschied was, zeide: „Wel, dan geef ik ook een koe”. En zoo hadden de weezen twee goede koeien, en wat waren zij verheugd toen de dieren aankwamen: „Daar zijn de koeien! Nu krijgen we heerlijke melk!” — was hun uitroep.

De beesten werden met groote zorg opgepast, doch helaas! de ééne kreeg melkroos en moest geslacht worden. Dit was voor den huisvader een zware beproeving, maar God wist ook die beproeving in zegen te veranderen. Drie dagen nadat de koe geslacht was kwamen de jongens laat op den avond aan de deur van den huisvader kloppen, roepende zoo luid zij konden: „De koe is er weer, de koe is er weer!“. Van 't Lindenhout ging zien wat het was, en ja! werkelijk, daar stonden weer twee koeien in den stal. Het bleef echter een raadsel vanwaar de tweede koe gekomen was. Later verhaalde één der jongens, die het opzicht over den stal had, dat de koetsier van een adellijke dame die in de buurt woonde hem had gezegd de deur van den stal dien avond niet te sluiten vóórdát al de huisdeuren toegedaan waren. Zoo vond Van 't Lindenhout uit dat die dame, die een vriendin van de weezen was, gehoord had welk een ongeluk hen had getroffen, en dat zij haar koetsier gelast had om op deze wijze, zonder dat iemand er van wist, een andere koe in den stal te brengen. De koe op deze manier geschonken bleek een eerste-klas melkgeefster te zijn.

Maar nog meer zegen moest uit de teleurstelling worden geboren. Toen de vriend die het eerst de overleden koe had gegeven hoorde dat zij geslacht moest worden, zeide hij: „Ik heb zeker een kreupel offer den Heer aangeboden; ik moet mijn gift herhalen“.

En daarop zond hij een tweede melkkoe uit zijn stal, zoodat de weesinrichting nog vóór den winter drie in plaats van twee allerbeste dieren bezat, en de weezen overvloed van melk hadden. Welk een kostelijke les leert ons deze geschiedenis niet dat de Heer ons beproeft alleen om die beproeving ten zegen te keeren, indien wij namelijk door die beproeving ons vatbaar laten maken om meer zegeningen te ontvangen, door alles wat de Heer zendt met lijdzaamheid en blijmoedigheid te verdragen.

In datzelfde jaar had Van 't Lindenhout nog een merkwaardige verhooring des gebeds. Op den 1sten Juli was zijn kas geheel ledig, en binnen weinige dagen moest er £ 40 worden gevonden om alles te koopen wat volstrekt noodig was. Er kwam geen uitkomst, doch Van 't Lindehout volhardde in het gebed. Op den avond voor den dag der betaling, toen het reeds zeer laat was en zij klaar stonden om naar bed te gaan, werd er aangeklopt. De huisvader ging naar de deur: er stond een dame in het zwart gekleed die hem een enveloppe in de hand stopte en dadelijk verdween. Toen hij die had geopend vond hij tot zijn verbazing een banknoot voor £ 80. Hij kende de dame niet, doch later maakte hij met haar kennis. Zij verhaalde hem toen dat zij dien avond zulk een aandrang in het hart gevoelde om dit geld voor de weezen te geven, dat zij niet naar bed durfde gaan voordat zij het had afgegeven. Vandaar haar

bezoek naar de weesinrichting zoo aat in den avond. Temeer werd zij daartoe gedrongen omdat zij het bedrag terug had ontvangen van iemand aan wien zij het had geleend, en van wien zij niet meer had verwacht het terug te zullen krijgen. Dit voorval was voor Van 't Lindenhout andermaal een spoorslag tot vertrouwen op den levenden God, die niet beschaamd laat uitkomen die op Hem hopen.

Tot op dezen tijd hadden de heer en mevrouw Van 't Lindenhout nog steeds met een gedeelte der weezen hun verblijf in Nijmegen gehad, maar nu bleek het noodzakelijk dat zij naar Neerbosch zouden gaan. De Heer zorgde voor de middelen, en weldra verrees er een doelmatig huis te Neerbosch dat tot woning van den huisvader strekte. Het werk breidde zich langzamerhand ook in andere richtingen uit. Een drukkerij werd begonnen die later een belangrijk deel van den arbeid te Neerbosch werd, waar jaarlijks veel boeken, ook in Zuid-Afrika bekend, worden gedrukt. In 1870 verkreeg de inrichting de koninklijke goedkeuring, en zekere statuten werden opgetrokken, op grond waarvan het werk voortaan zou worden gedreven.

In datzelfde jaar bracht de Heer hen soms in de nauwte, maar alleen om hen weer eruit te voeren en hun Zijn heerlijkheid te openbaren. In de maanden Januari en Februari ging het hun goed, en zij ontvingen meer dan wat voor de loopende uitgaven

benoodigd was. In Maart echter ging het zeer bezwaarlijk met de inkomsten: zij ontvingen hun dagelijksch brood, en niets meer. Ééne som bleef er nog in de kas over, die tegen den dag van nood moest worden bewaard, maar eindelijk moest men ook die £ 5 gebruiken. Nadat men op den Zaterdagavond al de rekeningen had betaald bleef er juist twee-eneen-half pennies in de kas over. Nooit waren zij in grooter nood, daar 330 weezen en arbeiders dagelijks hun voedsel moesten ontvangen. En dat met 2½ d. in de beurs! Maar de volgende dagen brachten reeds wat geld in, op den Dinsdag ontving Van 't Lindenhout £ 80, en vóórdat de volgende week ten einde was gesneld had de inrichting over de £ 230 ontvangen, en de nood was voorbij. „Deze God is onze God, eeuwiglijk en altocs: Hij zal ons geleiden tot den dood toe“.

HOOFDSTUK IX.

Van 't Lindenhouts weeshuizen: Geestelijke opwekking en tijdelijke groei.

Een van de gezegendste tijden door de weesinrichting beleefd, was de tijd van geestelijke opwekking dien zij in het jaar 1873 mochten doorleven. Deze opwekking begon op den tweeden Pinksterdag. De huisvader en zijn helpers hadden zich reeds lang bekommerd over de onbuigzame karakters van eenige van de oudste jongens. Sommigen waren zoo wild en woest dat de Inrichting daardoor een slechten naam begon te krijgen, en men wilde ze niet meer in huis of in dienst opnemen als zij het weeshuis moesten verlaten. Met anderen was het reeds zoo kwalijk gegaan dat zij in handen van de politie waren gekomen. Van 't Lindenhout was dikwijls ten einde raads. Liefderijke vermaning, ernstige waarschuwing en zelfs zware lijfstraf hielpen niets, en het was alsof daardoor de vijandschap tegen het Woord van God nog meer werd opgewekt.

Gedurende de dagen van het Pinksterfeest ging Van 't Lindenhout met zijn jongens een wandeling

in de schoone bosschen in de omgeving van Nijmegen doen. De natuur was uitermate schoon en stil, en de huisvader had zich aangenaam met zijn kinderen vermaakt, maar hij merkte tevens bij de oudere jongens zeer veel op dat hem met diepe droefenis vervulde. Hij riep in de stilte van zijn hart tot God om in de gemoe-deren van die ontembare jongens toch verandering teweeg te brengen, daar hij zelf niet meer wist wat met hen aan te vangen. Met een verslagen en bijna moedeloos hart wandelde hij met hen naar het weeshuis terug. Vóórdat hij hen verliet riep hij de ondeugendste der jongens samen om met hen te bidden, en riep den Heer andermaal in hun tegenwoordigheid aan, smeekende Hem om die harten te verteederen. Daarna ging hij naar zijn kamer om God in de eenzaamheid nogmaals voor hen te bidden,

Van 't Lindenhout was maar korten tijd alleen geweest toen er aan de deur werd getikt door een van de verhardste der jongens, die vroeg om met hem te spreken. Terwijl hij groote tranen stortte, zeide hij dat hij zoo goddeloos was dat er gewis voor hem geen hoop was om ooit zalig te worden, en hij verzocht den huisvader om voor hem te bidden. Weldra kwamen andere weesjongens, allen in tranen, vielen op de knieën en beleden overluid hun zonden, en daaronder veel dingen waar de huisvader nooit van had gehoord, en die in sommige gevallen gebeurd waren nog vóórdat zij op de inrichting waren gekomen.

Van 't Lindenhout bad met hen, en ging toen heen, wetende dat de Heilige Geest zijn gezegend werk in hun gemoed zou voortzetten. Het duurde ook niet lang of verscheidenen kwamen tot de blijdschap des geloofs.

Over weinige dagen vond hetzelfde bij de meisjes plaats. Zij werden bekommerd over haar zonden, en zochten haar onderwijzeressen op met de bede om hulp en leiding, en ook hier waren het de verhardsten die het eerst tot zondegevoel en schuldbelijdenis werden gebracht. De beroering onder de doodsbeenderen begon bij de oudsten en deelde zich daarna aan de jongeren mede. Het was een heerlijke tijd in het weeshuis. Van den vroegen morgen tot den laten avond hoorde men altijd zingen; somtijds vond men de kinderen achter een boom of struik nedergeknield het aangezicht des Heeren in het gebed zoekende.

De opwekking breidde zich hoe langer meer uit ook onder de jongste kinderen. Zelfs kinderen die nog geen vijf jaren oud waren begonnen in de eenzaamheid te bidden, en er openbaarde zich bij die kleinen een bijzondere geest des gebeds. Maar van het werk in de harten der geheel kleinen is niet veel in lateren tijd overgebleven, en na dit te hebben meegedeeld zegt Van 't Lindenhout:

„Dit heeft ons met zekere vrees voor zoogenoemde kinderbekeerungen vervuld, en wij waarschuwen onze vrienden ernstig die deze trachten te bejagen, dat wil

zeggen, die ze door opgewonden toespraken in het leven zoeken te roepen. Wij gelooven dat Gods almachtige genade evengoed in het hart van een kind kan werken als in het hart van een man of van een grijsaard, doch men moet in dezen zeer voorzichtig zijn. Men kan den geest der waarheid bij een kind zeer moeilijk onderscheiden van den geest der onoprechtheid, daar jonge kinderen er gemakkelijk toe komen om te zeggen wat zij weten dat anderen gaarne van hen hooren”.

Samen met de opwekking ging een stille geest des gebeds gepaard. Al de arbeiders op de Inrichting werden daarmede in bijzondere mate beziel. Er werden bijna dagelijks bidstonden gehouden, op welke beide de oudste weezen en hun verzorgers voorgingen, en al de nooden van het werk, zoowel tijdelijk als geestelijk, werden kinderlijk den Heer in den gebede opgedragen. En toch was het merkwaardig dat de Inrichting gedurende dien ganschen tijd in zeer zware financieele moeilijkheden verkeerde. Er was overvloed van geestelijke zegeningen, doch de inkomsten voor het dagelijksch leven waren des te minder; en zoo zorgde God dat er altijd genoeg gewicht aan de klok bleef hangen om het uurwerk des geloofs gaande te houden, en de werkers en werksters voor hoogmoed te bewaren.

Van 't Lindenhout verhaalt een andere merkwaardige ervaring die hij in dezen tijd opdeed. Een van zijn

vrienden was door een zware en schijnbaar ongeneeslijke kwaal aangetast, namelijk een kankergezwel in de borst. Hij had tevergeefs bij de geneesheeren raad gezocht; het gezwel werd dagelijks grooter en pijnlijker, en hij zag voor zich geen andere toekomst dan eindelijk eraan te moeten sterven. Hij was een vroom en geloovig mensch en niet bevreesd te sterven, doch wilde toch zeer gaarne langer leven, vooral terwille van vrouw en kinderen. Deze vriend kreeg op zekeren dag te lezen een boekje dat tot titel had: „Dorothea Trudel en haar werk te Mannendorf”, en het lezen van dit werk bracht hem op de gedachte van zelf naar Mannendorf in Zwitserland de reis te doen. Hij vroeg Van 't Lindenhout om als tolk met hem mee te gaan, doch dit was voor laatstgenoemde onmogelijk; hij kon zijn vriend alleen een aanbevelingsbrief meegeven aan den bestierder van de inrichting te Mannendorf, den heer Zeller. De vriend ging naar Mannendorf, doch keerde na eenige weken terug, zonder dat hij veel baat had gevonden. Maar de hevige pijnen in de borst waren geweken, en daarbij was zijn gemoed zoo stil en tevreden geworden dat hij zeide dat het hem nu om het even was of hij leefde dan of hij sterven moest. Niet lang daarna is hij dan ook gestorven, en des Heeren naam werd er door verheerlijkt, doordat hij met veel vreugde naar het huis veler woningen is heengegaan.

Maar de aanbevelingsbrief dien Van 't Lindenhout

aan den heer Zeller schreef had andere gevolgen. Er ontstond een briefwisseling tusschen Van 't Lindenhout en dien vriend in Zwitserland. De heer Zeller, die veel maakte van de lichamelijke genezing door de kracht des gebeds, ging uit van de grondstelling dat er voor een zieke moest worden gebeden dat Gods naam in hun krankheid mocht verheerlijkt worden, hetzij zij stierven, hetzij zij gezond werden; want, zeide hij, wij weten niet welke Gods weg en Gods wil zijn, en moeten maar altoos eindigen in Zijn vrijmacht. Het trof alzoo dat zij in dien tijd veel ongelukkige kinderen in het weeshuis hadden, die aan ongeneeslijke kwalen leden, zoodat er geen vooruitzicht bestond dat zij ooit voor zichzelf zouden kunnen zorgen. De gedachte dat deze ongelukkige kinderen het nu reeds zoo droevig hadden, en naderhand als zij groot zouden zijn het nog moeilijker zouden hebben, drongen de liefdevolle verzorgers om met hen bidstonden te hebben, en den Heer te vragen dat, indien het Zijn wil mocht zijn, zij genezen mochten worden.

Op zeer opmerkelijke wijze werd kort daarna een meisje genezen dat leed aan hevige aanvallen van den St. Vitus-dans. Dit arme meisje had reeds jaren lang hieraan geleden, en men had voor haar te vergeefs bij de geleerdste dokters hulp gezocht. Toen zij eenmaal weer een van haar vreeselijke aanvallen kreeg werd met haar gebeden, ja, zij voelde zelf den aandrang

tot het gebed. Nadat zij van haar knieën was opgestaan, zeide zij: „Nu heeft de Heer Jezus mij verlost”, en van dat oogenblik had zij geen aanvallen meer. De genezing was een dadelijke en een volkomene. Zij was toen 14 jaren oud.

Een ander verhooring van het gebed voor den kranke was de gedeeltelijke genezing van een meisje dat alleen op handen en voeten kruipen kon. Zoo had zij tien jaren lang gekropen, en daardoor hadden haar handen, haar hals en haar borstbeen vreemde vormen aangenomen. Zij had iets dierlijks in haar voorkomen, en als er bezoekers kwamen, moest dat arme kind op de achterste bank worden geplaatst, opdat de vreemdelingen niet zouden schrikken als zij haar zagen. Zij moest in de Weesinrichting van de ééne naar de andere plaats worden gedragen, omdat zij niet in het minst zichzelf konde helpen. Ook voor dit arme meisje werd in de bidstonden gebeden, en nadat zij die voor eenigen tijd had bijgewoond, kwam zij op een morgen vol vreugde van haar slaapvertrek wandelen, roepende: „De Heer Jezus heeft mij genezen!”. En waarlijk, de eene voet was zoo volkomen genezen alsof er nooit eenig gebrek aan was geweest, en ook de andere was veel verbeterd. De Heer had aan deze ongelukkige een wonder verricht: zij kon nu overal zelf heengaan, en was zelfs in staat vrij lange wandelingen te doen. Zes jaren daarna is zij juichend naar den hemel gegaan.

Nog een ander geval van genezing op het geloovig gebed vond plaats met een meisje die in de laatste stadiën van tering was. De dokters hadden haar reeds lang opgegeven. Zij vroeg om ook op onze bidstonden te mogen worden gebracht. Zij was mager als een geraamte, en kon gansch niet meer van haar bed opstaan, zoodat zij met bed en al naar de bidkamer moest worden gedragen. Ernstig werd voor haar gebeden, en als bewijs van hoe Zich de Heer op het gebed ontfermt, kan gezegd worden dat zij in drie dagen zoo snel beter werd, dat zij op den vierden reeds op de speelplaats met de andere kinderen zich mengen kon. Toen dit meisje gezond werd ging het haar evenals als Naaman den Syrier; haar vleesch werd als het vleesch van een klein kind, en haar lichaam nam zulk een schoone gedaante aan dat zij een geheel ander meisje scheen te zijn geworden.

In verband met deze genezingen op het gebed kan ook dit nog worden meegedeeld. De bidstonden voor de zieken werden zoo stil mogelijk gehouden, en er werd met niemand over gesproken. Maar er woonde toen bij de Van 't Lindenhouts een oud paar, waarvan de vrouw reeds lang aan een ongeneeslijke kwaal leed. Zij verzochten om toch ook tot de bidstonden te worden toegelaten, en dit werd toegestaan. Toen de gebeden voleindigd waren riep de vrouw in opgewondenheid uit: „Ik ben volkomen genezen”. Haar man barstte in tranen uit en begon

den Heer te danken voor deze uitredding. De oude vrouw begon toen ook te verhalen hoe ongeneeslijk zij haar kwaal had beschouwd, en hoe zij bij vele geneesheeren raad en hulp had gezocht, doch tevergeefs. Maar terwijl zij aan het bidden was, zoo zeide zij, gevoelde zij in haar lichaam een verandering ten goede, die zij niet kon beschrijven, en ziet zij was gezond geworden. Deze vrouw heeft ook later niets meer van haar krankheid geweten, en het was met de grootste moeite dat men haar kon terughouden van wijd en zijd te vertellen wat groote dingen God voor haar gedaan had.

Zoo liet Zich de Heer niet onbetuigd aan de Weesinrichting te Neerbosch. Er was geestelijke zegen en er was tijdelijke wasdom. In deze jaren werden de volgende gebouwen opgetrokken: een weeshuis voor de allerkleinste kinderen, een school en kerkgebouw, waar de kinderen zoowel geestelijk als verstandelijk konden worden bearbeid, een tehuis voor zieken. De drukkerij begon nu goede winst af te werpen, en de volgende ambachten werden ook ingevoerd in de inrichting: klompenmakerij, kleermakerij en boekbinderij. Van tijd tot tijd werden nieuwe gebouwen opgetrokken, naarmate de behoefte aan meer ruimte toenam. En de Heer zorgde altijd voor het noodige geld voor zulke uitbreidingen, zoodat er uiteindelijk plaats was voor duizend kinderen te Neerbosch.

Wij besluiten dit verhaal van het genadewerk dat te Neerbosch gedaan wordt met de volgende beschrijving van een bezoek aan de Inrichting: „Na een wandeling van ruim een uur kwamen wij in de nabijheid van de Weesinrichting. Reeds van verre hoorden wij de vroolijke stemmen van de kinderen, die zich met lichamelijke oefeningen en spelen op de groote binnenplaats vermaakten. Daar luidde weldra de bel, en allen stroomden naar de eetzaal. Wat een lust was het niet die kinderen aan de tafel te zien met vriendelijke gezichtjes. Het was zoo vol dat wij met de grootste moeite door de menigte moesten heendringen om het plekje te bereiken dat wij bezetten moesten. Ernstig was de korte godsdienstoefening die met de kinderen werd gehouden, maar toen het *A men* door de zaal weerklonk, had gij de roerende handen en monden moeten zien, en met welk een smaak de bokkems naar binnen gingen.

Na het ontbijt brachten wij een bezoek aan de school. Het schoolgebouw vormt met de kerk of kapel van het weeshuis één groot gebouw, waarvan de bovenkamers tot slaapvertrekken dienen. Het was een treffend gezicht toen wij de school binnen traden, om een zoo groot getal kinderen te aanschouwen, en geen enkele met een benauwd aangezicht. Hier werden ze onderwezen, niet slechts in onderwerpen die tot verstandelijke ontwikkeling dienstig zijn, maar vooral ook in de kennis Gods, die

niet alleen verrijkt maar ook zalig maakt. De kinderen zagen er bijzonder vergenoegd uit alsof zij zich op de school volkomen op hun gemak gevoelden.

Sommige onderwijzers en onderwijzeressen hadden een moeielijk werk te verrichten, namelijk de opvoeding van kinderen die op de laagste trap van ontwikkeling staan, van wie sommigen zoo onwetend zijn dat zij niet eens weten wat de gekleurde platen van dagelijksche onderwerpen, die aan den wand hangen, te beteekenen hebben. Dit geldt vooral van die kinderen, die op lateren leeftijd — van 12 jaren en daarboven — op de inrichting komen. De kinderen die op jeugdigen leeftijd in de Bewaarschool worden opgenomen maken goede vorderingen, en gaan met eer en met goeden moed naar de groote school over.

De weeskinderen oefenen zich ook in het zingen, en zingen kunnen zij, ja, zingen. Het hart loopt er van over, als men ze hoort, en het Weezen Zangkoor is reeds beroemd geworden. Als het zoo voortgaat zullen, mij dunkt, de Neerbosch zangers een vermaardheid verkrijgen, die zich uitstrekken zal tot buiten de grenzen van ons land, terwijl ik geloof dat ook de engelen er met belangstelling naar luisteren zullen."

Op deze woorden van den vriendelijken bezoeker kunnen wij melden dat de „Neerbosch Zangen" ook

in Zuid-Afrika bekend en geliefd zijn, en bij vele feestelijke gelegenheden in onze gemeenten gezongen worden, zoodat zijn voorspelling bewaarheid is, en de Weezen een roem verworven hebben, ook ver buiten de grenzen van Nederland. Met dien onbekenden vriend danken wij ook den Heer voor de jaren van nuttigen en gezegenden arbeid die Neerbosch achter den rug heeft, en bidden wij den Directeur en zijn helpers bij voortduring Gods rijksten zegen toe.

HOOFDSTUK X.

Pastor Bodelschwing en de Gebondenen des Satans.

Wie heeft niet kennis aan een of meer personen die aan die pijnlijke krankheid lijden, de vallende ziekte? 't Is een geheimzinnige en vreeselijke krankheid, die door ons weinig verstaan wordt en door de dokters niet kan worden genezen. Deze krankheid was reeds in de vroegste tijden bekend, en was toen reeds even algemeen als in onze dagen. Het is waarschijnlijk dat de duivel-bezetenen die door den Heiland geheeld werden ook tot de ongelukkige klasse van epileptischen behoorden. Er zijn sommige menschen die meenen dat de doorn in het vleesch, waarvan de apostel Paulus zoo begeerig was verlost te worden, en waarover hij den Heer driemaal bad, niets anders was dan de vallende ziekte.

Al wat men omtrent de oorzaken van deze zware beproeving weet is, dat zij dikwijls het gevolg is van een schok die aan het gestel werd aangebracht. De ééne persoon kan krank worden door het onverwacht bericht van den dood van een dierbare. Een jongen die eenmaal door een bosch liep, kwam schielijk op het lijk van een vermoorde af en kreeg voor de

eerste maal een toeval. Een klein meisje speelde op het gras aan de voeten van haar moeder; het weerlicht trof de moeder en doodde haar, en van dat oogenblik af aan was dat kindje een epileptische. Maar hoe de krankheid ook veroorzaakt wordt, zij is een vreeselijke. Hebt gij het ooit gezien als iemand een toeval krijgt? Gij ziet een schijnbaar gezond mensch schielijk ter aarde vallen met een geschreeuw dat uw hart doorboort zooals het geroep van een verlorene ziel. Gij aanschouwt de stuiptrekkingen van de leden van het lichaam, het hoofd herwaarts en derwaarts rollende, de gelaats-trekken geheel onkenbaar met een blik van onuitsprekelijken angst, de oogen zich in alle richtingen keerende, den mond schuimende. Het is een afzichtelijk schouwspel, en men keert zich in ontsteltenis daarvan af!

Uitermate droevig is het lot van den armen epileptische! De menschen mijden hem; zijn eigen familie schaaamt zich dikwijls over hem; hij wordt weggestoken waar hem de menschen niet kunnen zien. Als hij een arme man is en zijn eigen levensbestaan moet verdienen, moet hij ondervinden dat dan niemand hem werk wil geven. De werkplaats en het kantoor worden tegen hem gesloten. Zelfs de toegang tot de kerk wordt hem geweigerd, als het misschien is gebeurd dat hij aldaar een toeval heeft gehad. Hij is gedoemd tot verhongering, op verstandelijk, zedelijk en geestelijk gebied. Niemand wil hem ergens hebben; hij weet het niet hoe hij bestaan zal.

Hier is het treurig verhaal van een jongen man:

„Ik ben kreupel, 25 jaren oud, en ik lijd sedert mijn veertiende jaar aan de vallende ziekte. De eerste toeval overviel mij juist nadat ik mij had ingeboekt om een ambacht te leeren. Ik moest de werkplaats verlaten, en hoewel ik keer op keer een poging deed, wilde niemand mij na dien tijd ontvangen. Ik trachtte om te huis te werken, maar het werd mij bijna onmogelijk van wege de aanhoudende toevallen. Mijn ouders zijn zeer arm, en konden het nooit bekostigen om iemand te huren die voor mij zorgen zou; en zij beiden zijn bezig aan werk dat hen dagelijks van huis neemt. Ik ben in gedurig gevaar van mijn leven, en heb verscheidene ongelukken reeds gehad. Ik was eens bezig met een klein timmerwerkje, en had juist opgestaan om de schaafsels weg te vegen, toen ik een toeval kreeg. Nabij stond de kookkachel waarop er een ketel kokend water was. Ik moest mij er verder vandaan gehouden hebben, want toen ik viel, viel ik op den kachel, en lag er bewusteloos, terwijl het water uit de ketel over mij liep en mij vreeselijk verbrandde. In dien toestand werd ik een geruimen tijd daarna gevonden, en naar het hospitaal gebracht. Daar moest ik dertien maanden blijven liggen, mijn rechter-arm moest worden afgezet, en ik kwam er als een kreupele van weg. De kerkeraad geeft mij een halve-kroon in de week als alimentatie, maar wat ik meer behoef dan geld is een vriend om naar mij om te zien, en voor mij te zorgen”.

Arme epileptischen, voor wie door niemand wordt gezorgd, worden overal in elk land gevonden. Men heeft berekend, dat minstens één uit elk duizend van de bevolking aan vallende ziekte lijdt. Zoo zijn er in Duitschland niet minder dan 50,000 van deze arme lijdens; en volgens dezelfde berekening moeten er in Zuid-Afrika, onder de blanken alleen, die meer dan een millioen tellen, niet minder dan 1000 epileptischen zijn. Over hun ongelukkigigen toestand moet men zich ten zeerste ontfermen. Immers, de krankheid tast hen niet alleen in het lichaam aan, maar ook in hun karakter en inborst. Zij worden allengs knorrig, achterdochtig en twistziek; en bovenal, het verstand verzwakt langzamerhand, en het einde is dikwijls dat zij krankzinnig worden. Daarom is het, dat de christelijke kerk in bijzondere mate geroepen wordt om aan deze arme ongelukkigigen te arbeiden.

Het wordt ons verhaald, dat het een vromen priester der kerk in de oude dagen verweten werd, dat de gemeente, over welke hij gesteld was, zoo armoedig was. De godzalige man liet daarop al de zieken en lijdenden, de kreupelen en blinden, die tot de gemeente behoorden, bijeen vergaderen en zeide toen: „Zie eens, vriend, hier zijn onze schatten!” Ook in onze dagen begint de kerk van Christus dit in te zien. De armen en zieken zijn haar schatten; zij zijn haar schuldeheeren aan wie zij een schuld

heeft te betalen. Zoo gevoelde men ook in Duitschland, dat er iets moest worden gedaan voor die „gebondenenen des Satans”, de epileptischen.

Aan een volkomen herstel te denken is bijna nutteloos, behalve voor hen die nog geheel jong zijn. En toch is de groote behoefte van den epileptische niet aan een hospitaal voor ongeneeslijken, maar aan een toevluchtsoord, een rustplaats, waar hij in de eerste plaats de groote les kan leeren: „Laat uwe ziel in God rusten!” Want deze arme lijdens en lijdereessen worden gedurig tusschen hoop en vrees geslingerd. De dokters kunnen hen niet genezen, en dientengevolge wenden zij zich naar de kwakzalvers, waarvan er honderden zijn, die beweren dat zij geheimzinnige krachten bezitten en een gewisse genezing kunnen bewerken. Bovendien, als de epileptische een fijngevoelig mensch is, dan komt er maar altijd bij hem de gedachte op: „men mijdt mij, men schuwt mij, ik ben een verworping der maatschappij!” Uit dit oogpunt beschouwd is hij meer te bejammeren dan de krankzinnige, want de krankzinnige weet niet dat hij krankzinnig is, terwijl de arme epileptische goed genoeg weet hoe het met hem gesteld is. Hij weet, dat dikwijls ook zijn vrienden zeggen: „het ware beter, dat hij gestorven was!” Daarom moet er voor deze lijdens een thuis worden voorzien, waar zij die stilheid kunnen genieten, die de genezing van onze diepste smarten is.

De eerste stoot aan de beweging om voor de epileptischen te zorgen kwam van zekeren Pastor Balke, leeraar van een dorpje aan den Rhijn gelegen. Door zijn bepleiting van de zaak werd er een kleine commissie gevormd, die een boerenplaats nabij de stad Bielefeld, in Duitschland, aankocht. Het was in het jaar 1867, dat men met dit werk een aanvang maakte. Men noemde den naam van de inrichting „Ebenezer”, en het werk werd begonnen met slechts vier zieken. Klein, zeer klein was dus het begin veertig jaren geleden, en niemand kon droomen van de groote uitbreiding die volgen zou. De kleine inrichting bezat geen fonds en de ondersteuners van het werk waren maar zelf arme menschen, die echter deze deugd bezaten, dat zij het geheim des gebeds geleerd hadden.

Twee jaren later werd een ander deel van het werk begonnen met de stichting van „Sarepta”, het diakonessen-huis. Want het werd spoedig gevoeld dat, als het werk aan de ongelukkige epileptischen een succes zou zijn, men allereerst de rechte soort van verplegers en helpers moest hebben. Zij moesten vrouwen en mannen zijn in wier harten de liefde van Christus woonde, en wie het niet te doen was een goed salaris te trekken, of een aangenaam thuis te vinden, maar enkel het lot van de arme lijdens te verzachten. Zij zouden veel geduld moeten beoefenen, en tegelijkertijd de grootste fermheid moeten openbaren tegenover

hun patienten. Derhalve besloot men — en dat bleek spoedig een besluit te zijn dat onder Gods leiding werd genomen — om een inrichting tot stand te brengen waar christen-vrouwen die voor den Heer wenschten te werken, tot arbeid aan verwaarloosden konden worden opgevoed. Zoo is uit het diakonessen-huis een gedurige stroom van werksters gekomen, die als een liefdewerk de verpleging van de zieken op zich namen.

De eerste directeur van het werk te Bethel, zooals de inrichting werd genoemd, was Pastor Simon, doch hij werd in het jaar 1872 opgevolgd door Pastor Friedrich von Bodelschwingh. Aan dezen merkwaardigen man is de groote uitbreiding van het werk te Bethel te danken, en het is noodig dat wij iets omtrent zijn leven zullen weten. Bodelschwingh was van adellijke afkomst, en zijn vader was Eerste Minister van het koninkrijk van Pruisen geweest. In die dagen was de jonge Friedrich de schoolmaat en speelmakker van den jongen Prins van Duitschland, die later Keizer Friedrich is geworden; en het was aan de vriendschap van deze jaren te danken dat de vorige en de tegenwoordige keizers van Duitschland zooveel belangstelling toonden in de welvaart van Bethel. Bodelschwingh had dien grooten zegen van onze kinderdagen gehad — een godzalige moeder. Zijn moeder was voor haar liefdadigheid welbekend, en had onder de eenvoudigste werkers-klasse zeer

veel vrienden. Zoo gebeurde het dat ook haar zoon in het leven op de lotgevallen van de minder gegoeden belang begon te stellen, en alzoo door God werd voorbereid voor zijn levenstaak.

In navolging van zijns moeders voorbeeld was het ook Bodelschwinghs gebruik om traktaatjes aan het arme werkvolk weg te geven. Op zekeren dag, toen hij hiermede bezig was, sprak zijn geweten in hem: „Gij die aan anderen tractaatjes weggeeft, leest gij die zelf?” Onder den indruk van deze gedachte hield hij het laatste tractaatje van zijn bundel terug, en begon erin te lezen. Het was een tractaat over de Zending, en het eindigde met de pertinente vraag: „Wat doet *gij* om de heidenen met het Evangelie van Christus bekend te maken?” Het was het keerpunt van zijn leven. De jongeling kon niet rusten totdat hij besloten had om een boodschapper van het Evangelie te worden. Hij liet zich als leeraar bekwamen, trad in het huwelijk, en wilde naar Indië gaan, maar de Heer had ander werk voor hem, en leide hem naar de groote stad Parijs, om aldaar onder de arme verzonkene menschen te arbeiden. Hier in Parijs werden hem en zijne gade vier kinderen geboren. Hier trof hem ook de grootste droefheid van zijn leven, want binnen veertien dagen stierven de vier kleinen aan de witte-zeere-keel, en vader en moeder bleven troosteloos. Het was niet lang na deze treurige gebeurtenis dat hij beroepen werd om aan het hoofd

van Bethel te staan, en geloovende dat het God was die hem riep, nam hij de uitnoodiging aan. Te Bethel werden aan Bodelschwingh en zijn echtgenootte weer vier kinderen geboren, en, vreemd genoeg, in dezelfde orde als de vier die naar den hemel waren verhuisd — twee jongens, een meisje, en weer een jongen.

Toen Bodelschwingh aan het hoofd van Bethel kwam te staan waren er 26 epileptischen aldaar, terwijl bovendien meer dan 300 patienten aanzoek hadden gedaan om opgenomen te worden. Zij behoorden tot alle klassen van de samenleving, zij waren rijken en armen, geletterden en ongeletterden, aanzienlijken en onaanzienlijken. Het verzoek van al die arme menschen was niet zoozeer: help mij om gezond te worden! als wel: geef mij een thuisplaats waar de menschen mij niet vreemd aanzien en mijden!

„En dit”, zoo zeide Bodelschwingh, „zal ons doel zijn, om hun terug te geven wat zij verloren hebben. Wij zullen naar hun gezondheid omzien, maar wij zullen er meer voor zorgen dat zij een thuis krijgen. Wij zullen trachten hen te doen gevoelen dat zij niet geheel hulpeloos en nutteloos zijn; wij zullen zorgen dat elk een werk krijgt dat hij doen kan. Wij zullen een school hebben waar de kinderen kunnen worden opgevoed, en een kerk waar allen kunnen aanbidden. Bovenal, zij zullen het weten dat iedereen het recht heeft om hier krank te worden, en niemand zal hen vreezen. Laat hun bevende zielen getroost

worden, en laat hen op ons leunen; wij zullen hen niet teleurstellen”.

Onder het bestier van Bodelschwingh werd spoedig een groot gebouw voltooid, met ruimte voor twee honderd patienten, en dit is eigenlijk het gebouw dat Bethel heette. Het was weldra gevuld, en men moest grooter bouwen. Maar de ondervinding had geleerd dat het niet wenschelijk was een groot aantal lijdens en lijdresses in één ontzaggelijk gebouw te huisvesten. De aard van hun kwaal is er tegen: sommigen krijgen slechts af en toe een aanval; anderen dikwijls; sommigen zijn reeds zeer pruttelig geworden; anderen zijn op weg om geheel krankzinnig te worden. Elkeen moet naar zijn toestand worden behandeld, en dat gaat moeilijk wanneer zij allemaal te zamen in een gebouw thuis zijn. Bovendien, het is moeilijk om aan de lijdens den indruk te geven dat zij een thuis hebben, en een huiselijk leven leiden, wanneer zoovelen in een kazerne van een huis samengegaderd zijn. Zoo kwam het te Bethel allengs ertoe dat de patienten verdeeld werden, naardat zij mannen of vrouwen waren, naardat zij oud of jong waren, naardat zij weinig krank of erg krank waren, en naardat zij geschikt waren om dit werk of dat werk te doen

HOOFDSTUK XI.

**Pastor Bodelschwingh en de werkzaamheden
te Bethel.**

Het dorp Bethel is een mierennest van bedrijvigheid. En Pastor Bodelschwingh heeft er den aanleg toe om voor allen het werk te vinden, dat voor hen het best is. Want werken moet elkeen daar; werk is voor die arme menschen veel beter dan eenige medicijn. Niets is voor hen zoo slecht als om aan hun eigene treurige gedachten te worden overgelaten. Het leven begint voor hen iets anders te beteekenen zoodra zij tot de ontdekking komen, dat zij niet onnuttelijk de aarde beslaan, maar aan een of ander werk bezig zijn. Zelfs de armste onder hen heeft het gevoel, dat hij niet bloot een voorwerp van medelijden is, maar een man die voor zijn onderhoud werkt en die zijn loon ontvangt. En velen van hen ontvangen werkelijk loon, al is het een gering, en dat loon gebruiken zij om andere arme familiebetrekkingen te helpen, of zij behouden het als zakgeld. Waar mogelijk, wordt een patient toegelaten het ambacht te volgen waaraan hij zich had gewijd vóórdat hij krank werd.

Arbeid in de buitenlucht is natuurlijk de gezondste. Zeer velen van de patienten houden zich met de boerderij bezig. Omtrent een mijl buiten het dorp Bethel ligt de buitenplaats Hebron. De naam van Hebron was vroeger „Kuiken Plaats”, omdat de bewoners van die plaats in de oude dagen een belasting van kuikens aan hun leenheer, den Graaf van Sparenburg, moesten betalen. Het kasteel van de Sparenburgs staat op een heuvelspits aan den voet waarvan Bethel is gelegen.

Toen de boerderij te Hebron begonnen werd was het noodig om voor het Tehuis aldaar een huisvader te vinden. Waar zou men een krijgen? Er was onder de inwoners van Bethel een aanzienlijke boer, die erfgenaam was van een groot eigendom. Deze boer — hij heette Bargholz — had een jongen broeder, die tot de ongelukkige epileptischen behoorde. Op zekeren dag kwam Bargholz met zijn broeder naar Bethel, en vroeg of men hem wilde opnemen. Gewis, voor zulke personen bestond de inrichting! Maar de oudere broeder wilde den jongere niet alleen laten. Mocht hij blijven om voor zijn geliefden broeder te zorgen? Ja, zeker! Na weinige jaren stierf de jongere; God maakte de ziel los van het kranke lichaam en het lichaam werd bijgelegd in de kleine begraafplaats van Bethel. Maar Bargholz had zooveel gezien van het liefdewerk dat te Bethel werd gedaan, dat hij niet naar zijn plaats wilde teruggaan en besloot zijn

leven aan de verpleging der epileptischen te wijden. Hier was nu een man, die de boerderij in al haar vertakkingen verstond en die derhalve juist de man voor Hebron was.

Maar de huisvader moet toch ook een huismoeder aan zijn zijde hebben. Nu trof het zoo, dat Bargholz verloofd was aan een meisje, ook uit een aanzienlijke en rijke boerenfamilie. Zijn verloofde had er in bewilligd, dat haar aanstaande naar Bethel zou gaan om zijn zieken broeder te verplegen, maar toen hij, na den dood van dien broeder, te kennen gaf, dat hij besloten had te Bethel te blijven, werd zij oproerig, en dreigde zij aan de verloving een einde te maken. Maar Bargholz maakte het aan haar duidelijk, dat hij in zijn hart gevoelde, dat hij van God tot dit groote werk van weldadigheid was geroepen en het meisje, dat ook een teeder en gevoelig hart had, liet zich door hem bewegen. Zij deed ook afstand van haar vooruitzichten en van de gemakken van een rijk en aangenaam leven en volgde haar aanstaanden man naar Bethel. Daar werden zij door Pastor Bodelschwingh in het huwelijk bevestigd, en wel — zooals het onder de boeren van die deelen de gewoonte is — op den dorschvloer van de buitenplaats. Het jonge paar was zeer gelukkig in hun huiselijk leven en zeer voorspoedig in de boerderij en het kon ook niet anders, want God zegent elke daad van zelfverloochening, die wij ons ter wille van Zijn Koninkrijk getroosten.

Behalve de uitgebreide boerderij is er ook te Hebron een groote baksteen-fabriek, waar er jaarlijks meer dan vier millioen baksteen worden gemaakt. De meeste van deze worden gebruikt om gebouwen te Bethel op te trekken, maar een deel wordt jaarlijks aan andere bouwlieden verkocht. Daar de baksteen door machinerie worden vervaardigd, kan dit deel van het werk natuurlijk niet door epileptischen worden gedaan, maar de bewoners van Hebron graven de klei en stooten die met kleine *trolleys* op een spoor aan. Hebron betaalt door middel van zijn boerderij en baksteen maken, geheel en al voor zich zelf, en het kan wel een model buitenplaats heeten.

„Denk”, zei de huismoeder, „aan het getal monden dat wij elken dag moeten voeden, hier te Hebron en daar te Bethel; honderden ponden gewichts van aardappelen moeten elken dag geschild worden! Maar dat is niet het moeilijkste, het schillen van de aardappelen, maar om te zorgen dat er aardappelen zijn om geschild te worden. En toch is het niet moeilijk en niet wonderlijk, zoolang wij den ouden vader (Bodelschwingh) hebben om voor ons te bidden. Zoolang als hij bidt, valt er nooit een schroefje uit zijn plaats, en staat er nooit een enkel rad in de groote machinerie van Bethel stil!”

„Maar is het niet zwaar werk voor u en de andere helpers alhier?”

„Ja, het werk is zwaar; wij moeten vier uur

's morgens opstaan, en tot 's avonds laat werken, maar als het hart erin is, dan valt het niet moeilijk. Een mensch moet hier òf warm òf koud wezen tegenover het werk; en als gij niet brandend warm zijt, dan zult gij binnen een week van hier wegloopen, al is het met houten klompen!"

Ja, het is zeer duidelijk te Bethel, dat alleen een brandende liefde deze helpers in staat stelt om getrouw op hun post te blijven arbeiden, jaar in en jaar uit.

Laat ons nu een wandeling door de straten van Bethel doen om meer den arbeid te zien die door deze zwaar beproefde lijdensgenooten wordt verricht. Hier zijn vooreerst de *Timmerlieden*. Gij vindt er een veertig of vijftig mannen steeds bezig om het timmerwerk van de plek te doen. In een enkel jaar worden er zeven of acht nieuwe huizen tot het dorp toegedaan, en al het houtwerk wordt door deze timmerlieden vervaardigd, behalve de gedurige aanvraag voor tafels, stoelen en wat dies meer zij. De meesten der timmerlieden zijn het van beroep geweest vóórdát zij naar Bethel kwamen, doch het timmeren is een gewild ambacht, en meer dan een heer die door krankheid naar Bethel is gedreven wordt een timmerman. Het huis waarin de timmerlieden worden gehuisvest heeft den naam van „Het kleine Nazareth". In het woonhuis is een groote eetkamer, een zitkamer, voorzien van boeken en van allerlei

spelen, en in deze zitkamer vergaderen de timmerlieden nadat hun werk voor den dag is afgedaan. In de eetkamer ontvangen zij hun eten — vroege koffie, ontbijt, middageten, namiddagkoffie en avondeten. Om negen uur 's avonds gaat men naar bed, en tusschen vijf en zes uur staat men op. De werkuren zijn tusschen 8 en 9 uren per dag.

Op dezelfde wijze wordt ook het Tehuis van de *Kleermakers* — zijn naam is Pniel — gedreven. Hier worden de baatjes en broeken van de geheele samenleving gemaakt, en de noodige reparatiën aangebracht. Nabij dit huis vindt men „Horeb”, het Tehuis van de *Schoenmakers*. Hier ziet men altoos een vracht oude schoenen en laarzen, die geheeld moeten worden. Voorts ziet men het woonhuis van de *Smids*, met winkel erbij, en dan de woning van de *Tuiniers*, met een zadenwinkel, die een drukke bezigheid drijft in tuin- en bloemzaad dat door de post wordt verzonden. Dan heeft men nog de *Drukkerij* en *Boekbinderij*, en in verband daarmee een Boekenwinkel die handel arijft met alle deelen van Duitschland. Er is ook een winkel voor allerlei versierde en geillumineerde teksten en kaarten, die het werk zijn van patienten die voor het vervaardigen van zulke kaartjes een aanleg hebben getoond. De Boekenwinkel („Betnphage”) is een van de bezigheden van Bethel die het best betaalt.

Wij hebben nu nog niets gezegd van de zadel-

makers en de mandenmakers maar een woord is noodig over de *Bakkerij*. Dit huis draagt den naam van „Bethlehem” (huis van brood). Aan het hoofd van Bethlehem staat een huisvader die met het huis is groot geworden. Hij kwam naar Bethel als een bakkers jongen, en hij is nu de meester-bakker van de maatschappij geworden, met een groote familie van zijn eigen. Te Bethlehem worden al het brood en al de koeken van het geheele dorp gebakken; en dat is geen gering werk, want er moet voor *over de drie duizend menschen* elken dag gebakken worden. Het meel dat elke maand verbruikt wordt kost tusschen de £ 200 en £ 300. Hier worden natuurlijk ook van de patienten gebruikt, maar het zijn van die patienten die reeds aan de beterhand zijn en zeer zelden de ziekte krijgen. Wat den bakker zelf betreft, hij maakt geen profijt voor zijn eigen zak, en ook niets voor de zakken van zijn opgroeiende kinderen; alles is voor het gemeenebest.

Dan moeten wij ook melding maken van een andere bezigheid van belang, en dat is de *Apotheek*. Er is slechts één medicijn die deze arme lijdens en lijders schijnt te helpen, en die is de zoogenoemde „Bromkali” (in 't Engelsch „bromide of potassium”). Het moet wel verstaan worden dat er altijd een groot aantal aanzoeken om opname te Bethel worden ontvangen, die niet kunnen worden toegestaan. Alleen de behoeftigsten worden opgenomen. Maar met de

anderen wordt briefwisseling gehouden, en zij worden van Bromkali voorzien, en worden dikwerf enkel door die behandeling beter. Met niet minder dan 8,500 patienten jaarlijks wordt gecorrespondeerd, en 160,000 poeders worden aan die patienten door de post gezonden. Van deze patienten ontvangt meer dan eer vierde deel de medicijn voor niet.

Aan het hoofd van deze bezigheid staat er een apotheker die onder de volgende omstandigheden werd aangesteld. Hij had een bezigheid in de naburige stad Bielefeld, doch het wilde met hem maar niet vooruitgaan. Hij verstond zijn werk, hij was een eerlijk man, maar de menschen dachten dat hij norsch was, en zijn bezigheid ging achteruit. Hij ging derhalve naar Pastor Bodelschwingh en zeide: „Kan u mij niet werk geven; mijn vrouw en kinderen lijden honger”. „Ja”, was het antwoord, „wij hebben juist een apotheker noodig. De man werd aangesteld, en gaf groote voldoening, en vandaag hebben zijn vrouw en kinderen geen zorg. terwijl hij zelf een goed werk doet om arme lijdens aan de vallende ziekte te hulp te komen.

Een ander zeer belangrijke en winstgevende bezigheid in verband met Bethel is de zoogenoemde „Brocken-sammlung” of „Verzameling der Brokken” (Joh. 6:12). Een van de helpers te Bethel kwam op de gedachte om circulaires uit te zenden aan alle vrienden van het werk, hen uitnoodigende om naar

Bethel te zenden allerlei oude kleederen en andere dingen die zij niet meer behoeften. Zij werden verzocht die goederen op te zenden in pakketten van 10 ponden gewichts, omdat zulke pakketten over de post worden vervoerd tegen een sixpence voor vijftig mijlen en daarboven. Het denkbeeld van de verzameling der brokken vond terstond ingang bij het zorgzame Duitsche volk, en honderden pakketten bereikten Bethel, zooveel, dat de postbeambten verplicht werden een nieuw postkantoor te openen voor Bethel en zijn pakketten. Het is verbazend om te zien wat men ook al opzendt! Allerelei kleedingstukken, van den prachtigen rok van een ambtenaar der regeering tot op de kleinste en meest belachelijke kleedingstukken van armoedige personen — eenig ding dat de menschen niet meer gebruiken kunnen, maar dat te Bethel tot een of ander nieuw gebruik kan worden aangewend. Neem bij voorbeeld, gebrokene kruisbanden; die worden er bij de honderden paren opgezonden; het leder is gewoonlijk nog goed, en zij worden eenvoudig netjes heel gemaakt, en dan voor tweepence of driepence per paar verkocht.

Veel van het rommel-goed dat naar Bethel wordt gezonden komt in groote pakkisten, die later zoo ophoopen dat men niet weet wat ermede te doen. Zij werden eerst in stukken gekapt en als vuurstof gebruikt. Maar het hoofd van de „Brocken-sammlung” zeide: Neen, dat zal niet gaan; dat is duur brand-

hout! En hij ging toen naar Bielefeld om te zien of er een of ander winkelier was die hem voor die pakkisten een goeden prijs zou willen geven. Hij vond een handelaar in zeep, die hem in ruil voor zijn kisten zeep aanbood. Het aanbod werd aangenomen, en zoo krijgt de „Brocken-sammlung” een groote hoeveelheid zeep, waarin een flinke handel wordt gedreven.

Dan worden er ook naar Bethel in groote hoeveelheden gezonden *ledige botteltjes*, waarin vroeger haarolie of lavendel of iets van dien aard is geweest. Die fleschjes worden gereinigd, opnieuw gevuld en met een versch biljet versierd, en de verkoop daarvan werpt voor de bezigheid een goede winst af. Men koopt in den winkel dikwijls kleine kammen, of boeken van kladpapier met fraaie couverts, of prachtige ramen voor portretten, en zij worden beschreven als „Japansch werk”. Waarvan worden zij vervaardigd? Van oude weggeworpen schoenen en laarzen. Zulke oude schoenen worden bij kisten vol naar Bethel gezonden; wat voor heeling nog vatbaar is wordt gerepareerd; maar een groot deel van die oude schoenen kan niet meer als schoenen dienst doen. Die worden in stukken getrokken, en het boven-leder wordt naar een fabriek in het zuiden gezonden, waar het opnieuw bekoekt en bewerkt wordt, en als „Japaansch waar” wederom het licht ziet.

De „Brocken-sammlung” doet ook een goed werk voor de armen die in den omtrek van Bethel wonen. Daar kunnen zij allerlei kleederen koopen voor minder dan de helft der prijzen die zij in de winkels moeten betalen. Op deze wijze doet Bethel, dat zelf van de liefdadigheid van anderen afhankelijk is, ook een werk van liefdadigheid voor de armen die rondom wonen. Het verbaast ons niet te vernemen dat de „Brocken-sammlung” een groot en belangrijk deel van het werk te Bethel is, en dat de bezigheid een winst van £ 2000 per jaar afwerpt.

De jaarlijksche uitgaaf van de geheele samenleving te Bethel is over de £ 70,000. Daar er meer dan 3500 zielen zijn die dagelijks moeten worden verzorgd, is deze som niet een groote. De lijdens aan vallende ziekte tellen tusschen 1600 en 1700; de anderen zijn leden van het personeel, diakonessen of broeders die tot het werk van verpleging worden opgeleid, en anderen die te Bethel arbeiden in verband met een of ander der stichtingen aldaar. De patienten betalen soms een kleine som voor hun onderhoud, doch zeer velen worden in de tehuizen opgenomen zonder betaling. De rijke patienten betalen natuurlijk voor kost en inwoning. Dan is er ook een bron van inkomst aan winst gemaakt door bezigheden als de „Brocken-sammlung”. Maar er blijft nog een groot bedrag over dat jaarlijks door medelijdende christen-vrienden moet worden bijgedragen.

Het grootste deel van de ondersteuning die Bethel jaarlijks geniet komt van de omliggende bevolking. Het Ravensberger land waarin Bethel is gelegen bevat een bevolking die tot de vroomsten onder het Duitsche volk behoort. De goede lieden die daar wonen hebben zich met hun bezittingen den Heer gewijd, en dientengevolge is de geest van vrijgevigheid zeer algemeen. Als het oogsttijd is, dan is het een aard om de vrachten te zien van aardappelen, van koren, van tuinvruchten en dergelijke, die te Bethel aankomen. Zulke vrijwillige tienden worden hartelijk, blijmoedig en overvloedig gegeven, eenvoudig omdat het volk geleerd heeft om zichzelf „eerst aan der Heere” te geven (2 Cor. 8:5).

Pastor Bodelschwingh weet de kunst van op duidelijke en liefderijke wijze zijn behoeften aan het christelijk publiek voor te leggen. Bodelschwingh heeft een verhaal van het bouwen van „Zoar”, het Tehuis voor de kleine jongens die de vallende ziekte hebben. In het jaar 1878, toen men aan het fundament van dit huis bezig was, kwam er op een dag een arme dagloner aangestapt, die beled dat hij twee jaren geleden een gelofte had gedaan die hij niet had vervuld. Hij had daar te Bethel gezien wat de vallende ziekte was, en aanschouwd hoe twee kinderen die hadden gekregen, en weggedragen moesten worden. Hij had zelf vier kinderen thuis, die alle gezond en sterk waren, en de gedachte kwam bij hem op dat

hij God nog nooit voor die gezonde kinderen had gedankt, zooals hij had behooren te doen. Hij beloofde toen den Heer om jaarlijks een dankoffer voor zijn gezonde kinderen te brengen van een penny voor elk kind, maar hij had de belofte nog niet vervuld. Maar nu bracht hij 16 pennies, acht voor de twee jaren die voorbij waren en acht voor de toekomende twee jaren. Hij wilde zijn naam niet noemen, en ook niet den naam van het dorp vanwaar hij kwam, maar hij voegde slechts dit bij zijn woorden: Waarom kunnen niet ook anderen bewogen worden om God op deze tastbare wijze hun dank te bewijzen?

Bodelschwingh maakte dit verhaal overal bekend, en velen volgden het voorbeeld van den armen daglooner, met het gevolg dat in het volgende jaar toen Zoar geopend werd, er geen schuld op het gebouw rustte: de geheele bouwprijs was reeds ontvangen, en — meestal in pennies! Deze „pennycollecte” wordt nog gehouden, en brengt jaarlijks de som van £ 1500 bijeen.

Men bevond eens dat de water-voorraad van Bethel niet voldoende was om aan de geheele bevolking genoegzaam water te geven. Men kocht toen een plaats met goed water, en besloot het water in pijpen naar Bethel te brengen. Doch het geheele plan zou £ 2,500 kosten, dat wil zeggen, 50,000 shillings. Pastor Bodelschwingh deed derhalve een beroep op zijn ondersteuners om „50,000 bekers koud water” voor de

dorstige zielen te Bethel, herinnerende aan de belofte van den Heiland, dat die aan Zijn kinderen een beker koud waters geeft, zijn loon geenszins verliezen zal. Het gevolg was dat niet 50,000 maar 60,000 bekers koud water geschonken werden, en de kosten van het nieuwe water-schema waren gedekt.

Zoo gaat het werk Gods in de kolonie Bethel met vrucht en zegen voort. Geen werk zoo gezegend als de arbeid aan diegenen die het ons nooit vergoeden kunnen. Wij volgen in de voetstappen van den Meester wanneer wij trachten om de banden los te maken waarmede de „gebondenen des Satans” bevangen zijn. Het motto van Bethel is: **BIDT EN WERKT!** en deze leuze wordt in elk huis beoefend. Zij vertrouwen op den Heer, den Vader der Barmhartigheid, voor al wat zij behoeven; en zij arbeiden in liefde aan alle lijders en lijderessen. Zij volgen het voorbeeld van Hem die zeide: „Ik ben in uw midden als een die dient”.

HOOFDSTUK XII.

Sam Hadley: Arbeid aan de dronkaards in NieuwYork.

Het werk van Sam Hadley onder de dronkaards op de Nieuw York straten heeft zijn ontstaan te danken aan de bekeering van Jerry Mc. Auley. Het leven van dezen Jerry is een bewijs van hoe Gods genade den diepst-gezonkene redden kan, en niet alleen redden, maar maken tot een redder van andere arme zondaars.

Jerry Mc. Auley werd in Ierland geboren in het jaar 1837, en is als een Roomsche Katholieke opgegroeid. Toen Jerry slechts 13 jaren oud was, verhuisde zijn familie naar Amerika, en de knaap woonde in bij zijn grootmoeder, in een van de verachterde buurten van de stad Nieuw York. Jerry werd spoedig te wild om door zijn grootmoeder in toom te worden gehouden; hij begon aan allerlei zonden zich over te geven, en het duurde niet lang of hij was een dief geworden. Zijn dieverijen werden echter ontdekt en hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 15½ jaren. Dit geschiedde toen hij nog maar 19 jaren oud was. Wat een treurig begin van het leven van een jongeling!

Verbonden aan de gevangenis waarin Jerry werd opgesloten, was er een kapel waarin elken Zondag

dienst werd gehouden. Op een zekeren Zondag hoorde Jerry een man daar preeken die vroeger zelf een misdadiger was geweest. De prediker, wiens naam Gardner was, vertelde hoe God hem van de vreeselijkste zonden had verlost, en hoe de zalige naam van Jezus het booze leven van iederen mensch kan veranderen. Terwijl Gardner aan het spreken was, zeide Jerry tot zich zelve: „Die man is eerlijk en predikt van wat hij weet.” God wrocht tegelijkertijd een diepe overtuiging van zonde in het hart van den jongen dief. Toen de dienst geëindigd was, werd Jerry naar zijn eenzame cel teruggebracht. Daar vond hij een Bijbel, waarin hij begon te lezen. Het was de eerste maal dat hij het Woord van God in zijn handen kreeg, en hij sloeg het eene blad na het andere om, zoekende tevergeefs naar den tekst waarover Gardner had gepredikt. Hij vond dien tekst niet, maar hij las andere teksten waaruit God het hem duidelijk maakte dat hij een groot zondaar was, maar dat het bloed van Christus ook voor den snoodste van alle zondaars, en derhalve ook voor hem, gestort was.

Gedurende het overige van dien langen Sabbatdag, stapte Jerry in zijn kamer op en neer, en eindelijk viel hij op de knieën en begon te bidden. Hij herinnerde zich niet hoe lang hij gebeden had, toen opeens het licht des hemels in zijn donkere cel en nog donkerder hart scheen, en het was hem alsof de Heiland

zelf tot hem kwam om hem van de vergiffenis van al zijn zonden te verzekeren. Zoo geweldig was de indruk dien hij ontving van de tegenwoordigheid van den Zaligmaker, dat Jerry op zijn voeten sprong en luidkeels riep, eenmaal en andermaal en nog een maal: „Ik heb Jezus gevonden! O, loof den Heer, ik heb Jezus gevonden!”

Hij ging zoo te keer dat de tronkbewaarder met zijn lantaarn kwam kijken wat er aan scheelde. Hij keek Jerry op toornige wijze aan en zeide:

„Wat is er nou gaande?”

„Ik heb Jezus gevonden”, was Jerry's antwoord.

„Ik zal jou morgen in den stok plaatsen voor het geraas van vandaag”, was het booze antwoord van den cipier.

Maar toen het morgen was geworden volgde er geen straf voor Jerry, „want”, zeide hij, „de Heer had den cipier alles doen vergeten!”

Het was op deze treffende wijze dat Jerry McAuley bekeerd werd. Dat die bekeering een waarachtige was, bleek daaruit, dat Jerry dadelijk voor zijn Heer begon te werken, met een ijver en moed die vele oudere christenen moest beschamen. Onder de regels van de gevangenis mocht hij maar heel weinig met zijn mede-gevangenen spreken. Maar toen zij van de gevangenis naar de werkplaats, en van de werkplaats naar de eetkamer stapten — zooals de regel was, de een achter den ander — kreeg Jerry de gelegen-

heid om te spreken met den man die vóór hem, en met den man die achter hem wandelde. Aan de eettafel weer mocht hij spreken met zijn buurman rechts en met zijn buurman links. Aan die vier personen verhaalde hij wat hem gebeurd was, hoe hij Jezus gevonden had en hoe hij de verzekering had ontvangen dat zijn zonden hem vergeven waren.

Al waren de gelegenheden zoo beperkt, Jerry was zoo vol van zijn boodschap dat er spoedig een kleine herleving in de gevangenis uitbrak. De eerste die tot bekeering kwam was een misdadiger genaamd Jack Dare, die een woest mensch was, en de aanvoerder was geweest in een opstand die veel kostbare levens had gekost. Na zijn bekeering had hij maar zelden de gelegenheid om met Jerry te spreken, doch hij wees alleen met zijn vinger naar den hemel, met zulk een blik van vreugde op zijn gelaat, dat Jerry de verzekering had dat hij in waarheid vrede had ontvangen door het bloed des kruises.

Jerry gedroeg zich zoo goed in de gevangenis dat hij, na acht jaren erin te zijn geweest, door den Gouverneur van den Staat werd ontslagen, en hij was weer een vrije man. Doch helaas! er was geen vriendelijke christen om hem te ontmoeten toen hij uit de gevangenis kwam, en het duurde niet lang of Jerry was weer in de zonde gevallen. Hij huurde een kamer die net boven een kantien was, en dit bleek zijn ondergang te zijn.

„Kom, Jerry”, zeide een vriend op zekeren dag, „neem dan maar een glas bier; het zal jou geen kwaad doen”. Nu had Jerry vroeger altijd whisky gedronken, en hij meende dat een glas lichte bier hem geen kwaad zou doen. Hij dronk het glas bier, en deed alzoo den eersten stap op den afdragenden weg. Het duurde maar korten tijd en Jerry was weer een even groote booswicht als vóórdat hij in de gevangenis tot bekeering kwam. Hij werd een behendige dief en was de schrik van de politie en van al de menschen die in die buurt woonden. Het was noodig dat Jerry een tweede maal bekeerd zou worden.

In een straat genaamd de Water-straat was er een welbekende danszaal gehouden door een zekeren John Allen. Het gebeurde op een Zondag dat drie christen dames, die zendingswerk op de straten deden, Allens danszaal voorbij stapten. De eigenaar, die half beschonken was, zeide spottend tot die dames: „Komt maar naar binnen, en houdt hier een biduur in mijn dansvertrek”. De dames zeiden: „Goed, als gij voor een korten tijd uw „bar” toesluiten wilt”. Allen deed het, en de dames hielden een korten dienst in de danszaal. Op deze wijze begon er een werk van Gods genade in die buurt dat leidde tot de tweede bekeering van Jerry.

Op een natten, treurigen avond had Jerry zich op straat begeven om andermaal te trachten iets te stelen. Eén van de zendingen, Mr. Little, ontmoette

hem, en radende dat hij weer aan het stelen wilde gaan, zeide: „Jerry, waar gaat je heen?”

„Ik kan niet verhongeren”, was Jerrys antwoord.

„Ach, Jerry”, zeide de zendeling, „vóórdat ik jou zal toelaten om te gaan stelen, zal ik mijn baatje van mijn rug nemen, en gaan verpanden, om jou een stukje brood te geven!”

Jerry zeide: „Als gij mij zoozeer liefhebt, dan wil ik sterven voordat ik stelen zal”.

„Jerry”, zei de zendeling, „hier is voor jou een tekst uit den Bijbel: Zoek eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en al deze zullen u toegeworpen worden”.

Jerry antwoordde: „Ik zal den tekst nemen”. En toen keerde hij zich naar zijn makker, die met hem zou meegaan om te stelen, en zeide:

„Dag Tom; onze wegen liggen nou uit elkander”. Het antwoord van Tom was, met een vloek: „Jou gek, denk je dat de Heer jou een biefstuk van den hemel gaat zenden”.

„Ja”, zeide Jerry, „Hij zal; en zoo niet, ik zal van honger sterven liever dan stelen”.

Mr. Little nam Jerry met zich naar het huis waar hij zelf woonde. Het waren zeer vrome menschen bij wie hij logeerde, en de huismoeder vooral bad ernstig voor Jerry, totdat de laatstgenoemde erkennen moest: „Deze vrouw heeft mijn ziel innig lief”. Schielijk werd er een schok in de kamer gevoeld,

alsof het weerlicht het huis had getroffen, en Jerry viel op den grond, en riep: „O, Heer Jezus, Gij zijt teruggekomen; Gij zijt teruggekomen. Gezegend zij uw Naam!” De andere menschen in de kamer schrokken zoo geweldig, dat zij wegliepen van het huis zoo hard zij konden. Zoo werd Jerry andermaal door Gods genade aangegrepen.

Doch hij viel eenmaal en andermaal in de zonde van dronkenschap — niet minder dan vijfmaal in de volgende acht maanden. Er waren echter een paar vrienden die getrouw bleven, en nooit aangaande Jerry wanhoopten. Als Jerry weer gevallen was, en om die reden zijn post had verloren, dan beijverden zich die vrienden om voor hem een nieuwe betrekking te vinden. En de vrucht van al die ijverige inspanningen bleef niet uit. De dag kwam dat Jerry voor de laatste maal viel, en van dien tijd af, had hij geen ander doel voor zijn leven dan om andere arme menschen, die aan den drank verslaafd waren, te helpen redden.

Het was in het jaar 1872 dat de eerste Reddings Zending begonnen werd. Een huis in de Water-straat werd verkregen, en hier werden de laagste klassen van de samenleving welkom geheeten. De dronkaard was er meer welkom dan de nuchtere man, en de dief meer welkom dan de eerlijke man, en de hoer meer welkom dan de reine vrouw. Groote getallen van Roomsche Katholieken stroomden naar de Water-

straat Zaal om Jerry McAuley „den bekeerden dief” te zien en te hooren. Het ging ook soms heel onstuimig toe. Er vonden gevechten binnen het gebouw plaats, en klippen werden van buiten geworpen. Meer dan eenmaal moest Jerry met zijn toespraak even wachten, en eerst een rustverstoorder uit de zaal uitwerpen, vóórdat hij verder kon gaan met zijn gehoor toe te spreken.

Jerry werd op hartelijke wijze door zijn echtgenoot ondersteund in het werk dat hij deed. Deze merkwaardige vrouw was zeer toegewijd, en bezat een onuitputtelijke mate van liefde en geduld. Op vele samenkomsten waren er menschen die haar bespotten en trachtten haar te beleedigen; er waren mannen die aan het weenen waren, mannen die dronken waren, mannen die nuchter waren — menschen van allerlei slag en toestand; doch zij arbeidde met hetzelfde geduld aan allen. Zij had een groot geloof, kon nooit tot toorn worden bewogen, en maakte indruk op de hardste gemcederen.

Van het begin af rustte de zegen Gods op het werk in de Water-straat. De verhardste menschen — gewezen gevangenen, dieven, dronkaards, zoowel als allerlei zeelieden — kwamen daarheen, luisterden naar het verhaal van Jerry, en werden door den Geest Gods aangegrepen. En dit niet alleen, maar ook welgestelde en wel-opgevoede menschen kwamen, en werden grondig tot God bekeerd. Wij noemen

slechts één geval. Een deftige heer en zijn vrouw kwamen er eens heen om den geredden dief te hooren vertellen van zijn bekeering. Zij behoorden tot de christelijke Kerk, maar zij waren van de klas van christenen die aan kaartspel, dansen en theater-bezoeken doet. Toen zij Jerry hoorden spreken, erkenden zij dat zij nooit zoo iets van hun eigen leeraar hadden gehoord: Gods Geest greep hen aan; en toen de uitnoodiging gedaan werd aan allen die tot Christus wilden komen om hun handen op te steken, deden beiden het, en knielden neder samen met de andere zondaars. En wie kan beschrijven wat er dien avond geschiedde? De welgeboren dame gaf haar hart aan Christus, en begon van dien dag af een leven van toewijding te leiden, en zegen overal te verspreiden.

Tien jaren lang zette Jerry zijn werk aan de dronkaards voort te No. 316 in de Water-sstraat. In 1882 verplaatste hij het middenpunt van zijn werkzaamheden naar een ander deel van de stad, waar zijn arbeid spoedig wijd en zijd bekend stond als de „Cremorne Zending”. Doch het duurde niet lang na de verplaatsing van het werk of de gezondheid van Jerry begon hem te begeven. Hij leed aan de tering, en het bleek dat het werk dat hij in dezen nieuwen kring had aanvaard voor zijn krachten teveel was. Hij kreeg een bloedstorting, en stierf zeer onverwacht in 1884. Zijn laatste woorden aan zijn vrouw waren,

terwijl hij met den vinger naar den hemel wees: „Daarboven is het alles wel”.

Jerry McAuley ontving een van de grootste begrafenissen ooit in de stad Nieuw York gehouden. Van alle deelen stroomden rijken en armen, aanzienlijken en onaanzienlijken toe. Het kerkgebouw waarin de begrafenisdienst werd gehouden was tot overloopens toe vol, en zelfs de straat die voor de deur der kerk voorbij liep was zoo met menschen bezet, dat geen rijtuig er door kon komen. De geheele stad droeg rouw over den man die zijn leven had gegeven om anderen te behouden.

Twee jaren na den dood van Jerry McAuley werd als bestierder van de Water-sstraat Zending aangesteld de heer Sam Hadley. Van het leven en de bekeering van dezen merkwaardigen man zullen wij later hooren. Hadley vertelt dat hij met veel beving het werk in de Water-sstraat aanvaardde, en toen hij op den eersten avond de groote schare van menschen zag, was hij geheel ontsteld. Hij ging naar zijn kamer, viel op de knieën, en bad :

„Heer, als Gij mij waarlijk tot dit moeilijk werk geroepen hebt, geef mij dan van avond één ziel”.

De vergadering liep ten einde, en Hadley gaf de gewone uitnoodiging :

„Is er een enkele man hier die gaarne naar Christus zou willen komen?” Eén, en slechts één, hief zijn hand op. Hij was de grootste dronkaard in het huis

dien avond. Hij zat op de laatste bank bij de deur, want hij was te dronken om verder te komen. Een van de werkers der Zending had hem gevonden en gezegd: „Kom naar de Water-sstraat zaal”.

„Geef mij een drie-pence, en ik zal komen”, was het antwoord. Voor het geld kocht hij whisky, en kwam toen zeer dronken in de zaal aan.

Toen Hadley de uitnoodiging deed, kwam deze arme zondaar naar voren, doch hij was zoo dronken dat hij in den gang neerviel, en op de voeten moest worden geholpen. Het was een vreeselijk schouwspel! Zijn lengte was zes voet vier duim, en zijn gewicht 260 ponden. Hij had dien avond slechts twee kleedingstukken aan het lichaam, — een oud en versleten broek, met een stuk touw om het lijf vastgebonden, en een stukje hemd, zoo kort dat het niet eens tot bij den broek kwam. Hij knielde neer voor het platform, en Hadley's vrouw en twee andere dames knielden met hem neer. Wat verder gebeurde kan best in de eigene woorden van Jim Edwards — zoo was zijn naam — worden verhaald:

„Ik ging als een dronken man in die zaal, maar ik kwam er nuchter uit, en het beste van alles is, ik ben van dien dag af nuchter gebleven. Ik weet niet meer wat gebed het was dat ik die nacht bad, maar wat het ook was, de Heer verhoorde het, en Hij houdt mij nog vandaag staande. Ik was dien avond in zulk een toestand dat geen logieshuis mij wilde

ontvangen. Ik was ook te liederlijk om in een bed te slapen. Ik moest die nacht in een spoorweg-truck doorbrengen”.

Jim Edwards — „Lang Jim”, zooals hij in de wandeling heette — werd een fatsoenlijk en hardwerkend ambachtsman, die door velen werd vertrouwd, en weldra een verantwoordelijke positie in een handels-huis bekleedde. Met de bekeering van dezen man begon het gezegend werk van Sam Hadley in de Water-sstraat, — een werk dat door God is erkend, en ten gevolge heeft gehad de redding van honderden dronkaards en dieven. Maar van het leven van Hadley zelf moeten wij nu eerst iets vernemen.

HOOFDSTUK XIII,

Sam Hadleys Verhaal van zijn Leven en Bekeering.

Sam Hadley geeft het volgende verhaal van zijn eigen lotgevallen :

Ik werd geboren in den staat Ohio in Amerika. Toen ik nog zeer jong was kocht mijn vader een stuk gronds, en bouwde een houten huis, en het was in dit blok-huis dat ik de eerste jaren van mijn leven doorbracht. Door de planken die het dak vormden kon ik de sterren des nachts zien, of in den winter de sneeuw gevoelen die zachtjes op mijn aangezicht neerstoof. Rondom ons konden wij bijna altijd de jakhalzen en de eenhoortjes en de uilen hooren. Mijn vader liet mij van mijn vroegste jeugd af werken, en op de plaats mochten wij nooit ledig zijn.

Ik had twee zusters, waarvan vooral de oudste een vroom meisje was. Zij stierf in 1879, en tot op het laatste bleef zij voor mij bidden, stervende in de vaste overtuiging dat ik tot bekeering zou komen. Wij werden in de vreeze Gods groot gemaakt. De huis-godsdienst werd geregeld des morgens en des avonds waargenomen. Mijn moeder was een wel-opgevoede vrouw, zacht en teeder van geaardheid, die op ons kinderen een aller-gezegendsten invloed uitoefende.

Ik herinner mij hoe ik haar beloofde, toen ik nog heel klein was, en mijn gebed 's avonds bij haar opzeide, dat ik nooit sterken drank zou gebruiken. Die belofte hield ik getrouw tot mijn achttiende jaar, toen ik mij bewegen liet om voor de eerste maal drank te gebruiken. Een van onze vrienden was naar het dorp geweest, en had een bottel whisky meegebracht. Hij ontmoette mij in den stillen avond, en wilde mij omhalen om met hem te drinken. Het was een prachtige maanlicht avond, en hij stond er misschien een half uur lang, trachtende om mij om te praten.

„Kom dan, Hopp” — mijn volle naam is Samuel Hopkins Hadley — „kom dan, Hopp, wees vriendelijk, en drink mee”.

„Neen”, was mijn antwoord, „ik kan met jou niet saam drinken”. Maar ik wilde de ware reden niet opnoemen, dat ik mijn moeder beloofd had om niet te drinken.

„Kom”, zeide hij eindelijk, „als je nou niet met mij wilt meedrinken, dan zal ik denken dat je jonzelf heel wat beter beschouwt dan ik ben”.

Dit woord raakte mij, en ik nam den bottel uit zijn hand, en met mijn oogen op de maan die mij zoo liefelijk en bestraffend aankeek, nam ik mijn eerste drankje. Dat eerste drankje bracht een gansche verandering in mijn leven. Het scheen mij alsof ik tien minuten daarna door duivelen werd in bezit genomen. Gedachten ontstonden bij mij waaraan ik vroeger een

volslagen vreemdeling was geweest. Ach! de schande en schaamte en pijn die de vrucht waren van dat eerste drankje. Het is niet het vierde of het vijfde of het laatste drankje dat één mensch schaadt, maar het eerste!

Binnen een week nadat ik mijn eerste drankje had genomen, kon ik een glas vol whisky in één teug ledigen. Mijn goede moeder stierf zonder dat zij het ooit wist dat ik mijn belofte had verbroken. Zij zat in haar zitstoel toen de engelen kwamen om haar naar den hemel te nemen, en zij zeide aan mijn zusters die erbij stonden: „Zeg aan Hopkins dat hij mij daarboven ontmoeten moet!”

Weinige maanden na den dood van mijn moeder is ook mijn vader gestorven, en aan ons aangenaam huiselijk leven kwam een einde. Ik ging naar een dorp niet ver van onze plaats gelegen, ten einde bij een dokter iets van de medicijnen te leeren. Hij was een zeer geleerde en bekwame man, maar een volslagen dronkaard, en wat ik nog niet van het drinken wist, heeft hij mij geleerd. Binnen kort was ik door den drank in moeilijkheid gedompeld, en ik moest in der haast die plek verlaten.

Zoo ging het overal met mij. Ik staakte toen mijn studiën, en begon mij geheel aan het kaartspel te wijden. Ik werd dobbelaar van beroep. Het duurde vijftien jaren dat ik bijna nooit nuchter naar bed ging. Eindelijk werd het voor mij daar in het Westen te warm: er waren teveel menschen die ik bedrogen

had: ik was verplicht te vluchten, en ik kwam naar Nieuw York. Ik wensch, dat ik u beschrijven kon het harteleed en het bitter verwijt van den dronkaard, die gevoelt hoe hij langzaam maar zeker aan het afzakken is en voor zich slechts één einde ziet — de hel die er voor dronkaards bewaard is, waarvan hij reeds een voorsmaak in zijn ziel gevoelt. Ik heb het alles doorgemaakt. Als de lust naar drank op een mensch is, dan zal hij allerlei schandelijke dingen doen. Hij zal liegen, hij zal zijn vrouw en al zijn beste vrienden bedriegen, hij zal den vrede en het geluk van zijn eigen thuis verstoren en vernielen.

Ik had gelogen, gestolen en valsche naamteekeningen gedaan. De wet was mij op de hielen en ik moest mij inspannen om haar te ontvluchten. Ik was zoo zwak, dat ik niet kon staan; ik kon noch slapen noch eten en ik wist, dat als ik niet zekere kromme zaken kon recht krijgen, ik weldra in de gevangenis zou liggen. Toen kwam over mij de vreeselijke angst van den dronkemans-waanzin, mij bekruipeude als een slang door de deur of het venster. Vreeselijke duivelen vergaderden zich rondom mij en hielden hun monden zoo nabij, dat ik hun warmen, verschroeienden adem op mijn wangen gevoelde. En die duivelen fluisterden mij weer altijd één ding in het oor, dat ik mij maar om het leven moest brengen. Verscheidene malen trachtte ik dit te doen, en ik herinner mij een zekeren nacht toen ik telkens naar het venster ging

met het voornemen om mij er uit te werpen en aan alles een einde te maken, doch het was mij, alsof een onzichtbare hand mij beschermde.

Nu moet ik u vertellen, wat er met mij gebeurde op den avond van den 18en April 1882. Ik zat dien avond in de „bar” van een man, genaamd Kirker, op de Third Avenue straat, Nieuw York. Mijn thuis was opgebroken en mijn getrouwe en liefhebbende vrouw was naar het zuiden, naar haar vrienden teruggegaan. Zij was mij tot het einde toe bijgebleven; hoe zij het kon doen weet ik niet. Wij hadden geen thuisplaats meer; ik had al wat ik bezat verkocht of verpand om drank te koopen. En nu zat ik hier alleen, radeloos en hopeloos. Ik kon niet slapen; ik had voor verscheidene dagen niets gegeten en op de vorige vier nachten had ik delirium tremens gehad van middernacht tot morgenstond.

Ik had voor omtrent twee uren lang op een whiskyvat gezeten, toen ik schielijk een gevoel kreeg alsof er een groote en machtige persoon in het vertrek was. Ik wist toen niet wat het beteekende, maar nu weet ik, dat het Jezus was, de Vriend van zondaars, die daar was, hoewel ik Hem niet zag. Nooit, tot mijn sterfure, zal ik het gezicht vergeten dat ik toen zag. Het was mij, alsof ik mijn zonden aan den wand geschreven zag in letters van vuur. Ik keek in een andere richting, maar daar waren zij weer. Ik geloof, dat ik dien nacht een gezicht van de eeuwigheid

ontving. Ik zag wat elke onbekeerde zondaar eens zien zal als hij met onvergeven zonden voor den rechterstoel van God staat. Ik werd met onuitsprekelijken angst vervuld. Ik dacht, dat ik aan het sterven was en dat de hel reeds voor mij gaapte. Ik geloof, dat ook de andere menschen in het vertrek meenden dat ik aan het sterven was.

Een „bar” is een vreeselijke plaats om in te sterven, als gij een biddende moeder gehad hebt. Ik klom van het whisky-vat af, liep naar de toonbank en sloeg er met mijn vuist op, totdat de glazen klonken. De menschen keken mij allen met nieuwsgierigheid aan en ik zeide:

„Jongens, luister naar mij! Ik ben stervende, maar ik zal op de straat gaan sterven, eer ik een ander drankje ooit nemen zal”. En toen ik dit zeide, dacht ik stellig, dat ik het morgenlicht niet zou zien.

Een stem zeide tegen mij: „Als gij die belofte houden wilt, laat u in de gevangenis opsluiten”. Nu was er geen plaats in de geheele wereld, waar ik zoo beducht voor was als de gevangenis, want ik leefde dagelijks in de vrees, dat ik zou worden opgepakt. Desniettemin ging ik naar een gevangenis, en vroeg aan den bewaarder om mij op te sluiten.

„Waarom wilt je dan opgesloten worden?” vroeg hij.

„Omdat ik geplaatst wil worden op een plek waar ik sterven kan voordat ik nog een druppel whisky krijgen kan”, was het antwoord.

Zij sloten mij binnen cel No. 10 in den achtersten gang, en dat vertrek is mij van dien dag af een beteekenisvolle plaats geweest. Gedurende twintig jaren heb ik altoos op den jaardag van dien vreeselijken nacht van donkerheid en wanhoop die cel een bezoek gebracht, en daar heb ik zoeten omgang met Jezus gehad. Wat gebeurde mij in dien onvergetelijken nacht? Het was mij eerst alsof al de duivelen der hel in dat vertrek bijeenvergaderd waren, maar dezelfde Heiland die mij in de „bar” bezocht had, kwam hier andermaal bij mij. Ik hoorde een stem tot mij zeggen: „Bid”. Ik viel op de knieën, en zeide: „O God, wees mij zondaar genadig!”

Toen ik uit de cel losgelaten werd, ging ik naar het huis van mijn broeder, waar ik op vriendelijke wijze ontvangen en liefderijk verpleegd werd. Op den volgenden Zondagavond bezocht ik de vergaderplaats van de Jerry Mc. Auley Zending. De zaal was volgepropt. Met groote moeite kreeg ik op een der voorste banken plaats en daar zag ik dien apostel van de dronkaards Jerry Mc. Auley. Toen hij opstond om te vertellen wat God voor hem gedaan had, luisterde ik met ernstige aandacht. Ik had reeds vele preeken gehoord, doch nooit een toespraak van dezen aard, en ik zeide tegen mijzelf: „Ik wonder of ook ik zalig kon worden?” Nadat Jerry gesproken had, hoorde ik met verbazing de getuigenis van ongeveer 25 dronkaards aan, die, evenals hij, allen door Gods

genade van den vloek van den sterken drank verlost waren. Zoodra Jerry de uitnoodiging gaf, hief ook ik mijn hand op, en spoedig was ik, samen met een aantal andere dronkaards, voor het platform nedergeknield.

Hoe kan ik u beschrijven wat daar geschiedde! Eerst bad Jerry, op zeer eenvoudige wijze, en toen zond Mrs. Mc. Auley een ernstig gebed voor ons arme dronkaards op. Daarna zong Jerry, nog nedergeknield, het lied dat ik als kind zoo goed kende: „Mijn Heiland heeft Zijn bloed geplengd, der aard ter heilfontein”, en ging toen van den één naar den ander van de nederknielende boetvaardigen, om hen aan te moedigen voor zichzelf te bidden. Ik beefde toen hij mij naderde. De duivel knielde naast mij neder, en herinnerde mij aan al de misdaden en zonden waaraan ik mij had schuldig gemaakt. Van één man alleen had ik 125 malen de naamteekening vervalscht. Onder invloed van den drank was ik dit vergeten totdat de duivel mij eraan herinnerde. Nu fluisterde hij mij in dat ik die zaken eerst moest recht maken voordat ik een christen kon worden, dat het een treurige vernedering zou zijn om onmiddellijk na mijn bekeering naar de gevangenis te gaan, en zulke dingen meer.

Jerry legde zijn hand op mijn hoofd. „Broeder, bid!” zeide hij.

„Ik kan niet bidden. Wilt gij niet voor mij bidden?”

„Al de gebeden in de wereld”, antwoordde Jerry,

„zullen u niet helpen als gij niet voor uzelf bidt”.

Ik aarzelde nog een oogenblik, en zeide toen:

„Lieve Jezus, kunt Gij mij helpen?”

Lezer, nooit kan ik met eens menschen tong beschrijven wat ik toen ondervond. Tot op dat oogenblik was mijn ziel met onbeschrijfelijke duisternis vervuld geweest, maar nu gevoelde ik plotseling het zonlicht van den helderen middag in mijn hart. Ik gevoelde dat ik een vrije man was. Ik gevoelde dat Christus, met al Zijn liefde en macht, in mijn leven was ingetreden, en met mij één was geworden. Ik gevoelde mij gedrongen om „Halleluja” te roepen, en van dien dag af roep ik nog steeds „Halleluja”! De zalige aanraking van Jezus’ hand nam op dat oogenblik van mijn maag, mijn brein, mijn bloed en mijn verbeelding weg de helsche zucht naar whisky. Van dien dag af heb ik nooit verlangd naar een druppel whisky, en ik heb nooit genoeg geld gezien om mij te bewegen om een dronkje te nemen.

Nog iets heeft mij verbaasd, en Gods wonderlijke genade steeds laten roemen. Ik was zoo gewoon aan het vloeken dat ik in mijn slaap kon vloeken. Ik kon geen tien woorden zonder een vloekwoord uitspreken. Sedert dien avond is er nooit een vloekwoord op mijn lippen geweest, en zelfs de gedachte er aan kwam nooit bij mij op. Gezegend zij Zijn naam voor eeuwig!

Toen ik dien avond van mijn knieën opstond, begon ik dadelijk mijn ondervinding aan de aanwezigen

mede te deelen, en voor de eerste maal vertelde ik de reine waarheid. Alle dronkaards zijn leugenaars, en naar mijn oordeel is leugentaal de laatste zonde waarvan zij verlost worden. De menschen in de zaal verdrongen zich rondom mij, en drukten mij op hartelijke wijze de hand. Ik was verbaasd en wist niet wat ervan te denken. Gedurende de vorige zes maanden had ik niemand de hand gedrukt dan alleen een of ander kantienhouder, uit wien ik een drankje wilde halen. De vrienden die ik dien avond maakte zijn mij sedert dien tijd getrouw gebleven. Ja, zij behooren tot den adel van het Hemelrijk.

Ik ging op straat uit, en zag naar den hemel op. Ik geloof niet dat ik in tien jaren naar boven had gekeken. De dronkaard ziet altijd naar beneden, nooit naar boven. Het was een heerlijke avond, de sterren schitterden op het helderste, en het was mij alsof de dierbare Jezus uit één millioen oogen op mij nederzag.

Spoedig viel er een schaduw over mijn ziel. De duivel fluisterde in mijn oor: „Gij zijt gered, ja, volkomen waar; maar gij zult weer vallen, en dan zult gij beschaamd wezen over al den ophef dien gij van avond gemaakt hebt”.

Ik zag naar boven. „Lieve Jezus”, zoo riep ik uit, „Gij hebt mij gered maar hoe zal ik gered blijven?

„Mijn kind”, was het antwoord, „arbeid voor Mij. Er zijn duizenden die tot Mij zouden komen indien zij Mij maar kenden. Ga, vertel hen van Mijn liefde”.

HOOFDSTUK XIV.

Vuurbranden uit het vuur gerukt.

BILLY KELLY.

In de zaal van de Jerry McAuley Zending in de Waterstraat lag het stoffelijk overschot van Billy Kelly, die vroeger was geweest dobbelaar, kantienhouder en dronkaard, maar die een jaar voor zijn dood grondig tot God werd bekeerd. De harde houten banken waren vol van verworpelingen der maatschappij, waarvan sommigen, Goddank! door vrije genade veranderd, sommigen helaas! nog onveranderd gebleven waren. Aan den eenen kant van de doodkist zaten de drie kinderen van den overledene, aan den anderen kant eenige van de vrienden die hem in zijn onbekeerden toestand hadden gekend. Eenigen van deze laatsten werden door de verrichtingen zichtbaar aangedaan, en veegden af en toe stilletjes een traan van de oogen. Over de kist waarin het lichaam van den ontslapene lag waren de schoonste bloemkransen van rozen en leliën verspreid, en op de metalen plaat stond te lezen: „William Kelly, gestorven 9 April 1892, oud 47 jaren”.

De heer Hadley stond aanstonds op, maakte in een paar woorden aan de vergaderde schare duidelijk

welke de verrichtingen zouden zijn, en vroeg daarop aan een paar van de vrienden van den overledene om eenige weinige woorden te spreken.

„Laat ons den kapitein hooren”, zeide iemand; en op deze uitnoodiging stond een korte, sterkgebouwde man op, wiens woeste baard en verbrande aangezicht hem terstond als een zeevaarder verriëden, en sprak:

„Ik herinner mij zeer goed den nacht toen Billy Kelly hierheen kwam, nu omtrent veertien maanden geleden. Ik was juist na een lange zeereis veilig thuis gekomen, en ik bracht een bezoek naar de geliefde oude zaal alhier. Billy kwam hier instrompelen, een treurig schouwspel, een wrak van wat eens een mooie sterke man moet zijn geweest. Ik kon zien dat hij op den rand van de delirium tremens was. Hij vroeg of hij hier een weinig soep kon krijgen. Ik antwoordde: „Ja, nadat de dienst voorbij is.”

„Ik ben hongerig,” zeide hij, „en ik heb geen duit. De laatste week heb ik in de hel doorgebracht. Sommige menschen gelooven niet in de hel, maar ik ben daar geweest, ja, en met den drank in mij, zoodat als ik mijn oogen toesloot, ik al de pijniging ondervond van een man die dood en verdoemd was. God helpe mij! Ik durf niet slapen, uit vrees van wat over mij komen zal als ik aan 't slapen ben. Het is nu drie dagen sedert ik mijn oogen toesloot.”

„God zal u helpen,” sprak ik, „bid tot Hem!”

Hij ging naar voren en ik zal nooit den blik vergeten dien ik op zijn aangezicht las toen hij neerknielde.

„O, God, geef mij slaap, slaap, slechts slaap en rust van de hel, die er binnen in mij is.”

„Wij baden allen voor hem, en dien nacht sliep hij. Toen hij ontwaakte besloot hij den drank te laten varen, en van dien dag af is hij één van ons getal geweest.”

Nadat de oude zeekapitein gesproken had, maakten eenige anderen opmerkingen aangaande den overledene Billy, aantoonende hoe hij door al zijn gezellen bemind was, totdat eindelijk een bekeerde dobbelaar Jim Dixon opstond, en sprak:

„Gij hebt allen Billy gekend nadat hij een lid van deze Zending was, maar ik heb hem gekend toen hij nog op zijn ergste was. Voor meer dan twintig jaren heb ik hem als knaap en man gekend, en met hem geleefd, gegeten, gedobbeld en gedronken. Ik heb hem gekend toen hij door goed geluk £ 1000 in zijn zakken droeg, dat hij door dobbelspel gewonnen had, en de volgende week zag ik hem met de „blauwe duivelen” (de dronkemanswaanzen) aan zijn keel. Toen hij uit de gevangenis was gekomen moest hij zijn schoenen en zijn hemd verpanden ten einde geld te krijgen om den vreeselijken dorst naar drank te lesschen. Eén nacht zag ik hem zijn laatste twee stuivers weggeven aan een meisje dat hij vroeger

gekend had, en dat zonder geld was. Zulk een soort mensch was hij, altijd gereed om zijn geringen voorraad te deelen met een broeder in de verdrukking.

Op zekeren dag ging ik hem zien, om hem te vragen met mij een drankje te gaan nuttigen, maar hij bedankte. Ik vroeg hem wat hem mankeerde, en hij antwoordde: „Jim, ik heb mij bij de Zending aangesloten. Ik ben er een beter man door geworden, en ik wil hebben dat je ook zult mee gaan”. Wel, ik dacht over de zaak na, en zes maanden geleden voegde ik mij bij de Zending. Dat is nu een van de weldaden die Billy mij bewezen heeft”.

OUPA LLOYD.

Vele vreemde en pathetische tooneelen hebben in de Water-sstraat plaatsgevonden, maar niets kan den aard van het werk als reddingswerk laten uitkomen dan wat er korten tijd geleden gebeurde. Vóór het platform in de zaal rustte een doodkist op drie stoelen, een fraaie doodkist, met zilveren handvatsels. Binnen in de kist lag het lichaam van „Oupa Lloyd”. Het gelaat was stil en vredevol, en gaf geen blijk van de onweders die op dien ouden man neersloegen toen hij nog in het vleesch was. De zaal was vol van treurende vrienden, die den ouden man gekend en geliefd hadden, en zijn dood betreurden.

Vele jaren geleden had Oupa Lloyd op een avond plaats genomen op een van de banken in de Water-

straat zaal. Hij was toen reeds 72 jaren oud, bedekt met lappen en vuilnis en ongedierte, gebogen onder het gewicht van zijn jaren en zijn uitspattingen, en hij had in geen jaren op een bed geslapen. Toen de uitnoodiging geschiedde dat allen die den Zaligmaker zochten, de hand moesten opsteken, vroeg Oupa Lloyd aan een van de werksters of er eenige hoop was voor den grootsten zondaar in Nieuw-York. „Ja,” was haar antwoord, „wie ook wil, die kome!” Oupa Lloyd kwam, werd grondig tot God bekeerd, en raakte van dien avond af aan nooit whisky of tabak, die voor jaren bijna zijn voornaamste voedsel waren geweest.

„Oupa” was op zijn dag een beruchte man geweest. Hij werd op de groote zee geboren, en zwierf op zee rond gedurende bijna het geheel van zijn jongelingsjaren. In lateren tijd is hij een succesvolle zeeroover geworden, zoozeer dat hij gevangen genomen en veroordeeld werd, en als straf tien jaren lang in Van Diemens Land achter de tralies zat. In Australië weer werd hij tot den dood veroordeeld wegens een of andere misdaad, doch hij wist te ontsnappen, en keerde terug naar Amerika, waar hij later zijn eigen vaartuig bezat.

De laatste drie jaren van zijn leven was Oupa Lloyd niet meer in staat zichzelven te helpen. De Waterstraat Zending zorgde echter voor hem. Hij had gedurende zijn leven zooveel slechte whisky gedronken

dat zijn keel geheel uitgebrand was, en hij kon zich nauwelijks verstaanbaar maken. Hij bracht zijn dagen door in het gebouw in de Water-sstraat, waar hij zijn kost drie malen 's daags geregeld ontving. Menigmaal echter gaf hij voedsel weg aan een armen bedelaar die toevallig voorbijging, ja, Oupa Lloyd zou dikwerf zijn maal deelen met een verdwaalde kat, zoodanig was zijn vrijgevigheid. Een paar avonden vóór zijn dood zeide hij nog dat, hoewel hij zich zeer onwaardig gevoelde, hij ervan overtuigd was dat God hem in bewaring had.

KOLONEL ATKINSON.

Deze man was zonder twijfel de grootste schurk die ooit binnen de muren van onze zaal in de Water-sstraat kwam. Geen pen kan hem beschrijven, doch wij kunnen trachten duidelijk te maken hoe hij er uitzag toen hij voor de eerste maal aanzoek deed om in onze Zending te worden opgenomen. Hij was over de zestig jaren oud en meer dan zes voet lang, maar zijn voorkomen was dat van een man van honderd jaren oud. Zijn grijze baard was een voet lang en liederlijk vuil. Zijn haar, ook grijs en vuil, hing in lange ongekamde lokken op zijn schouders. Zijn oogen waren dof, en hun voorkomen toonde aan dat het lang was sedert zij met water kennis hadden gemaakt. Hij had een oude versleten jas aan, die hij uit een of andere aschhoop had opge-

raapt, en die met een spijker vastgestoken was. Onder de jas had hij een vest en een baatje. Zijn broek was onbeschrijfelijk liederlijk, en bestond uit een reeks van gaten die met stukjes touw toegebonden waren. Zijn schoenen waren enkel stukken tapijt met touw aan de voeten gehecht.

De heer Hadley zegt: „Ik had hem jarenlang als een onverbeterlijken bedelaar gekend. Op een avond kwam hij naar de diensten, en gedurende de verrichtingen stond hij op en vroeg of Mr. Hadley in de zaal was. „Ja” was het antwoord.

„Mijnheer Hadley, bid voor mij; ik ben waarlijk berouwvol”.

Tegelijkertijd begon hij voor zichzelf te bidden, en als er ooit een man was die het ernstig meende, dan was hij het. Toen wij van de knieën opstonden, zeide hij:

„Wel, ik ben nu zeker gered; dat lijdt geen twijfel”.

Toen de vergadering ten einde was geloopt, sprak hij, terwijl hij de armen om mijn hals wierp:

„Broeder Hadley, wat gaat gij mij nu geven”?

„O, een bed om van nacht in te slapen”.

„Goed”, zeide hij, „en wat nog meer”?

„Morgen ochtend zal ik u een shilling geven voor uw breakfast”.

„Dat 's recht, dat 's recht”, was zijn antwoord, „ik heb altoos geweten dat gij een christen zijt”. En daarmee ging hij slingerend weg, met zijn shilling

in de hand en een kaartje voor een bed. Toen hij van mij scheidde zeide hij:

„Ik zal elken nacht komen”.

„Neen”, was mijn antwoord, „kom maar zoo af entoe”.

„Neen, Broeder Hadley”, zeide de oude man, „ik zal elken nacht komen”.

Wie was deze man, die nu zoozeer in de macht des satans gekluisterd zat? Hij was geboortig uit een der beste familiën van den Staat Ohio. Zijn ouders waren welgestelde christenen. Zijn opvoeding liet niets te wenschen over, en nadat hij zijn cursus aan het College had voleindigd, wijdde hij zich aan de rechtsgeleerdheid. Hij begon als procureur te practiseeren, en trad met een voorname dame in het huwelijk, doch hij had zich gewend whisky te drinken. en maakte geen vordering. Toen brak de oorlog uit tusschen de noordelijke en zuidelijke staten van Amerika. Hij sloot zich bij de gelederen van het leger van het Noorden aan, verwierf zich veel lof, en werd weldra bevorderd tot Kolonel. Doch helaas! hij was reeds een dronkaard geworden. Hij trachtte tegen de ontzettende gewoonte te strijden, maar het bleek vruchteloos. Eindelijk was zijn thuis opgebroken, zijn vrouw en kinderen van hem vertrokken, en hijzelf geheel moedeloos geworden. Hij kwam naar Nieuw-York, nam een anderen naam aan, en werd spoedig een gewone bedelaar op de straten. Het was nu meer dan 25 jaren dat hij een volslagen dronkaard was

geweest. Dit was de man die naar de Water-straat zaal was gekomen, en om onze voorbedding had gevraagd.

Den volgenden avond was hij onder de eersten die naar de boetebank kwamen, en nadat hij op zelvenden toon had gebeden, stond hij op en zeide dat hij zeker was ditmaal bekeerd te zijn. Hij trachtte andermaal zijn arm om mij heen te slaan, doch ik stootte hem niet heel zachtjes van mij af. Ik wees hem de deur.

„Bedoelt gij het wel”? was zijn vraag.

„Als gij veel langer vertoeft zult gij zien of ik het bedoel of niet”, was mijn antwoord.

Hij ging langzaam de deur uit, met vloekwoorden voor mij en voor mijn helpers en voor alle anderen, en hij zeide dat hij buiten op straat zou sterven voordat hij weer binnen ons gebouw den voet zou zetten. Mijn humeur was dien avond zeer op de proef gesteld. Ik werd verplicht drie matrozen, die er heen gekomen waren om moeite te maken, naar buiten te brengen. Maar toen ik den armen ouden man zag uitgaan in den duisteren nacht, sloeg mij mijn geweten. Ik ging naar bed, doch kon niet slapen. Ik kon aan niets anders denken dan aan dien ouden man dien ik verstooten had. Ik gevoelde dat hij gered moest worden of ik zou zelf verloren gaan.

Twee weken daarna hadden wij de maandelijksche samenkomst van onze arbeiders en arbeidsters, en iemand zei: „Broeder Hadley zal ons toespreken”.

Ik stond op en vertelde met veel schaamtegevoel wat mij wedervaren was met den ouden Kolonel. Terwijl ik sprak was het mij alsof de Heilige Geest op ons viel. Niemand sprak een woord doch zij vielen allen op de knieën, en baden voor den ouden dronkaard en voor mij. Terwijl er gebeden werd kwam het licht in mijn ziel, en ik zeide: „Staat op, het is niet noodig om langer te bidden! Zij schaarden zich rondom mij en vroegen: „Broeder Hadley, hebt gij uw antwoord gekregen?” „Ja”, was mijn antwoord; ik groette hen en snelde naar Water-sstraat. Daar zat de oude Kolonel op een der achterste banken. Ik ging naar hem, wierp mijn armen om hem en barstte uit in tranen.

Ik ging toen heen, haalde hem een biefstuk, brood, boter, aardappelen en koffie, en hij at alsof hij een verhongerd dier was. Ik kreeg een vat vol warm water, zeep en een hoeveelheid handdoeken en schoone kleederen, en met de handen waarmee ik nu schrijf wiesch ik dezen armen zwerveling. Ik kleedde hem van hoofd tot voeten, nam hem naar den barbier en liet zijn lange haren en baard knippen. In den avond woonde hij onze samenkomst bij, en op de gewone uitnoodiging kwam hij naar voren. Maar hoe anders dan de vorige keeren! De tranen liepen hem over de wangen en zijn geheele lichaam beefde van aandoening terwijl hij riep: „Heer, als het niet te laat is, vergeef dezen ouden zondaar”.

Zes avonden lang werd dit tooneel herhaald, en op den Zaterdagavond stond hij op aan het einde van den dienst en zeide: „O Broeder Hadley, ik ben verlost!” „Nu wil ik het gelooven”, was mijn antwoord. Van dat oogenblik af werd deze oude bedelaar en dronkaard een kind van God. Hij haatte van dien dag af den sterken drank met een volkomen haat. God gaf hem zijn verstand terug dat door den drank zoozeer was verwoest, en God gaf hem zijn jeugd terug zoodat hij een lange, waardige en flinke christen heer werd. Gedurende de laatste dertien jaren hebben duizenden hem hooren vertellen van de wijze waarop Jezus Zich tot hem nederboog en hem redde. Zijn geschiedenis was de vervulling van de belofte Gods: „Want Ik zal hunne ongerechtigheden genadig zijn, en hunne zonden en hunne overtredingen zal Ik geenszins meer gedenken”. (Heb. 8 : 12)

DOOD VAN SAMUEL H. HADLEY.

De beminde en ijverige Directeur van de Water-straat Zending is tot aller smart op den 9den Februari 1906 onverwacht overleden, en daardoor verloren duizenden arme verzonkene dronkaards en dieven op de straten van Nieuw-York hun besten vriend. Zijn begrafenis was een van de merkwaardigste die ooit in die groote stad werd gehouden. Tegenwoordig waren groote mannen die zich een naam in al de Kerken hadden verworven, en arme zielen die van dit leven een

schipbreuk hadden gemaakt, maar die door de genade des Heeren en den trouwen arbeid van Hadley waren gered, en tot fatsoenlijke leden der maatschappij gemaakt. Predikanten en leeken, evangelisten en herstelde dronkaards, voorname dames uit de hoogste kringen en eenvoudige vrouwen die tot de gevallen hadden behoord, deze allen waren er met dit ééne doel, om de laatste eer te bewijzen aan de gedachtenis van een geliefden vriend en weldoener. Van het begin tot het einde was er niet één toon van droefenis, maar een blijmoedige dankbaarheid jegens den Heer voor wat Hij hun in Samuel Hadley had geschonken. Het was een samenkomst die zoo recht naar het hart van den ontslapene zou zijn geweest. Het zingen was van dien hartelijken aard waaraan de bezoekers van de Water-straat diensten gewoon waren, en al de toespraken werden op zegevierenden toon uitgesproken, als bewijs dat elke spreker en elke hoorder de hoop van een blijde wederzien koesterde.

Onder velen meer die bij deze gelegenheid hartelijke woorden van waardeering spraken, zeide één van zijn vrienden, de heer W. M. Smith, het volgende omtrent zijn laatste uren :

„Sommigen van u verwachten mogelijk een paar woorden omtrent de laatste krankheid van onzen broeder. Ik mocht hem verschillende malen bezoeken aan het hospitaal, en ik wil u een of twee boodschappen geven. Op den Maandagmorgen klaagde

hij over een kleine pijn, en ik raadde hem aan den dokter te gaan zien. Hij moest echter weldra naar het hospitaal. Ik bezocht hem daar, en vond dat hij zeer onwillig was om een operatie te ondergaan, die door de geneesheeren noodig werd geacht. Hij was bevreesd dat de uitwerking op zijn zwak hart schadelijk zou zijn. De dokters zeiden echter dat er niets anders te doen was, en dat hij zonder een operatie geen vijf uren leven zou. Daarop zeide hij: „Levend of stervend, ik ben des Heeren”, en ik ben blijde te denken dat dit de laatste uitdrukking van zijn hart en ziel was. Na dien tijd begon hij te ijlen, maar onder zijn ijlen sprak hij gedurig van het werk in de Water-straat. Hij was schijnbaar bezig een dienst te houden, en sprak de hoorders op liefdevolle wijze aan, noodigende hen uit om naar Jezus te komen. En zoo ging hij heen om voor altijd met den Heer te zijn”.

Na afloop van den dienst in de Water-straat werd het lijk vervoerd naar een ruim kerkgebouw in de John Straat. Het was een lange stoet; vooraan de „trustees” van de Waterstraat Zending, dan een aantal van de voornaamste bezigheidsmannen van Nieuw-York, voorts een aantal treurende vrienden van den ontslapene, met een groote schare van de christenen der stad, die vergaderd waren om hulde te brengen aan het gezegend werk door Samuel Hadley voor de verworpelingen der maatschappij gedaan.

De kerk in de John-straat was tot overloepens toe vol, en een groote menigte vulde de geheele straat voor de deur van het gebouw.

De begrafenis-toespraak werd geleverd door Dr. Wilbur Chapman, die onder meer zeide:

„Ik herinner mij de eerste maal toen ik den heer Hadley ontmoette, het was hier in deze stad in een kantien. Ik was gevraagd om de stad te gaan zien waar die op zijn ergste was, en ik erken met schaamtegevoel dat een geest van nieuwsgierigheid mij bezielde toen ik die verlorene mannen en vrouwen aanschouwde. Maar toen ik op den drempel van een zekere kantien stond, zag ik Hadley zijn armen werpen om een armen dronkaard, en terstond verliet mij de nieuwsgierigheid, en ik zag die ongelukkigen met geheel andere oogen aan. Ik ging met hem mede toen hij een ander huis binnentrad, en zag hoe hij zijn hand legde op het hoofd van een gevallen meisje en haar aangezicht met zijn tranen baadde, en ik kreeg een ander denkbeeld van wat het zegt een hartstocht voor zielen te hebben. Toen ik hem dien avond groette, nam hij mijn hand, drukte die en zeide: „Ach! Ach! Ach! hoe kunnen menschen den liefdevollen God alzoo vergeten!” Daarop liet hij volgen: „Broeder, predik altoos een Evangelie die verlorenen zooals dezen redden kan”. En als er sedert dien tijd eenige teederheid in mijn prediking is geweest, dan dank ik die aan het voorbeeld van dezen man Gods”.

Ook de couranten van den dag maakten melding van het afsterven van dezen merkwaardigen man en de *New York Tribune* zeide :

„Een goed man is heengegaan, en een groot verlies is geleden door den dood van Samuel Hopkins Hadley. De diensten door Hadley op maatschappelijk gebied bewezen kunnen vergeleken worden bij die van sommige van de groote natuurkrachten. Het wordt gezegd, dat bij zijn diensten in de Water-straat gedurende de laatste twintig jaren *niet minder dan 75,000 personen* hun voornemen te kennen gaven van een christelijk leven te willen leiden. Er is reden te gelooven, dat de meerderheid van deze schare aan hun besluit getrouw is geweest. En voorwaar, om duizenden te hebben gered uit bedelarij, ondeugd en misdaad, en ze tot gehoorzame en ijverige leden der samenleving te hebben gemaakt, is aan den Staat een dienst te hebben bewezen, die weinigen hem bewezen hebben. Bovendien, om duizenden zielen van den eeuwigen dood te hebben gered is uit een geestelijk oogpunt beschouwd, een weldaad van geheel onschatbare waarde.

Dit is echter nog niet alles. Door den invloed van Hadley werd ook zijn broeder voor het christendom gewonnen, en deze werd op zijn beurt de leider van een groote zending, en de stichter van omtrent veertig andere zendingen. Dan volgen nog de drie zonen van dien broeder, die allen een goed christelijk werk

doen tot heil van onsterflijke zielen. En dan zijn er ook de honderden en duizenden, die aan de Waterstraat zaal tot bekeering zijn gekomen, en die nu de hoofden zijn van christelijke huisgezinnen. Zoo is het geschied, dat de invloed van Samuel Hadley gedurende al die jaren niet slechts gestadig is toegenomen, maar dat daardoor andere middenpunten van christelijken arbeid zijn gesticht, die elk een gezegenden invloed uitoefenen.

De gezamenlijke som van het goede door dezen éénen toegewijden man verricht, is derhalve iets, dat niet kan worden berekend. Maar terecht kan men zeggen, dat het werk van Hadley maar pas begonnen is. Het zal blijven voortduren tot het einde des tijds en juist daarom is het gelijk aan een van de groote krachten der natuur in zijn onverteerbare kracht.

Er zijn degenen die zich gedurig bekreunen over het verval van het geloof en den ijver der kerken. Hoezeer wordt de klaagtoon van zulke menschen bestraft door het leven van Samuel Hadley. Want de drijfkracht van zijn leven, de Alpha en de Omega daarvan, was het christelijk geloof — het gevoel dat er een God is, die over alles heerscht. Zijn geloof was dat van een Bunyan, een Baxter, een Wesley, en dat van zijn eigen vermaarden voorzaat, Jonathan Edwards. Hij bezat precies dien ouden godsdienst en die oude godsvrucht, over het gemis waarvan onze kerken zich beklagen. Die kracht, waarnaar de kerken zoekende

---

zijn, leefde en werkte in hem, ja, even zeker en even krachtig als in de geloofshelden van een vorigen tijd. Hij zou zelf de eerste geweest zijn om te ontkennen, dat hij een gewoon verschijnsel was. Hij zou hebben staande gehouden, dat anderen ook doen konden wat hij deed. De kerk en de leeraar, die treurt over onvruchtbaarheid in den arbeid moet slechts zijn voorbeeld aanschouwen. Zij zullen daaruit leeren dat, indien zij de vruchten verwachten, die het leven van Hadley heeft opgeleverd, zij ook het geloof moeten beoefenen, dat hij beoefende, de toewijding beproeven die hem kenmerkte en aan anderen de liefde schenken, die hij schonk”.

HOOFDSTUK XV.

**De gestichten van Otto Heldring te Zetten
(Nederland).**

Otto Heldring, van wiens christelijken arbeid wij nu het een en ander gaan vertellen, was een jongeling van groote geestes-vermogens en een onverzadigbaren dorst naar kennis. Bijna had die dorst naar kennis hem van God weggelokt, toen de Heer door een genadige voorzienigheid hem voor afvalligheid bewaarde. Heldring werd ernstig krank, en kon niet zijn studiën voortzetten. Hij was verplicht naar een eenzame boerenplaats te gaan tot herstel van zijn gezondheid. Daar moest hij zich elken dag in de boerdeij oefenen, en langzamerhand kreeg hij zijn krachten terug. Zijn vader wilde nu dat hij zijn theologische studiën zou voortzetten, ten einde predikant te worden, maar zijn lust en vlijt waren nu grootendeels geweken en hij gehoorzaamde met een half hart. En zelfs nadat hij zijn examen als kandidaat in de theologie had afgelegd, ging hij niet rond zooals de andere kandidaten om te prediken, met het oog op een beroep naar een of andere gemeente. Neen, hij zocht de werkplaatsen op, en begon zich te oefenen in het schrijven en kunstdraaien. Zodoende werd hij al meer en meer

bekend met het leven en de behoeften van de arbeidende klassen, en het bleek later zeer duidelijk dat God bezig was om hem op deze wijze voor zijn toekomstig werk voor te bereiden. Maar hij zelf was nog niet tot God bekeerd, en hij gevoelde dat hem iets ontbrak, namelijk de eenvoudige kennis van het evangelie en het zaligmakend geloof op God.

Maar die God die reeds zijn lichaam had genezen zou ook de schellen van de oogen van zijn hart doen vallen. Het was met Kerstfeest. Heding was bezig te prediken over Gods onuitsprekelijke gave, toen het licht van God in zijn duistere ziel scheen, en hij verlichting der kennis der heerlijkheid Gods verkreeg in het aangezicht van Christus Jezus. Hij begreep het nu voor de eerste maal dat de Zaligmaker als een kind, als een arm kind, moest worden geboren, en dat Hij alzoo ook in *Zijn* hart moest geboren worden, opdat noch wereldsche wijsheid noch eigen-gerechtigheid in het hart mocht wonen, doch alleen het Kind Gods, hem uit genade geschonken. Hij begreep het dat de kracht en de heerlijkheid van Christus in Zijn armoede gelegen waren, en hij besloot ook terstond dat zijn weg ook die van armoede moest zijn, en dat het voor hem best zou zijn bij de armen te wonen en te werken.

Hij begon door de menschen rondom hem aan het werken te zetten. Hij leerde den arbeider zijn grond spitten en zijn boerderij op behoorlijken voet inrichten;

hij bewoog de boerenvrouw om zich aan het spinnen en weven te wijden, en zorgde voor spinnewielen. Daarenboven schreef hij nuttige werken tegen het misbruik van sterken drank, en tegen het luie en nuttelooze leven van velen. Hij bezocht de menschen getrouw op hun eenvoudige woningen, en smaakte het geluk om langzamerhand te zien dat al zijn bemoeiingen niet zonder vrucht bleven.

Op zekeren dag bracht Heldring een bezoek naar een verbeterhuis, of gevangenis, voor vrouwelijke misdadigers opgericht, en dat bezoek heeft over geheel zijn toekomstig werk grooten invloed uitgeoefend. Onder andere trof hij daar een vrouw aan die, zoodra zij vrijgelaten was, het voornemen had om in den Haag, een groote stad van Holland, een huis op te richten waar zij arme meisjes tot een zondig leven kon verleiden. In dat huis zouden de meisjes onderwezen worden in de kunst der ongerechtigheid in al haar uitgestrektheid. Die goddelooze vrouw was door haar verblijf in het verbeterhuis niet in het minst verbeterd geworden, integendeel zij was in haar zondige plannen gesterkt. Heldring gevoelde dat zulke vrouwen een groot gevaar voor de maatschappij waren, en dat er iets moest worden gedaan om ontslagen gevangenen weer aan een eervol werk te helpen als zij uit de gevangenis kwamen. Hij dacht daarbij ook aan de vele vrouwen en meisjes die in de zonde waren gevallen, maar nog niet geharde zondaressen

waren, en hij gevoelde een innerlijken aandrang om iets voor haar redding te doen.

Nu waren er wel christelijke vrienden en vriendinnen die geneigd waren om iets voor zulke arme vrouwen en meisjes te doen. Deze vrienden richtten een genootschap op dat ten doel had om „boetvaardige gevallen vrouwen” in christelijke huisgezinnen te besteden, waar zij het gevaar van weer in de zonde te vallen konden ontwijken. Maar Heldring gevoelde dat een genootschap als dat niet te veel kon uitrichten. Het was bovendien niet wenschelijk zulke meisjes te plaatsen bij christen-huisgezinnen, hoe welgezind die ook mochten zijn, om redenen die licht te begrijpen zijn. Hij was overtuigd dat het ééne plan dat beproefd kon worden, met eenige hoop van goede gevolgen, dit was: ze te plaatsen op een afzonderlijke inrichting waar strenge christelijke tucht over haar kon worden uitgeoefend. Daar konden zij in de afzondering tot zichzelf komen, en door aan de vriendelijke en lokkende stem des Heilands te luisteren, vergeving en rust voor de ziel vinden. Zoo besloten Heldring en zijn vrienden, met biddend opzien tot God, om zulk een inrichting in het leven te roepen.

Heldring behoefde niet lang te zoeken naar een plaats voor de op te richten thuisplaats voor vrouwen. Niet ver van zijn pastorie stond er een buitenwoning die hij eenige jaren vroeger en wel tegen zijn zin gekocht had. Hij had die woning

verhuurd, doch altijd voor korte termijnen, daar hij niet wist wanneer hij de plaats voor één of ander doel zou noodig krijgen. Het huis lag op een afgelegen plek, tusschen groote boomen in, en was een uitgezochte plaats voor het doel dat hij zich had voorgesteld. Het huis werd spoedig in orde gebracht, gemeubileerd, opgeknapt; en nu ontbrak het nog net aan de rechte persoon om aan het hoofd van de inrichting te staan, die een vrouw moest wezen van beschaving en opvoeding, maar bovenal vervuld met zelfverloochenende liefde tot Christus en tot haar arme medezusters.

De Heer wees Heldring de bepaalde dame aan, die van Fransche afkomst was, gesproten uit een der familiën van Hugenoten-vluchtelingen die in Holland een toevluchtsoord hadden gezocht. Bijna dertig jaren lang mocht juffrouw Voute aan het hoofd van dit tehuis voor vrouwen staan, en één duizend vrouwen en meisjes kwamen in dien tijd onder haar christelijken invloed. Zij besteedde al haar bezittingen aan de inrichting en derzelver uitbreiding, en haar vurige bede tot God was steeds dat allen die daarheen kwamen naar lichaam en ziel mochten worden gered. Het huis alzoo door Heldring gesticht, en door deze beminnenswaardige zuster bestierd, was spoedig gevuld met zondaressen, die uit de macht der zonde verlost wilden worden.

Maar nu stond Heldring voor een ander vraagstuk.

Hij ontmoette nu tal van jonge meisjes die nog niet zoo diep waren gevallen dat zij in het Magdalena-huis konden worden opgenomen. Zij waren meisjes zonder vaste woonplaats, die òf door haar ouders verlaten òf zelf van huis waren weggevlucht wegens mishandeling en wreedheid. Dan waren er weer meisjes die in zulk een omgeving woonden dat het voor haar bijna onmogelijk was om rein en oprecht te blijven; en Heldring ontving geduriglijk brieven van christen-vrienden die over het lot van die meisjes zich bekommerden.

Het werd Heldring duidelijk dat er ook voor deze klasse van meisjes, die aan allerlei zedelijke gevaren blootstonden, een tehuis moest gesticht worden. Spoedig was de zaak gedaan, en een doeltreffend gebouw werd nabij het eerste opgetrokken, waar deze arme kinderen onder de zorg der christelijke liefde konden staan. Dit gebouw ontving den naam van „*Talitha Kumi*” (Gij dochterke, Ik zeg u, sta op). De meisjes in deze stichting stonden onder de zorg van een uitmuntende christin, mej. Nieuwveen, die niet alleen voor de ziel zorgde, maar ook haar kinderen goed leerde werken. De meesten waren bij haar aankomst in het gesticht onhandig, maar het duurde niet lang of de dagelijksche oefening in arbeidzaamheid, zindelijkheid en netheid had de gewenschte uitwerking, en meer dan een deugdzame en christelijke werkster is uit *Talitha Kumi* uitgegaan om een

nuttig werk in christelijke huisgezinnen te doen of moeder van een christelijk huisgezin te worden.

Maar het was nog niet klaar met de gebouwen die Heldring moest optrekken. Het werd hem duidelijk dat er een derde behoorde te zijn. Hij had gemerkt dat er een andere klas van meisjes was voor wie er een bijzondere inrichting behoorde te zijn. Het waren zulke jonge meisjes die nog niet in zonde waren gevallen, maar die op het punt stonden om dat te doen, indien geen christen-hand uitgestrekt werd om haar te redden. Zij waren meestal jonge meisjes die om een of andere misdaad, meestal diefstal, in de gevangenis waren gekomen. Wat zou van haar worden als zij eens uit de gevangenis zouden ontslagen worden? De maatschappij zag op haar neder; haar ouders wilden haar niet langer in huis hebben; zij hadden, helaas! geen vrienden meer, en zij hadden zelfs alle zelf-respect verloren. Eenmaal uit de gevangenis gekomen, stonden voor haar slechts de straten open, met al het zondige aan zulk een leven verbonden. Waar moesten zulke arme meisjes verpleegd worden? Niet in het Magdalena-huis, dat niet voor haar bestemd was. Ook niet op „Talitha Kumi”, waar slechts kinderen die verwaarloosd waren, en geen misdadigers waren, werden opgenomen. Deze vragen werden door Heldring beantwoord door de oprichting van een derde gebouw dat „Bethel” heette.

Ook het werk te Bethel bleef niet ongezegend, hoewel het een moeilijk werk was. De directrice van Bethel en haar helpsters hebben steeds den arbeid aldaar met vreugde voortgezet. Waarom? Omdat zij zich konden verheugen dat aldaar opgenomen werden juist die meisjes die het noodig hadden opgenomen te worden. Naar Bethel werden gezonden meisjes die nergens elders terecht konden komen. Zij kwamen in groote getallen, zoodat de inrichting altijd vol was, en hoewel het geloof en geduld der werksters grootelijks op de proef werden gesteld, volhardden zij in haar liefdewerk, en voor menigeen werd ook dit Bethel „De poort des Hemels”.

Over het algemeen, echter, is de arbeid aan deze vrouwen en meisjes in de gestichten van Heldring, een arbeid vol moeite en teleurstelling, die niet anders dan met veel geloofsmoed kan worden verricht. Laat ons een paar gevallen nemen om dit te bewijzen. In een der verslagen die van tijd tot tijd worden uitgegeven zegt men :

„In dit jaar hebben wij tweemaal één onzer inwonsters moeten laten vertrekken. De eerste had ons veel zorg gebaard. Zij was zeer traag om te werken, zoodat het leek alsof zij liever van honger zou omkomen dan arbeiden. Bovendien was zij hardnekkig en gevoelloos, zoodat wij hulpeloos en hopeloos stonden. Nu moesten wij tot uitersten met haar gaan. „Gij moet van ons weg”, zeiden

wij tot haar. In vele gevallen hebben wij onder-
vonden dat dit woord de verhardste tot inkeer brengt,
en zoo scheen het in dit geval ook. Zij verzocht
om te blijven, en beloofde beterschap. Maar den
volgenden dag was zij even onverschillig, en wij
moesten haar toch laten gaan. Wij hadden het
gevoel alsof wij een lijk bij de deur uitdroegen
toen zij eruit ging; en toen de deur achter haar
gesloten werd, was het alsof wij een doffe kluit op
een doodkist hoorden neerploffen. Er is veel moed
toe noodig om één onzer inwonsters weg te zenden,
veel meer moed dan om haar maanden en jaren lang
te verdragen.

In het andere geval wilde het meisje bij ons niet
blijven. „Ik wil van hier weg”, zoo zeide zij. Welk
een verschil tusschen haar aankomst en haar heen-
gaan. Toen zij in het huis ontvangen werd was zij
in haar tranen te wasschen. Zij had haar weg moeten
vechten uit een huis waarin men haar tot zonde
wilde verleiden, om tot ons te komen. Wij meenden
dat zij nu waarlijk een berouwvolle Magdalena was.
Maar zij had een listig karakter, en had zich nooit
werkelijk tot den Heer bekeerd, en het bleek duidelijk
in haar leven dat de zonde haar geweten geheel
had verwoest”.

Zulke uittreksels uit de verslagen van de gestichten
doen ons zien welk een moeilijk en zelfverloochenend
werk de arbeidsters aldaar te verrichten hebben.

Gaan wij nu voor eenige oogenblikken naar Bethel. Ziet gij dat meisje daar? Zij loopt geheel alleen, terwijl de anderen in paren of in groepjes zich vermaken. Zij ziet strak op den grond vóór zich, en wandelt al brommende voort. Zij dreigt uit het venster te springen als zij daar boven gebracht wordt, en zegt dat zij liever dood^e wil zijn. Aanstonds is zij in de nabijheid van de watersloot, en zij werpt er schuinsche blikken heen, alsof zij zich wil verdrinken. Maar het is alles aanstelletjes, komediespel, zij bedoelt het niet. Maar zij veroorzaakt desniettemin veel onrust bij haar verpleegsters.

Daar gaat een andere, die herkend kan worden aan haar grijze kleederen. De directrice heeft haar in het openbaar moeten berispen over haar gedrag, en haar op de gruwelijkheid van de zonde van diefstal gewezen. Maar zij heeft er geen schaamtegevoel over. De andere kinderen mijden haar en wenden van haar den blik af, maar zij dringt zich hun op, en zegt: „Al wilt gij mij niet zien, hier ben ik toch!” Welk een onverschilligheid over de zonde, en welk een verharding van het hart!

Hier hoort gij een meisje zingen. Eensklaps houdt het gezang op, en het meisje begint te bidden. Zij vraagt den Heer om haar uit het huis waar zij nu is, dat niet beter is dan een gevangenis, te verlossen, want zij wil er niet langer blijven. En wie is dit meisje? De eenige dochter van haar moeder, die een

weduwe is. Zij had haar moeder zoo brutaal behandeld dat deze besloot om haar weg te zenden naar het gesticht te Bethel. De directrice gaat nu met haar spreken, haar bestraffen wegens haar brutaliteit en godslasterlijk gebed, en haar voorhouden dat God zulk een spotten met heilige dingen straffen zal. Maar wat antwoordt het meisje? „Ik meende dat het hier een christelijk huis was, en mag men dan hier niet psalmzingen en bidden?” En dit verharde en bejammerenswaardige schepsel is maar pas veertien jaren oud.

Dan weer komt er een vrouw aan de voordeur der inrichting kloppen. Zij wil de directrice zien, en wil weten waar haar kind is. Maar zij is een schandelijke vrouw, die haar kind in haar eigen zondig leven wil opleiden. Tot nog toe was zij in de gevangenis maar nu dat zij er uit gekomen is zal zij het voor de directrice moeilijk maken omdat haar kind te Bethel is opgenomen. Wat moet men doen? Het meisje zal natuurlijk niet aan zulk een ontaarde moeder worden afgegeven, maar wie kan zeggen wat gebeuren zal als het meisje eens moet weggaan, en het arme kind weer in de macht van zulk een moeder vallen zal?

Dit alles spiegelt ons de schaduw-zijde van het werk op de Heldring gestichten. Maar er is ook een licht-zijde. Er komen ook meisjes die slechts toegenegenheid en liefde vragen, om er terstond aan te

beantwoorden. Niemand heeft haar ooit liefgehad, of zich over haar bekommerd. Nu ontplooiën zich de bloemen van liefde en achting en dankbaarheid. Zij beijveren zich om vooruit te komen, en aan de onderwijzeressen en opzichters voldoening te geven; luisteren met aandacht naar het lezen en de verklaring van Gods Woord, en geven weldra reden te gelooven dat er in haar ziel een gezegend werk des Heiligen Geestes is begonnen. Zulke gevallen zijn er wel, en zij geven veel vreugde aan de getrouwe werksters. Niet zelden gebeurt het dat de Directeur een verblijdend bericht omtrent deze of gene ontvangt, lang nadat zij van de inrichting is weggegaan, en daarvoor worden hartelijke dankgebeden naar Gods troon opgezonden.

Aan dit liefdewerk in het belang van de vrouwen en meisjes wijdde Heldring zijn leven en krachten. In 1877 begonnen zijn krachten hem te begeven. Hij voelde dat zijn taak op aarde was afgedaan, en de lichaamszwakte waaraan hij leed, gaf hem te kennen dat zijn einde aan het naderen was. Hij verkondigde nog nu en dan het evangelie aan zijn geliefde gemeente, maar eindelijk moest hij zwijgen. Met een duizelend hoofd en knikkende knieën ging hij heen om in een vreemde lucht de herstelling van zijn gezondheid te zoeken. Maar het was zijn afscheid van Zetten en van zijn gestichten. Nauwelijks was hij te Mariënbad aangekomen of hij werd doodelijk krank.

Hij leed echter slechts één dag, lag verder voor eenige dagen bewusteloos, en blies eindelijk, in den kring van zijn dierbaren, den laatsten adem uit op 11 Juli 1876. Hij was 72 jaren oud geworden. Heldring, als hij in zijn tijd den raad Gods gediend had, was ontslapen. Hij slaapt in zijn vaderland, in de schaduw van het kerkje waar hij zoo dikwijls had gepredikt, en aan de zijde van de beminde echtgenoot die hem naar den hemel was vooruitgegaan. „Zijne werken volgen met hem”.

HOOFDSTUK XVI.

Dr. Frederik Baedeker en zijn evangelisatie-reizen.

In het jaar 1823 werd er in Westfalen (Duitschland) een zoon geboren aan het huisgezin van zekeren heer Baedeker, die gedoopt werd als Frederik of Fritz. Hij was als kind en jongeling niet bijzonder sterk, en was altoos gevoelig van aard, zoodat hij elk bewijs van vriendelijkheid en liefde van den kant van vrienden en kennissen zeer op prijs stelde. Na eenige jaren lang in een bezigheid te hebben doorgebracht, moest de jonge Fritz, toen hij 21 jaren oud geworden was, zijn dienstdtijd als soldaat in het Duitsche leger vervullen. Maar het bleek spoedig dat zijn gezondheid den harden dienst, die van een soldaat verwacht wordt, niet kon doorstaan, en Fritz moest weldra ontslagen worden. Toen hij 28 jaren oud was, huwde hij met Auguste Jacobi, maar slechts drie maanden waren zij met elkaar getrouwd toen het jonge vrouwtje als een bloem werd afgesneden. Hierdoor werd Fritz tot groote droefheid gestemd, een droefheid die hem van zijn vaderland wegdreef om in andere deelen der wereld te reizen.

Hij zeilde van Londen weg op een zeilschip dat

naar Australië zou varen. Op weg ontstond er een hevige storm, en het schip is bijna vergaan. Door Gods genade echter gelukte het hun het vaartuig boven water te houden, ofschoon het vreeselijke inspanningen kostte, en na een zeereis van meer dan 130 dagen, bereikten zij uiteindelijk het land waar zij naar toe gingen. Hier verhuurde zich Baedeker als onderwijzer in het Fransch en het Duitsch, en daarna bracht hij twee jaren door in het reizen van het eene einde van Australië naar het andere. Toen werd hij van dat zwervend leven moe, en besloot terug te keeren naar zijn vaderland, dat hij na een reis van 90 dagen in veiligheid bereikte. Hoe blijde waren zijn ouders, zusters en broeders om hem weder te zien!

Niet lang daarna is hij andermaal op reis gegaan, ditmaal naar Engeland, waar hij wederom onderwijzer in een publieke school werd. Door bemiddeling van een van zijn leerlingen raakte Baedeker in kennis met diens moeder, die een weduwe was, en drie jaren na zijn aankomst in Engeland is hij voor de tweede maal in het huwelijk getreden, ditmaal met de weduwe Ormsby. Eenige jaren later vertrokken zij naar Bristol, waar Baedeker voorlezingen in de medicijnen bijwoonde, die hem in zijn later werk zeer van pas kwamen.

Dr. Baedekers bekeering was, naast God, de vrucht van het werk van een zeer godzaligen Engelschen

edelman, Lord Radstock. Deze vrome man hield op de plaats waar Baedeker zich ter woon gevestigd had, een reeks van speciale diensten. Een vriend haalde Baedeker over om naar een van de diensten mee te gaan. De nieuwsgierigheid werd bij den jongen Baedeker gewekt, doch hij waagde het niet om achter te blijven toen de uitnoodiging geschiedde. Maar op een avond kwam Lord Radstock zelf bij hem, legde de hand op zijn schouder, en zeide: „Vriend, God heeft een boodschap aan u door mij van avond”. Baedeker liet zich in de consistoriekamer leiden, en weldra vielen deze twee op hun knieën. In dat plechtige uur werd de jonge Duitscher een ander mensch. Hij kwam naar de vergadering — zoo zegt hij zelf — als een ongeloovige, en hij ging er van weg als een ootmoedige en geloovige volgeling van Jezus Christus.

Maar nu was zijn vrouw nog onbekeerd. Tot nu toe was zij geheel één met hem geweest in zijn liefde voor allerlei wereldsche vermaken, zooals dansen en dergelijke. Zij kon de verandering in haar man niet verstaan noch verklaren. Zij wilde ook niet met hem naar de samenkomsten meegaan. Uiteindelijk echter, toen zij zag hoe vastberaden en gelukkig hij was, zeide zij tot zichzelf: „Mogelijk ben ik bezig om iets te weigeren dat ik aannemen moet, en dat mij groot geluk zal aanbrengen”. Zij ging derhalve naar een van de vergaderingen mede, en ook in haar hart scheen het licht van Gods genade, zoodat

zij blijmoedig en juichend eruit kwam. Van dien dag af arbeidden zij samen voor het heil der menschen en de eer van Christus, met de liefde van Christus als hun eenige drijfveer.

En nu gebeurde er een merkwaardig ding. Baedeker, de man die jaren lang zoo ziekelijk was dat hij het niet eens kon wagen om een al te lange wandeling te doen, van wege de zwakheid van zijn hart en de vrees dat hem een hartkwaal zou overkomen, die man wierp al zijn medicijnen weg, en vertrouwde den Heer voor volkomen genezing. Zijn vrienden achtten hem als krankzinnig, en voorspelden dat hij binnen kort in zijn graf zou wezen, maar zij kwamen beschaamd uit. Baedeker begon terstond voor zijn Heer te werken en te reizen, en hij deed het onafgebroken voor een tijdperk van veertig jaren. Hij geloofde dat de Heer machtig was zoowel het lichaam als de ziel te genezen, en dat Christus daar was om zijn ziekten zoowel als zijn zonden te dragen. Men hoorde hem nooit van dien dag af klagen dat hij moede was of krank. Van hem was waar wat de Apostel van den lammen man zeide: „Zoo zij u allen kennelijk dat door den naam van Jezus Christus... door Hem, zeg ik, staat deze hier voor u gezond”, en deze gezondheid genoot Baedeker totdat hij naar boven werd opgeroepen toen hij 83 jaren oud was.

Baedeker besloot dadelijk om zijn Heer te dienen

door rond te gaan en het Evangelie te prediken aan alle plaatsen waar de gelegenheid zich aanbood. Hij begon in Duitschland, maar het duurde niet lang of hij vond zijn weg naar Rusland, waar in de toekomst zijn voornaamste werkkring gelegen zou zijn. Zijn eerste samenkomst op Russischen grond werd gehouden op het dorp Mitau. De wijze waarop hij zijn werk begon geeft ons een denkbeeld van de methoden van dezen eigenaardigen man.

Van zijn hotel ging hij naar den Gouverneur of Burgemeester van die plaats, en zeide: „Mijnheer, ik vertoef een paar dagen als vreemdeling op uw dorp, en hier is mijn paspoort. Ik ben een Evangelist, uit Engeland, en ik wil gaarne alhier een paar samenkomsten hebben. Zou u de vriendelijkheid willen hebben om mij toe te laten in uw voorkamer de voornaamste dorpelingen te ontmoeten?”

Het is niet iedereen die een burgemeester in Zuid-Afrika op deze wijze zou toespreken! Maar Baedeker was niet een gewoon mensch.

„Met alle plezier,” was het antwoord, „mijn voorkamer is tot uw dienst, en de ingezetenen zullen ook tot uw dienst wezen. Ik zal er voor zorgen dat er een groote vergadering zij.”

De burgemeester riep derhalve zijn vrienden en kennissen bijeen, evenals de hoofdman Cornelius dat in den ouden dag deed, en dien avond was er een aandachtig en begeerig gehoor samen gekomen om

het woord Gods in de voorkamer van den burgemeester te hooren prediken, en niet zonder zegen werd er tot die menschen gesproken van de groote daden Gods.

In lateren tijd werd het voor Baedeker gemakkelijker om toegang tot de inwoners van dorpen en steden te verkrijgen, maar bij den aanvang moest hij van een geheel aantal ambtenaren verlof vragen, voordat het hem toegelaten werd een godsdienstige vergadering te houden. Het trof alzoo dat Baedeker gewoonlijk geloofsbriefven had van Lord Radstock, die, omdat hij een Engelsch edelman was, ook op buitenlandsche plaatsen veel invloed had. Maar niet-tegenstaande dit feit, vond hij dikwijls dat de ambtenaren met wie hij te doen had alles behalve beleefd waren, en dat hij van bakboord naar stuurboord moest gaan om geholpen te worden.

„Wie zijt gij — Radstock?” was de vraag die hem soms gedaan werd.

„Neen; mijn naam is Baedeker”.

„Wat wilt gij dan eigenlijk — prediken?”

„Ja.”

„Dan moet gij den burgemeester zien.”

„Maar ik heb hem al gezien, en hij geeft verlof.

„Dan moet gij den priester zien.”

„Ik heb hem ook al gezien, en hij heeft geen bezwaar.”

„Dan moet gij den overste van de politie zien.”

„Ik heb dien ambtenaar ook al bezocht en verlof gekregen”.

„Ah! — en het hoofd van het opvoedingskantoor — hebt gij hem al bezocht?”

„Nee, is dat dan ook noodig?”

„Gewis, gewis, gij moet hem dadelijk gaan zien; ik kan anders geen permissie geven voor uw vergaderingen”.

Zoo was er voor Baedeker geduriglijk gelegenheid om de christelijke deugd van geduld te beoefenen. Maar hij was altijd beleefd en vriendelijk, en het wordt verteld dat één ambtenaar, die bijzonder barsch was, door Baedekers stille en waardige houding zoozeer getroffen werd dat hij naar de diensten ging om hem te hooren preeken, en toen de prediker het dorp verliet, vergezelde hij hem naar de spoorweg-statie, en scheidde met de hartelijkste betuigingen van goedwilligheid.

In lateren tijd echter, toen Baedeker en zijn werk beter bekend waren, werden de moeilijkheden ook minder. Hij waagde ook veel meer, en handelde dikwijls op het beginsel van voort te gaan totdat het hem verboden werd. Soms moest hij voor zulk gedrag boeten, en meer dan eenmaal werd hij in de gevangenis opgesloten; doch daarover verblijdde hij zich, „want” — zeide hij — „dan kon ik toch altoos het Evangelie prediken aan mijn medegevangenen”.

Het is hier noodig om iets te verhalen van den

godsdienstigen toestand waarin Rusland verkeert. Het Russische volk behoort aan de Grieksche Kerk, en veertig jaren geleden werd het niet aan private menschen toegelaten om God te dienen naar de voorschriften van hun eigen geweten. Er waren strenge wetten in werking om het invoeren van eenigen anderen godsdienst dan de Grieksche te verbieden. Maar er waren vele personen die onder den ouden godsdienst geen rust en vrede voor hun ziel vinden konden, en zij zochten van tijd tot tijd om zich van de Grieksche Kerk met haar doode vormen en velerlei ceremoniën los te maken. Maar niettegenstaande alle pogingen aan den kant van de ambtenaren van den Staat kwamen velen tot licht en vreugde door het evangelie van Jezus Christus. Deze menschen vormden zich tot kleine kringen, en kwamen in het huis van een of ander geloovige bijeen om het Woord van God te lezen en te bidden. Deze gewoonte van private godsdienstige samenkomsten te hebben stond den ambtenaren volstrekt niet aan, en de arme geloovigen werden vervolgd en beboet, in de gevangenis opgesloten en naar het verre Siberië verbannen.

Onder anderen was er een zeker kolonel Paschkoff, die tot één van de edelste familiën van Rusland behoorde, die tevens een rijke man en een officier van den Keizer was. Hij kwam tot bekeering en begon dadelijk iets te doen voor de vrienden door

wie hij omringd was. Hij hield samenkomsten in zijn voorkamer, en verkondigde aldaar op eenvoudige wijze het evangelie van Christus; hij deelde tractaatjes op straat uit, en sprak veel met allen die hij ontmoette over de belangen van hun zielen. Maar de Keizer Alexander III was hierover zeer ontevreden, en verbande dezen trouwen onderdaan naar Siberië. Van het land van zijn ballingschap schreef Paschkoff aan den Keizer en vroeg verlof om voor korten tijd naar St. Petersburg, de hoofdstad van Rusland te mogen terugkeeren, ten einde zijn zaken in orde te brengen. Verlof werd hem toegestaan, en hij mocht voor den tijd van drie maanden de plaats van ballingschap verlaten. Toen hij te St. Petersburg aankwam stroomden zijn vrienden toe om hem welkom te heeten. Een dankstond werd in zijn huis gehouden voor zijn veiligen terugkeer. De Keizer kwam hiervan te hooren, en liet Paschkoff roepen.

„Ik verneem”, zeide de Keizer, „Dat gij uw oude gebruiken alweer begonnen zijt”.

„Ja”, was het nederige antwoord, „mijn vrienden kwamen om mij te groeten, en wij hebben het Woord van God samen gelezen en gebeden”.

„En dit zal ik niet toelaten”, zeide de Keizer, gij wilt mij trotseeren, maar ik zal er een stokje voor steken. Ga heen en zet nooit weer uw voet in Rusland”.

Zoo werd deze goede en vrome man, samen met

anderen die het zout waren van de Maatschappij in Rusland, uit het land verbannen, om het leven te slijten in Siberië, een barre treurige streek die gedurende het grootste deel van het jaar bedekt is met sneeuw en ijs.

Dit was het Rusland dat Dr. Baedeker wilde bezoeken om het evangelie aldaar te prediken — een land waar er geen vrijheid van geweten was, en waar christenen dikwijls in de duisternis en op geheime wijze bijeenkomen moesten, om God te dienen en tot den Heiland te bidden. Rusland is tevens een land van vele volken en talen, zoodat het voor Baedeker moeilijk was elk deel van de bevolking in haar eigen taal toe te spreken. Hij kende echter de Engelsche, Duitsche en Fransche talen, en uit één van die talen liet hij zijn woorden vertolken in de taal van zijn gehoor. Soms had hij drie of vier tolken, die allen tegelijkertijd zijn woorden overzetten in een andere taal, en die omringd waren van een groepje van menschen welke die bepaalde taal verstonden.

In St. Petersburg vond Baedeker terstond toegang tot de hoogste klassen van de hoofdstad. Meestal werden de samenkomsten gehouden in de groote en prachtige receptie-zaal van de Prinses Lieven. Deze warme christin behoorde tot het koninklijk geslacht, en ontving Baedeker met de grootste hartelijkheid. Zelfs de Keizer verklaarde dat hij niets zou doen om vergaderingen te beletten als zij gehouden werden

in het huis van een zoo stille en voorbeeldige vrouw. In haar ruime ontvangst-kamer werden gasten en bezoekers uit alle deelen van de stad welkom geheeten, en meer dan één geëerde knecht van God heeft de gelegenheid gehad om in de voorkamer van Prinses Lieven het evangelie te verkondigen, en onder hen George Muller, de vader der weezen te Bristol.

Onder anderen meer die door den arbeid van Baedeker tot den Heer werden gebracht, moeten wij noemen een zeker Kolonel die in St. Petersburg woonde. Het eerst werd zijn geliefde echtgenoot bekeerd, en zij wierp dadelijk haar huis open, en vroeg aan Baedeker om in haar voorkamer het evangelie te komen verkondigen. Haar man was hierover zoo beducht dat hij van St. Petersburg wegvluchtte naar een eigendom dat hij op het platteland had, omdat hij bevreesd was dat de ambtenaren hem in hechtenis zouden nemen. Hier bleef hij twee maanden lang, maar aan het einde van dien tijd zeide hij tot zichzelf: „Ik kan nu maar gerust naar St. Petersburg terugkeeren. De samenkomsten zijn nu zeker geëindigd, en ik zal geheel veilig zijn”. Toen hij zijn prachtige woning in de hoofdstad bereikte, zag hij bekenden en vreemdelingen ingaan en uitgaan. Wat was er gaande? Hij ging naar binnen en bevond dat het nog niet met die lastige samenkomsten klaar was. Hij gevoelde zich hierover erg ontsteld en eenigszins boos, maar zeide tegen zichzelf dat hij nu maar op

wellevende wijze de menschen moest groeten die zijn huis bezochten. Hij ging derhalve naar de voorkamer, om de bezoekers te ontvangen en welkom te heeten. Toen er gesproken en gebeden werd, luisterde hij met de grootste aandacht; de Geest Gods begon in hem te werken, en voordat de vergadering ten einde was, viel de Kolonel op de knieën. Hij beschreef zijn gewaarwordingen later in deze woorden: „Het was mij alsof een lichtstraal van den hemel mij door de borst schoot. Ik stond haastelijk van mijn knieën op, liep naar mijn kamer, en gaf mijzelf den Heer over”.

Merkwaardig was ook de bekeering van Graaf Bobrinsky. Deze man was een van de meest hooggeplaatste van de ambteuren van den Keizer; hij was Minister van Inwendige Zaken. In vroegere jaren had hij een belangrijken post bekleed in het leger van het keizerrijk toen de Krim Oorlog woedde. Bij die gelegenheid werd hij krank aan de typhuskoorts, en terwijl hij zwak en hulpeloos op zijn bed lag, begon hij naar de Waarheid Gods te dorsten. Twintig jaren lang bad hij tot „den onbekenden God”. En toen kwam het licht in zijn ziel, en dat tengevolge van een kort gesprek met Lord Radstock. Het licht dat hem overstroomde (zoo zegt hij) was gelijk aan het licht dat Paulus bestraalde op den weg naar Damaskus. Bobrinsky werd een warme en ijverige christen, en gedurende twintig jaren meer gaf hij zich

aan getrouwen arbeid in het belang van Christus rijk. Zijn huis werd geopend voor allen die er heen wilden komen om de prediking van het Woord van God bij te wonen. Op elken Zaterdagavond werden twee samenkomsten gehouden, een voor jonge menschen en een voor die van gevorderden leeftijd, en als die samenkomsten geëindigd waren, gebruikte men samen een kopje thee, geheel op Russische wijze. Het was gewoonlijk tegen de vroege uren van den Zondag voordat het gezelschap opbrak.

Het was echter bij wijze van uitzondering dat Baedeker in de paleizen van St. Petersburg arbeidde. Zijn voornaamste werk lag onder de armen, de eenvoudigen, de misdadigers en de bannelingen. Waar hij ook reisde had hij met de politie rekening te houden. Hij werd overal met achterdocht beschouwd, totdat men hem recht leerde kennen. Hij had eens in de stad Riga een reeks van diensten aangekondigd, en door een menigte aanplakbiljetten kennis gegeven dat „dr. Baedeker aan deze plaats godsdienstige samenkomsten houden zal”. Weldra waren de ambtenaren van het recht bij hem.

„Gij kunt hier geen samenkomsten houden”, zeiden zij, „weet gij dan niet dat alle godsdienstige samenkomsten behalve die der Grieksche Kerk verboden zijn?”

Baedeker was in een moeilijkheid. Hij dacht een oogenblik of twee na, en zeide toen:

„Zou ik dan een voorlezing kunnen houden?”

De politie-dienaars beraadslaagden samen. „Wel”, spraken zij, „er is niets in de wet tegen een voorlezing”.

„Goed”, zeide Baedeker, „dan zal ik een voorlezing houden”.

„Geen objectie”, was het antwoord, „maar er moet geen gezang en geen gebed zijn”.

De aanplak-biljetten werden veranderd, en de kennisgeving luidde nu dat „dr. Baedeker een voorlezing zou houden over het onderwerp „Zonde en Verlossing”.

De avond voor de voorlezing kwam weldra, maar het was een stormachtige avond. Regen en sneeuw en koude en een stikdonkere duisternis regeerden daarbuiten, en Baedeker verwachtte maar een schrale opkomst. Tot zijn verbazing zag hij, toen hij in de nabijheid van de zaal kwam, een groote menigte van rijtuigen van allerlei aard. De menschen waren in groote getallen van wijd en zijd toegestroomd. Niet alleen de arme klassen, maar de rijke landbezitters en edellieden waren opgekomen. Graven en baronnen en deftige dames zaten naast hun bedienden op de banken. Allen waren hongerig om datgene te hooren waaraan wij gewoon zijn geworden, maar dat voor hen vreemd en wonderlijk klinkt — de tijding van Jezus zondaarsliefde. De voorlezing moest nacht na nacht herhaald worden, telkens in een grootere zaal. In het eene gebouw kwamen

twee duizend, en in het andere drie duizend, om het Woord van God te hooren. Velen ontvingen het Woord met blijdschap en werden tot God bekeerd, en de geheele bevolking werd tot meerderen ernst en tot meerdere gerechtigheid gestemd, zoodat zelfs de politie zeide: „De voorlezingen hebben veel goeds gedaan!”

HOOFDSTUK XVII.

„In de gevangenis, en Gij hebt mij bezocht”.

Dr. Baedeker genoot het zeldzame voorrecht van vrijen toegang tot elke gevangenis in het uitgebreide Russische rijk, van Polen tot aan het afgelegen eiland van Saghalien, aan het uiterste eind van Azië. In zijn paspoort stond aangeteekend, dat hij de speciale opdracht had ontvangen om de gevangnissen van Rusland te bezoeken en aan elken gevangene een exemplaar van de Schriften te overhandigen. Met zulk een document gewapend, verkreeg hij toegang tot gevangnissen, die nooit hun deuren openen aan andere bezoekers. „Mijn naam”, zoo zeide Baedeker bij ééne gelegenheid, is in Rusland en Siberië een soort van sleutel voor gevangnissen geworden. Ik heb evenveel vrijheid om het evangelie in één van die gevangnissen te prediken, als om dat te doen op de straten van Londen, ja, meer vrijheid zelfs.”

Het was de vreugde van dezen dienstknecht des Heeren om het Woord van God in de hand van duizenden gevangenen te stoppen, vergezeld met een paar vriendelijke woorden van hoop en bemoediging. Dit was inderdaad zijn lievelingswerk. En Baedeker

heeft ons zelf verteld, hoe hij dit groote voorrecht van toegang tot de gevangenen verkreeg. Hij zegt:

„Ik had vroeger geen besef van de wijze op welke gevangenen behandeld werden, en hoe zij als wilde dieren achter traliën werden opgesloten, met ontzettend zware ketenen om het lijf en aan de armen en beenen vastgeklonken. Toen ik vernam, dat het met duizenden in Rusland en Siberië zoo gesteld was, ontbrandde mijn hart met de gedachte: „Och, of ik iets kon doen voor die arme ongelukkigen! Ik sprak deze begeerte uit in tegenwoordigheid van een dame van hoogen rang, die in St. Petersburg woonde en vroeg aan haar of het niet mogelijk was, dat de gevangenen voor mij toegankelijk zouden worden gesteld. Zij schudde in twijfel haar hoofd, maar zij vergat niet mijn verzoek.

Deze hooggeboren dame, die een Gravin was, en een persoonlijke vriendin van de Keizerin, was eens in een winkel om eenige inkoop te doen. Aan de deur van den winkel stond de Graaf, haar echtgenoot, op haar te wachten. Opeens riep hij haar, zeggende:

„Daar is de man, dien gij zoekt, aan de andere zijde van de straat”.

„Wie is hij dan”, vroeg de Gravin.

„De Directeur van Gevangenen, die aan uw vriend Baedeker verlof kan geven om de gevangenen van ons land te bezoeken”.

„Loop dan gauw en haal hem naar mij toe”.

De Graaf liep den ambtenaar achterna en keerde naar den winkel met hem terug.

„Waarmede kan ik u dienen, achtbare vrouw?” vroeg de Directeur.

„Ik zou gaarne, heer Directeur, dat gij mijn vriend Dr. Baedeker, voorzien wilt van een paspoort om al de gevangenen te bezoeken, niet om politieke redenen natuurlijk, maar om hun Bijbels te geven en hun wel te doen”.

„Denkt uw vriend dan, dat hij in staat is om hen te veranderen en verbeteren, mevrouw?”

„Hij denkt dat God dat doen kan, door Zijn Woord en het heilige Evangelie”.

„Ja mevrouw, maar dat is ook de waarheid. Ik zal met genoegen toezien, dat hij het gevraagde verlof krijgt”.

Op deze wijze werd Baedeker voorzien van een paspoort, dat hem toeliet om in elk deel van het rijk van Rusland de gevangenen te bezoeken en Bijbels te verspreiden. Met deze „permit” in zijn zak kon Baedeker van stad tot stad en van vesting naar vesting gaan en overal de blijde tijding brengen aan de meest gezonkene en meest ongelukkige onderdanen van den Keizer.

Bij zekere gelegenheid bezocht hij de gevangenis te Tver, een stad op de Volga-rivier, waar hij het evangelie mocht prediken aan een gehoor van 800 prisoniers, elkeen met ketenen aan het lichaam en met half-geschoren

hoofd, die op den volgenden dag weggevoerd zouden worden naar Siberië. Daarna had hij van de ééne cel naar de andere elkeen afzonderlijk bezocht, totdat het avond was geworden. Toen hij het station bereikte vond hij tot zijn teleurstelling dat de trein waarmee hij reizen moest pas vertrokken was, en dat er geen trein meer zou zijn tot 2 uur dien nacht. Baedeker moest derhalve in de wachtkamer geduldig zitten totdat die trein na den middernacht zou aankomen. Hij viel voor het vuur in slaap, en schrok wakker juist toen de trein het station binnen stoomde. Er waren veel menschen op het platform, en in het gewoel werd zijn beurs hem ontstolen. Dit was voor hem een ernstig verlies, want in de beurs was er ver over de £ 100 aan geld, en bovenal zijn kostbaar „permit”. Wat nu gedaan? Hij telegrafeerde aan zijn vriendin de Gravin in St. Petersburg. Het antwoord was: „ik ben bezig om u een ander „permit” te krijgen”.

Zijne nieuwe verlofbrief was een beter document dan dat wat verloren was gegaan, en kende hem meerdere voorrechten toe. En zijn trouwe vriendin de Gravin zorgde ook dat hij het geld terugkreeg dat gestolen was, zoodat Baedeker ook voor deze gebeurtenis den naam des Heeren moest danken. Al om het tweede jaar moest hij een nieuw paspoort krijgen om de gevangenen te bezoeken, en telkens werden hem nieuwe voorrechten verleend, naarmate men hem beter kende en hem meer had leeren vertrouwen.

Toen Dr. Baedeker voor de eerste maal over het Ural-gebergte reisde en kennis maakte met de gevangenen van Siberië, zag hij het arme mensdom in de diepste ellende gedompeld. Hij deelt het volgende mede van zijn ondervindingen :

„De gevangenen te Tomsk zijn vreeselijk boven alle beschrijving of verbeelding. Het getal van prisoniers is de laatste weken steeds aan het toenemen geweest. Elke week komt er een transport-schip aan met 600 of 800 misdadigers. Er zijn drie gevangenen — één, waar er werk wordt gedaan door de prisoniers; een tweede, waar zij voor langen tijd opgesloten worden, en waar er thans 1600 of 1700 zijn; en een derde — de treurigste van alle, waar 3400 prisoniers gestopt zijn in 16 houten schuren. Als het weder mooi is, dan mogen zij rondwandelen in de achterplaats, en men ziet er altijd een schare van alle nationaliteiten, zoowel vrouwen en kinderen als mannen. Het is een gezicht om het hart te doen bloeden, als soms een klein kind, weenende, zijn vader omhelst, die met zware ketenen beladen is; of als men moeders ziet met drie of vier zwakke kinderen bij haar, allen bleek en mager van koude en ontbering. De dampkring van zulk een schuur is eenvoudig vergif; men zegt echter dat het in den zomer niet zoo erg is, omdat de arme menschen zich dan naar buiten kunnen begeven. Maar als de koude en de regen beginnen, en deze schare binnen de schuur blijven moet, dan sterven zij in groote getallen.

De verschrikkelijkste plaats is echter het ziekenhuis, dat wij gisteren mochten bezoeken. De dokter die daar werkt heeft in de laatste 13 jaren niet minder dan 16-maal de typhus-koorts gehad. Er waren omtrent 250 zieken, die aan allerlei kwalen leden — typhus, pokkies, diarrhie, tering en andere ziekten van minder gevaarlijken aard. Sommigen van de patiënten lagen op matrassen die op den grond waren uitgespreid, anderen bliezen den laatsten adem uit terwijl wij nog door het vertrek stapten. De lucht is vergiftig, ofschoon de kleine vensters open stonden. In de binnenplaats lagen sommige zieken op het gras uitgestrekt. Het was een droevig schouwspel.

Er was slechts één lichtzijde aan mijn bezoek, dit namelijk, dat de ambtenaren allen zeer vriendelijk en behulpzaam waren. Zij verklaren dat zij ten einde raads zijn om te weten wat zij te doen hebben. De Gouverneur van de gevangenis heeft een telegram naar St. Petersburg gezonden om te zeggen dat er geen plaats meer is. Maar, zooals het spreekwoord in Rusland luidt: *de Hemel is zeer hoog; de Keizer is zeer ver!* Het is twijfelachtig of men te St. Petersburg gehoor zal geven aan een telegram uit het verre Siberië. Deze gevangenis is de treurigste die ik nog gezien heb. De getallen van gevangenen bereiken soms 7000. Groote getallen van gevangenen loopen weg. Het wordt berekend dat 50.000 ontvluchte prisoniers in Siberië zijn. Sommige van dezen

vinden werk en verdienen dus hun brood, maar de meerderheid gaat rond om te stelen en te rooven, of anders moeten zij tevreden wezen met te verhongeren.

Als wij deze beschrijving van Baedeker lezen, dan wordt ons medelijden gaande gemaakt tegen die ellendigen die het zoo bitter hebben. Maar zij zijn toch allen misdadigers die om een bepaalde overtreding van de wet zijn gestraft geworden. Hoe moeten wij niet gevoelen tegenover personen die niet om eenige misdaad, maar enkel om politieke redenen naar dit woeste land verbannen worden? Baedeker ontmoette op een stoomboot eens een echtpaar dat er oud en afgeleefd uitzag, hoewel zij maar jonge mensen waren. Zij waren twee bannelingen die van Siberië terugkeerden. Het was moeilijk om ze te bewegen iets van zichzelf te vertellen. Zij hadden zoo lang in de eenzaamheid geleefd, afgezonderd van de woningen der menschen, dat zij het bijna verleerd hadden te praten. Maar aanstonds kreeg Baedeker hun verhaal uit hen.

De man was een ingenieur, die ongelukkig genoeg was om een kennis te zijn van zekere personen die schuldig bevonden waren aan medeplichtigheid aan den moord op Keizer Alexander II. Hij was zelf geheel onschuldig, maar hij was bekend met de moordenaars en hij was ongelukkig ook de bezitter van een drukpers; en op deze gronden werd hij aan

hoogverraad schuldig bevonden. Eerst werd hij zestien maanden lang in een eenzame cel in één der gevangnissen van St. Petersburg opgesloten. Het werd hem nooit toegelaten om een enkel woord al dien tijd te spreken. Daarna werd hij veroordeeld om naar Siberië te gaan. Honderden mijlen ver moest hij loopen, elken stap van den weg te voet afleggende, en dat terwijl hij met zware ketenen beladen was. Dien vreeselijken weg legde hij af, en werd aan het einde daarvan in een gevangenis gekerkerd. Zijn getrouwe echtgenoot kwam nu te hooren waar hij was, en besloot naar hem te gaan. Vier jaren lang werd de man gevangen gehouden, en daarna toegelaten om met zijn vrouw op een dorpje niet ver van de gevangenis te wonen. Hier leefden man en vrouw nog zes jaren, penningen bijeen vergaderende om hun terugreis te betalen, indien het den Keizer mocht behagen om hem zijn vrijheid terug te geven. Op een dag kwam de tijding dat zij terugkeeren mochten, en nu waren zij op weg naar huis, maar door al die vreeselijke ondervindingen oud voor hun tijd geworden.

In Rusland is er voor den armen misdadiger geen kans. Eenmaal een overtreder der wet, altijd een overtreder! Iedere man, vrouw of kind in Rusland moet een paspoort bezitten en dat tevoorschijn brengen als hij er om gevraagd wordt. En als iemand om een of andere misdaad gestraft is geworden, dan wordt dat op het paspoort aangemerkt. Hij mag

telkenmale een nieuw paspoort krijgen, maar de misdaad wordt telkens op het nieuwe dokument aange tekend, en niemand kan ooit aan de gevolgen van zijn overtreding ontkomen.

Baedeker ontmoette eenmaal een jongen man in een van de gevangenissen van Siberië, die hem hielp in het uitpakken van zijn Bijbels. Baedeker zag dadelijk dat hij niet tot de klasse der gewone misdadigers behoorde en zeide:

„Het doet mij leed om een jongen man zooals gij zijt hier te zien. Hoe is het alles gebeurd?”

Het aangezicht van den jongen man werd bewolkt, en hij antwoordde:

„Het was in een oogenblik van sterke verzoeking dat ik viel. Ik erken dat ik zeer verkeerd gehandeld heb. Moge God het mij vergeven!”

„Wat was uw misdaad? vroeg Baedeker.

„Brandstichting” was het antwoord.

„Uw eigen woning?”

„Ja”.

„Maar wat bewoog u daartoe?”

„Wat elkeen daartoe beweegt; de begeerte om het geld waarvoor het gebouw verassureerd is in bezit te krijgen. Ik dacht dat ik niet zou ontdekt worden.”

„Maar gij werdt ontdekt?”

„Ja, en daarom ben ik vandaag hier”.

„God was getuige van uw zonde zoowel als de aardsche getuigen”.

„Ja, dat weet ik, en ik heb waarlijk berouw. De Heer vergeve het mij.”

„Hij kan redden. Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt van alle zonde”.

„Goddank dat dit de waarheid is. Ik heb bijna mijn tijd uitgediend”.

„Dat is goed nieuws”.

„Als ik eenmaal losgelaten ben, zal ik een anderen weg inslaan en een beter leven leiden”.

„Waar is uw thuisplaats?”

„Ik kom van het westen, nabij de Baltische Zee. Ik heb daar een broeder die een hoogen post onder de Regeering bekleedt. Al zoudt gij het niet denken, ik ben van adellijke afkomst”.

„Welnu”, zeide Baedeker, toen zij scheidden, „gij zijt nog jong en hebt uw leven nog vóór u. Zie om het goed te gebruiken”.

Drie jaren later moest Baedeker de groote gevangenis te Irkutsk bezoeken, en één van de eerste personen die hij daar ontmoette was dezelfde jonge man van wien hij drie jaren tevoren gescheiden had. Hij was oud en norsch, bijna woest, geworden, en keerde zich weg toen Baedeker met hem sprak.

„Hoe spijt het mij om u hier te zien”, sprak de vriendelijke bezoeker.

„Wil toch met mij niet spreken”.

„Maar gij moet mij toch toelaten om nog uw vriend te zijn. Hoe zijt gij hier gekomen?”

„Ik heb geen vriend in de wereld, en in den hemel ook niet”.

„Ja, maar gij hebt een Vriend in den hemel, wat ook gebeure”.

„Ach”, zei de jongeling, „God weet het, ik heb getracht om te doen wat recht was toen ik vrij gelaten werd. Maar niemand wilde mij huren. Zij vroegen allen om mijn paspoort te zien. Dat was ook genoeg. Mijn familie-betrekkingen sloten de deur voor mij toe. Ik moest op straat dolen met niets te doen. Ik was verplicht om mij aan een misdaad schuldig te maken, ten einde weer in hechtenis genomen te worden. Anders zou ik op de straten van honger zijn omgekomen. En nu ben ik hier; mijn lichaam in de gevangenis, en mijn ziel in de buitenste duisternis en wanhoop”.

„De Heiland kan niet uit de gevangenis worden gehouden”, antwoordde Baedeker. „Hij is de vriend van zondaren en dit is derhalve juist de plaats voor Hem. Op het Hemelsche paspoort is er niets tegen u, indien gij slechts het aanbod van God wilt aannemen”.

Met zulke teedere woorden zocht de Doctor den jongen misdadiger terug te winnen, en de wonden die in zijn ziel geslagen werden te heelen. Hij was een der edelsten van het jongelingschap van Rusland geweest, maar de ongenadige paspoort-wet had zijn moed gebroken, zijn hart verhard, en hem tot een blijvenden inwoner van de treurige Russische gevangnissen gemaakt.

Toen de Doctor eenmaal het eiland van Saghalien bezocht — die verste en schrikwekkendste van alle de gevangnissen van Siberië — zeide een van de gevangenen: „Waarom komt gij naar ons? Voor ons is er immers geen hoop”.

Er is nergens in de geheele wereld een plaats die vergeleken kan worden met het eiland Saghalien. Naar dezen uithoek der aarde zenden de Russische beampten de meest verharde en woeste misdadigers van het rijk. Het is een plaats waar koude, mist en ijs gedurende drie-kwart van het jaar de hoofdrol spelen. Hier moesten de bannelingen dagelijks zwoe-gen, met knellende ketenen om de ledematen, ge-brandmerkt (althans in vroegeren tijd) met gloeiende ijzers op het voorhoofd en de beide wangen, en omringd voor het meerendeel van het jaar door een bevroren zee. Het is geheel onmogelijk te ontvluchten, en het bestaan van de bejammerenswaardige schep-selen die derwaarts worden gezonden is een levende dood. Maar Baedeker rustte niet totdat hij ook deze plaats had bereikt.

„Waarom komt gij naar ons? Voor ons is er immers geen hoop. Wij leven in het voorportaal van de hel”, zoo zeiden zij tegen hun bezoeker.

„Dan moet gij het mij vergeven”, sprak Dr. Bae-deker, „dat ik niet eerder naar u ben gekomen. De plaats waar er geen hoop is, is juist de plaats waar Gods boodschap der liefde moet worden verkondigd.”

De tranen vloeiden over de wangen van Gods trouwen dienstknecht, terwijl hij hun vertelde van de tollenaars en zondaren die tot Jezus naderden, om naar de tijding van Gods reddende genade te luisteren. En terwijl ook deze roekelooze moordenaars de verkondiging van dit aloude evangelie aanhoorden, kwam er op menig gelaat een zachtaardiger blik, en in meer dan een oog blonk een traan.

Een ander deel van het groote rijk van Rusland dat door Baedeker werd bezocht was Finland. Hier werd hij in zijn werk geholpen, en naar de gevangenen vergezeld door een adellijke jonge dame, de Barones Von Wrede. Het is noodig dat wij het een en ander hooren omtrent het leven van deze merkwaardige christin. Zij was de dochter van den Gouverneur-Generaal van Finland. Toen zij nog een jong meisje was, gaf zij zich zelve aan den Heer Jezus, en begon dadelijk iets voor haar Heiland te doen. Het scheen alsof zij niet lang zou leven, want een slepende ziekte viel haar aan, en zij werd tot aan den rand des grafs gebracht. Het is mogelijk dat zij krank is geworden door te veel werk te doen aan de verarmden en aan de klasse der misdadigers. In elk geval zij was ernstig ziek, en haar vader, die haar teederlijk beminde, was overstelpt van droefheid.

„Ach! Mathilda,” riep hij, „wat kan ik doen om u weer beter te doen worden? Zult je dan niet be-

sluiten om te verbeteren als ik beloof om u een inrichting te geven voor het werk dat je onder de gevangenen doet?"

„Ach! dank u, vader. Ja, dat zal helpen om mij beter te maken. Indien God het wil zal ik van nu af beter worden.”

Het meisje werd beter, en haar vader gaf haar het beloofde huis voor de gevangenen. Bovendien gaf hij haar een van zijn groote en kostbare eigendommen in Finland, alwaar zij besloot een toevluchtsoord te stichten waar vrijgelaten gevangenen wonen konden en hun bestaan verdienen.

Bij ééne gelegenheid ging de Baronesse een gevangenis bezoeken waar er een zeer gevaarlijke misdadiger in was opgesloten. Hij was beschuldigd van niet minder dan achttien moorden te hebben gepleegd, waarvan ettelijke zeer gruwelijk waren. Hij lag nu in de gevangenis om zijn terechtstelling en straf af te wachten.

De Baronesse vroeg verlof om hem te zien, maar het hoofd van de gevangenis weigerde vooreerst om haar dat toe te laten.

„Maar,” zeide zij, „ik moet hem zien. God kan zelfs zulk een verharden mensch als hij is redden. Voor de deur van de cel stonden eenige gewapende mannen.

„Laat mij binnen gaan,” zeide het meisje.

„Ik mag u niet uw leven erin laten wagen,”

zeide de officier, „het is toch te gevaarlijk. Hij is bijna een krankzinnige.”

Maar het meisje hield vol dat zij den man moest zien, en uiteindelijk deden de dienders, zeer tegen hun wil aan, de deur open, en Mathilda trad binnen. Zij hoorde het geklank van boeien, en zag toen het voorwerp waarna zij zocht op zijn harde houten bank uitgestrekt. Hij was een reus van een mensch, maar zij liep naar hem heen, en zich over hem bukkende, zeide zij:

„Zijt gij wakker”?

De moordenaar schrok geweldig, alsof hij een electrischen schok had gekregen, maar bleef doodstil.

„Ik ben gekomen om u te zien”.

De gevangene gaf geen antwoord.

„Wilt gij dan niet met mij spreken”?

„Wie zijt gij”? vroeg hij op woesten toon.

„Ik ben een vriendin, die u helpen wil”.

„Wie heeft u hierheen gezonden”?

„Ik ben uit eigen beweging gekomen, om u wentwil”.

„Ik kon u met één slag doodslaan. Weg uit mijn kamer”! riep hij op woeste wijze uit.

„Maar gij zult mij niet doodslaan. Dat zal toch geen nut hebben. Ik wil u vriendschap bewijzen, en u van den Heer Jezus vertellen”.

„Ga weg, ga weg. ik wil naar u niet luisteren”, en de gevangene legde de handen op de ooren.

„Dan zal ik maar thuis voor u bidden, en op een

anderen dag weer terugkomen. Wij hebben allen vergeving noodig, en als ik bid zal ik God vragen om u zoowel als mij te vergeven. Goede morgen"!

Het meisje ging herhaalde malen om dien verhardten zondaar te bezoeken. Bij ééne gelegenheid werd de nieuwsgierigheid in hem geprikkeld.

„Ik wil graag weten wie gij zijt”, zeide de gevangene.

„Ik ben de dochter van den Baron Von Wrede”.

De man keek haar verbaasd aan, en zeide:

„Gij wilt mij toch niet zeggen dat een klein menschje zooals gij de dochter zijt van zulk een grooten en mooien man als hij is”!

„Wel zeker, maar ik ben zijn dochter. Wij kunnen niet allen lange en mooie menschen zijn zooals mijn vader *en gij*”.

De man bleef voor een paar oogenblikken stil, maar de woorden van het meisje hadden zijn vijandschap overwonnen. Eindelijk sprak hij:

„Het zal niets baten dat gij met mij spreekt. Mijn hart is als een rotssteen. Niemand kan mij goed doen”.

„Ik ben blij om te hooren dat uw hart als een rots is, want ik heb mos en gras en bloemen en zelfs boomen op rotsen zien groeien. Een zaadkorrel kan op een rotssteen vallen, en de leelijke rots kan weldra met schoonheid overdekt worden. Ik zal den Heer blijven bidden dat het ook met u zoo mag worden”.

De gebeden van het jonge meisje werden verhoord. De moordenaar werd een ander mensch. Zijn woest-

heid verliet hem, en de leeuw werd een lam. Hij bracht zijn zonden naar Christus, die hem al zijn schuld kwijtschold.

Het was deze jonge en adellijke dame met wie Baedeker in aanraking kwam toen hij Finland bezocht. Zij stelde hartelijk belang in het werk dat hij kwam doen, en ging met hem overal naar de gevangnissen mede om voor hem te vertolken. Na een bezoek naar dat land schreef hij als volgt. „Ik ben gisteren uit Finland teruggekeerd, waar ik de gelegenheid had om aan vele gevangenen het evangelie te verkondigen. Het was een gezicht om het hart te doen smelten, 300 of 400 mannen te zien, meest allen tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, luisterende met gespannen aandacht naar de prediking van de blijde tijding. De Barones Von Wrede vertolkte voor mij; zij is de eenige die toegelaten wordt om de gevangnissen te bezoeken. Ik acht het voor een groot voorrecht dat zij mij bekend heeft gemaakt met deze vestingen, en ik heb daar gezien wat ik niet licht vergeten zal — sterke, groote mannen, met intelligente aangezichten, gebonden met zware ketenen, alsof zij wilde dieren zijn.

Het gebeurde dikwijls dat Baedeker geleerde mannen, zelfs Professoren uit de Universiteit, kreeg om voor hem te vertolken. Bij zekere gelegenheid was een professor bezig om zijn woorden over te brengen in de taal van de gevangenen, die allen aandachtig

stonden te luisteren, maar met een strak aangezicht en een onbewogen gemoed. Den volgenden keer was Baedeker vergezeld van de Baronesse. Hij was niet ver gevorderd met zijn toespraak toen hij tranen zag op menige wang, en het bemerkte dat zijn toehoorders diep bewogen waren.

„Hoe heb ik het”, zeide hij later aan een van de officieren, „bij mijn vroeger bezoek waren zij doof en gevoelloos, en vandaag gaat Gods Woord als een pijl hun hart in”?

Het antwoord was beteekenisvol „Het onderscheid, mijnheer, lag in de wijze waarop uw woorden vertolkt werden. Toen gij soms zeldet: „Geliefde vrienden” of „broeders” lieten de geleerde professoren dat weg, en zeiden eenvoudig „mannen” of „gevangenen”. Maar de jonge dame vertolkte uw woorden letterlijk, en dat was de sleutel om hun het hart te ontsluiten. Want aan zulke taal zijn zij niet gewoon”.

HOOFDSTUK XVIII.

„In het reizen menigmaal”.

Wij mogen ook niet nalaten iets te vertellen van de lange reis van Dr. Baedeker door twee vastelanden. Die reis begon te St. Petersburg en eindigde op het eiland Saghalien — een afstand van meer dan 6000 mijlen. Eerst reisde hij meer dan 1000 mijlen per treinspoor, dan 1000 mijlen per rivier-boot, dan 2200 mijlen per rijtuig en eindelijk bijna 2000 mijlen meer op de groote rivieren van Azië, totdat hij Saghalien bereikte. Zoo zag hij het groote Rusland van zijn ééne einde tot zijn andere einde, en doorreisde het machtige Siberië van West naar Oost. Van dit land zegt hij, dat het zeer vruchtbaar is, indien er maar een populatie kon gevonden worden om zijn uitgestrekte vlakten te bewerken, en de duizenden vierkante mijlen van dichte bosschen uit te houwen. De zomer, waarin men werken kan, duurt echter te kort, en de winter is te lang en te koud, dan dat er velen zullen zijn, die derwaarts trekken zullen.

Uit het dagboek van Dr. Baedeker, dat hij op de lange reis hield, nemen wij het volgende over:

„*Moskou, 11 Mei 1890.* Gisteren hier aangekomen. Ontmoette Mr. Kargel, die mij als tolk vergezellen zal op mijn lange reis. Wij gingen dadelijk naar de groote centrale gevangenis. De bestierder ontving ons met vriendelijkheid. Wij kwamen aan in tijds om een groot gezelschap van 400 mannen, vrouwen en kinderen naar Siberië te zien vertrekken. In elke maand worden zes zulke gezelschappen weggezonden. Een vriendelijke heer, die een christen is, geeft aan elkeen van de vertrekkende gevangenen één rouble (een Russisch muntstuk, waarde $3/2$). Wetende, wat ik van Siberië weet, moet ik voorspellen, dat velen van deze arme schepselen — vooral van de kinderen — langs den weg bezwijken zullen.

Mei 12. Heden weer naar de gevangenis. Het gezicht dat wij zagen was zeer bedroevend, — omtrent 800 gevangenen, allen in ketenen. Wij waren in staat met hen te spreken en hun boeken aan te bieden. Morgen zullen wij een gelijk getal bezoeken en van daar naar de vrouwen-afdeeling, waar er 300 van het vrouwelijke geslacht zijn. Hier is de gevangenis net en zindelijk; er zijn geen onaangename reuken. Ik heb vandaag zeventien kisten Bijbels over land en zes over zee weggezonden.

Tjumen, Mei 24. Van morgen aangekomen van Ekaterinburg. Hier vonden wij 1930 prisoniers in de gevangenis. Wij namen de Bijbels en begonnen ze uit te deelen. De menschen zijn hier op vreeselijke

wijze samengepakt. Het is veel erger dan ik het voorleden jaar aangetroffen heb. Behalve de arme gevangenen zijn er eenige duizenden emigranten, die vrijwillig naar Siberië gaan, omdat zij hopen eenige verdienste aldaar te vinden. Met hen gaat het, indien mogelijk, nog slechter dan met de gevangenen. Zij hebben weinig beschutting tegen het weder en geen voedsel, en daar er mazelen heerscht onder hun kinderen, wil niemand hen in huis ontvangen. Arme schepselen! Het weder is koud genoeg om hen te dooden. Hier liggen negen of tien stoombooten, die niet op de rivier hebben kunnen varen vanwege het ijs. Maar het begint nu warmer te worden en spoedig zal al het ijs verdwenen zijn. Wij hopen weldra groene boomen en bloemrijke weilanden te zien, maar tot nog toe is er geen teeken van lente geweest.

Aan boord van de boot op de rivier Obi, Juni 15. — Het is een lange en vervelende reis op de rivier. Het water heeft zijn wallen overstroomd en het lijkt rondsom ons op een groot meer. De bewoners van het land hebben naar hooger grond moeten vluchten. En het schijnt, alsof de rivier nog aan het rijzen is, wegens het smelten van de sneeuw op de hooge Altai-bergen, tusschen ons en Thibet. Er is in geheel Europa geen rivier die met de Obi kan worden vergeleken. Wij varen reeds een heele week opwaarts op den breedten stroom en nog toonen de wateren geen vermindering in hun hoeveelheid.

Des morgens ben ik gewoonlijk het eerst op de been. Nadat wij elkeen afzonderlijk gelezen en gebeden hebben, gebruiken wij ons morgen-eten, bestaande uit koffie, brood en boter, en eieren. Gedurende de laatste paar dagen is echter onze voorraad boter verstreken. Om twee uur genieten wij ons middagmaal, soep, vleesch van twee soorten, en pudding. 's Avonds hebben wij thee, brood en bokkems. Wij gaan gewoonlijk vroeg naar bed, maar de andere passagiers zitten laat op, om te rooken en te praten.

Als wij soms hier en daar stil houden om brandhout voor onze stoomboot aan boord te nemen, dan geschiedt er een haastig geloop van de passagiers naar den wal om van de inboorlingen van deze landstreek visch, brood, melk, eenden en hoenders te koopen. Zij zijn alle verbazend goedkoop. Visch is in dit jaargetij wat schaarscher, maar toch nog wonderlijk goedkoop. De wilde eenden en ganzen worden bij honderen met netten gevangen, want de rivieren zijn vol van die vogelen. Zelfs witte zwanen worden gevangen, en hun vederen en vel bewaard om kleedingstukken van te maken.

De planten-wereld is nog maar ten achteren. Ik heb dit jaar reeds viermaal uit den winter in de lente overgestapt. Mijn eerste lente was in Engeland; mijn tweede te St. Petersburg; mijn derde op de Kama-rivier; en nu aanschouw ik voor de vierde maal de ontwaking van de natuur uit haar doodslaap,

en zie ik de wilgen botten en hun eerste bladeren vertoonen.

Tomsk, Juni 20. — Gisteren brachten wij bezoek bij den Bestierder der gevangenissen. Hij was zeer vriendelijk, en gaf ons een aanbevelingsbrief voor onze verdere reis. Dit zal ons helpen om op den weg — want wij moeten van hier met rijtuig en paarden reizen — telkens versche voorspanningen te verkrijgen, zonder er lang op te moeten wachten zooals andere passagiers. In dien brief wordt gemeld dat wij speciale opdracht hebben „de gevangenissen van Siberië te bezoeken, en de gevangenen te voorzien met exemplaren van de Heilige Schrift”. Verder zegt het document dat, als er geen paarden voorhanden zijn, wij met gouvernements-paarden moeten geholpen worden. De Heer wekt ons overal helpers en begunstigers op. Daar er thans een groot getal passagiers op den weg is, kunt gij begrijpen dat dit voor ons een zeer gewichtig document is. Nu wachten wij alleen op de aankomst van onze boeken.

Wij hebben een *tarantass* (vier-wielig rijtuig) gekocht voor 130 roubles (ongeveer £ 20). Onze helper, Mr. Davidson, heeft ook één, zoodat wij met twee rijtuigen zullen reizen. Gij hebt er geen denkbeeld van wat het beteekent om met een *tarantass* te reizen. Het gelijkt op een ouderwetsch familie-rijtuig op vier wielen, met een kap, maar helaas! zonder veeren. De bak van het rijtuig rust op vier lange

palen, die maar weinig helpen om het stampen en schudden te verminderen. Vóór dit rijtuig worden drie paarden naast elkaar ingespannen. De paarden van Siberië loopen zeer snel, en daar de wegen maar slecht en knikkerig zijn, moet de reiziger maar gedurig aan de kap blijven vasthouden. In dit rijtuig moeten wij slapen, en ook, als het weder ongunstig is, eten.

De bedienden van het hotel te Tomsk verstaan de kunst van zulk een tarantass vol te pakken. Eerst pakten zij omtrent 500 Bijbels en Testamenten, in pakken van 40 opgemaakt, onder in den bak van het rijtuig. Bovenop kwam dan het overige van onze bagage, en dan werden matras en kombaarzen over alles gespreid. Men moet zijn voedsel meenemen. Slechts zwart brood en mogelijk eieren zijn langs het pad te koop. Het is van hier naar het Baikalmeer een afstand van 1200 mijlen, zoodat gij u voorstellen kunt wat vóór ons ligt; en zelfs dan zijn wij nog ver van het einde van de reis per tarantass.

Krasnojarsk, Juli 3. Wij zijn alleen hier aangekomen. Davidson moest achterblijven, omdat zijn rijtuig een ongeluk had, maar gisteravond is ook hij veilig aangekomen. Hij bracht met zich een jong vrouwtje, dat hij op een rivierwal zittende vond, in de hoop dat iemand zich over haar ontfermen zou, en haar over de rivier zou brengen, Zij was er bijna den geheelen nacht geweest, en moet vreeselijken

angst hebben uitgestaan. Zij gaat naar haar man, die een gevangene is, en heeft hem gevolgd uit St. Petersburg. Op de lange reis heeft zij ontzettende ontberingen uitgestaan, en ofschoon zij maar 27 jaren oud is, is haar haar reeds geheel wit. Haar man is hier in een van de gevangenissen van deze stad opgesloten. Hij zal nu toegelaten worden om op één van de dorpjes buiten de stad te gaan wonen. Zij is een dame van goeden huize, maar na haar bittere ondervindingen, verkeert zij natuurlijk in slechte gezondheid. Wij hebben het jonge paar zooveel wij konden bemoedigd, maar zij zijn armoedig en neerslachtig. Het moet verschrikkelijk wezen om te zien dat uw te huis en uw geheel leven verstoord worden en dat gij weggezonden wordt om duizenden mijlen ver in een eenzaam land te gaan wonen, met een houten hut in plaats van de fraaie woning waaraan gij gewoon zijt.

Stretensk, Aug. 16. Vandaag zijn wij in veiligheid teruggekeerd van onze reis naar de mijnen in de hooge bergen. Wij deden aldaar een aangenaam en gezegend werk. Het werd ons vrijelijk toegestaan om met de mannen en vrouwen om te gaan, en velen werden tot tranen bewogen. In geen enkele van die gevangenissen zijn er ooit Bijbels of Testamenten uitgedeeld. Zij werden met dankbaarheid ontvangen. Niemand is er nog ooit geweest om zijn belangstelling te toonen in deze arme en verharde

misdadigers. Zij zijn niet met ketenen geboeid, behalve in de ergste gevallen. Een man die als bijzonder gevaarlijk beschouwd werd, was aan een kruiwagen vastgeketend. Sommige werken in de zilvermijnen, maar hun arbeid is niet zwaarder dan die van de anderen; zij hebben omtrent acht uren per dag te werken. Zij ontvangen goede kleederen en voedsel, en als zij zich goed gedragen dan worden zij na verloop van tijd toegelaten om in hun eigen woning te leven en voor zichzelf te werken.

De mijnen zijn op de grenslijn van China, en de landstreek is zeer woest en bergachtig. Men ziet hier hoge, kale bergen en dan weer diepe kloven die zich ver heen strekken. Op de bergen en in de dalen vindt men in dezen tijd van het jaar de prachtigste bloemen. Omdat de grens van China zoo nabij is, trachten de gevangenen dikwijls te ontsnappen. Zij worden echter spoedig gevangen, en hun straf wordt vermeerderd; of anders komen zij in deze woestenijen om aan honger en dorst; of, als zij over de grenzen vluchten, worden zij door de Chineesche autoriteiten gevangen en teruggezonden.

De vrijgestelde gevangenen die in de dorpjes wonen hebben een treurig lot. Het is zeer zelden dat men een glimlach op hun aangezichten ziet. Zij luisterden met aandacht naar onze woorden, en verscheidene mannen weenden, terwijl velen hun dank

uitspraken. Wij verblijden ons dat wij eindelijk een uithoekje der wereld hebben gevonden waar het Evangelie nog nooit is gehoord. Goddank dat wij nog altijd goede gezondheid hebben genoten. En hoewel wij door een land reizen dat slechts door misdadigers bevolkt is, hebben wij nog nooit een woedend aangezicht gezien, noch ooit een wild dier ontmoet, noch zelfs het minste ongeval gehad. Het is door de genade van onzen hemelschen Vader dat niet een haar van ons hoofd beschadigd is.

Augustus 21. Wij hebben Kara bezocht, en daar hebben wij de ergste van de gevangenis van Siberië bereikt. Hier worden de slechtste misdadigers in bewaring gehouden. Het zijn de mannen en vrouwen die voorgeven dat zij hun thuisplaats en land en maagschap, ja zelfs hun eigen namen vergeten hebben. Is dat mogelijk? Zij worden genoemd door een naam die beduidt de „Weet-niets” of de „Alles-vergeten-hebbende”. Deze zijn bijna allen politieke gevangenen, en zij zijn opgevoede en fijn-beschaafde menschen. Een van de dames is reeds tien jaren hier geweest. Zij hebben het voorrecht om boeken te bezitten en om te schrijven; terwijl de vrouwelijke gevangenen ook het huis bestieren en het voedsel koken.

Een weinig verder vonden wij de gewone misdadigers. Het werk onder hen is veel-belovend. Zij zijn zeer dankbaar voor elk woord dat gesproken wordt, en de officieren van de gevangenis zijn het ook. Deze

laatststen zeggen dat, als de gevangenen zulke toespraken twee- of driemaal des jaars konden hooren, het een groot onderscheid in hun gedrag zou maken. De priesters der Grieksche Kerk doen voor hen zoo te zeggen niets, maar laten hen over aan den invloed van hun kwade omgeving.

Een man dien ik in Uz Kara ontmoette weende zeer, en erkende dat hij zijn straf verdiend heeft. Zijn vrouw en kinderen wonen in Londen, en hij liet mij beloven dat ik hen zou gaan zien als ik weer daar aankwam. Een arme Duitscher vroeg mij met tranen om hem een Duitschen Bijbel te geven, doch wij hadden ongelukkig niet één exemplaar meer. Hij kon echter ook de Russische taal verstaan, en wij gaven hem derhalve het Nieuwe Testament in die taal.

Wij zijn hier aan het einde van onze lange reis over de leelijke wegen van Siberië, na meer dan 2000 mijlen met onze tarantass te hebben afgelegd. Nu hebben wij dat trouwe rijtuig ook moeten verkoopen, en kregen er 80 roubles voor. Het heeft ons goed gediend, door ons en onze boeken over die duizenden van mijlen in veiligheid te hebben vervoerd. Van hier zullen wij weer gemakkelijker reizen over de groote rivieren van oostelijk Azië.

Aan boord van de boot op de Shilka-rivier, Aug. 26.
Deze rivier is in sommige plaatsen ondiep, en het gaat moeilijk om de stoomboot van wallen en zandbanken weg te houden. Morgen echter hopen wij op

de Amoor-rivier te zijn, waar er overvloed van water is. Het voedsel hier aan boord is goed, en hoe aangenaam is het toch om elken dag warme kost te eten, nadat wij zooveel weken lang op onze reis met de tarantass ons met koud voedsel tevreden moesten stellen.

De Amoor is een prachtige stroom van water. Het is de grens tusschen Rusland en China, zoodat ik de laatste vier dagen China aan mijn rechterhand en Rusland aan mijn linkerhand gehad heb. De natuurtooneelen aan beide zijden van de rivier zijn zeer schoon, maar het land is maar dun bevolkt. De menschen genieten meer vrijheid dan in Rusland, en er zijn groote rijkdommen in dit land die nog niet ontgonnen zijn. In een van de dorpen op den rechteroever had ik de gelegenheid om het leven der Chineezen gade te slaan. De menschen keken ons aan alsof wij vreemdsoortige dieren waren. Sommige personen bewonderden mijn baard, en één vroeg mij daarna wat mijn ouderdom was. Ik vertelde hem — 67. Toen vernam ik naar zijn ouderdom, en zijn antwoord was, 20 jaren! Ik was verbaasd want hij zag er oud en verdroogd uit; maar ik ontdekte dat hij een opium-rooker was, en dat verklaarde de geheele zaak”.

Aan het einde van zijn maanden-lange reis, toen hij Japan bereikte, schreef Baedeker als volgt:

„God heeft ons op wonderdadige wijze geleid en

beschermd. Op 13 Sept. kwamen wij te Saghalien aan, en mochten aldaar den gevangenen het Evangelie verkondigen en de schriften onder hen uitdeelen. Daar de cholera was uitgebroken, dacht niemand dat wij ooit dat eiland zouden kunnen bezoeken, maar God baande ons den weg derwaarts, hoewel ons verblijf aldaar noodzakelijkerwijs kort moest zijn. Maar wij hadden genoeg tijd om ons werk te doen, voordat wij per stoomboot naar Japan moesten vertrekken. En nu geven wij aan het einde van den weg dank aan dien God, die ons zoo geduriglijk met het goede heeft overladen. Prijs Zijn Naam"!

Dr. Baedeker mocht den hoogen ouderdom van 83 jaren bereiken voordat God hem wegnam. Er was tusschen dezen godzaligen man en zijn tijdgenoot George Muller veel overeenkomst. Beiden waren Duitschers van geboorte. Beiden hadden dezelfde beschouwingen omtrent de leer van den Bijbel. Zij zagen beiden op naar God met het eenvoudig en ongekunsteld geloof van een kind. Beiden vroegen steeds: „Heer, wat wilt Gij dat ik doen zal"! Beiden gaven zich met een onverdeeld hart aan het werk hun van God aangewezen. Beiden werden gespaard om een hoogen ouderdom te bereiken, en mochten tot het einde bezig zijn in het werk dat hun zoo dierbaar was geworden.

In zijn voorkomen herinnerde Dr. Baedeker dikwijls

aan één van de oude Profeten van Israël. Hij had een lange, eenigszins magere gestalte, met een langen, witten, eerbiedwaardigen baard. Toen hij voor zijn gehoor stond was er een soort van goddelijk vuur in zijn oogen, dat elkeen deed gevoelen dat hier een man was die een boodschap uit den hemel had ontvangen. Hij leefde altoos in den zonneschijn en in de vreugde zijns Heeren; en antwoordde steeds op elke vraag naar zijn gezondheid: „God is goed”. Als wij denken aan de uitgebreidheid van het gebied waarover Dr. Baedekers arbeid ging, en over den ernst en de toegewijldheid van zijn leven, en den verbazenden indruk dien hij overal maakte, dan moeten wij God danken voor het leven van Frederik Baedeker, en Hem bidden dat Hij hem vele opvolgers wekken wil.

HOOFDSTUK XIX.

**„Gedenkt den Gevangenen”
(of, iets van het werk van F. B. Meyer.)**

Wij stellen ons voor om in dit hoofdstuk iets te vertellen van het werk van F. B. Meyer, dien knecht des heeren die dezer dagen (1908) ook Zuid Afrika een bezoek bracht. Hij is een van de voortreffelijkste leeraren van onzen tijd, die door zijn boekjes, waarvan vele ook in het Hollandsch vertaald zijn, een wijden kring van lezers tot grooten zegen is geweest. Meyer begon zijn arbeid in den wijngaard des Heeren in de stad Leicester, in Engeland, en werd na eenige jaren van gezegenden arbeid naar Londen beroepen, waar hij aan het hoofd van een groote gemeente kwam te staan, en grooten invloed rondom zich uitoefende. Niet veel jaren geleden gevoelde hij zich gedrongen den herdersstaf neer te leggen, ten einde zich te bepalen tot het rondgaan van stad tot stad en van land tot land om het evangelie te verkondigen, en de harten der geloovigen te versterken. In die betrekking bezocht hij ook gedurende het afgelopen jaar Zuid Afrika, waar hij door Gods volk hartelijk werd verwelkomd, en door zijn ernstige prediking veel zegen stichtte.

Wij laten den heer Meyer zelf spreken, en verhalen hoe hij zijn werk onder de gevangenen te Leicester begon en voortzette.

MEYER'S VERHAAL OMTRENT ZIJN ARBEID
AAN GEVANGENEN.

Mijn werk aan de poort van de stads-gevangenis begon op de volgende wijze. Een jong meisje dat onze diensten placht bij te wonen kwam op een dag naar mij in grooten angst over haar vader, die in de gevangenis was, en den volgenden morgen zou worden losgelaten. Zij wilde dat ik hem zou ontmoeten als hij uit de gevangenis kwam, en dat ik hem zou redden uit de macht van de kwade makkers die heel waarschijnlijk bij de poort zouden zijn om hem te verwelkomen. Ik ondernam dezen liefdedienst voor haar te doen, en uit dit voorval is al het werk dat ik te Leicester voor gevangenen deed ontstaan.

Ik verliet den volgenden morgen mijn huis te kwart voor negen, niet zonder veel aarzeling. Het was een koude, natte winter-ochtend. Toen ik de poort bereikte vroeg ik of een man van den naam die mij gegeven was aanstonds de gevangenis zou verlaten. Men zei tegen mij dat de man naar wien ik navraag deed naar een andere gevangenis was verplaatst, en dit was voor mij bijna een verlichting. Ik ging echter niet weg van de gevangenis, maar bleef aan de overzijde van de straat staan om

te zien wat gebeuren zou als de los te laten gevangenen zouden uitkomen.

Binnen een paar minuten gingen de groote poorten open, en een man trad te voorschijn, die op zenuwachtige wijze rondom zich zag, alsof hij geheel onzeker was van de ontvangst die hem te beurt zou vallen. Hij behoefde echter niet lang te toeven, want van de zijde der straat waar ik stond liepen twee vrouwen naar hem toe om hem te groeten. De eene wierp een lange jas om zijn lichaam, en de andere — die zijn vrouw of mogelijk zijn verloofde was — deed hem een tjalie om den hals, en die beiden leidden hem dan weg naar de naaste kantien. Inmiddels kwam er een tweede man bij de poort uit; er was niemand om hem te verwelkomen, en niet wetende wat hij anders doen zou, volgde hij de andere drie naar de „bar”.

Niet ver van waar ik stond om deze dingen te beschouwen stonden er ook eenige mannen van de arbeiders-klasse, en ik keerde mij naar hen en vroeg:

„Jongens, is dit wat gewoonlijk hier bij de gevangenis-poort geschiedt?”

„Ja,” zeiden zij, „dit is wat meestal geschiedt”.

„Maar”, zeide ik, „als een man bij die deur van de gevangenis uitkomt, en dan bij de deur van de kantien ingaat, dan komt het mij voor dat hij uit den tronk komt bij de voordeur om weer bij de

achterdeur in te gaan; want de kantien is maar de achterdeur van de gevangenis".

„Ja”, zeiden zij, „maar wat moet een mensch doen? Als hij uit de gevangenis komt dan is de eenige plek waar hij heen kan gaan de kantien”.

Ik gevoelde dat het waar was wat die arbeiders gezegd hadden; maar ik besloot tevens dat het niet langer waar zou blijven. Ik ging derhalve andermaal naar de poort van de gevangenis, vroeg om den Bestierder te zien, en zei tegen hem dat ik verlof vroeg om elken morgen de arme gevangenen die ontslagen werden te mogen ontmoeten, en ze met mij naar het naaste koffiehuis te nemen. Dit verlof werd mij dadelijk gegeven, en de Bestierder moedigde mij op alle wijzen aan om het werk, dat ik op mij had genomen te volbrengen.

Den volgenden dag was ik tijdig aan de poort. Vóórdat zij losgelaten werden kreeg ik de gelegenheid om hen toe te spreken, en ik zeide: „Mijn jongens ik ben hier om u een uitnoodiging te geven om met mij te komen ontbijten. Het gebeurt maar te dikwijls dat, zoodra een man ontslagen wordt uit de gevangenis, hij zijn weg vindt naar de naaste kantien. Daar ontmoet hij zijn oude maters, en zij trekken hem weer terug naar de verkeerde wegen. Maar als gij met mij wilt gaan naar het koffiehuis, dat maar een hanetreedje van hier is, zal ik toezien dat gij een goed „breakfast” krijgt, en ik zal mijn

best doen om u te helpen een goed begin te maken.

Die mannen keerden zich om en keken mij aan. Zij wisten niet wat zij aan mij hadden, want ik had geen predikantsgewaad aan. Eindelijk zeide een van hen:

„Ik zal komen, mijnheer, en wel bedankt.”

Daarop willigden zij allen in om met mij te gaan.

Toen wij allen buiten de poort waren, gingen wij tezamen op een vinnigen stap naar het koffiehuis. Ik kende den jongen man, Richard, die het koffiehuis bestieren moest. Toen ik er aankwam met mijn vreemde gezellen zeide hij:

„Wat nieuwe ding is dit daar u mee begonnen is, mijnheer?”

„Ik wil een breakfast voor elkeen. Waar kunnen zij zitten?”

Richard wees ons een hoekje van het koffiehuis aan, waar wij een weinig weggestoken waren, zoodat al de nieuwsgierige bezoekers van het huis ons niet goed konden zien. Ik kan nu maar heel weinig herinneren van wat ik met die mannen gesproken heb toen wij alzoo het eerste maal in Richard's koffiehuis gebruikten. Toen zij allen vertrokken waren, deelde ik aan Richard mee wat ik voorstelde te doen voor deze arme ontslagene gevangenen. Toen ik klaar was zeide hij:

„Maar gaat gij dit alles op uw eigen kosten doen?”

„Wel, ik weet nog niet wie mij helpen zal; mogelijk

zullen christenvrienden bijspringen en hulp verleenen."

„Wel, mijnheer, als gij het ontvangen wilt, dan zal ik blijde wezen om het mijne bij te dragen voor dit edel doel."

Het was het eerste geld dat ik voor dat werk ontving, maar de zegen des Heeren rustte er zoo kennelijk op en de christenen van Leicester droegen zoo ruim bij zoodra zij van mijn werk kwamen te hooren, dat ik in staat werd gesteld om aan tusschen de 4500 en 5000 gevangenen een ontbijt te geven in datzelfde koffiehuis vóórdat de Heer mij van dien werkkring wegriep.

Maar misschien doet gij mij de vraag welke toch de uitwerking van mijn arbeid was op de particuliere gevallen die onder mijn behandeling kwamen. Laat mij dan toe het een en ander te verhalen omtrent den eersten van wien ik mij herinner dat het gevolg van mijn arbeid een gezegende was. Op zekeren morgen, het was in de vroegste dagen van mijn werk, kwam er een man uit de gevangenis, die zeker een van de armoedigste sukkelaars scheen te zijn die ooit uit een gevangenis komen kunnen. Zijn kleederen waren oude lompen, zijn haar was lang en ongekamd, zijn broek was vol scheuren, zijn schoenen hadden gaten van voren en van achteren en waren alles behalve waterdicht. Er was in zijn geheel voorkomen niets hoopvol of belovends.

„Wilt gij naar het koffiehuis meegaan?” vroeg ik aan hem.

„Ja”, was zijn stuursche antwoord.

Nooit heb ik den weg naar dat koffiehuis bewandeld met zulk een arm en gehavend schepsel. Hij genoot echter zijn *breakfast*, en onder het eten deelde hij mij het een en ander mede omtrent zijn leven. Hij was vroeger soldaat geweest, maar moest wegens zijn dronkenschap ontslagen worden. Hierdoor verloor hij alle zelf-respect, en begon hij met de laagste en gemeenste klasse om te gaan, totdat hij zich eindelijk in de gevangenis vond.

Ik stelde in den man nu méér belang, en haalde een kaartje voor den dag, waarop hij zijn naam teekende, en beloofde zich nu door Gods hulp van den drank te onthouden. Voor eenige dagen ging het mijn gunsteling goed. Ik gaf hem een nieuw pak kleederen en vond hem een plaats waar hij werken kon. Hij bleef aan zijn belofte getrouw, en zocht op den smallen weg te wandelen. Ik zag echter dat hij geen vrienden of makkers had om hem een weinig te bemoedigen, en sprak op zekeren dag:

„Maar waar zijn dan uw eigen menschen?”

„Ik heb geen verwanten meer; zij zijn allen gestorven of vertrokken”.

„Is er dan niemand die nog aan u denkt en van u houdt?”

„Wel, Mijnheer, om u de waarheid te zeggen, er was eens een meisje bij wie ik kuisde — net zoo lief een meisje als gij vinden kunt — maar het is niet waarschijnlijk dat zij nu naar mij kijken zal”.

„Wel, een mensch weet nooit. Die vrouwen zijn wonderlijke dingen. Ik heb van gevallen geweten waar zij aan een man bleven vasthouden, zelfs nadat hij alle respect voor zichzelf verloren had”.

„Denkt gij zoo mijnheer?”

„Kijk eens, als ge het wilt dan zal ik dit meisje voor u gaan zien, en uitvinden hoe de vork in de steel zit. Ge behoeft niet op *mij* jaloersch te wezen, weet ge”.

De man nam dit voorstel met dankbaarheid aan. Hij gaf mij het adres, en den volgenden dag stond ik te kloppen aan de voordeur van een woning in dat deel van de stad dat door de arbeiders-klasse bewoond wordt. Ik werd opengedaan door een zeer fatsoenlijke en aantrekkelijke jonge vrouw.

Ik ontdekte dat het huis van haar vader behoorde, en dat zij het jonge meisje was naar wie ik kwam vernemen. Haar mouwen waren opgerold, en haar bloote armen toonden dat zij met het waschgoed bezig was geweest toen ik aan de deur geklopt had. Nu had ik een moeilijk werk voor mij. Ik kan u niet precies vertellen hoe ik het aanlegde. Ik denk dat ik meer leerde omtrent den toestand van haar hart door de bloes op haar wang, door haar innige belang-

stelling, die niet kon verborgen blijven, en door het licht dat in haar oogen fonkelde, dan door haar woorden. Na eenige woorden meer verliet ik de woning, nu geheel verzekerd dat de liefde niet geheel verstorven was in het gemoed van dit meisje, en dat zij nog getrouw was aan den man die, jaren tevoren, die liefdevlam had ontstoken.

Ik deelde aan mijn vriend den uitslag van mijn onderhoud mede, en hij was er grootelijks over verheugd. Ik hielp hem ook om een uitrusting te krijgen waarin hij met beter hoop van een goeden uitslag aan het vrijen kon gaan. Niet lang daarna zag ik dat paartje op een Zondag namiddag samen wandelen, maar ik ging ze stilletjes voorbij. Eenige maanden daarna kwam de jonge man op een dag naar mijn pastorie, en nam in mijn studeerkamer plaats. Ik kon zien dat hij aan die zenuwachtigheid leed waaraan elke man minstens eenmaal in zijn leven lijdt. Hij kwam mij meedeelen dat hij te huwen stond. Ik wenschte hem geluk, en beloofde die twee, die door mijn bemiddeling elkaar weer ontmoet hadden, nu voor goed aan elkaar te verbinden. Ik herinner mij de bruiloft. Zijn stroojouker was een politiedienaar die in vorige dagen, toen de bruidegom nog onder de misdadigers moest worden gerekend, hem had opgepast. Het was de eerste bruiloft van een geredden gevangene die ik mocht bevestigen, doch, Goddank, niet de laatste. Het was mij een ware

vreugde om hun kleine woning te bezoeken. Ik werd er altoos zoo hartelijk verwelkomd en zoo dikwijls bedankt. Zij kwamen dan ook zeer geregeld naar Gods huis op, en kort voor mijn vertrek van Leicester, zaten zij beiden aan de tafel des Heeren aan.

Het was niet lang vóór mijn vertrek van mijn eersten werkkring dat het volgende voorviel in verband met het terecht helpen van een ontslagen gevangene. Een man kwam op zekeren dag uit de poort die wat fatsoenlijker was dan de meeste prisoniers. In het koffiehuis werd hij ontmoet door zijn vrouw en twee dochters, en ik nam ze derhalve allen met mij mede naar een privaat vertrek waar wij met meer gerustheid ons ontbijt konden nuttigen. Brood, ham en koffie werden te voorschijn gehaald, en alles was mooi op stijk, toen ik zeide:

„Nu, vriend, wat zegt gij ervan om van morgen het beloftekaartje te onderteekenen. Gij weet zoo goed als ik dat gij onder de macht van den drank gevallen zijt, anders zoudt gij nooit in den toestand gekomen zijn waar gij nu juist van verlost zijt”.

„Ja, mijnheer, ik denk er al geruimen tijd aan, en heb al zoo goed als mij voorgenomen om den drank te laten staan”.

„Goed zoo, dan zult gij de belofte teekenen?”

„Ja, ik zal - maar, kijk eens, ik wil eerst een glas bier hebben”.

„Een glas bier!” riep ik uit, geheel ontsteld, „maar

wat voor onzin is dat nu, om den dorst naar drank weer te wekken nadat gij zooveel maanden zonder het verlangen zijt geweest”.

„Jawel”, was zijn antwoord, maar het zou verkeerd zijn om een gelofte te doen, zooals ik in de gevangenis gedaan heb, en die weer te verbreken”.

„Maar vriend, er zijn geloften die liever verbroken moeten worden dan gehouden. Denk aan de zondige gelofte van Herodes, en kom, breek liefst uw verkeerde gelofte”.

„Neen”, zeide de man, „ik ben een van die menschen die gij leiden kunt maar niet drijven. Ben ik niet, vrouw?” en hij keek zijn vrouw stuursch aan.

„Ja”, zeide zijn echtgenoot met een zucht, „dat weten wij.

„Welaan”, zeide ik toen, „als gij nu dat glaasje bier gehad hebt, zult gij uw woord van eere geven dat gij onmiddellijk daarna dit belofte-kaartje onder teekenen zult, en wilt gij mij de hand daarop geven?”

„Heel gaarne, mijnheer”, en hij greep mijn hand en drukte die.

Nu verkeerde ik in een moeilijke positie. Er was niemand in het koffiehuis dien ik zenden kon om dat glas bier te gaan halen; het zou te vreemd geleken hebben om een bediende van een matigheidsinrichting te zenden om bier te koopen bij een drankhuis. Daar er niets anders te doen was, greep ik den eersten den besten beker dien ik vinden kon,

en ging zelf uit naar de kantien aan de overzijde van de straat om het bier te halen. Het was de eenige maal dat ik ooit zulk een huis binnenging met het doel om drank te koopen, en ik gevoelde eenigszins verlegen. Het meisje dat mij moest bedienen keek mij verwonderd aan alsof zij dacht dat ik van mijn zinnen beroofd was. Ik maakte het haar echter duidelijk dat het niet voor mijzelf was, maar voor een vriend in wien ik belang stelde, en ik verzekerde haar verder dat dit het *laatste* glaasje was.

Toen ik weer bij het koffiehuis aankwam schonk ik voor mijn vriend een glaasje in. Hij nam het en begon te drinken. Met elken slok dien hij gaf, slaakte zijn vrouw, zijn twee dochters en ik gelijktijdig een zware zucht. Hij zette aanstonds het glas neder en zeide :

„Dit is nu eenmaal het ellendigste glaasje bier dat ik ooit geproefd heb. Haal uw kaartje uit. Ik kan net zoo goed teekenen als om nog meer te drinken”.

Hij teekende het kaartje, en zij gingen heen. Niet lang daarna kreeg hij een goede betrekking als tuinier, niet ver van de plaats waar mijn kerk stond. Een vriend die van dit voorval gehoord had ging elken Zondag den tuinier halen om naar mijn kerk te komen, met dit gevolg dat hij niet lang daarna grondig tot den Heer bekeerd werd. Toen ik hem weer ontmoette waren hij en zijn vrouw zeer gelukkig, en de man die „nog één glaasje” wilde, was nu

geheel veranderd, en een ijverige christen geworden.

Op één of ander manier werd deze gebeurtenis ruchtbaar, en de lachspieren van de geheele stad werden in beweging gezet. Eenige dagen daarna ontving ik een schrijven van de eigenaren van het koffiehuis, hun afkeuring te kennen gevende over het misbruik van hun beker, waarin ik sterken drank had laten schenken, en mij verzoekende om dit nooit weer te doen. Of zij het ernstig meenden, dan of het maar een grapje was, dat heb ik nooit kunnen achter komen. In elk geval, ik behoefde nooit weer op dezelfde wijze de regels van het koffiehuis te overtreden.

Een van de aangenaamste deelen van mijn werk waren de tochten die wij — dat wil zeggen, een bende van christenwerkers en ik — in de avonden, en vooral op den Zaterdagavond, door de straten van Leicester maakten. Om halftien kwamen wij tot een bidstond samen, daarna genoten wij een laat avondeten, en dan was het ons werk uit te gaan op straat, en te doen wat onze hand vond om te doen. Soms moesten wij een gevecht tusschen twee dronkenen beëindigen; soms moesten wij een beschonken man naar huis helpen; dan weer moesten wij soms een heel uur redeneeren met een man die allerlei uitvluchten had, en weigerde naar onze diensten te komen; en niet zelden gebeurde het dat wij een of ander die aan sterke verzoeking blootstond uit de macht van den Booze konden redden.

Op een Zaterdagnacht bevond ik mij andermaal op de straten. Mijn toebereidselen voor den Sabbat waren gereed, en ik gevoelde er behoefte aan om een of ander broeder te gaan helpen. Het was een regenachtige, koude nacht, en terwijl ik de straat afwandelde, kwam ik een armen man tegen die al tamelijk beschonken was. Zijn verstand was nog helder, maar de drank had hem machteloos gemaakt om te wandelen, en hij leunde tegen den muur van een huis. Rondom hem stond een groepje kinderen, terwijl hij bezig was om hen met den dwazen ernst van een dronken man toe te spreken. Ik bood aan om hem naar huis te nemen. Eerst bedankte hij er voor, omdat hij mij hield voor „te veel van een gentleman”, maar uiteindelijk willigde hij in. Hij was een grooter en zwaarder man dan ik, en ik had nog al heel wat moeite om ons beiden op de been te houden. Ik sloeg een weg in dien ik voor een korter pad beschouwde, vergetende dat de korte weg ons door een veld leidde waar men grond had gegraven om baksteen te maken. Welk een gevaarlijke tocht was dat voor mij niet! Op den glibberigen grond vond ik het bijna onmogelijk om mijzelf en mijn gezelschap tegelijk recht op te houden. Verscheidene malen vielen wij op de morsige aarde neder, en het ging met de grootste moeite gepaard om mijn makker weer op te richten. Mijn inspanningen waren zoo groot, dat ik aanstonds geheel nat was van het zweet.

Eindelijk bereikten wij de overzijde van dat veld, en nog maar weinige treden verder en wij waren in zijn huis. Wij wilden niet bij de voordeur in en gingen derhalve langs de zijde van het huis naar het venster van de eetkamer, waar zijn vrouw en kinderen zaten te eten. Ik herinner mij nog zeer levendig de verbazing die er op het gelaat van de vrouw te lezen stond toen zij ons zag. Wie was die man die haar echtgenoot naar huis had gebracht? Was het niet mogelijk een politiedienaar in gewone kleederen? Haar man echter vertelde haar de geheele geschiedenis, en wij zaten weldra allen vreedzaam rondom de tafel.

„Nu missis”, zeide de man aan zijn echtgenoot, „geef den heer een weinig thee”. De vrouw klom dadelijk op een stoel, en begon op het bovenste rak te zoeken naar haar beste kopje en piering. Nu heb ik maar altijd een vrees voor dat beste kopje, omdat ik weet dat het maanden lang daarboven staat, en gewoonlijk met het stof van al die maanden bedekt is. Ik zei derhalve aan de vrouwe dat zij maar in het eerste het beste kopje mijn thee moest inschenken. Terwijl zij er mee bezig was, viel de man ons in de rede met deze woorden:

„Hebt gij ook van die kaarten bij u?

„Welke kaartjes?” vroeg ik.

„Die afschaffings-kaartjes,” was zijn antwoord.

„O, ja,” zeide ik; want ik houd altijd een voorraad bij mij.

Zijn vrouw moest nu naar de inkt gaan zoeken, die zij eindelijk in de voorkamer vond, geheel uitgedroogd zooals de asch op den haard. Wij bedokterden die een weinig, de man nam toen de pen in zijn hand en teekende het beloftekaartje, hoewel het met moeite gepaard ging. Toen ik wegging beloofde hij mij plechtig dat hij mij zou komen hooren preeken. Hij deed het, en het verheugt mij om te kunnen zeggen dat ook deze ziel voor den Meester gewonnen werd.

HOOFDSTUK XX.

Werk voor ontslagen gevangenen.

Toen ik mijn werk bij de poort van het gevangenhuis begon, gelukte het mij om voor meer dan een van de mannen in wie ik belang stelde een post te vinden in de bezigheden van verscheidene christelijke fabrikanten. En dit moet ik getuigen, dat ik overal met vriendelijkheid ontvangen werd, en dat die heeren elke poging in het werk stelden om mij in mijn werk te bemoedigen. Maar het bleek op den duur dat het plan niet zou beantwoorden. In vele gevallen was er een niet onnatuurlijke achterdocht tegen mannen die onder de bescherming van een predikant stonden, en bovendien werd het voor mij een al te moeilijke taak om de geheele stad rond te stappen ten einde uit te vinden waar er behoefte aan arbeiders was. Ik vond dat het volstrekt noodig was om een nering te vinden waarmee de ontslagen gevangenen zich onledig konden houden, vóórdat zij door hun vorige makkers naar de wegen der zonde werden teruggesleept.

Het plan kwam bij mij op om een of ander bezigheid op eigen houtje aan te vangen, waardoor ik werk kon geven aan hen die toonden dat zij zich gaarne aan een nuttig en eerlijk bedrijf wilden wijden.

Ik begon het werk in een kelder, waar ik twee mannen er aan zette hout te kloven en in bondels vast te maken. Langzamerhand kreeg ik meer aan het werken, en wij waren verplicht om spoedig meer kamers bij te huren. Het hout werd met karren in de stad rondgevent, en hoewel ik niet juist een profijt erop maakte, was er ook geen bepaald verlies bij.

Spoedig werd het mij duidelijk dat, als ik goed werk aan die mannen wilde doen, het noodig was om hen niet alleen des daags maar vooral ook des avonds onder mijn onmiddellijk opzicht te hebben. Terwijl ik over deze dingen nadacht, kwam ik te hooren van een groote achterplaats, die niet gebruikt werd. Aan den eenen kant stond een huis waarin de mannen thuis konden gaan; en aan het einde van de achterplaats was er een groote werkswinkel, met een lange zaal op de tweede verdieping, terwijl aan den derden kant er een stal was met een ruime zolder die als eetvertrek kon worden gebruikt. Het scheen mij juist de plaats te zijn waarnaar ik zocht, maar helaas! de huur was £ 100 per jaar. Ik wist niet naar wien mij te wenden om hulp, en de Heer maakte het mij duidelijk dat ik maar de geheele verantwoordelijkheid op mijzelf moest nemen. Ik deed het, maar niet zonder veel nadenken en veel gebed. Evenals Petrus zeide ik: „Heer, als Gij het zijt, gebied mij”. Ik wachtte op Gods antwoord.

Op een dag toen ik in den trein reisde, kwam het

antwoord Gods tot mij. Het werd mij zeer duidelijk dat het Zijn wil was, en dat ik slechts moest voortgaan; dat Hij mijn thesaurier en raadgever zou zijn, die mij nooit in verlegenheid zou laten. Het is een groote verkwikking als een mensch deze verzekering van boven ontvangt. Dan kan niets hem bevreesd of wankelmoedig maken. Elke behoefte die ontstaat wordt terstond uit Gods onuitputtelijke volheid verzadigd. Men ziet het in dat het werk niet *zijn* werk is, maar *Gods* werk, en dat de gansche verantwoordelijkheid rust op de schouders van Dien, Die de werelden draagt. Dit is het getuigenis dat ik geven moet — dat God mij nimmer in verlegenheid heeft gelaten. Ik was verplicht om een deel van mijn eigen vermogen in de bezigheid te steken; ik moest soms door groote moeilijkheden worstelen; ik moest aan de geheele zaak veel tijd en zorg wijden; maar het heeft mij nooit berouwd dat ik mij aan deze onderneming gegeven heb. De vruchten daarvan zijn vandaag nog te plukken.

Op dien dag dan — ik herinner mij nog dat het een Zaterdag was — zat ik neder toen ik thuis kwam, en schreef een brief waarin ik het gemelde huis huurde voor een termijn van drie jaren. Ook teekende ik in mijn dagboek aan dat ik dit deed in vennootschap met God, op Hem rekenende om het geld te vinden, terwijl ik mijn hoofd en mijn handen geven zou om onder Zijn leiding de onderneming te

bestieren. Dienzelfden avond ontving ik mijn eerste gift voor het werk, namelijk £ 20. Ik was diep aangedaan; het kwam mij voor te zijn Gods verzekering dat Hij mij helpen zou.

Het duurde eenigen tijd voor dat alles in gereedheid was. Er moesten heel wat veranderingen en verbeteringen worden aangebracht om slaapvertrekken, eetvertrek en winkels in orde te krijgen. Inmiddels hoorden de bureu van mijn plannen, tot hun niet geringe ontsteltenis. Het was hun alles behalve aangenaam om te denken dat ik in hun midden een inrichting ging stichten om er gevangenen in op te nemen. Ik ontving brieven van de eigenaren van huurhuizen die met mij ontevreden waren omdat ik, zooals zij beweerden, den huur in de geheele omgeving deed dalen. De zaak moest voor den Stadsraad gebracht worden, zoo zeiden sommigen. Smids werden ontboden om overal oude sloten in orde te brengen en verloren sleutelen te herstellen. Men was voor die „gevangenen” toch al te bang. Maar, Goddank, de uitslag bewees dat er niets was om voor bevreesd te zijn. Niemand leed eenige schade, en na verloop van tijd stierf het vooroordeel tegen de inrichting weg, en de bureu plachten 's avonds hun venster open te doen om naar de liederen en gebeden van mijn klein volkje te luisteren.

In den tusschentijd echter was alles bij de woning die ik gehoord had in rep en roer. De meer bemid-

delde menschen die tot mijn gemeente behoorden hielpen mij met groote hartelijkheid. De dames kwamen om naar het meubileeren om te zien. Eén gaf de benoodigde kombaarzen, een ander de lakens, een derde de dekens. Moeilijkheden verdwenen als sneeuw voor de zon.

Eindelijk kwam de dag dat wij de inrichting openen konden. In de lange opperzaal kwamen wij samen, en gaven wij het gebouw met alle werkzaamheden die er in zouden plaatsvinden aan God over. Daarna gingen de tegenwoordig zijnde vrienden door het geheele gebouw, om al de schikkingen te beschouwen.

Er was geen moeilijkheid om alle ledige plaatsen spoedig gevuld te krijgen, want uit de gevangenis kwam een aanhoudende stroom van mannen die maar te blijde waren om opgenomen te worden. Eerst dachten wij er aan om hen hun kost te geven als deel van wat zij verdienden, maar het bleek ons weldra dat zij het verkozen om hun eigen voedsel te bereiden; en wij besloten eindelijk dat wij ongeveer $\frac{1}{3}$ per dag zouden betalen aan hen die het rad draaiden waardoor de cirkelvormige zaag in beweging werd gebracht, en $\frac{1}{6}$ per dag aan hem die het hout in bondeltjes bonden.

Zoo kwamen die mannen bij elkaar te wonen, en wij hadden elken avond de gelegenheid om hen over christelijke onderwerpen toe te spreken, en hen

alzoo gedurig onder christelijken invloed te houden. En zoo gebeurde het ook dat ik houthandelaar werd! Ik kocht de noodige paarden en karren die tweemaal 's daags uitgingen om bestellingen brandhout bij de verschillende huizen af te leveren. En de menschen van Leicester waren op een mooien dag zeer geamuseerd om op die karren dit te lezen:

F. B. MEYER — HANDELAAR IN BRANDHOUT.

Bij het begin was mijn bezorgdheid zeer groot, en het verwondert mij hoe ik het alles kon doormaken. Behalve mijn werk aan de poort der gevangenis en aan deze inrichting, moest ik nog al mijn gewoon gemeentelijk werk verrichten — prediken, huisbezoek doen, vergaderingen bijwonen, en wat dies meer zij. Want in dien tijd had ik een gehoor van 1500 menschen elken Zondagavond, die nadenkende menschen waren voor wie goede spijs moest worden bereid.

Maar het duurde niet lang of ik vond mij in nog grooter moeilijkheid gedompeld. Ik behoorde in dien tijd tot een kring van vrienden die erop uit waren om het getal dranklicenties verminderd te krijgen. Op zekeren dag moesten wij verschijnen voor de commissie van magistraten die de dranklicenties verleenden. De broeder die het woord moest voeren was niet verschenen, en het werd haastelijk besloten dat ik de ledige plaats vervullen moest, en woordvoerder van de deputatie zijn. Zoo goed ik

kon deed ik wat van mij werd verwacht, en de magistraten luisterden vriendelijk naar wat ik te zeggen had.

Maar dien avond werden kennisgevingen uitgezonden dat er een vergadering van drank-verkoopters zou worden gehouden om mijn handelwijze te bespreken. Op die vergadering werd besloten om mijn hout te „boycott”, en daar mijn handel meestal was met de verkoopters van eetwaren, die tegelijk ook licenties hadden om drank te verkoopen, was dit een ernstige slag voor mijn bezigheid. Van die klein-handelaars kreeg ik in den regel kontante betaling, en alzoo kon ik mijn zaken aan den gang houden. En nu vielen meteen mijn verkoopingën voor een dag tot op een-derde van wat zij vroeger waren. Dag na dag keerden de karren terug bijna zooals zij in den morgen weggegaan waren, en de mannen die mij hielpen werden zeer ontmoedigd.

Goede vrienden hoorden echter van mijn moeilijkheden, en snelden mij ter hulpe; en ik zal nooit vergeten hoe vriendelijk zich ettelijken tegen mij gedroegen. Bovenal mocht ik al mijn lasten en kommer wentelen op de schouders van Hem dien ik steeds als de Hoofd Vennoot van mijn firma beschouwde. Binnen weinige weken kwam er een wending, en de verkoopingën van hout werden bij den dag grooter. De karren kwamen ledig terug, en al mijn medewerkers hervatten moed. Op een avond vroeg ik aan den drijver van een van de houtkarren:

„Hoe komt het dat de menschen nu weer bij ons beginnen te koopen?”

Zijn antwoord was :

„Wel, ziet u, mijnheer, om de waarheid te spreken, zij houden van u net zoo min als altijd. Maar zij zeggen dat het godsdienstige brandhout beter, en beter gewicht is dan ander brandhout, en-daarom beginnen zij weer met ons te handelen”.

Het is een goed ding om uw godsdienst in uw brandhout te steken. Het betaalt.

Het werk van een dag op onze inrichting was als volgt: om zes uur moesten de mannen aan het werken zijn, en voor een uur vóór hun ontbijt bezig zijn. Nadat zij gegeten hadden kwam ik er aan, bijtijds om hun morgengodsdienst te leiden. Dit was altijd een belangrijke gebeurtenis. Stel u een lange zaal voor, met tafels van het eene einde tot het andere einde. Langs den muur waren er op gezette afstanden eenige kachels, waar de mannen hun eten bereidden, en altijd ging er van die kachels een geurige reuk van eten op. De jongens kwamen er allen zitten, en maakten de zaal bijna geheel vol. Toen werd er gezongen, niet altoos in de maat, maar altoos met de grootste hartelijkheid. Dan volgden het lezen van een deel uit Gods Woord, met eenige aanmerkingen erbij, en het gebed. Daarna was ik vrij om het werk te bezichtigen, en te luisteren naar eenige klachten die men mij wilde voorleggen.

Wij hadden soms veel moeite met personen die, nadat zij tot onze inrichting werden toegelaten, weer aan het drinken gingen. Het zou gemakkelijk zijn geweest om hen uit ons tehuis te hebben uitgezet, maar ik gevoelde dat ik daardoor alle kans zou verliezen om hen te redden. Wat kon ik doen?

Ik dacht erover na, en stelde toen voor dat, als iemand, tegen de regels van ons tehuis aan, zich dronken maakte, hij de inrichting moest verlaten, *tenzij* er voor hem 10/ gestort werd, waarvan de inwoners 2/6 en ik de rest zouden moeten betalen.

Kort daarna gingen vier van onze jongens tegelijk aan het drinken. Den volgenden morgen na morgen-godsdiens, zonden wij die vier naar buiten, terwijl wij achterbleven om over dit geval te beraadslagen. Het was interessant om te zien hoe hartelijk die groote mannen, van wie elkeen kennis had gemaakt met het binnenste van den tronk, zich bekommerden over hun medebroeders. Maar om geld voor hen te betalen — dat viel hun een beetje zwaar.

„Waarom moeten wij onszelf voor hen beboeten?” vroeg een.

„Om dezelfde reden waarom de Almachtige God Zijn Zoon voor ons gaf”, was mijn antwoord.

„Laat ons één van hen uitkiezen, en voor hem de boete betalen”, stelde een man voor.

„Neen”, zeiden de anderen, „het moet wezen allen of geen een”.

Eindelijk, na er langen tijd over te hebben gesproken verklaarden zij zich gewillig om het noodige geld te vinden om de vier zondaars los te koopen. Het was zeer aandoenlijk om te zien hoe dat geld bijeen gebracht werd.

Eén man gaf het geld dat hij aan het opgaren was om een nieuw paar stevels te koopen; een ander gaf het geld dat hij bestemd had voor zijn kost; en zoo voorts. De vier mannen die buiten waren gebleven werden nu naar binnen geroepen, en wij deelden hun mee wat gedaan was, en hoe wij gewillig waren om ons zelve te kort te doen ten einde hen te helpen. Dit raakte een nieuwe snaar in hun hart aan, en al de mannen die aan de inrichting waren gevoelden zich opnieuw aan elkaar verbonden door het Bijbelwoord: „Draagt elkanders Lasten, en vervult alzoo de Wet van Christus”.

Het werd soms onder de arme klasse gezegd dat een man eerst in de gevangenis moest zijn geweest, voordat ik hem wilde helpen, en het werd mij verteld dat een paar personen moedwillig zich aan de verbreking van de wet schuldig maakten, ten einde alzoo de kans te krijgen om in mijn inrichting te worden opgenomen. Hoe het zij, ik gevoelde dat ik ook iets moest doen voor mannen van goed gedrag die bij mij kwamen vragen om aan een of ander werk te worden geholpen. Na er een weinig over

te hebben nagedacht, kocht ik een ladder (of leer), eenige emmers en een paar borstels, en zette eenige jongens aan het reinigen van vensters. Kaartjes waarop mijn naam gedrukt was werden bij de verschillende woningen gelaten, meldende dat zekere jongens, wier gedrag door mij werd gewaarborgd, gewillig waren om vensters tegen geringen prijs schoon te maken. Maar ik bevond weldra dat mijn ladder te kort was om de hoogste vensters bij te komen, en ik ontbood derhalve twee zeer lange ladders. Ik moest er wel £ 20 voor betalen, maar toen zij afgeleverd waren, bevond ik dat ik de gelukkige bezitter was van twee van de langste ladders in de geheele stad Leicester. Ik kan ze nu nog in de verbeelding zien, met mijn naam langs de eene paal geschilderd:

REV. F. B. MEYERS CORPS VAN VENSTER-SCHOONMAKERS.

De ladders waren zoo lang en zoo zwaar en zoo onhandelbaar, dat ik een speciale kar moest laten maken om ze mee te vervoeren, en wij hadden bovendien altoos vier man noodig om ze op te richten en te verplaatsen, zoodat ik bijna meer verdriet dan vreugde had van die „langste ladders in Leicester”. Maar het doel van mijn geheele schema werd bereikt, en een menigte van menschen die anders buiten werk had moeten blijven, kreeg op deze wijze overvloedig te doen. Waar ik ook op straat wandelde zag ik mannen met mijn ladders en emmers bezig,

en ik duid het altijd mijn gemeente in Leicester ten beste, dat zij nooit verergerd werden over de wijze waarop hun leeraar zijn naam aan allerlei werkzaamheden verleende.

Op dezelfde wijze begon ik ook mijn Corps van Boodschappers. Ik vond dat er zeer veel oude mannen waren die te zwak waren om zwaar werk te doen en toch nog niet onbekwaam om zich met lichte soorten van arbeid onledig te houden. Zoo ontstond mijn Boodschappers-corps. Op zekere hoeken der stad was er altijd een van die boodschappers te vinden, die gereed stond om een boodschap te doen, schoenen te poetsen, of een ander klein werkje te verrichten, tegen zooveel per kwart uur of zooveel per kwart-mijl. Deze boodschappers droegen een hoed van bijzonderen vorm, met mijn naam in groote letters er op; en ik ben er verzekerd van dat, als ik langer te Leicester gebleven ware, er een toekomst voor dit Corps zou zijn geweest. Nu blijft er, zoover ik weet maar één man over van mijn oude bende van boden; en als ik soms naar Leicester ga, dan komt hij mij altijd hooren preeken, en het verheugt mij om te denken dat ik iets gedaan heb om zijn leven minder eentonig te maken.

Mijn ééne doel in het mededeelen van deze voorvallen uit mijn leven is om aan te toonen dat de Heer machtig is om een mensch te gebruiken die geen bijzondere talenten heeft, en hem in staat te stellen

---

om veel te doen voor zijn medemenschen. Ik vertrouw dat niemand er aan denken zal dat ik het minste recht heb om te roemen in wat ik gedaan heb. Steeds moet ik erkennen: „Doch niet ik, maar de genade Gods die mij gegeven is”. Voor al wat de goede God door mij te Leicester of elders heeft willen doen, zeg ik ootmoedig dank, en word ik gedwongen uit te roepen: Soli Deo gloria! (God alleen zij de eer).

HOOFDSTUK XXI.

Wat een neger voor zijn volk doet.**(Uit de levensgeschiedenis van Booker T. Washington).**

I.

Booker Washington werd als een slaaf geboren op een plantatie in het district van Virginië in Noord-Amerika. Zijn levensbegin was temidden van de ellendigste, treurigste en meest ontmoedigende omstandigheden, en dat niet omdat zijn eigenaars wreede menschen waren — want dat waren zij niet, maar omdat die omstandigheden overal heerschten waar de slavernij bestond. Hij werd geboren in een hut die van houten palen was gemaakt, en omtrent veertien bij zestien voet vierkant was. Hier leefde hij met zijn moeder, zijn broeder en zijn zuster tot na den Burgeroorlog waardoor de slaven in Amerika hun vrijheid verkregen. Van zijn vader wist hij niets, ofschoon hij in lateren tijd hoorde dat hij een blanke man was. Maar die vader toonde nooit het minste belang in zijn kinderen, en deed niets voor hun onderhoud. Zijn moeder was de kokkin van de plantatie, en de hut die zij bewoonde met haar familie moest ook als keuken dienst doen. In die hut waren er geen vensteren, slechts openingen die wel lucht en

licht binnenlieten, maar ook de koude van den winter. Op den kalen grond in het midden van die hut moesten moeder en kinderen op eenige lompen hun bed maken.

Gedurende zijn kinderjaren groeide Booker maar in verwildering op. Nooit eenmaal in al dien tijd zat het huisgezin rondom een tafel om op fatsoenlijke wijze te eten, en nooit werd Gods zegen op het voedsel afgebeden. Op de plantaties van Virginië werden de eetmalen gewoonlijk genoten bijna evenals de dieren het doen — hier een brokske brood en daar een stukje vleesch, nu een kopje melk en dan eenige aardappelen. Toen Booker groot genoeg geworden was moest hij naar het „grootte huis” gaan om aldaar met een breeden waaier de vliegen van het eten weg te houden. In dien tijd heerschte de langdurige oorlog tusschen het Noorden en het Zuiden over de afschaffing van de slavernij, en de gesprekken aan tafel liepen meestal over den gang van den strijd. Op zekeren dag zag Booker twee van de jonge dochtertjes van zijn baas bezig om gemmerbrood te eten, en dat gemmerbrood scheen hem een van de meest begeerlijke dingen onder de zon, zoodat hij besloot dat als hij ooit mocht vrij worden, hij naar een plek zou gaan waar hij gemmerkoekjes te eten kon krijgen zooals die jonge meisjes aten.

Men zou denken dat, terwijl de oorlog duurde, er noodwendig een bitter gevoel had moeten zijn tusschen

de slaven en de blanken, omdat de laatstgenoemden vechtende waren in een oorlog die ten doel had het houden van den zwarten man in gedurige slavernij. Maar dit was niet het geval in het huisgezin waartoe Booker behoorde. Gedurende den oorlog werd één van zijn jonge meesters gedood en twee erg gewond. Onder de slaven was er een gevoel van oprecht leed en diepe droefenis toen zij hoorden van den dood van „Baas Billy”. Sommige van de slaven herinnerden zich dat zij hem als zuigeling hadden verpleegd; anderen hadden met hem als kind gespeeld; in het geval van anderen had „Baas Billy” gesmeekt om genade toen de meester of de knecht hen had gekastijd. De tijding dat hij gesneuveld was bracht droefheid naar het kwartier der slaven die maar weinig minder was dan de droefheid die er in het „grootte huis” heerschte. Toen de gewonden aankwamen waren de slaven even gewillig om hen te helpen verplegen als de familie-betrekkingen zelven, en sommige slaven baden ernstig om het voorrecht te mogen genieten met hun jonge meesters des nachts op te zitten. Zoo getrouw waren zij dat als iemand zou hebben getracht om gedurende den nacht eenig leed te doen aan een „jonge Missis” of aan de „oude Missis” hij dat zou hebben moeten doen over het lijk van een der slaven.

Het was een ongelukkig ding dat de Amerikaansche natie ooit de slavernij invoerde en ondersteunde.

Waar die slavernij bestond kon zij niet anders dan nadeelig werken, beide op de blanke en op de slavenbevolking. Booker Washington heeft op schrift gesteld dat de kwade invloed van de slavernij volstrekt niet beperkt was tot de slaven. Op de plantatie waar hij groot werd was alles zoo ingericht dat de blanke man het als vernederend beschouwde om zijn hand aan eenig werk te slaan. Het arbeiden was iets waaraan beide rassen trachtten te ontkomen. Het slaven-stelsel ontnam aan de blanken alle zelfvertrouwen en elke poging om zichzelf te helpen. De heer van de plantatie waarop Booker woonde had veel zoons en dochteren, doch niet één van hen leerde ooit om met de handen iets te doen. De meisjes leerden nooit koken of naaien of het huis aan den kant maken; dat was alles het werk van den slaaf of de slavin. En de jongens konden niet met graaf of zaag werken, noch een paard oppassen. Aan den anderen kant hadden de slaven geen belang in de inrichting van zaken op de plantatie, en zij zochten hun werk zoo spoedig en oppervlakkig mogelijk te doen. Het gevolg was dat heiningen gebroken en hekken van hun scharnieren los waren; deuren waren gebarsten en venster-ruitjes waren uitgevallen; en landerijen waren begroeid met doornen en distelen. Zoo gebeurde het dat toen de dag aanbrak dat vrijheid door het geheele land verkondigd werd, de slaven bijna even bekwaam waren als hun meesters om nu voor zichzelf te zorgen.

In sommige gevallen waren zij beter daartoe in staat; want de slaaf had toch geleerd, alhoewel gebrekkig, om met zijn handen te werken, maar de meester kende geen nering of ambacht

Nadat de vrijheid geproclameerd was, kwamen de gewezen slaven tot de overtuiging dat zij twee dingen moesten doen: het eerste was, zij moesten hun namen veranderen; en het tweede was, zij moesten de oude plantatie verlaten, ten minste voor een tijd, om zich te verzekeren dat zij nu werkelijk vrij waren. Er was een algemeen gevoel onder de vrijgemaakte slaven dat zij niet den naam moesten behouden van hun vroegeren meester. Zoolang zij slaven waren werden zij bij den naam genoemd van „John” of „Susan” en niets meer. Bij andere menschen stonden zij bekend als „Baker zijn John”, of „Clark zijn Susan”, wanneer de meesters van John en van Susan respectievelijk Baker en Clark heetten, en deze benamingen werden dikwijls kortheidshalve in „John Baker” en „Susan Clark” veranderd. Maar toen de slaven vrij waren geworden, ontstond er een gevoel dat John Baker of Susan Clark niet de rechte naam was voor een vrij mensch. Zoo werd „John Baker” en „Susan Clark” veranderd in „John S. Lincoln” en „Susan S. Sherman”, naar de namen van twee der groote strijders voor de vrijmaking der slaven. De letter S. stond hier voor geen naam, maar was slechts deel van wat de zwarte man met groote trotschheid zijn „titels” noemde.

Het huisgezin van Booker trok weldra weg naar een ander deel van het land, waar Booker werken moest in een zoutfabriek. Hier was het niet veel beter gesteld dan op de oude plantatie; ja, in sommige opzichten was het er veel erger gesteld. De negers en de laagste klassen moesten samen wonen in een zeker deel van dat dorpje, dat Malden heette, en soms vonden er de verkeerdste en meest ongerechtigde dingen plaats. Booker was zeer leergierig, en hij hield bij zijn moeder aan om hem een spel- en leesboek te koopen. Dit lukte het zijn moeder te doen, en Booker begon nu, zonder hulp van iemand ter wereld, de letters en lettergrepen te leeren. Niet een enkele neger, groot of klein, wist iets van letters, en Booker was te bevreesd om de hulp van een blanken man in te roepen. Maar ondanks deze moeilijkheden werd hij binnen een paar weken het alfabeth machtig. In al zijn pogingen werd hij door zijn moeder aangemoedigd, die hoewel zelf geheel ongeletterd, nochtans groote ambitie voor haar kinderen had.

De negers begonnen nu ook in wijdere kringen de vraag te bespreken waar en hoe scholen te stichten voor hun kinderen. Er was op het dorp Malden een jonge neger die geleerd had om te lezen, en sommigen wilden hem de aanstelling van onderwijzer geven, maar anderen weer beschouwden hem als te jong voor de betrekking. Eindelijk werd als onderwijzer

aangesteld een andere neger die een soldaat was geweest, en die op een of andere manier een weinig opvoeding had gekregen. De onderwijzer moest bij de verschillende hutten om de beurt zijn dagelijksch voedsel gaan ontvangen, en elkeen deed zijn best om den onderwijzer zoo goed mogelijk te trakteeren.

Booker moest elken dag hard werken op de zout-fabriek, maar hij schikte het zoo, dat hij elken avond bij den onderwijzer les ging nemen, en hij leerde in die avonden veel meer dan anderen die den geheelen dag op school doorbrachten. Maar weldra werd het hem mogelijk om ook gedurende den dag naar school te gaan, mits dat hij in den morgen vóór schooltijd, en weer in den namiddag na de schooluren, zijn werk op de fabriek deed. Een van de eerste moeilijkheden die hem op school ontmoetten was dit: hij zag dat elk der andere kinderen een hoed of een „cap” droeg, terwijl hij geen van beiden had. Tot op dien tijd had hij er nooit aan gedacht dat het noodig was om iets op het hoofd te dragen. Maar nu dat hij zag dat andere kinderen van een hoed voorzien waren, gevoelde hij zich in hun tegenwoordigheid beschaamd. Hij ging met zijn moeilijkheid naar zijn moeder. Zij zeide dadelijk dat zij geen geld had om hem een „winkelhoed” te koopen, maar dat zij hem een zou maken. En dat deed zij ook, uit het overblijfsel van een oud kleed, en Booker was er zeer mee opgenomen. Na dien tijd kreeg hij

de gelegenheid om veel hoeden en „caps” meer te dragen, maar nog nooit (zoo zegt hij zelf) bezat hij een hoed die hem zooveel genoegen gaf als zijn eerste, door de handen van zijn trouwe moeder vervaardigd.

Een andere moeilijkheid waarmee hij op school te doen kreeg was: zijn volle naam te geven. Van den tijd dat hij zich iets kon onthouden, werd hij eenvoudig „Booker” genoemd, en voordat hij naar school ging kwam het nooit voor een oogenblik bij hem op dat het noodig of wenschelijk was om nog een naam er bij te hebben. Maar toen hij voor de eerste maal de namen der schoolkinderen hoorde aflezen, bemerkte hij dat elkeen minstens twee namen bezat, terwijl sommigen zoo buitensporig waren dat zij er *drie* hadden. Hij verkeerde in grooten angst want hij gevoelde dat men het van hem zou verwachten om minstens twee namen te bezitten, en hij had maar één. Maar toen het noodig werd zijn naam op te geven, had hij al een gedachte gekregen, en zoodra hem de onderwijzer vroeg wat zijn volle naam was, zeide hij „Booker Washington”, alsof hij zijn leven lang alzoo geheeten had. Later vond hij uit dat zijn moeder hem genoemd had „Booker Taliaferro”, en toen hij dat had ontdekt, nam hij tot zich een derden naam, en noemde zich nu „Booker Taliaferro Washington”, door welken naam hij van dien dag af gekend was.

Het was gedurende dezen tijd dat Booker hoorde vertellen van een groote school uitsluitelijk voor kleurlingen opgericht, en besloot om, laat komen wat wil, daarheen te gaan. Dag en nacht was de gedachte bij hem dat hij plan moest maken om naar het „Hampton Institute” in Virginië te gaan. Maar hoe hij daar zou komen, of zich bekwamen om als leerling te worden opgenomen, dat wist hij nog niet. Hij bood zich nu aan als bediende bij zekere Mrs. Ruffner, die den naam had dat zij zeer streng met haar bedienden handelde, zoodat er weinigen waren die meer dan weinige weken bij haar bleven. Bij die dame verhuurde Booker zich tegen een loon van £ 1 per maand. Hij was voor zijn nieuwe „missis” zeer bevreesd, en beefde toen hij de eerste maal voor haar stond, maar na verloop van eenige weken begon hij haar beter te verstaan en hoog te respecteeren. Zij wilde bovenal dat alles volkomen rein zou zijn, dat wat zij beval dadelijk en geregeld zou worden uitgevoerd, en dat haar bediende geheel eerlijk en openhartig zou zijn. In of om het huis werd niets toegelaten dat buiten de orde was; elke heining en elk hek moest dadelijk worden gerepareerd als er iets aan stuk mocht zijn.

De lessen die Booker in het huis van Mrs. Ruffner opdeed waren hem zijn leven lang tot nut, en de opvoeding die hij daar genoot in de gewoonte van net en zindelijk te zijn was hem een onwaardeerbare.

Spoedig begon hij die dame, die hij eerst zoozeer gevreesd had, als een van zijn beste vrienden te beschouwen. Zij liet hem toe om des avonds naar een naburige school te gaan, en bemoedigde hem op alle manieren in zijn pogingen om een opvoeding machtig te worden. Aan haar huis begon hij voor het eerst boeken bijeen te zamelen. Hij maakte zich een rak, waarop die weinige boeken stonden die hij trotsch zijn „bibliotheek” noemde.

Maar gedurende al den tijd — omtrent een jaar en een half — dat Booker in de woning van Mrs. Ruffner als bediende arbeidde, liet hij nimmer zijn voornemen varen om eenmaal naar het „Hampton Institute” te gaan. Hij had nu maar weinig geld gespaard, maar daarmee kocht hij zich nieuwe kleederen. Eindelijk kwam de dag waarop hij vertrekken zou. Zijn moeder gaf op halfhartige wijze haar toestemming tot zijn heengaan. De personen die het meest in zijn vertrek belang stelden waren de oude negers, die het grootste deel van hun leven in slavernij gesleten hadden. Voor hen was het een groote dag wanneer één van hun eigen volk zoover kwam als om naar een groote inrichting te gaan, en aldaar zich te laten opvoeden; en zij toonden hun belangstelling door aan Booker te geven wat zij hadden, een klein munstuk of een zakdoek of iets van dien aard.

Het was een lange afstand van het dorpje Malden

naar Hampton — omtrent 500 mijlen, — en Booker had het op weg zeer moeilijk. Hij moest het meeren-deel van den weg te voet afleggen, of van vriendelijke boeren een plekje op een wagen of een kar bedelen. Eindelijk bereikte hij de stad Richmond, waar hij nog 80 mijlen van Hampton verwijderd was. Hier kwam hij aan zonder een duit meer in zijn zak. Het was reeds laat in den avond toen hij te Richmond aankwam. Er was niet een enkele persoon dien hij kende en van wien hij kon hopen geholpen te worden. Hij stapte op de breede, drukke straten rond, en toen hij te vermoeid was om verder te wandelen, kroop hij onder een stoep in en sliep aldaar. Hij ontwaakte den volgenden morgen, verkwikt, maar zeer hongerig, daar het reeds verscheidene dagen was sedert hij het laatst een bevredigend maal genoten had.

Richmond is een haven-stad, en toen het licht werd zag Booker niet ver van de plek waar hij den nacht had doorgebracht een groot schip, dat bezig was zijn vracht te ontladen. Hij ging naar den kapitein en bood zijn diensten aan, en de kapitein nam hem als daglooner aan. Hij werkte er lang genoeg om zijn „breakfast” te verdienen, en hij zegt ons dat het waarschijnlijk het beste ontbijt was dat hij in zijn leven heeft gesmaakt. Hij bleef voor eenige dagen te Richmond werken, totdat hij genoeg geld had verdiend om hem verder over den weg te helpen.

Toen hervatte hij de reis naar Hampton, waar hij zonder verder tegenspoed aankwam met precies twee shillings in zijn zak.

Zoo spoedig Booker te Hampton aankwam ging hij naar het Instituut, en deed bij de hoofd-onderwijzeres aanzoek om als leerling toegelaten te worden. Hij had nu zoo lang gereisd dat hij er heel verwaarloosd uitzag, en wij kunnen het die onderwijzeres niet ten kwade duiden dat zij er sterk aan twijfelde of die gehavende jongeling kon worden opgenomen. Zij liet hem een heelen tijd zonder antwoord, terwijl zij andere applicanten onderzocht en toeliet, niet weinig tot Bookers teleurstelling. Eindelijk keerde zij zich naar hem en zeide:

„De klas-kamer hier naast moet worden schoon-geveegd. Neem een bezem en veeg die uit”.

Hier was een kans voor Booker. Hij wist zeer wel hoe te vegen, want dat was één van de dingen die hem Mrs. Ruffner degelijk had leeren doen. Hij veegde die kamer driemaal uit. Toen kreeg hij een doek in handen en stofte alles viermaal voorzichtig af. Al het houtwerk in de kamer en elke tafel, bank en stoel, werd viermaal met zijn stofflap gepolijst. Bovendien schoof hij elk stuk van het ameublement van den wand weg, en reinigde elk hoekje van de kamer. Hij gevoelde (zoo zegt hij) dat zijn geheele toekomst grootelijks afhing van den indruk dien hij op de onderwijzeres maakte door de wijze waarop

hij zijn taak vervulde. Toen hij klaar was riep hij haar binnen. Zij wist heel goed waar zij naar vuilnis zoeken moest. Zij bekeek eerst nauwkeurig de tafels en banken; daarna nam zij haar zakdoek uit en wreef dien over al het houtwerk; voorts onderzocht zij de vloeren. Toen het bleek dat er geen greintje vuilnis ergens in de kamer was, zeide zij tegen Booker: „Ik reken dat je beantwoorden zult”. Booker was de gelukkigste ziel in de wereld, en beschouwde dat het vegen van die kamer zijn toelatings-examen tot het Instituut was, en nooit legde een jongeling op het hoogste College van het land een examen af dat hem zooveel verheugde, als het afleggen van dit examen het hart van Booker verblijdde.

In de jaren die Booker te Hampton doorbracht werd op hem de grootste invloed uitgeoefend door Generaal Armstrong. Schrijvende van dezen man, die altoos een trouwe vriend van de negers is geweest, zegt Booker:

„Het is mijn voorrecht geweest om vele groote mannen te ontmoeten, beide in Amerika en Europa, maar ik heb nooit een man ontmoet die, naar mijn beschouwing, de weerga van Generaal Armstrong was. Ik kende hem persoonlijk van den dag dat ik mij bij het Instituut aansloot totdat hij stierf, en hoe langer ik hem kende, des te meer steeg mijn achting voor hem. Men kon van Hampton de

gebouwen, klas-kamers, onderwijzers en alle andere werkzaamheden verwijderd hebben, en de leerlingen aldaar eenvoudig de gelegenheid gelaten hebben om met Generaal Armstrong in aanraking te komen, en die aanraking alleen zou voor hen een ruime opvoeding zijn geweest. Het zou moeilijk wezen om den vat te beschrijven die Generaal Armstrong op zijn leerlingen had, of het volkomen geloof dat zij in hem hadden. Zij aanbadten hem. Zij dachten er voor geen oogenblik aan dat hij aan eenige zaak de hand zou leggen die hij niet ook ten uitvoer zou brengen. Er was geen ding dat hij van hen kon hebben gevraagd dat zij niet gewilliglijk zouden hebben gedaan. Toen ik student te Hampton was werd het gebouw eenmaal zoo vol, dat er geen plaats meer was voor allen die toegelaten wilden worden. Generaal Armstrong kwam toen op de gedachten om tenten op te slaan die als kamers konden worden gebruikt, en zeide dat hij het gaarne zag dat eenige van de oudere studenten zouden aanbieden om in die tenten te slapen, ten einde alzo plaats te ruimen voor hen die pas waren aangekomen. Het was winter, en die winter was een bijzonder scherpe, maar nochtans bood bijna elke student zich als vrijwilliger aan. Ik was één van hen, en ik kan u verzekeren dat wij in de koude nachten veel moesten uitstaan. Maar niemand klaagde; het was voor ons voldoende dat wij

genoegen verschafte aan onzen beminden Generaal".

Het leven aan het Instituut was een geheel nieuwe voor den jongen Booker. Hij was er geheel ongewoon aan om geregeld te eten, om aan tafel te zitten en een tafellaken over de tafel gespreid te zien, om gebruik te maken van het bad en van een tandenborstel. Hij zegt dat het hem soms schijnt alsof de belangrijkste van al de lessen die hij te Hampton genoot was, de les om het rechte gebruik te maken van het bad. Het bad vond hij van groot nut, niet alleen om het lichaam rein te houden, maar ook om zelf-respect en deugd te bevorderen. Waar hij ook na dien tijd reizen moest, hij zocht altoos de gelegenheid om dagelijks zijn bad te kunnen genieten; en hij trachtte altijd om het op het hart van andere negers te binden dat zij zorgen moesten dat er in elk huis overvloedige gelegenheid zou zijn om zich dagelijks te reinigen.

Het ging Booker zeer moeilijk om zijn cursus te Hampton door te maken. Hij leed gedurig aan gebrek aan kleederen en geld. Gedurende de vacantie moest hij uitgaan om werk te zoeken, en dan naar het Instituut terugkeeren zoodra de vacantie-tijd geëindigd was. Een van die vacantiën werd te Malden doorgebracht, waar de andere leden van zijn familie nog woonden; en het was gedurende den tijd dat hij daar bleef dat zijn geliefde moeder, die zooveel voor hem gedaan had, gestorven is. Nadat hij zijn tijd te Hampton was

---

uitgebleven en goede vorderingen had gemaakt, ging hij voor korten tijd naar een hotel in een der groote steden, waar hij als „waiter” een weinig geld verdiende. Hij vertelt ons dat hij bij het begin zeer onhandig was, en door de gasten op het hotel uitgescholden werd, zoodat hij vernederd werd om de schotels en borden te dragen. Maar hij toonde spoedig wat er in hem zat, en leerde het werk van den „waiter” zoo goed doen, dat hij hersteld werd in zijn post. Sedert dien tijd, zoo zegt hij, had hij meer dan eenmaal de gelegenheid om in hetzelfde hotel waar hij eens „waiter” was, een geëerde gast te zijn.

HOOFDSTUK XXII.

Wat een neger voor zijn volk doet.

II.

Wij moeten nu iets verhalen van de wijze waarop Booker Washington tot dat werk werd geleid dat zijn levenstaak is geworden. Na de voltooiing van zijn cursus te Hampton was hij voor een jaar of wat onderwijzer aldaar, maar hij zette nog altijd des avonds in zijn vrije uren zijn studiën voort. Op zekeren avond nadat de gewone avonddiensten in het kerkgebouwtje voorbij waren, kwam Generaal Armstrong naar hem, en meldde hem dat er een hoofd benoodigd was voor een school die stond geopend te worden op een kleine plaats genaamd Tuskegee. Tevens vroeg Armstrong of hij zijn naam mocht noemen aan de Commissie van die school. Verscheidene dagen later — het was weer bij gelegenheid van een dienst — kwam er een telegram met deze woorden: „Booker T. Washington zal ons bevredigen. Zend hem dadelijk”.

In het jaar 1881 begon Booker Washington zijn werk te Tuskegee, dat een klein dorpje was in het midden van die streek waar de bevolking van negers het dichtst was. Voordat de school begonnen werd

deed hij een reis door het geheele district waarin de school gelegen zou zijn, deels om de kleurlingen bekend te stellen met het werk dat hij aanvangen zou, en deels om met die menschen en hun leefwijzen bekend te worden. Veel dat hij op zijn reis zag en hoorde moest hem tot droefheid stemmen. Zoo verhaalt hij bij voorbeeld dat hij op een zekere plaats aankwam en met het huisgezin aanzat om een maal te genieten. Toen zij een zegen hadden gevraagd en klaar waren om te beginnen, bleek het dat er onder de vijf menschen die aan tafel zaten slechts één vork was. Maar in een hoek van het eetvertrek zag Washington een orgel dat £ 12 gekost had. Een £ 12 orgel en slechts één vork! Hij bevond dat de menschen overal zoo dwaas waren dat zij veel geld zouden gaan betalen voor een orgel, een groot uurwerk of een naaimachine, zonder eens te weten hoe die dingen te gebruiken, terwijl het allernoodigste gemist werd.

De dag voor de opening van de nieuwe inrichting werd eindelijk bepaald op 4 Juli 1881. Beide de blanke en gekleurde bevolking waren zeer geïnteresseerd in de nieuwe onderneming. Sommige van de blanken echter keken de geheele beweging om aan de negers een betere opvoeding te geven schuins aan. Zij twijfelden of de zwarte menschen daardoor veel zouden verbeterd worden, en waren bovenal bevreesd dat er een botsing zou ontstaan tusschen de twee rassen. Sommigen koesterden het gevoelen dat de neger in

waarde en bruikbaarheid zou dalen, naarmate hij onderwezen werd. Zij waren bevreesd dat hun arbeiders nu niet langer op de buitenplaatsen zouden blijven, maar naar de scholen heengaan, en dat zij alzoo zonder werkers op de boerderij zouden blijven zitten.

Te midden van al deze moeilijkheden werd de school begonnen, en Booker Washington getuigt dat hij van den aanvang af in alles werd bijgestaan en geholpen door twee mannen, aan wie het veelal te danken is dat de scholen te Tuskegee hebben gebloeid, en dat veel van het vooroordeel tegen ze verdwenen is. Die mannen waren George Campbell — een witte man, die vroeger een slaven-eigenaar is geweest, en Lewis Adams — een zwarte man, vroeger een slaaf. Van het begin waren deze twee mannen hart en ziel met Booker Washington.

Bij het begin was Washington geheel alleen in het werk dat hij begonnen was, maar weldra kreeg hij een assistente, Miss Olivia Davidson. Deze dame, die ook van negerafkomst was, had reeds goed werk gedaan als verpleegster („nurse”) in twee moeilijke tijdperken, eerst toen de pokken heerschten en later weer bij gelegenheid van het uitbreken in een zekere stad van de gevreesde geel-koorts. Zij had haar opleiding als onderwijzeres ook te Hampton gehad, waarna zij aangesteld werd als hulp in een school in het noorden van de Vereenigde Staten, waar er niet veel zwarte menschen zijn. Daar zij zeer licht

van kleur was, zeide iemand tegen haar dat het misschien beter voor haar zou zijn om niet er mee voor den dag te komen dat zij het negerbloed in haar aderen had. Hierover echter was Miss Davidson zeer verontwaardigd, en zei dat zij voor geen oogenblik wilde uitkomen voor wat zij niet was, en zich volstrekt niet schaamde van negerafkomst te zijn.

Met Miss Davidson begon Washington nu over de behoeften van hun werk te consulteeren. Zij kwamen overeen dat het hun hoofddoel zou zijn om hun leerlingen op te voeden in het zorgen voor hun lichamen, voor hun tanden en voor hun kleederen. Zij moesten leeren wat te eten en hoe het te eten. En dan moesten zij zooveel leeren van een of ander ambacht dat zij in staat zouden zijn om zichzelf te onderhouden als zij de school moesten verlaten. Daar velen van de leerlingen uit districten kwamen waar de landbouw beoefend werd, moest het hun doel zijn hun eenige kennis van landbouw in te prenten, om het gevaar te voorkomen dat zij allen naar de steden en dorpen zouden gaan, en het platteland verlaten. Maar Washington en zijn helpster bevonden dat velen hunner leerlingen een heel andere gedachte hadden van wat een opvoeding moest beteekenen dan wat hun onderwijzers bedoelden. Hun hoogste ambitie scheen te zijn om zoodanige opvoeding te verkrijgen dat het hun niet langer noodig zou wezen om zich met de handen

den kost te verdienen. Deze neiging bij de negers wordt opgehelderd door wat verteld wordt van een kleurling in den staat Alabama, die op een heeten zomers dag aan het werken was op de katoenlanden. Hij zuchtte zwaar, keek op naar den hemel, en zeide: „O Heer! de katoen is zoo draderig, de werk is zoo zwaar en de zon is zoo warm, dat ik glo' hier die schepsel is geroep om te gaan preek!”

Het bleek spoedig na de opening van de school dat de gebouwen die zij bezaten geheel ondoelmatig en geheel en al te klein waren. Terwijl zij over den toestand der school zich aldus bekommerden, kwam er een oude plantatie in de markt. Die plantatie was gelegen omtrent een uur gaans van Tuskegee, en het scheen alsof dit eigendom juist was wat men behoefde. Er was een redelijk groote tuin, met ruimte voor uitbreiding. Ook was de prijs zeer billijk niet meer dan £ 100, waarvan £ 50 terstond moest worden betaald, en het restant binnen een jaar. Maar hoewel de prijs zoo gering was, bezat Washington geen duit. Hij schreef echter aan een vriend, die zich gewillig verklaarde om hem het benoodigde bedrag te leenen, en het eigendom werd aangekocht. Maar het feit dat hij nu persoonlijk verantwoordelijk was voor een zoo groote som als £ 100 woog zwaar op zijn gemoed, en hij en Miss Davidson moesten plannen beramen om het bedrag van den koopschat af te betalen. Zij gingen onder de inwoners van het

dorp rond, en kregen van blanken zoowel als gekleurde heel wat ondersteuning. Het was zeer interessant om op te merken welk een belang de oude negers, die het beste deel van hun leven als slaven hadden doorgebracht, in het werk en den vooruitgang van de school stelden. Zij brachten van hun armoede — soms een threepence, soms een shilling, soms een oude deken, soms een hoeveelheid suikerriet. Op zekeren dag kwam een oude vrouw naar Washington, gekleed in lompen en leunende op een stok, en zeide:

„Mr. Washington, God weet het dat ik mijn beste dagen in slavernij doorgebring het, en dat ik maar onkundig en arm is. Maar ik weet dat gij en Miss Davidson probeer om ons zwarte menschen beter te maak. Ik het geen geld, maar ik wil hé jullie moet hier die zes eiers neem, wat ik bij mekaar gemaak het, en dat jullie hier die zes eiers in die opvoeding van die jongens en meisjes moet steek”.

Booker Washington zegt dat de tranen hem in de oogen kwamen toen hij deze gift ontving, en dat hoewel hij sedert dien tijd veel geld van vele vrienden voor zijn werk te Tuskegee heeft ontvangen, hij nog nooit een gift ontvangen heeft die hem zoo weldadig aandeed als de zes eieren van deze oude negerin.

Het duurde eenigen tijd voordat zij genoeg geld in handen hadden om de schuld die zij gemaakt hadden af te betalen, maar binnen weinige maanden

was het geheele bedrag gevonden, en zij waren in bezit van 50 morgen gronds. Het was hun een aangenaam denkbeeld om te weten dat zij nu een eigendom hadden groot genoeg voor hun behoeften, maar nog aangenamer om te denken dat al het geld gevonden was uit het dorpje Tuskegee, door behulp van beide: blanken en gekleurden. Zij hadden het meerendeel van het geld bijeen gekregen door het houden van concerten en thee-meetings, zoowel als door inzameling van de giften van vrienden van de inrichting. Zij begonnen ook dadelijk om de grond onder bearbeiding te brengen, maar tot dit werk waren de eerste studenten zeer ongenegen. Zij meenden dat zij naar de school waren gekomen om onderwijs te genieten, en niet om in den tuin te gaan werken. Bovendien waren sommigen van hen reeds onderwijzers geweest, en het stemde niet met hun waardigheid overeen om nu met de graaf te gaan werken. Maar Booker Washington leerde hun door zijn eigen voorbeeld dat de arbeid een veredelenden invloed heeft. Zij moesten, al eer dat zij den grond konden bewerken, eenige boomen afkappen, en Washington was de eerste om een bijl te grijpen, en dien aan den boomstam te leggen. Elke namiddag na schooluren gingen onderwijzer en leerlingen naar het bosch, en kaptten vlijtig voor een uur of wat, tot zij eindelijk tien morgen gronds hadden schoon gemaakt.

In den tusschentijd moest Miss Davidson plannen

beramen om de schuld af te betalen, en meer geld bijeen te maken. Want nu dat men het eigendom in handen had, moest er een flink gebouw opstaan, en dat zou naar hun berekening minstens £ 1200 kosten. Vanwaar die groote som? De inwoners van Tuskegee en omgeving hadden gedaan zooveel zij konden. Onder de negers vooral was er groote geestdrift over het nieuwe gebouw dat zou worden opgetrokken, maar zij waren maar arm, en konden niet veel bijdragen. Op zekeren dag kwam er een oude neger aan die vroeger slaaf was geweest. Hij woonde twaalf mijlen van Tuskegee, en kwam met een ossenkar waarop hij een varken had geladen. Er werd vergadering gehouden om de vraag te bespreken hoe fondsen voor de nieuwe school in te zamelen, toen deze oude man opstond en zeide dat hij twee varkens groot gemaakt had, en dat hij besloten had één daarvan voor de school te geven, en het ook meegebracht had. „En”, liet hij daarop volgen, „eenige neger die eenig respect voor zichzelf of liefde tot zijn volk het, zal ook zoo maak, en naar die volgende vergadering ook een vark breng”.

Het werd weldra noodig dat eerst Miss Davidson en daarna Booker Washington zelf naar de noordelijke staten zouden gaan om giften voor het werk, en vooral ook voor het nieuwe gebouw, in te zamelen. Het ging dikwijls moeilijk om het geld bijeen te krijgen, maar langzamerhand werd het werk dat zij

deden beter bekend, en men gaf er hartelijk voor. Booker Washington verhaalt hoe hij op een kouden, stormachtigen dag een man ging zien van wien hij een flinke bijdrage verwachtte. De man luisterde vriendelijk naar wat hij te zeggen had, maar gaf hem bij zijn heengaan niets, en Washington gevoelde alsof zijn wandeling van twee mijlen op dien winterdag niets had uitgericht. Nochtans gevoelde hij tevens dat hij zijn plicht had gedaan, en was tevreden. Twee jaren daarna ontving hij op zekeren dag een cheque voor £ 2000, met een briefje dat luidde:

„Ingesloten zend ik u de som van £ 2000 voor uw werk. Ik had deze som u in mijn testament bemaakt, maar ik acht het beter om u het bedrag te geven terwijl ik nog leef. Ik herinner mij met veel genoegen uw bezoek van twee jaren geleden”.

Booker Washington stond echter bij zijn volks- en landgenooten bekend, niet slechts als een opvoedkundige, maar ook als een openbare spreker. Hij ontving van tijd tot tijd uitnodigingen om bij groote gelegenheden het woord te voeren, en hij verhaalt hoe hij eenmaal een duizend mijlen per spoortrein moest afleggen om een toespraak van vijf minuten te houden. Maar de meest beteekenisvolle van al zijn toespraken, waardoor hij een naam verwierf buiten den kring waarin zijn werk gedaan werd, was de toespraak door hem in 1895 geleverd bij gelegenheid van een groote Tentoonstelling in de stad Atlanta.

Wij laten Washington zelf vertellen wat zijn gewaarwordingen en ondervindingen waren :

„Toen de uitnoodiging mij bereikte om bij de groote Tentoonstelling te spreken, gevoelde ik dat men mij een groote eer had bewezen. Het was de eerste maal in de geschiedenis van de negers dat een van dat ras gevraagd zou worden om van een platform te spreken in medewerking met blanke mannen van de zuidelijke staten — die staten die gestreden hadden om den zwarten man in slavernij te houden. Nu vroeg men mij om een gehoor toe te spreken dat bestond uit de rijke en beschaafde bewoners van het zuiden, uit dezelfde personen die ik en anderen van mijn ras vroeger als slaven hadden gediend. Nog maar weinige jaren te voren, en een of ander van dat gehoor kon op mij als zijn slaaf hebben aanspraak gemaakt, en het was best mogelijk dat een van mijn vroegere meesters onder het gehoor mocht wezen.

Op den morgen van September 17 gingen mijn vrouw en ik met onze drie kinderen op reis naar Atlanta. Ik gevoelde omtrent zooals een man moet gevoelen als hij naar de galg gaat. Toen wij door het dorp Tuskegee reisden, ontmoette ik een blanken boer die in den omtrek woonde, en die schertsend aan mij zeide: „Washington, gij hebt gesproken vóór blanken in het Noorden, vóór blanken in het zuiden en vóór negers hier in het Zuiden; maar morgen in

Atlanta zult gij al die klassen samen hebben. Ik vrees dat gij u in een moeilijk hoekje hebt laten brengen.

Terwijl wij op reis waren kwamen veel menschen naar de staties om mij te zien en aan anderen te toonen, met de woorden: „Dit is de man die morgen het gehoor te Atlanta gaat toespreken”. En toen ik uit den trein klom hoorde ik een ouden neger tegen een ander zeggen „Hier is die man van onze natie die morgen die groote Speech gaat maak; ik gaat hem zeker hoor”. De stad was gepakt met bezoekers uit alle deelen van het land, zoowel als met de vertegenwoordigers van verschillende regeeringen. In de couranten zag ik zinspelingen op de toespraak die ik houden moest, en dit droeg volstrekt niet bij om mij geruster te stemmen. Den volgenden morgen ging ik mijn toespraak nogmaals goed na, en knielde daarna neer om Gods zegen daarop af te bidden; want dit is bij mij een regel, om nooit voor een gehoor te staan, vóórdát ik God gevraagd heb om Zijn zegen te gebieden over wat ik te zeggen heb.

Toen ik de ruime zaal binnentrad, waarin de toespraken zouden worden geleverd, was zij van boven tot beneden volgepakt met menschen, terwijl er duizenden buiten bleven, die geen toegang konden verkrijgen. Een deel van het gehoor, bestaande uit gekleurde menschen, klapte lustig in de handen, toen ik binnentrad en die handklappingen werden herhaald

zoodra ik opstond om te spreken. Wat ik alles zeide, herhaal ik nu niet. In mijn toespraak kwamen de woorden voor:

„Ons grootste gevaar is dat, in den grooten sprong van slavernij tot vrijheid, wij het feit zullen voorbijzien dat de overgrootste meerderheid van ons leven moet uit de voortbrengselen van onze handen, en dat wij vergeten zullen, dat onze voorspoed afhankelijk is van de mate, waarin wij den gewonen arbeid veredelen en verheerlijken, en onze hersenen en kundigheid steken in de alledaagsche werkzaamheden. Geen ras kan vooruitkomen voordat het geleerd heeft, dat er evenveel waardigheid gelegen is in het graven van den grond als in het schrijven van een dichtstuk. Wij moeten van beneden ons leven opbouwen, en niet zoeken het van boven af te bouwen”.

Al wat ik onthouden kan is dit, dat toen ik geëindigd had, de voorzitter van de samenkomst langs het platform naar mij liep en mij bij de hand greep. Ook door de andere menschen die tegenwoordig waren, werd ik zoo hartelijk gefeliciteerd, dat het mij een moeilijke taak was om uit het gebouw mijn weg te banen. Den volgenden dag herkenden velen mij op straat en zij kwamen naar mij toe om mij de hand te drukken in zulke scharen, dat ik blijde was om weg te komen en mij verplicht gevoelde om dien avond naar huis te vertrekken. Mijn toespraak werd heinde en ver door de drukpers verspreid. Van den

President van de Vereenigde Staten ontving ik den volgenden brief:

„Den Heer Booker T. Washington.

Waarde Heer. — Ik dank u voor het exemplaar van uw adres bij de Atlanta Tentoonstelling. Hartelijk dank voor die woorden. Ik heb ze met de hoogste mate van belangstelling gelezen en ik denk, dat die Tentoonstelling haar doel zou hebben bereikt, als zij niets meer had gedaan dan u de gelegenheid te bieden om deze woorden te spreken. Uw adres kan niet anders doen dan allen die de belangen van uw ras op het hart dragen, te bemoedigen en verheugen. Indien onze gekleurde medeburgers niet door uw woorden bemoedigd worden, om zich al de voorrechten, verbonden aan hun burgerschap, toe te eigenen, dan zal het vreemd zijn.

Geheel de uwe
Grover Cleveland.”

Tot zoover het verhaal van Booker Washington. Hij had nu een grooten naam verworven en zijn werk werd in wijderen kring bekend. Dat werk wordt nog heden door hem te Tuskegee voortgezet. Niet lang geleden ontving hij van President Roosevelt de uitnoodiging om bij hem te gaan dineeren — wat als een zeer groote eer moet worden beschouwd. Het

werk van Washington toont aan wat een man, die beziel is met warme liefde tot zijn eigen ras en met de determinatie om zich door niets te laten ontmoedigen, doen kan. Rijke menschen uit alle deelen van Amerika, en onder hen de welbekende Andrew Carnegie, hebben Washington in zijn heerlijk werk geholpen, en hebben het als een eer beschouwd medearbeiders te mogen zijn in de opheffing van een ras, dat voor zooveel geslachten in de slavernij geboeid zat.

HOOFDSTUK XXII.

**Liefdadigheids Inrichtingen in Zuid-Afrika.
Het Doofstommen- en Blinden Instituut
te Worcester**

De gedachte aan een inrichting voor Doofstommen onstond in het hart van den godzaligen ds. William Murray, gewezen leeraar te Worcester. Omtrent het jaar 1878 begon hij over deze zaak na te denken, te bidden en plannen te beramen. De aanleiding er toe is geweest de tegenwoordigheid onder het dak der pastorie van een jongeling die een doofstommen broeder had. Ds. Murray merkte op hoe gemakkelijk deze jongeling met zijn minder gelukkigen broeder communicatie hield, en het verlangen ontstond bij hem om dezen en anderen doofstommen tot zegen te wezen. Het duurde echter een paar jaren voordat het plan tot rijpheid kwam. Toen echter vereenigde zich ds. Murray, Luckhoff en Rabie, met anderen, tot een Commissie om zich te belasten met de inzameling van gelden, met het oog op het optrekken van een gebouw waarin de doofstommen konden ontvangen, gehuisvest en onderwezen worden.

De groote vraag was echter waar den man te

vinden die dit moeilijk werk op zich kon nemen. Intusschen was de jongeling die vroeger bij ds. Murray thuis was, onderwijzer geworden. Hij had reeds getoond dat hij aanleg bezat om met doofstommen om te gaan, en de Commissie kwam op de gedachte om hem naar Holland te zenden, ten einde zich te bekwamen in het geven van onderricht aan de doofstommen. Zoo gezegd, zoo gedaan; en het is gebleken dat de Commissie hierin van den Heer geleid werd, want de jongeling die naar Europa gezonden werd was B. J. G. de Labat, die nog tot op heden aan het hoofd der Doofstommen Inrichting staat, en een allergezegendst werk aan de doofstommen gedurende 27 jaren heeft gedaan.

De jonge De Labat verliet Zuid-Afrika in Februari 1880, en vertoefde veertien maanden in Holland, waar hij de beste opleiding ontving in het onderrichten van doofstommen. In Juni 1881 had men de vreugde de Doofstommen Inrichting te Worcester geopend te zien. Minder dan zes maanden later werd het werk van de school door inspecteur Rowan onderzocht, die zich zeer tevreden verklaarde over de vordering der leerlingen, en zijn overtuiging uitsprak dat de heer De Labat grooten slag had om met de doofstommen om te gaan, en bovendien veel geduld bezat om zijn liefdewerk te verrichten. Bij deze inspectie waren 8 leerlingen tegenwoordig; maar in 1882, toen men een nieuwe woning mocht

betrekken, was dit getal reeds tot 12 aangegroeid.

In October 1884 beleefde de gemeente Worcester een merkwaardigen en vreugdevollen dag. Op dien dag werden de eerste vier doofstommen toegelaten tot het lidmaatschap van de Kerk des Heeren. De namen van deze eerstelingen uit de doofstommen waren: P. de Labat (broeder van den hoofdonderwijzer), J. Smit, J. Davel en A. Roux. De antwoorden die zij op de catechisatie hadden gegeven waren zeer voldoende. Bij de aanneming moest ds. Murray hun de vragen op het *blackboard* neerschrijven, en zij moesten die schriftelijk beantwoorden. Eén van hun getal was minder begaafd dan de anderen, maar zelfs hij mocht de goede belijdenis voor vele getuigen afleggen. Op zijn lei schreef hij de woorden: „Ik ben een zondaar, maar het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden. Ik heb Jezus lief”.

De vreugde die er bij zulke gelegenheden in het hart van de ouders van de doofstommen moet zijn, staat te lezen in een brief dien een vader van een doofstomme dochter niet lang daarna aan de onderwijzers van de inrichting schreef:

„Lang reeds was het een behoefte mijn onderfinding, als vader van een doofstom kind, u mee te deelen.

Gij kunt begrijpen wat een ouderhart gevoelt bij de eerste ontdekking: „mijn kind is doof en zonder

gehoor, en ongelukkig voor haar geheele leven". Om dit pijnlijke gevoel nog zwaarder op het hart te doen drukken, komt daarbij de gedachte: „nooit kan ik mijn kind met den weg der zaligheid en de liefde van den Heer Jezus bekend maken, omdat het onmogelijk is iets dat onzienlijk is aan het verstand van een doofstomme te brengen". Elke ouder die een doofstom kind heeft zal dit met mij samen getuigen. Toen mijn kind ongeveer vier jaren oud was geworden, ben ik menigmaal met haar buiten gaan zitten, om haar de maan en de sterren te toonen, en te trachten haar op die wijze iets te vertellen van de liefde van den Heer Jezus, of van Gods almacht, of van de schepping der wereld. Maar altoos moest ik teleurgesteld in het huis terugkeeren, en haar met droefheid aanzien met de gedachte: „ik kan haar niet naar den Heiland leiden".

Ik heb haar later in de school van de buurt trachten te laten onderwijzen, maar ook dat plan wilde niet beantwoorden. De Heer echter, die de Verhoorder der gebeden is, gaf uitkomst door de stichting van de Doofstommen School te Worcester. Nu kan ik er mij in verheugen, niet alleen dat mijn kind kan leeren lezen en spreken, en wat zij leest goed verstaan en uitleggen kan, maar bovenal dat zij, na een schooltijd van omtrent drie-en-een-half jaar, mij bijna al de Bijbel-geschiedenissen kan vertellen, en aan mij belijden kon dat de Heer Jezus

ook haar Zaligmaker is, die voor haar geleden heeft en gestorven is, en dat zij in Hem van harte gelooft.

Misschien zegt nog menige ouder of vriend: „ja, maar zullen wij niet onze kinderen tevergeefs naar Worcester zenden, en tevergeefs ons geld er aan besteeden, daar zij inogelijk toch niets zullen kunnen leeren?” Die vrees heb ik ook gekoesterd, maar ik heb geleerd dat als de kinderen de leermethode eerst goed verstaan, zij snelle vordering maken. Ouders, ik schrijf deze regelen om u op te wekken uw kinderen aan die school toe te vertrouwen, en den zegen van den Heer alleen af te bidden en te verwachten,

Dat ook dit schrijven moge medewerken tot zegen en heil van de ongelukkige kinderen van ons land, is de wensch van

EEN VADER VAN EEN DOOF KIND”.

Niet zelden gebeurt het echter dat ouders kinderen naar het Instituut brengen die zulke beperkte vermogens hebben, dat het onmogelijk is hun iets te leeren. Het is natuurlijk geen aangename taak om aan zulke ouders mee te deelen dat hun kind niet voor onderwijs vatbaar is. In den regel zijn de ouders aan hun ongelukkig kind zeer verbonden, en zij nemen het ongaarne van den onderwijzer aan, dat er voor dat kind weinig te doen is, en gelooven veeleer dat de onderwijzer of de onderwijzeres andere middelen moet beproeven. En, vreemd om te zeggen, het zijn juist die ouders die het minst belovend kind

hebben, die het meest van de onderwijzers verwachten, terwijl ouders van begaafde kinderen minder hooge eischen stellen.

Ten einde belangstelling in het werk van de Doofstommen Inrichting op te wekken, werd de heer De Labat eens uitgenoodigd om de Synode met zijn kinderen te bezoeken, en voor dat lichaam op aanschouwelijke wijze te toonen wat de aard van het werk is. Er waren 14 van zijn leerlingen tegenwoordig, en de leden der Synode waren hoog ingenomen met wat gedaan werd. Nadat het examen voorbij was, sprak Dr. Dale, destijds Superintendent van Onderwijs, eenige woorden waarin hij zijn hooge waardeering te kennen gaf van het werk aan de Doofstommen School verricht, en de hoop uitdrukte dat het werk zich zou uitbreiden. Ook de Moderator der Synode, sprekende als tolk der Vergadering, sprak zijn dankbaarheid uit over de mate van zegen die den arbeid onder de Doofstommen had be kroond, en moedigde namens de Vergadering de Commissie aan om met het werk voort te gaan en dat desnoods uit te breiden. Zoo eindigde een voor de Inrichting merkwaardige dag, die veel bijdroeg om belangstelling en liefde voor het werk te Worcester op te wekken.

Aangemoedigd door de sympathieke houding van de Synode, liet de Commissie over de zaak van uitbreiding geen gras groeien. Reeds geruimen tijd

had men er behoefte aan gevoeld om ook voor een andere klasse van ongelukkige kinderen te zorgen, namelijk de blinden. In het jaar 1891 werd ook een werk aan deze blinden begonnen, en moest de naam van de inrichting verbeterd worden in „Het Doofstommen- en Blinden Instituut”. Inmiddels werden ook nieuwe gebouwen opgetrokken, naarmate de behoefte daaraan ontstond, zoodat de Commissie van Inrichting in het jaar 1897 aan de Synode kon rapporteeren dat er drie gebouwen waren — één voor de doofstomme jongens, één voor de blinde jongens, en één waar de meisjes, doofstom zoowel als blind, worden gehuisvest.

In het jaar 1899 is de stichter van de inrichting haar door den dood ontvallen. Twintig jaren lang was Ds. William Murray de voorzitter van het Bestuur geweest, en groot was het verlies van het Instituut en van de schare van doofstommen toen hij stierf. Als vader der inrichting stelde hij in elkeen der leerlingen het hartelijkste belang, en veel tranen werden gestort toen hij ten grave werd gedragen. Zijn werk echter voor het Doofstommen Instituut, zoowel als zijn arbeid in de gemeente van Worcester, zal nog tot in lengte van dagen vrucht dragen.

DE DORCAS-HUIZEN IN DE BREESTRAAT, KAAPSTAD.

Op den 9den Februari 1882 werd de hoeksteen gelegd van het Dorcas-huis in de Kaapstad. Het

was een erg warme dag, maar nochtans was er een groote schare van menschen tegenwoordig. Onder een banier stonden de kinderen van het weeshuis samengeschaard. Elders zaten een aantal dames, die in dit werk hartelijk belang stelden. De steen werd gelegd door den burgemeester, indertijd, den heer Fleming, en wel met denzelfden troffel waarmede Baron d'Arbois in 1755 den hoeksteen had gelegd van het stadshuis van Kaapstad. Het Rapport der Commissie, dat gelezen werd door Ds. A. D. Lückhoff, den Vader van het Dorcashuis, maakte melding van de omstandigheden onder welke deze beweging haar ontstaan had. Men had bevonden dat er in de Kaapstad vele dames waren, uit goeden huize, die in armoede verkeerden, en het dientengevolge moeilijk vonden een huisje of kamer tegen de gewone huurprijzen te bekostigen. Het was derhalve het doel der commissie te zorgen voor gezonde en gerieflijke woonvertrekken voor zulke oude dames, tegen een geringen huur, of waar zulks mocht zijn, ook gratis.

Het bestuur werd in staat gesteld met het werk voort te gaan door een leening van £ 1200 uit een fonds dat vroeger ten behoeve van oude vrouwen was bijeengebracht. Het publiek van Kaapstad had ook geholpen met gaven tot het optrekken van het tehuis, en met £ 2000 alzoo in handen (£ 800 ervan bestaande uit vrijwillige giften) had men het gewaagd een aanvang met het bouwen te maken. De kosten

van het voltooide gebouw werden op £ 4000 begroot, maar het bestuur twijfelde er niet aan of de christelijke vrienden in de Kaapsteden en voorsteden zouden voortgaan de helpende hand te bieden, en niet toelaten dat het werk uit gebrek aan fondsen gestaakt werd.

Het geloof van de commissie werd niet beschaamd gemaakt. Het Dorcashuis genoot steeds den steun van het christelijke publiek, en bijname van particuliere christen-vrienden. Na verloop van tijd werd het noodig bevonden om ook voor zieken voorziening te maken, en het *Diakonessen-huis* werd als vleugel van het oude Dorcas aangebouwd. In deze inrichting worden zieken opgenomen, die wegens armoede niet naar de gewone private hospitalen of sanatoria kunnen gaan. Hier worden zij door knappe dokters en behoorlijk gekwalificeerde ‚nurses‘ verpleegd, en dat tegen betaling van een zeer geringen prijs. Het nut door het Diakonessen-huis gesticht kan niet berekend worden. Vele honderden werden hier op teedere en christelijke wijze verzorgd, en in de meeste gevallen verlieten zij met veel verbeterde gezondheid het tehuis.

Maar het hoofddoel van het Dorcas was nog steeds oude christelijke vrouwen van kamers te voorzien, waar zij op aangename en gerieflijke wijze haar dagen konden doorbrengen. Het bleek dat de aanvraag om plaats in het Dorcas steeds grooter was dan de ruimte, en de commissie besloot, daartoe in staat gesteld door

een erfenis uit den boedel van wijlen den heer J. C. Hofmeyr, om een tweede huis op te richten. Dit is ook geschied, en nu staat Dorcas II naast Dorcas I, en — wat meer zegt — beide zijn steeds geheel vol. In de Synode van 1903 werd besloten al de gebouwen in verband met de Dorcas Armenhuizen door de Kerk te laten overnemen, en de overname geschiedde op 1 Jan. 1904. Het bestuur berust nog altijd bij een commissie van zusters, waarvan Ds. Lückhoff, die in al die jaren den last en hitte des daags heeft gedragen, de Secretaris is. Zoolang het werk van die inrichtingen voortgezet wordt, zal tot zijn nagedachtenis gesproken worden van hetgeen hij als stichter en secretaris daaraan gedaan heeft. Aan de Synode werd in 1903 gerapporteerd dat de gelden aan de Dorcas-inrichtingen ten koste gelegd, de aanzienlijke som van £ 17,750 bedroegen. Voorwaar, het geloof van de oorspronkelijke commissie, die met £ 800 in handen en een leening van £ 1200 het werk aanvingen, was niet beschaamd gemaakt!

HET KINDERZENDING HUIS IN DE BREDASTRAAT, KAAPSTAD.

De stichting heeft haar ontstaan te danken gehad aan de onvermoeide pogingen van twee Elisabeths — Elisabeth de Wet en Elisabeth White. Het is nu ruim 34 jaren geleden dat deze zusters, door de liefde des Heilands gedrongen, zich het lot der kinderen

begonnen aan te trekken. Zij bekommerden zich allereerst over den treurigen toestand der gekleurde kinderen, die in de achterbuurten van de Kaapstad op straat ronddoelden en tot zonde verleid werden. Doch in hun rondgaan onder die klasse, troffen zij hier en daar een blank kind aan, dat onder de Mohammedanen was vervallen. Zij begonnen zich toen te beijveren die kinderen uit hun verderfelijke omgeving te redden, en de drie eerste kinderen die op deze wijze voor lichamelijken en geestelijken ondergang werden bewaard, droegen de namen van twee fatsoenlijke Afrikaansche familiën.

Toen dit feit bekend werd, lieten verscheidene andere christen vrienden en vriendinnen zich tot medewerking bewegen, onder welke Oom Kootje de Wet, vader van de eerstgenoemde Elisabeth, de voor naamste en ijverigste was. Werkgezelschappen werden begonnen, jonge zusters gingen aan het collecteeren; en op deze en andere wijzen werd de som van £ 570 samen gebracht. Hiermee kocht men een eigendom in de Keerom-sstraat voor de som van £1570, dat derhalve een verband van £ 1000 dragen moest. Men begon met slechts zes kinderen, doch het getal groeide snel aan, en op 30 October 1883 werd het eerste Kinderzending Huis ingewijd. Het doel van de inrichting werd bekend gesteld als: de opname van blanke kinderen van wettig met elkaar gehuwde ouders. Bij de openingsplechtigheid waren, onder

meer, aanwezig Ds. G. W. Stegmann Sr, die een gevoelvol woord sprak, wijlen Ds. van de Wall, en Dr. Andrew Murray. Laatsgenoemde herinnerde aan het verhaal van een deftige dame in Parijs, die een sierlijken en kostbaren diamanten ring bezat, een geschenk van haar beminden echtgenoot. Op zekeren dag viel die ring uit haar vinger en rolde weg in een vuile moddersloot. Maar wat deed die fijnbeschaafde dame? Liever dan den ring te verliezen, stak zij haar hand in dat vuilnis, en begon rond te voelen totdat zij dien ring gevonden had. Dat was ook het werk dat door deze inrichting moest worden gedaan, om onder het vuil van de groote stad rond te tasten, totdat de verlorene sieradiën die er onder verborgen waren, teruggevonden werden.

Het gebeurde niet zelden dat er gebrek was in de schuur van de nieuwe inrichting, doch in alle nooddrift werd voorzien door dien God die de raven voedt. Op zekeren dag zaten zij 'aan tafel met slechts één visch en eenige weinige aardappelen voor een twintigtal hongerige kinderen; doch dat weinige voedsel werd door den Heer zóó gezegend, dat er genoeg voor allen was, en er nog wat overbleef. Meermalen was er in de beurs geen geld meer om het noodige te koopen, doch altijd kwam er op het gebed, en dat juist te rechter ure, het noodige opdagen. Een bakker zou voor geruimen tijd het brood voor niet geven. Dan weer ontfermde zich een slach-

tersfirma over de kinderen, en de inrichting kreeg haar vleesch gratis. Een kleurling jongen voorzag het huis langen tijd van de benoodigde suiker. Maar alles werd door de vriendinnen beschouwd als de zorg van een trouwen Vader daarboven, die nooit tevergeefs op Zich laat wachten.

Niet veel jaren duurde het of de ruimte in het oude huis in de Keerom-straat werd te beperkt voor het groeiende aantal kinderen. Het Bestuur werd nu genoodzaakt een onbebouwd stuk gronds in de Breda-straat aan te koopen, en dat voor den nog al hoogen prijs van £ 3000. Hierop werd een nieuw, groot en doelmatig huis opgericht en in het jaar 1899 ingewijd. Na verkoop van het oude huis, en aftrek van het ingekomen bedrag, bleef er nog op het nieuwe gebouw een schuld rusten van £ 4000, welk bedrag tot op heden (1908) niet is afbetaald. Het zou een groote verlichting voor het Bestuur zijn als iets kon ontvangen worden tot vermindering of afbetaling van deze belemmerende schuld.

Als voorbeeld van het werk, dat door de inrichting wordt gedaan, kunnen wij het geval aanhalen van drie kinderen, die eens in het huis werden opgenomen. Hun moeder was afkomstig uit een dorp niet heel ver van de Kaapstad, en had een goede opvoeding genoten. Vooral was zij zeer bedreven in de muziek. Zij huwde een flinken man, het ging hun wel, en drie kinderen waren van hun huwelijk de

vrucht. Maar mettertijd is haar man gestorven en zij trad andermaal in het huwelijk, maar ditmaal met een man, die niet tot haar stand in de maatschappij behoorde. In plaats van haar man op te heffen, liet zich de arme vrouw naar beneden trekken, totdat ten laatste ook de tweede man gestorven is. Nu moest de arme weduwe voor zichzelf en haar kinderen een bestaan verdienen. Maar hoe? Zij kon of wilde niet aan een of ander goed en verdienstelijk werk zich wijden, maar gebruik makende van haar kennis van de muziek, ging zij van de eene kantien naar de andere, om aldaar tot den middernacht, ten behoeve van beschonkenen en half-beschonkenen, te spelen. Wat een treurig voorbeeld voor de kinderen! De zusters van het Kinderzendinghuis echter wisten het alzo te bewerken, dat die arme wichtjes aanstonds in het huis werden opgenomen. Zij genoten een goede opvoeding; het meisje is goed gehuwd, de oudste jongen werd een voorbeeldig man en een zondagschool-onderwijzer, terwijl de jongste zoon aan de koorts is overleden. En wat is van de moeder geworden? Helaas! ofschoon dikwijls door Miss de Wet liefderijk vermaand, weigerde zij om haar leven te verbeteren. Waren de kinderen onder haar zorg gebleven, dan stond er gewis voor hen geen andere weg dan die der zonde open. Door middel van het Kinderzendinghuis en onder den zegen Gods, zijn zij er tegen bewaard en tot nuttige leden der samenleving opgevoed.

HET KINDER TEHUIS TE LANGLAAGTE.

De oorlog die gedurende de jaren 1899 tot 1902 woedde, liet ons met de erfenis van honderden weezen na, wier ouders òf op het slagveld òf in de concentratiekampen waren omgekomen. Als gevolg hiervan ontstonden er vele weeshuizen in ons land, waarvan het merkwaardigste is het Kinder Tehuis te Langlaagte. De vader van deze inrichting is Ds. A. P. Kriel, die terecht de „George Müller van Zuid-Afrika” mag heeten. Evenals in de Weeshuizen van Bristol, vertrouwt men ook in het Weeshuis te Langlaagte alleen op God voor alles wat er noodig is. Als er behoefte is aan geld om het dagelijksch werk voort te zetten, en de kinderen van het brood van hun bescheiden deel te voorzien, dan roept Ds. Kriel zijn helpers en helpsters samen, en men roept met eendrachtig gebed den genadetroon aan. Moet er grooter worden gebouwd, omdat de aanzoeken om toelating zoo veel zijn, dan wachten de broeders en zusters ook op God, om hen in deze zaak te leiden, en als de onderneming Zijn goedkeuring mocht wegdragen, om hen van het benoodigde geld te voorzien.

Aan het vijfde jaarverslag van de Inrichting (Sept. 1907) ontleenen wij het volgende:

„De Heer is God, en niemand meer!
Verheerlijkt Hem, gij vromen.

Het is de Heer! Als de Heer spreekt, dan valt er voor den mensch niets te zeggen. In dit ons vijfde

jaarverslag wil ik slechts de toekening van hoe de Heer in het afgelopen jaar door deze Inrichting gesproken heeft.

Wij begonnen het afgelopen jaar met 326 kinderen; 114 zijn gedurende het jaar opgenomen en 118 zijn vertrokken. Thans hebben wij 322 kinderen in het Tehuis. Bij het begin des jaars hadden wij een balans van £ 12-18-2 in handen, en gedurende het jaar zond ons de Heer, aan vrijwillige bijdragen in kontant, de som van £ 7352-11-5. Aan kleederen en eetwaren hebben wij vele en groote geschenken ontvangen — te veel om hier te specificeren. Onze inkomsten hielden steeds gelijken tred met onze uitgaven.

Toen wij vijf jaren geleden het Tehuis openden, hadden wij £ 14-3-6 in handen, met zeven wezen en geen standplaats of gebouwen die ons eigendom waren. Nu is de inrichting, na vijf jaren, in het bezit van 8 water-erven en $7\frac{1}{2}$ bouw-erven te Langlaagte, één erf met gebouwen te Pietersburg, twee erven met gebouwen te Klerksdorp, en één erf zonder gebouw te Pretoria, — alle tezamen vertegenwoordigende een waarde van £ 29,000, maar nog belast met een schuld van £ 8,400.

Twee jaren geleden, kort na de inwijding van het Jongens Huis, besloten de leden van de Zusters Vereeniging te Pretoria om met behulp van de vrouwen en dochters van Zuid-Afrika, geld te collecteren ten einde een dergelijk gebouw voor de

meisjes op te richten. Door deze edele daad bemoedigd, is men in de maand Juli l.l. met het bouwen van het Meisjes Tehuis, dat den naam dragen zal van *Talitha Kumi*, begonnen. Van dit Tehuis leggen wij heden den hoeksteen, ter gedachtenis aan de moeders en kinderen die in den oorlog zijn gestorven”.

Als wij op dit verslag letten, en opmerken hoe God nog steeds de Hoorder des gebeds is, en nooit tevergeefs op Zich laat wachten, dan moeten wij gewis tot meer geloof en vertrouwen worden opgescherpt, en den broeders en zusters die te Langlaagte arbeiden toeroepen, evenals de koning dat aan Daniël deed: „Uw God dien gij geduriglijk eert, die verhoore en verlosse u”!

Er zijn nog andere weldadigheids-inrichtingen in Zuid-Afrika, die ook door het geloof gedreven worden, en voor hun instandhouding afhankelijk zijn van de gebeden en gaven van het volk dat God toebehoort, en welks hart Hij gewillig maakt op den dag Zijner heirkraft. Wij kunnen echter hier geen verslag geven van het werk dat op elkeen van die inrichtingen wordt gedaan. Onze ruimte laat dit niet toe. Ook zijn er, behalve te Langlaagte, op verscheidene andere plaatsen in Zuid-Afrika weeshuizen gesticht, waar ouderlooze kinderen worden opgenomen en verpleegd, of, als zij ouder zijn geworden, opgevoed. Wie kan zeggen hoeveel er elken dag in ons eigen

dierbare vaderland voor behoeftigen en hulpeloozen wordt gedaan? Wie kan de vele gebeden opsommen, die dag na dag naar den troon der genade worden opgezonden? Wie kan zelfs de hoeveelheid geld berekenen dat jaarlijks door Gods kinderen wordt gegeven voor den broeder of de zuster of het kind die in verdrukking verkeereren?

Wij beschouwen het, als christenen, een eer om aan de armen en de hulpeloozen te mogen arbeiden. Het wordt verhaald van een zeker bisschop in de christelijke kerk van den ouden tijd dat een bezoeker hem eens zeide: „Ik heb gehoord dat de Kerk zoo machtig rijk is geworden; toon mij nu eens uw schatten”.

„Dat wil ik volgaarne doen”, was het antwoord van den vromen bisschop, en hij leidde zijn bezoeker heen naar een hospitaal, waar er ouden en afgeleefden en kranken en armoedigen lagen; en wijzende op die schare van ongelukkigen, zeide hij:

„Ziedaar, mijnheer, daar zijn onze schatten!”

Zoo wijzen ook wij, hier in Zuid-Afrika, met trots op onze ouden van dagen, op onze kranken, op onze weezen, op onze diep gezonkenen, die nu allen Goddank, door de christelijke liefdadigheid kunnen worden bereikt en bearbeid, en wij zeggen het den ouden kerkvader na:

„Dezen zijn onze schatten”!

AANHANGSEL.

De volgende boeken werden geraadpleegd in het schrijven van dit werk, en die verdere bijzonderheden verlangen worden naar ze verwezen.

BERGIN: Autobiography of George Müller (1905).

Pierson: George Muller of Bristol (1899).

VAN 'T LINDENHOUT: Na vijf-en-twintig jaren (1888).

BATT: Life of Thomas J. Barnardo (1904).

Life of Thomas J. Barnardo: by his Wife (1907).

Die Bielefelder Anstalten: kurze Geschichte und Beschreibung (1898).

Julie Sutter: A Colony of Mercy (Third Edit. 1904).

HADLEY: Down in Water Street (Second Edit. 1906).

CHAPMAN: S. H. Hadley of Water Street (1906).

GERDES: Christelijke Philanthropie in Nederland (1880).

LATIMER: Dr. Baedeker and his apostolic Work in Russia (1907).

F. B. MEYER: The Bells of Is (1895).

BOOKER T. WASHINGTON: Up from Slavery (1902).

S. D. VAN VEEN: Eene Eeuw van Worsteling (1904).

DE KERKBODE der Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika (1880—1907).

ACTA SYNODI der N. G. Kerk in Zuid-Afrika (XIV—XXI).

Die dit werk „HELDEN VAN HET GELOOF” bezitten, moeten zich ook voorzien van het vroeger verschenen werk van Ds. DU PLESSIS, dat naast dit werk behoort gelezen te worden n.l.

GEZANTEN VAN HET KRUIS.

**Schetsen uit verschillende
Zendingvelden**

DOOR

J. DU PLESSIS,

Algemeene Zending-Secretaris der N. G. Kerk in Zuid-Afrika.

Men zende zijn order aan de H. A. U. M.
postbus 288, Kaapstad, met 1/6, de prijs van
het boek, postvrij.
